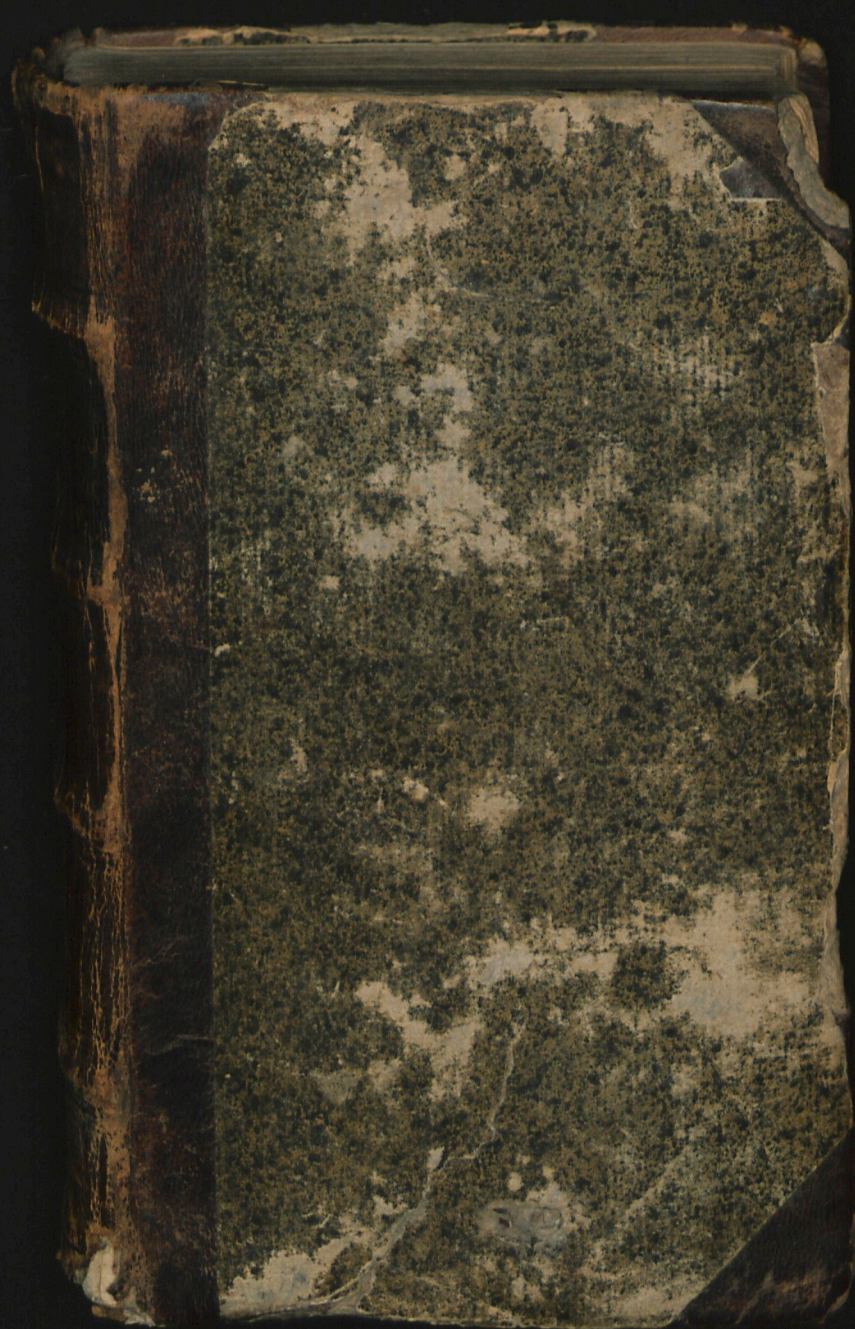

TM 1030

Hunc librum Musis
suis inservientem
iure possidet
Theodor Mahlmann

Theodor Mahlmann
von Åkarp's Antikvariat

August 1993

Leider fehlen:

Par prima

Par secunda

"der naturwissenschaftlich und
philosophisch hervorragende
westfälische N[ils] W[ilhelm]
"bedeutendster Name" von der
Mitte des 19. Jhs." R 563 VI 1883

* 1706 + 1764.

J. N. J.

PRÆNOTIONUM
THEOLOGICI-
CARUM

PARS QUARTA,

IN QUA

DIVINA SCRIPTURÆ
SACRÆ

ORIGO, INDOLES ET AFFECTIONES
CONTRA

NATURALISTAS PHILOSOPHOS,
ANTISCRIPTURARIOS,
SCEPTICOS ET FANATICOS,
DEFENDUNTUR ET VINDICANTUR,

AUCTORE

NICOLAO WALLERIO

S. S. Theol. Doct. & Professore, ad Regiam Academ. Upsa-
liensem, Regio. Ord. & Kallieniano.

STOCKHOLMIÆ A. O. R. 1759.

Typis & Sumtibus Directoris LAUR. SALVII.

Αἱ. 4 : 12.

Καὶ ἔτι ἔστιν ἐν ἄλλῳ ἔθενι ἡ σωτηρία ἧ-
τε γὰρ ὄνομα ἔστιν ἕτερον ὑπὸ τὸν ἔχοντὸν τὸ
δεδομένον ἐν ἀνθρώποις, ἐν ᾧ δὲ σωθῆναι ἡμεῖς.

Joh. 20: 31.

Ταῦτα δὲ γέγραπται, ἵνα πισεύσητε ὅτι
ὁ Ἰησοῦς ἔστιν ὁ Χριστὸς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα
πιστεύοντες ζωὴν ἔχητε ἐν τῷ ὀνόματι αὐτοῦ.

2. Tim. 3: 16.

Πᾶσα γραφὴ θεόπνευτος ἐστίν, καὶ ὠφέλιμος
πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἐλεγχόν, πρὸς ἐ-
πανόρθωσιν, πρὸς παιδείαν τὴν ἐν δικαιοσύνῃ.

PRÆFATIO.

Principem oculis Tuis, L. B. subji-
cio Prænotionum Theologica-
rum partem, qua posita, poni-
tur, & sublata, corrui Religio Chri-
stiana: Hujus enim basin & ultimum
doctrinale fundamentum esse Scriptu-
ram Sacram, Libris Canonicis Vete-
ris & Novi Testamenti comprehen-
sam, tantæ claritatis radio lucet, quan-
ta constet, ipsam hujus religionis es-
sentiam absolvi modo, Deum colendi
vera in Christum fide, cujus notitia
salutaris non natura, sed sola & imme-
diata Dei revelatione, sacris proposita
oraculis, nobis innotescere potest:
Quis enim, nisi emotæ mentis, neget
Dei in carne manifestationem esse ma-
ximum mysterium, vires naturæ o-
mnesque nostras cognoscendi faculta-
tes longissime transcendens? Quis, nisi
tui ipsius plane ignarus, affirmet, hu-

Praefatio.

manæ & naturalis intelligentiæ esse, determinare modum, per datum reconciliationis medium ad salutem perveniendi? Quis ergo non capiat & manu quasi palpet, Scripturam Sacram esse illud principium, cui religio Christiana tota quanta superstruatur? Illam itaque omni molimine adgrediuntur, illam ex vario latere impugnant, & conquisitis totius inferni machinationibus, nobis eripere conantur Christiani nominis hostes, qui nostra, quod dolemus, ætate in immensum creverunt numerum.

Quamobrem, ut stabilis firmaque reddatur nostra in Christo spes, nostra fiducia, nostraque de toto salutis ordine notitia, hac Prænotionum parte, per Dei gratiam, studuimus, argumentis, ut speramus, invictæ veritatis, ostendere Divinam Scripturæ Sacrae auctoritatem. Diuturna didici experientia non omnium hominum animos eodem modo de proposita veritate convinci posse, sed aliis placere hanc, aliis aliam ingredi viam, quæ tamen ad e-

an-

Prefatio.

andem ducat metam. Non unum itaque mihi sufficebat argumentum, nobilissimam illam demonstrandi veritatem, sed variis sum usus, nec Historicum omisi, ut pluribus placeret mea opera, & si non unum, certe alterum homines ad adsensum moveret.

Elucet ex modo dictis, sine notitia satisfactionis Christi vicariae, nullam dari religionem Christianam, nec opus esse revelatione Divina. In eo itaque inprimis laborandum judicavi, ut necessitatem hujus satisfactionis ostenderem. Hoc instituto, omnium primo extra dubii aleam ponere debuim sumum religionis naturalis rigorem, qui exactissimum postulat omnium nostrarum actionum obsequium, & ei soli vitam promittit aeternam, qui legem complete custodire valet, ei autem aeternam adnunciat condemnationem, qui vel in aliquo deliquerit: omne enim peccatum infinitam habet gravitatem, & ideo poenam promeretur infinite extentam, quum justitia Dei sit plane immutabilis, nec possit peccata sine satisfactio-

Praefatio.

factione dimittere, cui praestanda non poenitentia nuda, non emendatio vitae, nec alia, quae ingenium humanum excogitare valet, media sufficiunt. Itaque, quum maxima sit hominum corruptio, ab ipsis contracta incunabulis, variaque & actuali per totam vitam praevicatione grvida; ostenditur impossibile esse ulli homini per religionem naturalem pervenire ad salutem. Hinc necessitatem medii reconciliationis infero, variosque hujus medii characteres evolvo. His munitus principiis, ostensa humani iudicii impotentia, determinandi hoc sanctissimum medium, illud ad revelationem agnoscendam manuduco, cujus, argumentis maxime probabilibus, demonstro actualitatem. Criteriis deinde, quibus vera revelatio dignoscitur à spuria, iusto proposito nexu, adplico ad Scripturam Sacram, eique competere ostendo, inde ad Divinam ejus originem inferens. Praecipua, quibus hanc eandem veritatem demonstro argumenta, petuntur à notitia medii reconciliationis, quam complete do-

cet

Præfatio.

cet Scriptura Sacra; ab interno Spiritus Sancti testimonio, cum verbo Dei unito; a vaticiniis complementis; miraculis; analogia totius Scripturæ; harmonia principiorum rationis cum iis Scripturæ dictaminibus, quæ naturali lumine cognoscere possumus; à quaterno religionum, quæ in toto terrarum orbe dantur, numero, in quarum neutra, præter Christianam, dari potest revelatio salutaris; ab historica eorum, quæ narrat Scriptura Sacra, veritate deducta à sinceritate & dexteritate testimonium sacrorum mutua, momentorum harmonia & rei narratæ possibilitate.

His præstructis & stabilito librorum canonicorum Veteris & Novi Testamenti catalogo, eorumque confirmata integritate rejectis pariter omnibus libris non canonicis & supposititiis, indoles & affectiones Scripturæ Sacræ, nec non variæ, ad hanc materiam spectantes, evolvuntur quæstiones.

Hæc

Præfatio.

Hæc sunt Sectionis Theticæ dictorum summa. In Polemica autem, delineata Naturalismi facie, confutantur illæ objectiones, quibus religionis Naturalis sufficientiam evincere conantur nostri adversarii, illa deinde adferuntur, quæ magno clamore in Scripturam Sacram vibrant tela, & in suos retorquentur auctores. Post hæc ab injustis exceptionibus vindicatur nostra, Scripturæ conformis, & ejus Divinam originem ostendens doctrina, de vaticiniis, miraculis, ipsaque sanctissimi Salvatoris è mortuis resurrectione, quam ut sacratissimæ nostræ religionis basin, agmine veluti facto, & inimicis telis adgreditur tota, quæ ex inferno prodiit, cohors. Tandem paucis verbis terra depingitur Scepticismi & Fanaticismi facies, quæ quemvis detertere debet a tantorum consortio malorum.

Fecit autem tum immensa fere adversariorum copia, tum ingens argumentorum, quibus pugnant, numerus
&

Prefatio.

& varietas, tum etiam maxima locorum Scripturæ multitudo, a pessimorum hostium corruptelis vindicanda, suæque luci restituenda, ut in majorem, quam initio mihi persuasi, cresceret Polemica sectio molem, non tamen, ut spero, ultra justos extensam limites: Nolui enim nec debui quid omittere, quod rei, de qua controversitur, plenæ & convictioni & illustrationi inserviret.

O! Misericors Deus, Deus benedicte in secula, O! caritas coelo demissa, JESU CHRISTE, Qui Tuo Sanctissimo sanguine totum redemisti genus humanum, & Dei justitiæ ob peccata læsæ, plenissime satisfacisti, ut Ecclesiam Tibi comparares, quæ sanctitati vitæ studeret; Qui ipse promissisti Te contra lupos, immo, ipsius inferni portas, defensurum esse Tuorum coetum, huic opellæ, quam Tui nominis gloriæ & Ecclesiæ Tuæ utilitati dicatam volo, Tuam, supplex oro, des benedictionem, ut finem, quem intendit, ad-

fe-

Praefatio,

sequatur, vacillantes erigat, dubios confirmet, negantes confutet, & ad saniores ducat sensum, illis totique Ecclesiae salutarem. Dabam Upsalix die 22 Octobris. A. O. R. 1759.

I. N.

I. N. S. S. T. P. F. & S. S.
PRÆNOTIONUM THEO-
LOGICARUM
PARTIS QUARTÆ.
SECTIO PRIOR
THETICA

CAP. I.
DE
RELIGIONIS NATURALIS INDOLE
ET RIGORE.

§. 1.

Parte Prænotationum tertia §. 75. 76.
diximus, religionem esse deter-
minatum modum colendi Deum,
eamque omnem præstruere sibi a-
liquam Dei rerumque Divinarum notitiam.
Ergo *Religio Naturalis* est modus Deum co-
lendi, determinatus ex naturali cognitiō-
ne Dei & rerum Divinarum. Per *Natura-*
lem cognitionem intelligo illam, quam homo
PARS IV. A ope

ope rectæ rationis, sibi relicta, adquire-
re potest.

§. 2.

Ostendit recta ratio, prout ex præce-
dentibus prænotionum partibus constat,
dari Deum, totius mundi Creatorem; Eum
providam rerum omnium, à se creatarum,
gerere curam; esse omnium supremum Do-
minum; & dedisse hominibus justissimam
sanctissimamque legem, cui exactissimum
præstandum est obsequium. Ergo religio
Naturalis, quæ modum colendi Deum re-
quirit, à recta ratione præscriptum, his
continetur præceptis.

I.) Agnosce unum dari Deum, totius mundi &
omnium rerum existentium Creatorem infinitum, abso-
lute perfectum, æternum, independentem, immutabi-
lem, immensum, omniscium, summe volentem, sapien-
tem, omnipotentem, justum &c. Quæ singu-
la in Parte Prænot. I. demonstravimus.

II.) Agnosce Deum sapientissime, justissime & optime
rebus omnibus, à se creatis providere, & in his
omnibus principalem & ultimum finem intendere
sui Nominis gloriam. In his demonstrandis
occupatur secunda Prænot. pars.

III.) Agnosce te à supremo hoc Numine absolute
dependere, illudque sanctissimam & justissimam
tibi dedisse legem.

IV.) Huic legi exactissimum præsta obsequium,
Deum toto animo & omnibus viribus, super o-
mnia,

omnia, & proximum, quemadmodum te ipsum, amando; Deum ergo cultu & externo & interno, complete & sine ullo defectu, colendo, honorando.

V.) Quod si feceris, præmiis, sed mere gratuitis, te ornabit Deus, si autem vel in aliquo defeceris, infliget tibi poenam, delicti gravitati exasse proportionatam.

Puncta, tertium, quartum & quintum, demonstrata quidem sunt in tertia Prænotionum parte; quia tamen horum ultimum in demonstranda Religionis Naturalis insufficientia ad salutem summæ est & utilitatis & necessitatis, plenius & distinctius illud evolvere conabimur.

§. 3.

Ut ergo ordine progrediamur, primo contendimus, transgressores legis naturalis contra jus Dei suas actiones determinare, & vel expresse vel tacite, qua animum & vota, summo Dei in se Dominio refragari. Nam qui contra legem Naturæ peccant, agunt contra id, ad quod perfecte obligantur (§. 17. seqq. P. 3.). Sed in Lege Nat. nulla alia est obligatio, quam quæ à jure imperii Divini in homines profluit (§. 88. P. 3.). Ergo qui legem hanc transgreditur, contra jus Dei suas determinat actiones, sed qui contra jus alterius suam actionem determinat, is eo in casu dominium alterius in se, vel non agnoscit, vel negat, h. e. dominio alterius

A 2.

rius refragatur. Quam ob causam, qui legem Nat. transgreditur, summo Dei in se Dominio vel expresse vel qua animum & vota refragatur.

Peccatorum actiones reduci possunt, vel ad hunc syllogismum practicum: *Quicquid superior à me exigit, id non prestabo, at hoc ita. Erga. vel ad hunc: Quod indifferens est, illud, pro lubitu, vel committere vel omittere possum: At mihi perinde est obedientiam superiori prestare vel non prestare. Ergo.* In utroque hoc syllogismo imperio superioris refragatur transgressor. licet in illo expresse magis quam in hoc. Non est mea mens, transgressores in ejusmodi forma instituere syllogismos, sed totam eorum actionem, ab attendente consideratam, istam admittere resolutionem.

§. 4.

Hac præmissa propositione, plenius demonstrabo, *Legem Nat. sanctione pœnali contra transgressores à Deo esse munitam.* Jus Domini quod Deus in homines & omnes creaturas habet, est una summarum Dei perfectio-num (§. 1. 2. P. 3.). Gloria Divina, cujus manifestationem semper & principaliter intendit Deus (§. 94. P. 1.), est complexus perfectionum Divinarum, quatenus à creatura rationali agnoscitur §. 91. p. 1. simul demonstravimus eum, qui contra legem Nat. peccat, juri Dei in se oblectari (§. 3.) Jam vero, si peccatum maneret impunitum, non solum transgressor, sed & alii. que

quorum interest, perinde esse judicarent, utrum Deo oblucentur, an obsequantur, adeoque hoc ipso imminueretur judicium de summis Dei perfectionibus, quasi non posset vel nollet, vel nesciret jus suum contra immorigeros defendere. Sed omnia tria sunt absurda. Primum in omnipotentiam Dei impingit, secundum voluntati Ejus naturali, qua omnia sua attributa non potest, non adprobare, repugnat; tertium scientiæ Divinæ limites absurde ponit. Transgressor vero pœnam, delicto proportionatam luens, nequitiam perinde esse judicabit, Deo parere & refragari, neque alii hoc perspicientes, id perinde esse putabunt. Per pœnam ergo, transgressoribus à Deo immisam, & in peccatore, & in aliis, qui delicti notitiam habent, quod de judicio eorum imminutum foret, si impunitum relinqueretur, restituitur. & juri divino sua conservatur dignitas. Deus ergo, qui gloriæ suæ manifestationem super omnia intendit, & vi suæ justitiæ omne, quod perfectionibus suis adversatur, improbat, non potest non transgressorem legis nat. convenienti pœna punire.

Sit aliud pro eadem veritate argumentum: Qui legem Divinam transgreditur, summo Dei, in se Dominio refragatur (§. 3.) Peccando igitur exlegem se constituit

A 3

crea-

creatura. Sed hoc, perfectæ obligationi, quæ cum custodia legis Naturalis est conjuncta, & ideo juri imperii divini in eandem creaturam repugnat, ob quod Deus eam, ut sublegem considerat (Prout hæc omnia demonstrata sunt in parte 3.). Quare maxima hinc oritur disharmonia inter peccaminosam creaturæ actionem & jus Dei in eandem creaturam. Peccato autem, sine omni satisfactione qua orta disharmonia in ordinem redigatur, remisso, aut creatura utpote suam negligens, vel animo adspiciens obligationem, posset manere exlex, aut Deus suo juri renunciaret, quod utrumque maxime implicat (§. 4. p. 3.) Neque Deus, vi suæ justitiæ, velle potest, quod infinitis Ejus perfectionibus repugnat, in quarum numero est potestas, legislatoria & jus in creaturas (§. 1. 12. P. 3.). quibus peccatum repugnare modo probavimus. Ergo sine dicta satisfactione Deus remittere nequit peccatum. Jure itaque postulat, à creatura peccaminosa compensationem hujus maximi dissensus, lege violata introducti. Hæc igitur compensatio, dissensum subversura, non potest factum relinquere in eodem statu, sed illud ut infectum præstare debet (Nam sic demum plene tollitur dissensus ille); sed aut physice, aut moraliter. Non physice, quia hoc

hoc, ut in principium contradictionis impingens, , est absolute impossibile. Ergo nonnisi moraliter. Delictum aliquod morali sensu spectari nequit non delictum, nisi tollatur peccati indignitas, ejus in jus superioris iniquitas & scandalum. Nihil vero, præter pœnam, à parte superioris est, quo hæc tollantur. Ergo ut Deus puniat delinquentem est necessarium.

Potest quidem superior terrenus aliquid de suo jure remittere & sine satisfactione condonare peccata: Nam jus ejus est contingens & mutabile. Sed justitia Divina est absolute necessaria & immutabilis, ipsaque naturæ lex, quæ in justitia Dei fundatur, aliter dispensari nequit: quam si Deus suam justitiam mutaret. Impossibile ergo est, ut Deus remittat peccata sine conveniente satisfactione, quam aut ipse peccator, aut alius pro eo præstabit, de qua re in sequentibus.

§. 5.

Ut vero pœnarum, quibus justitiæ Divinæ fiat satis, melius determinemus qualitatem & quantitatem, attendamus ad solitam pœnæ distinctionem in *Naturalem* & *Arbitrariam*. Illam dicunt esse malum passionis, quod, cum legis Naturalis transgressione, naturali nexu copulatur. Hanc vocant malum passionis, quod naturalem cum peccato non habet connexionem.

Ita morbus & debilitas corporis, quam ebriosus sibi arcessit, est pœna naturalis. Quando vero quis, ob commissum scelus, in perpetuum carcerem conjicitur,

citur, pœna capitali pœnitur, vel aliis ejusmodi malis addicitur, quæ naturali nexu ex transgressione non fluunt; pœna est arbitraria.

S. 6.

Distinctio pœnarum, in naturales & arbitrarias, prout accuratius rem pensanti patet, addicit tantum ut cum metaphysicis loquar, *Materiale pœna*, quod in malopassionis consistit, non vero ejus *formale*, in eo positum, quod à superiore transgressoribus ob peccatum infligatur. Quam ob rem, quum pœna, quoad suum formale, actum superioris, terminatum in transgressore importet, sequitur omnem pœnam, tam naturalem quam arbitrariam, involvere ejusmodi actum, qui, quoad suam executionem, non potest non a voluntate superioris dependere, haud aliter, ac ipsa legis existentia, cujus pars est sanctio pœnalis, ex ejus voluntate dependet. Hoc ergo respectu omnis, pœna dici debet arbitraria. Hinc tamen cum Socinianis non inferas, justitiam punitivam, quæ Deo competit, esse indifferenter liberam, antea enim, in parte 3, hanc instantiam confutavimus, simulque monuimus non confundendum esse justitiæ vindictivæ, exercitium cum justitia ipsa.

S. 7.

Dari pœnam naturalem, quæ legis Nat. trans-
gres-

gressori ab arbitrio Divino immittitur, necesse est concedamus, seu, quod eodem redit, malum passionis, quod, cum transgressione, naturali nexu copulatur, est poena, quam Deus legis Nat. transgressoribus immittit. Quem ad modum enim passio actionem alterius supponit (§. 1080. syst. met.), ita omnis in natura rerum passio oritur ex actione alterius rei naturalis. Malum ergo passionis, quod cum actione mala per nexus mundanos est copulatum, ex activitate naturæ oritur. Sed hæc & qua primam constitutionem, & qua conservationem & concursum, à liberrima Dei voluntate est ordinata & disposita, prout in partibus 1. & 2. prænot. est demonstratum. Malum itaque passionis, quod cum transgressione, naturali nexu copulatur, à Dei voluntate est ordinatum & dispositum. Et quia cum transgressione legis est conjunctum (per hypoth.) Deusque per sapientissimam gubernationem omnia dirigit ad certum finem, semper bonum, non est dubium, quin Deus malum passionis, quod cum actione mala naturaliter est connexum, ob transgressionem constituat. Ergo hoc malum est poena.

Dari ejusmodi naturales poenas pluriina loquuntur exempla. Sic pro poena naturali recte accipitur morbus atque debilitas corporis, quam ebriosus sibi contrahit, quum id à Dei, naturæ auctoris constitutio-

tutione non minus pendeat, quam hoc vel illud doloris genus in damnati corpore, ex certa carnificis actione, jussu principis suscepta, productum. sic virium naturæ debilitatio & lues venerea pœna sunt eis, qui rebus venereis se dedunt. Idem ostendunt alia sexcenta.

§. 18.

Pœnæ hæc naturales justitiæ Divinæ, per peccatum læsæ (§. 3.) non satisfaciunt, neque ergo possunt morali sensu delere peccata, quod tamen, ut justitiæ Divinæ fiat satis, omnino requiritur. Nam 110) Si hæc sufficerent pœnæ, inter actiones hominum & brutorum nulla daretur differentia: Habent enim actiones brutorum etiam suas naturales consequentias; sic oves ex nimio potu contrahunt varios morbos; ex nimio coitu debilitantur animalium vires, & sic in reliquis. Si ergo mala physica, quæ actiones malas naturali nexu consequuntur, sufficientes essent pœnæ, non majori laborarent malitia actiones hominum, quam brutorum, nec major, adesset ratio illis, quam his imputandi actiones malas, nec alia tenerentur lege homines, quam animantia bruta: Nam ex posita paritate pœnarum, ponitur actionum, ipsiusque legis paritas. Sed singula hæc maxime sunt absurda, & ad totius religionis everisionem tendunt: Nam animantia bruta religionis & legis Naturæ non sunt capacia (§. 127. P. 3.); distincta quoque agen-

agendorum cognitione & libertate destituuntur, prout in Psychol. Ration. est ostensum. Illis ergo imputari nequeunt eorum actiones (per nat. imputat.). Homines autem distincta cognitione & libera voluntate sunt instructi, & ideo capaces sunt legis Naturalis, illis etiam non vero brutis data est lex naturæ. Evidens ergo est mala Physica, quæ naturali nexu comitantur malas actiones, non esse illas pœnas, quas legis Naturalis summus rigor, ex immutabili Dei justitia dependens (§. 22. P. 3.), requirit (§. 4.).

2.) Si præter mala actionis peccaminosæ confectaria physica peccator nullam aliam contraheret culpam, indeque pendentem obligationem aliam subeundi pœnam, actio mala, impingens in officia, quæ nobis ipsis & proximo debemus, non esset simul contra jus Dei commissæ: Nam quamvis mala physica, quæ per nexus mundanos cum peccato jungantur, pœnarum loco habenda sint (§. 7.), quia tamen extra hunc nexum non extenduntur, omnis culpa, ex malo orta, intra limites hujus connexionis contineretur, & ideo, quoad læsum Dei jus (§. 3.) esset nulla.

3.) Mala physica, quæ cum peccaminosa actione, naturali serie, junguntur, eò minus omne id, quod pœnæ loco justitia

ficticia divina requirit, absolvere possunt, quo certius est, dari multa peccata, quæ naturali nexu non habent consecratoria mala. Sic si quis stupro polluat virginem, lue venerea prius non infectam, nec in eodem pravo actionis genere continuet, vires naturales nec debilitat, nec morbum inde contrahit; nihilo tamen minus contra legem Dei graviter peccat. Taceo alia ejusdem generis plura.

4.) Notum est legem Nat. esse adeo universalem, ut extendat se ad omnes actiones & internas & externas (S. 24. P. 3) immo, quum ex internis oriantur externæ, illæque has dirigunt & determinent, jure dixerim, legem Nat. potissimum esse occupatam in internis actionibus formandis, sed quidquid mali per nexus mundanos peccaminosam consequitur actionem, id est actionis, exterius commissæ consecrarium, & per leges physicas peragitur, quæ in mundo corporeo locum habent. Ergo si mala physica, cum malis moralibus connexa, absolverent omnem pœnam, quam Lex Nat. requirit, interni actus, qui in externas non erumpunt, lege non essent determinatæ, & cuivis impune esset permissum quibuscunque facinoribus animo delectari, modo ne externe prodirent, impediret. Hoc autem, ut modo diximus

re-

repugnat Legis Naturalis indoli. Falsum ergo est legem Naturæ non aliam in transgressores statuere pœnam, quam quæ per nexus mundanos oriatur. Non valet heic excipere, internas actiones, legi inimicas, producere conscientia moribus, omni externo malo graviores, nam licet largiar neminem posse hunc internum effugere accusatorem, quamvis externum omnem in his terris evitare queat, ex solo tamen peccato non oritur, sed potius ex interna animi convictione de jure summi legislatoris, contra quod se peccasse sentit, homo, & gravissimo, quem inde contraxit reatu, suam ducit originem.

§. 9.

Quoniam itaque pœnæ illæ naturales, & intra, terminos hujus seculi comprehensæ non possunt morali sensu delere peccata, & justitiæ Divinæ satisfacere (§. 8.) cui tamen satisfieri debet (§. 4.); evidens est præter pœnas naturales, dari alias, à justissimo sapientissimoque Dei arbitrio dependentes, quarum indolem & naturam ut distinctius determinemus, primum tradenda est definitio *Injuriae*, quæ est quævis actio contra jus perfectum alterius, seu, est violatio juris perfecti alterius.

Sic *Justinianus* Pr. I. de injuria, *Ulpianum* L. I. ff. de inj. & fama secutus, definit injuriam ingenere,
ver

per omne, quod non jure fit. Hæc definitio, quum ea non jure fiant, quæ juri alterius adversantur, & quum jus, simpliciter positum, denotet jus perfectum, cum nostra coincidit. Requiritur quidem ad notionem injuriæ, ut 1.) malitiose inferatur, 2.) invito, sed prius constituit injuriam dolosam, quæ quidem κατ' ἐξοχήν dici solet injuria, non tamen injuriam in genere constituit, quæ etiam culposam comprehendit: Quid posterius attinet, certum est communiter dici, *volenti nullam fieri injuriam*, sed simul certum est, volenti de suo jure cedere, eo in casu, quo cadit, non amplius competere jus, & ideo actionem non esse contra ejus jus. Vere itaque dicimus, volenti non fieri injuriam, & nihilo minus recte definimus injuriam per violationem juris perfecti alterius.

§. 10.

Ex definitione injuriæ perspicuum evadit, eò majorem & graviolem esse injuriam, quò majus & eminentius habet alter jus, quod injuria violatur. Nam si Titio jus perfectum, decem gradibus æquale, competat, sed injuria contra hoc jus a Sempronio commissa, sex gradibus esset æqualis, superessent in Titio quatuor juris perfecti gradus, qui per delictum illud non violarentur: per consequens injuria non esset commissa contra jus perfectum Titii, sed contra aliam personam, cujus perfectum jus adæquaret sex gradus. Est vero hoc contra hypothesin. Minor igitur esse nequit injuria contra jus perfectum Titii commissa, quam decem graduum;

duum; alias daretur quid in juræ alterius quod injuria non violaret, adeoque injuria non esset facta contra jus perfectum alterius, sed tantum contra aliquam ejus partem, quæ, ut perfecto jure est minor, nequit esse perfectum jus. Atque sic injuria quidem esset (per hypoth.) sed & nulla injuria, quia perfectum jus non est violatum. Quod statim implicat. Pari ratione intelligitur, posito jure alterius 100 vel 1000 graduum, injuriam, contra hoc jus commissam, debere esse 100 vel 1000 graduum. Et sic porro. Ergo eo major & gravior est injuria, quò majus & eminentius habet alter jus, quod injuria violatur.

Sunt injuria & jus perfectum alterius, illa violatum, tanquam duo termini vel numeri in constanti inter se relatione (per def. injuriæ), qua salva, aucto uno termino, etiam augeri debet alter. Quo majus itaque est jus perfectum alterius, eò major debet esse injuria.

Sit exemplum. Infigat privatus privato alapam, ergo injuriam committit, nam est hæc actio contra, jus perfectum alterius. Infigat idem privatus judici, cujus directioni subest, alapam, oritur etiam hinc injuria, sed major, quam in priori casu, nam judex habet majus jus in privatum, quam privatus in privatum. Infigat idem Regi suo alapam, injuria fit, sed longe major, quam in priori casu. Nam
jus

jus regis in subditum superat id omne, quod alius in alium habet. Patet ergo crescere injuriam, pro excellentia & perfectione juris perfecti, quod alter in alterum habet.

§. II.

Transgressores Legis Nat. in Deum sunt injurii. Nam contra jus Dei suas determinant actiones (§. 3.), jus autem, quod Deus in omnes homines habet, est perfectum (§. 1. P. 3.). Homines ergo, Legem Nat. transgredientes, violant jus Dei perfectum, & ideo in Deum sunt injurii (§. 9.). Nulla est heic actionum exceptio, nam sive contra Deum immediate dirigantur, sive proximum & nos ipsos præcise feriant, Lege Nat. determinantur (§. 24. P. 3.) & sub cultu divino in genere continentur (§. 44. 45. P. 3.), ad quem complete & plene præstandum perfecte obligamur (§. 43. P. 3.).

Hinc Scriptura Sacra aperte docet, peccata, contra proximum & nos ipsos commissa, injuriosa simul esse in summam Dei Majestatem: Nam dum Josephus ad adulterium ab uxore Potipharis instigaretur, dixit: *Quomodo facerem malum hoc maximum & (non tam in tuum maritum, quam potius) in Deum peccarem.* Gen. 39: 9. Eodem modo David, post commissum adulterium cum Bath schebaha & internecionem Uriæ
ma-

mariti, ejus fatetur, se contra solum Deum peccasse Pf. 51: 5. & ideo summa animi submissione petit Dei gratiam v. 3. oratque, ut Deus ei condonaret gravissimum hoc delictum. Paulus quoque graviter dehortatur Thessalonicenses, ne scortatione se commacularent, unusque eorum deciperet alterum in communi negotio 1. Thess. 4: 3. 6. Mentionem itaque heic facit Apostolus peccati contra nos ipsos. (nam qui scortatur in proprium corpus peccat 1. Cor. 6: 18.) & contra proximum commissi, cujus utriusque dicit vindicem esse Deum v. 6. Vindex vero est, qui jus suum violatum, restituit. Ergo, secundum mentem apostoli, quævis actio mala, contra nos ipsos & proximum patrata, est in Deum injuriosa.

§. 12.

Quoad Deum, Supremum Legis Nat. auctorem, omne peccatum, contra legem hanc commissum, infinitam habet gravitatem. Nam omne peccatum, quod contra Legem Nat. committitur, contra jus Dei est determinatum, ita ut peccator summo Dei in se Dominio refragetur (§. 3) & in Deum sit injurius (§. 11.) ipsumque adeo peccatum sit injuria in Deum. Sed eo major est injuriæ gravitas, quo excellentius habet alter jus; quod

B illa

illa violatur (§. 10.), & jus Dei in omnes homines est infinitum (§. 1. p. 3.) Ergo quoad Deum & legem Ejus, omne peccatum infinitam habet gravitatem.

Maximi ponderis summæque necessitatis est hæc veritas, majoris ergo gratia claritatis quædam circa eam observari merentur. 1.) Itaque notetur, *non ipsum Peccatum statui infinitum*. Nam si peccatum abstractivè spectatur, consistit in privatione conformitatis cum lege divina: Privationi autem infinitatem tribuere est per principia Metaphysices absurdissimum. Si autem peccatum in concreto consideratur, est actus creaturæ rationalis cum lege pugnans, actum vero entis finiti constituere infinitum, idem est, ac absurde mutare ens finitum in infinitum. Ipsi igitur peccato nemo sanus tribuit infinitatem. 2.) *Habet tamen quodvis peccatum infinitam gravitatem*, quæ æstimanda est non ex peccatore ipso, qui finitam & limitatam habet naturam, sed ex peccati relatione ad summam Dei Majestatem, quæ Peccato læditur. 3.) Observetur creaturam rationalem non esse quidem infinitæ cognitionis capacem, perspicere tamen, ut modo demonstravimus, jus Dei in se esse infinitum, sibi que transgrediendo Ejus legem culpam contrahere infinitam. 4.) *Cogitetur gravitatem delicti non æstimandam esse ex*
mal-

multitudine delictorum. Nam si statuatur contrarium, Majestas Divina partibus constaret, ita ut una ejus pars hoc, altera alio delicto læderetur, neque sic oriretur infinita gravitas, nisi numerus delictorum æquaret numerum partium, quibus Majestas Divina componeretur. Sed, quum Deus sit ens simplicissimum, & omnis partitionis expers, maxima hoc laborat absurditate. Quodvis ergo peccatum impingit in totam Dei Majestatem, & ideo seorsim consideratum infinitam habet gravitatem. Quod etiam confirmat Apostolus Jacobus Cap. 2: 10. Sic dicens, *Quisquis enim totam legem servaverit, impleverit autem in uno, reus factus est omnium.* Rationem addit. in v. 11. Nam qui dixit, ne mæcheris dixit etiam, ne occidas. Quod si non fueris mæchatus, occideris autem, factus es transgressor legis. h. e. fieri nequit, ut aliquis transgrediatur vel unum legis præceptum, nisi injurius sit in totam supremi Legislatoris Majestatem quæ unum æque ac alterum legis præceptum dedit hominibus observandum. Hinc etiam maledictus dicitur, qui vel ab unico legis præcepto defecerit Gal. 3: 10. Deut. 27. 26. 5.) Non ergo putetur infinitam peccati gravitatem in Scriptura Sacra non doceri. Nam præter locum Jacobi, mox citatum, ex quo clare satis elicitur, quodvis peccatum esse

B 2

in?

injuriā in totā Dei Majestatem, alia etiam dantur, quæ eandem evincunt veritatem. David enim veniam suorum delictorum petens, & gravissimi, quem ex illis concepit, doloris rationem reddens dicit Ps. 38: 5. *Nam iniquitates meæ transcendunt caput meum ut onus grave, graviores sunt, quam perferre queam.* Tantam ergo peccato tribuit gravitatem, ut eam non perferre queat, & transcendat caput ejus, h. e. ut non modo superet vires humanas, verum etiam capita hominum transcendat & ad cælum extendatur, ideoque infiniti sit valoris. Eadem ratione docet Idem Hiero psaltes Ps. 65: 4. peccata prævalere hominibus, & quidem ita, ut solius Dei sit illa expiare. Immo ipse Salvator Sanctissimus ostendit Marc. 8: 36, 37. tantam esse peccati gravitatem, ut ei perferendæ non par sit vel totus rerum finitarum complexus, & ideo, quia inter finitum & infinitum non datur aliud medium, peccati gravitatem esse infinitam.

S. 13.

Ex his principiis sine oppositi formidine colligimus, quodvis peccatum pena infinite gravi a Deo esse puniendum. Nam Deus vi suæ justitiæ, infligit delinquenti penam, peccati gravitati ex æsse proportionatam

natam, h. e. delicto nec graviolem, nec leviolem (§. 37. p. 3.) sed omne delictum contra legem Dei commissum, infinitam habet gravitatem (§. 12.) Deus ergo vi suæ justitiæ, non potest non quodvis peccatum pœna infinite gravi punire.

Rursus. Deus per voluntatem suam naturalem, absoluta necessitate & immutabilitate adprobat seipsum suasque perfectiones, & quidquid cum illis necessario est connexum (§. 76. p. 1.) Omnis autem actus absolute necessarius, nequit esse nisi entis absolute necessarii. Aque ergo est infinitus, ac est ipsum ens necessarium (§. 1206. System. Metaph.), seu, Deus ipse. Ergo Deus infinito amore prosequitur seipsum, suas perfectiones, & quidquid cum illis necessario est connexum, consequenter infinite averfatur, quidquid cum illis necessario pugnat. Omne peccatum eam habet essentiam, ut cum Lege Nat. & ideo cum perfectionibus Divinis pugnet (§. 21. p. 3.) Sunt autem essentiæ rerum absolute necessariae (§. 609. System. Metaph.) Pugna itaque, quam peccatum habet cum perfectionibus Divinis est absolute necessaria. Consequenter Deus infinita averfatione, i. infinito odio detestatur quodvis peccatum. Postulat gloria Dei, cujus manifestationem in omnibus suis actibus ulti-

mato & principaliter intendit Deus (§. 94. p. 1.) ut talem se creaturæ rationali declararet, qualis ipse est, nam non ob alium finem, quam gloriæ Divinæ manifestationem, existunt omnia (§. 112. p. 1.). Ergo adversus creaturam peccaminosam non potest non ita se gerere Deus, ut immissa pœna, (quæ ut immittatur gloriæ Divinæ manifestatio poscit §. 4.) declararet se quodvis peccatum infinita averfatione detestari. Sed finitæ gravitatis pœna infinita declarari nequit averfatio, nam finiti ad infinitum nulla datur proportio (§. 122. System. Metaph.) Deus ergo non potest non quodvis peccatum pœna infinite gravi punire.

Sed ad posterius hoc argumentum dicis forte, *omni delicti gravitate determinandam esse penam non autem ex modo, quo superior illud averfatur.* Res. Locum haberet hæc instantia si de superiori humano esset nobis sermo, qui ex errore vel affectu amoris aut odii facinus aliquod magis vel minus averfari potest, quam fert ejus interna gravitas. Sed de Deo, ente omniscio, ab omni errore & affectuum perturbatione remotissimo, illud dicere nefas esto; Nam averfatio Divina exactissime est proportionata malitiæ rerum (§. 79. p. 1.). Nihil ergo infinita averfatione detestatur, nisi quod habeat infinitam malitiæ gravitatem. Consequenter ab infinita averfatione ad infinitam delicti, & pœnæ ei respondentis, gravitatem, recte colligitur. Atque sic patet arctissime connexa esse
bina

bins illa, qua pro theseos nostræ demonstratione adduximus argumenta, in quorum priori ab infinita cuiusvis delicti gravitate ad pœnam infinite gravem, & in posteriori, ab infinita averlutione peccati, ex qua infinita ejus gravitas statim sequitur, ad pœnam infinitam colligimus,

S. 14.

Ut autem veritas, quam proxime demonstravimus, evadat clarior, quædam solvamus dubia. Putant ex infinita mali moralis gravitate infinitatem pœnæ determinari non posse, quia Deus jure postulat à creatura peccaminosa compensationem maximi dis-sensus, lege violata introducti; sed hunc finem per pœnam non obtineri: Nam bonum inde fluens provenit aut immediate à Deo, tanquam restitutio naturalis rerum obligationis, & ideo peccatori imputari nequit; aut ex obligatione, omnes suas actiones ad legem dirigendi sequitur. sed sit pœna considerari nequit, ut satisfactio pro peccatis commissis. Licet ergo peccatum haberet infinitam gravitatem, inde tamen pœnæ infinitas derivari nequit. R. Ambigua est phrasis: ex pœna fuit bonum. Nam si pœnam æviternam, de ea enim agimus, in se spectas, absque relatione ad superiorem, qui eam delinquenti infligit, ex ea nihil boni sequitur: à malo enim, quâ tali, nunquam derivabis bonum: sed si pœnam sempiternam consideras in relatione ad jus superioris Dei, ea-

tenuis est bona, quatenus eam, ut finem compensatorium intendit Deus, qui ob ortam peccato disharmoniam inter jus Dei & peccatorum actiones pœnam irrogat in delinquentem, ut suo infinito satisfaciat juri. Hic finis, licet eum non peccator, sed Deus intendat, per pœnam tamen immissam obtinetur, qui non peccatorem, sed Deum ipsum, respicit: Ais, *hunc finem peccatori imputari non posse*. Recte quatenus peccator eum non intendit, quatenus vero actu ipso pœnam subit sempiternam, eatenus sua passione huic fini satisfacere cogitur. Atque sic sine dubio intelligis, quo modo per pœnas æternas obtineatur compensatio dissensus, peccato introducti. 2.) Licet homo, legem transgrediendo, obligationem contrahat ad pœnam actu subeundam, & ideo ad satisfaciendum legis præscripto de sanctione pœnali, hanc tamen obligationem cum ea, qua in hac vita tenetur singulas suas actiones ad normam legis componere, non confundas. *Hæc* relationem habet ad actus, prælucente intellectu & decernente voluntate, legi convenienter suscipiendos; *illa* passionem respicit, vel ob horum actuum omissionem, vel contrariorum commissionem; *Hæc* præstare nequit, ut facinora ante acta deleantur, prout in sequentibus statim demon-

monstrabitur; illa vero efficitur, ut delictum non delictum moraliter spectari queat, nam pœna; quæ iusta proportionem delinquenti irrogatur, finem habet compensatorium ut modo diximus. Regerunt, propositionem illam, quam nos urgemus, de proportionem inter peccati gravitatem & pœnam, nullius esse momenti, quum quoad peccatorem omnis proportio inter pœnam & peccatum determinetur ex notitia pœnae, & viribus evitandi peccatum tantæ gravitatis; Quoad Deum vero ea propositio eò minus urgeri potest, quo certius est eum positive non punire. R. Aut datur aliqua inter peccati gravitatem & pœnam proportio, aut nulla, si hoc, neque ei concedes locum, quoad ipsum peccatorem, quod tamen facis, eoque tibi ipsi contradicis. Deinde; posito hoc posteriori membro, perinde esset, qua pœna puniretur quodvis delictum, possetque, salva iustitia, levius peccatum adfici pœna æque gravi, ac majus. Quod quam sit absolum nemo non intelligit. Dari ergo debet inter peccati gravitatem & pœnam proportio, quam determinat ipsius peccati gravitas, ad ius superioris relata. Quoad peccatorem vero, notitia pœnae & vires evitandi tam grave peccatum, id efficiunt, ut ei iusto iudicio imputetur prava illa actio, ipsam autem proportionem inter peccatum & pœnam non efficiunt. Tandem licet hoc

proco gravem illam non ingrediamur contro-
versiam, ultro citroque diu agitatam, an &
quo sensu Deus positive puniat? Ponamus
tamen Deum positive non punire, consi-
stat ergo pœna Divina tantum in subtractio-
ne bonitatis, an putas hanc subtractionem
à Sapientissimo Ente non sapientissime insti-
tuit? An ergo non credis, Deum tantum
boni subtrahere peccatori, quantum suo
promeruit peccato? Sed si hoc concedis,
quod nisi sapientiam Dei negare velis, con-
cedere debes, simul largiaris necesse est,
Deum iusta proportionem punire peccata.

§. 15.

Dari pœnam infinite gravem modo de-
monstravimus, sed omnis pœna est malum
passionis, quod à superiore in legis, à se-
lata, transgressores ob peccata infligitur.
Ergo *Pœna infinite gravis est malum passionis*,
à Deo peccatori irrogatum, adeo magnum
ut illo majus esse nequeat. Involvit omnis
pœna, ratione delinquentis, ut 1.) malum
passionis per aliquod duret tempus, nam si
eodem momento desineret pœna, quo in-
incipit, nunquam existeret, adeoque sine
quadam duratione manet impossibilis. 2.)
Cum acerbitate, h. e. sensu doloris, sit
conjunctum (§. 33. p. 3.) Hæc duo momen-
ta in delinquente observata, satis superque
indicant, pœnarum gravitatem, quam sub-
ire

ire debet peccator æsti mandam esse ex illarum duratione & sensu, quem continent, doloris. Hinc infinitarum poenarum ducuntur species, alia enim est *intensive*, alia *extensive infinita*. Illa est sensus dolorum adeo gravis & vehemens, ut gravior & vehementior concipi nequeat, h. e. infinite magnus. *Hæc est sensus dolorum, in æviternum, seu, sine fine durans, & vocari solet pena aeterna.*

§. 16.

Pœna non intensive sed protensive infinita, per essentiam & naturam suam; capax est anima humana. Quem ad modum omnis dolor consistit in tædio, ex sensu & representatione imperfectionis propriæ orto, ita tanto major est, quanto clarius illam imperfectionem ejusque causam nobis representare valemus. Pœna autem intensive infinita est sensus dolorum, quo non datur major, h. e. infinite magnus (§. 15.). Aliud ergo sustinere nequit pœnam intensive infinitam, nisi quod representatione gaudeat distinctissima & simultanea omnium imperfectionum, cum peccato connexarum, & tanquam ad se pertinentium earumque omnium habeat cognitionem infinitam & intuitivam, nec non omne delictum, à se unquam patratum, vel sibi jure imputatum, distinctissime cognoscat, & hoc modo dolores sentiat

tiat intensissimos & exquisitissimos. Talis autem pœna ut cadat in ens finitum, tanto minus fieri potest, quanto certius constat illud, ob intellectus sui limitationem, nec valere plura simul & distincte sibi repræsentare, nec posse omnia peccata, à se, etiam per errorem & præcipitantiâ, commissa, in memoriâ revocare. Anima igitur humana, quum sit ens finitum & valde limitatam habeat repræsentandi & intelligendi vim, per essentiam & naturam suam incapax est pœnarum intensive infinitarum. Ast quum sit immortalis, adeoque sine fine in statu idearum distinctarum & memoria sui perdurare queat (per Psych. Rat.) per essentiam & naturam suam capere potest sensum dolorum, in æternum durantem, in quo pœna consistit extensive infinita (§. 15.). Hujus ergo pœnæ capax est anima humana.

§. 17.

Omne peccatum pœna, protensive infinita, à Deo est puniendum. Nam quodvis peccatum pœna infinite gravi est plectendum (§. 13.). Sed pœna infinite gravis est vel intensiva vel protensiva (§. 15.). Non illius, sed hujus tantum, per essentiam & naturam suam, capax est homo peccator, (§. 16.). Neque putandum est Deum aliter velle suam exercere justitiâ punitivâ, quam ratione ob-

jecti

jecti puniendi sit possibile, nam nec voluntatis nec omnipotentia Dei objecta sunt absolute impossibilia (§. 140. p. 3.). Quodvis ergo peccatum poena protensive infinita, seu, aeterna, à Deo est plectendum.

Qui accurate attendit ad demonstrationem praesentis propositionis, totamque praecedentium seriem, sine difficultate intelliget, quoad Deum, fundari poenarum aeternarum constitutionem in infinita & immutabili Dei justitia punitiva, vi cuius non potest non quodvis delictum poena plectere, delicto ex asse proportionata, nam alias deficiens foret Dei justitia, quod dictum absurdissimum. Sed quodvis peccatum infinita laborat gravitate (§. 12.). Deus ergo non potest non illud punire poena, semper duratura. Si praeterea Deus, data lege, aeternam delinquenti minatus est poenam, nova ex veracitate Divina accedit ratio, cur quodvis delictum aeterna poena puniat. Quum vero omnes comminationes Divinae fundentur in qualitate objecti, ad perfectiones Divinas relati, intelligitur Deum inde delinquenti minari poenam aeternam, quia vi infinitae justitiae aliud facere nequit, & consequenter aeternitatem poenarum ex veracitate Dei derivatam, in immutabili justitiae Divinae rigore ultimato fundari. Hinc Apostolus 2. Thess. 1:9, justitiae Divinae confecta-

sentaneum esse dicit, ut, qui non norunt Deum, neque obediverunt Evangelio Domini nostri Jesu Christi, pœnam luant, *interitum æternum à facie Domini*: Ob eundem iustitiæ Divinæ rigorem, extremo die omnes impii ad æternas pœnas condemnabuntur Matth. 25: 46. & ita quidem, ut eis una cum divite epulone, denegabitur omnis spes liberationis à pœnis infernalibus Luc. 16: 25, 26. quæ, quâ durationem suam, verbis maxime emphaticis describuntur Apoc. 14: 11. 20: 10. *eis τὰς αἰῶνας αἰῶνων*, ut omnis de æternitate pœnarum infernalium vel subdu- bitandi ansa cuivis eripiatur.

Putat *Feverlinus* in Dissert. de iustitia Dei, æternita- tem pœnarum non derivandam esse ex infinita peccati gravitate, quum dici nequeat, Deum peccatis lædi, offendî, injuriam ei inferri, sed potius inde potendum esse, quod damnati non desinant peccare, iniquum etiam non esse, ut æternum non puniantur, Deumque non teneri legibus illis, quibus homines ultra modum delicti nimis punire solent. Tria in his no- tare debemus momenta. 1.) Sine omni ratione re- jicit *Feverlinus* solidum pro æternitate pœna- rum fundamentum, ex infinita cujusvis delicti gravitate derivatum: Nam licet nulla creatura Deum interne lædere possit, inde tamen non se- quitur, peccatum non esse injuriam in Deum: Quis enim sanus negabit, Deum Habere perfectum jus in creaturas, & harum peccata esse contra Dei jus? 2.) Non putaverim solidum pro æternitate pœna- rum

rum infernalium inde peti argumentum, quod damnati perpetuo sint peccaturi. Nam etsi magis nominis yiri, ut *Gerhardus* in *L. L. Theol. de inferno* §. 60, & post eum *Johannes Fechtius*, in *Lib. de statu damnatorum* §. 59. rationem æternarum pœnarum ex continuatione in peccando derivent, etsi etiam certum sit, damnatos in inferno sine fine peccaturos esse, (quod colligi videtur ex *Luc. 16. 26. & seqq.*); hanc tamen rationem pro æternitate pœnarum adstruenda non esse validam arbitror, quum potius ex pœnæ æternitate ad peccati continuationem perpetuam concludendum judicem; Damnati enim ex consideratione summæ Dei justitiæ intelligentes æternam futuram esse suam miserrimam, & ex ratione omnipotentis Divinæ nullam sibi ex hoc miserrimo statu elabendi viam superesse, ex representatione insuperabilis mali ad desperationem concitantur, indeque ad perpetuum odium adversus Deum incitantur, & sic peccata peccatis continuo augent. Si ergo iterum ex continuatione in peccando ad pœnæ æternitatem concluderetur, in Logicam impingeremus quæ vetat circulum in demonstrando committere. Deinde si allata ratio esset valida, inde sequeretur, non quodvis peccatum, solitarie spectatum, sed tum demum, quando cum aliis continua serie conjungeretur, morte æterna esse puniendum, quod non revelationi tantum, sed & rationi maxime est adversum, præterea qui pro æternitate pœnarum ex dicta ratione pugnant, dicant mihi, quo modo Deus, salva sua sapientia & sanctitate, pœnas irrogare queat peccatori, quæ efficiant, ut semper peccare pergat, Deusque inde excitetur ad pœnas semper prorogandas? Certe, nisi ad aliud æternarum pœnarum fundamentum provocetur, nunquam ad propositam questionem directe respondere liceret, multo mi-

mus Naturalistas & æternos Evangelistas solide refutare possemus. 3.) A vero prorsus alienum est, dum dicit *Feverlinus*, fundamentum æternitatis poenarum, ex eo petendum esse, quod Deus non teneatur legibus illis, quibus homines prohibentur ultra modum delicti nimis punire. Nam quamvis Deus superiorem non agnoscat, & ideo legi non subsit, est tamen sibi ipsi lex, & rectitudinem actionum, ex necessaria cum perfectionibus suis congruentia, vel pugnapendentem, exactissime observat, neque unquam, salva justitia, potest delicto graviorem vel leviozem imponere poenam, quam ferat peccati gravitas, prout in antecedentibus est demonstratum.

§. 18.

Est Deus ens sapientissimum, quod nihil, nisi ob certum finem, agit, quin ergo Deus in puniendo aliquem intendat finem dubitari nequit. Finis poenæ Divinæ est vel *internus* s. *compensatorius*, qui ipsum Deum & jus ejus respicit; vel *Externus* s. *Medicinalis*, qui utilitatem & emendationem tum delinquentis, tum aliorum, quorum interest peccatum non fuisse, respicit.

§. 19.

Poenarum æternarum finis est *internus & compensatorius*. Nam ex prius demonstratis constat, Deum punire delinquentem poena æterna, ut infinito suo juri, cui refragatus est peccator (§. 3.), fiat satis (§. 17.). Ergo poe-

pœnarum æternarum finis est internus & compensatorius (§. 18.).

§. 20.

Finem pœnarum internum semper intendit Deus, sed externum tunc, ubi internus alia ratione obtineri potest, quam pœna æterna ejus qui peccavit. Nam Deus in omnibus suis actionibus, ad extra transeuntibus semper & perpetuo intendit suæ gloriæ manifestationem, (§. 94. p. i.). Sed antea ostendimus, Deum non posse non, ob gloriæ suæ manifestationem, punire delinquentes (§. 4.). Ergo gloriæ manifestatio est finis, ob quem Deus punit, & quidem internus (§. 18.), nam Deum ipsum respicit. Ergo finem pœnarum internum semper intendit Deus. Consequenter externum respicere nequit finem, nisi internum alia ratione obtineat, quam pœna æterna ejus, qui peccavit.

Quomodo Deus finem internum obtineat sine pœna æterna delinquentis, docet Scriptura Sacra, ostenditque Deum ex immensa sua gratia dedisse nobis Redemptorem Jesum Christum, Qui sua obedientia activa & passiva abunde implevit, quidquid unquam sine pœnarum interno intendere queat Deus, finem ergo pœnarum externum intendit Benignissimum Numen, irrogando pœnas temporales, quando peccator

cator suum peccatum inde agnoscit, & vera in Christum fiducia, subjectissima mente delicti veniam petit.

§. 21.

Demonstrato sic summo Religionis Naturalis rigore, videndum annon natura peccatori suppeditet media, evitandi poenas æternas & reconciliationem cum Deo in eundi. Quæ humanum ingenium pro Deo placando excogitavit remedia, ad hæc quatuor capita reducuntur. 1.) Pœnitentiam pro commissis peccatis, 2.) Vitæ emendationem, 3.) Munera & sacrificia. 4.) Cruciatu & tormenta sponte suscepta. Sed neutrum horum sufficere demonstrabimus. Et primum contendimus, per pœnitentiam, eamque nudam, i. e. sine ulla ad satisfactionem, ab alio præstitam, relatione rescindi non posse peccatum, ut promeritam poenam effugere queat peccator. Pœnitentiam in circulo rationis definimus per grave tedium, quod quis concipit, ob malum, à se perpetratum. Hoc ergo loco pœnitentia est actus, quo peccator, intime conscius gravitatis delicti, contra legem Dei commissi, & ideo conscius simul promeritæ poenæ (§. 17.), improbat non solum facinus, sed & animum simul declarat, factum, si fieri potest, reddendi infectum, & ideo summo animi angore

gore & humillimis precibus delicti veniam expetit, in omni ergo seria & plena pœnitentia, quæ ad morali sensu rescindendum delictum valeat, requiritur dolor, gravitati facinoris proportionem respondens: Nam alias daretur quid in delicto, cui nihil in pœnitentia responderet, quod ergo non rescinderetur, neque hoc casu esset pœnitentia seria & plena, quod ipsam statim evertit hypothesin, & idcirco absurdum, quoad Deum autem & legem ejus habet omne delictum infinitam gravitatem (§. 12.). Ergo, ut nuda pœnitentia, morali consideratione, peccatum rescindat, infinitus requiritur dolor. Sed infinitus dolor postulat intuitivam, eandemque infinitam cognitionem commissi peccati, omniumque malorum, cum illo connexorum. Hujus autem, ob finitudinem suam, capax non est mens humana. Ergo impossibile est, ut peccator nuda pœnitentia rescindat peccatum & effugiat promeritam pœnam.

Idem hoc argumentum alia ratione inflectamus: Modo demonstravimus pœnitentiam non posse rescindere peccatum, nisi fuerit infiniti valoris, nam quodvis peccatum infinitam habet gravitatem. Ergo pœnitentia aut extensive, aut intensive infinita esset. Pœnitentiam intensive infinitam

tam, quæ infinitam cognitionem mali, ex peccato oriundi, involvit, ab homine præstari non posse modo evicimus. Neque pœnitentiæ, protensive infinitæ, ullus datur locus, Nam 1.) notio pœnitentiæ, quæ prædominans tædium denotat, ad ipsam cognitionem mali unice refertur, & ideo aliam, quam intensivam, admittere nequit infinitatem. 2.) Pœnitentia protensive infinita, peccatum expiatura, est contradictio in adjecto: Nam talis pœnitentia nunquam finiretur, neque per consequens unquam existeret expiatio. Præterea quia cuius peccato infinita responderet pœnitentia, pro uno peccato pœnitentia perpetuo & sine fine esset agenda. Sed quis propria convincitur conscientia se innumera fecisse mala. Fieri ergo prorsus nequit, ut per nudam pœnitentiam expientur peccata.

Sed finge adhuc mortales posse, nuda pœnitentia, probra & flagitia expiare, pœnamque promeritam effugere; nemo tamen benevolum & propitium numen unquam habebit: Nam quis nescit, plura dari in vitæ cursu peccata, ad quæ non attendunt mortales. Sed ignoti & non agniti peccati nulla quis duci potest pœnitentia. Nequit ergo nuda pœnitentia esse sufficiens medium expiandi peccata. Et
quid

quid quæso luctu & ægritudine animi Deum placaturus proficiet homo peccator, quum vetera delicta novis quotidie cumulet, neque post pœnitentiam, aliquoties ætã, vitam emendatam & ex omni parte probam naturalibus instituat viribus.

Præter hæc observari meretur, neque inter homines, sese mutuo offendentes, pœnitentiæ sensum, variis declaratum signis, propitiandis aliis sufficere, sed requiri etiam, ut lædens a læso errati veniam obtineat, adeoque huic, pro illato injuriæ & damni malo, satisfaciat, nisi is juri suo cedere velit, multo minus quoad Deum, Qui de jure suo cedere nequit (§. 4. p. 3.), ob delicta placandum, sola sufficit pœnitentia, sed aliud simul accedere debet, quo id, quod juri & Majestati summi Numinis apud homines fuit ablatum, plenissime restituatur.

Non negamus, antequam commissa rescindi & expiari possint delicta, necessarium esse requisitum, ut creatura peccaminosa non amplius probet & rata habeat facinora, sed in animo intime conscio gravitatis delicti, summo luctetur mœrore, adeo ut facta pergestiret esse infecta: Nam secus faciens, peccata ut moraliter manent; efficit, immo expiationem atque abolitionem.

tionem eorum, per meritum Salvatoris Sanctissimi, nobis partam, impedit; Non tamen hæc eadem sufficit, quia solum peccantem respicit, &, ne delicta, respectu sui, rata habeat, efficit. Delicta autem, præter creaturam peccaminosam, respiciunt etiam Deum, & Ejus violatum jus, quod infinitum est. Hinc à nemine mortalium poenitentia præstari potest tanta, quanta ad expiationis actum requiratur.

§. 22.

Per emendationem vitæ nequit peccator suum coram Deo expiare delictum. Habet enim quodvis delictum infinitam gravitatem (§. 12.) Ei ergo rescindendæ non sufficit, nisi quod infiniti sit valoris. Sed emendationem vitæ, quam homo præstare valet, nullam admittere infinitatem evincit limitata mentis cognitio, sine qua infinita emendatio concipi nequit. Ergo per solam emendationem vitæ delicta expiari non possunt.

Rurlus. Vitam tunc emendat peccator, quando suas actiones ad legem, quam transgressione antea violavit, adcommodat. Ergo, per emendationem vitæ, suæ obligationi in posterum satisfacit homo. Sed omni tempore obligatur exactam legi præstare obedientiam (§. 24. p. 3.). Novo itaque

taque sanctionis vitæ studio nihil efficitur quo expiatur delictum, antea commissum, nisi statuere velis, eum qui vitam emendat, plus agere, quam præstare debet. Quod absurdum. Implicat ergo, ut per emendationem vitæ deleatur peccatum.

Si fur. V. gr. emendatione vitæ suum expiaret delictum, actio, post delictum, legi conformis, juri superioris duplo magis satisfaceret (scil. & in præsentis & pro præterito delicto), quam actio, quam nullum antecedit peccatum. Quod oppido absurdum. Nam omnis actio, legi conformis, non nisi semel juri superioris satisfacit, quod in omni casu exactissimam requirit obedientiam (§. 24. p. 3.). Neque dicere licet, nos, servando legem, aliquid à Deo mereri (§. 30. p. 3.), quo expiarentur delicta. Præterea in hoc corrupto, quo vivimus, statu, nemo hominum ita animum suum à vitis ad virtutes revocabit, ut integritatis & innocentiae laudem constanter tueri queat: nemo reliquo vitæ suæ tempore veram perfectamque virtutum effigiem vita moribusque exprimet. Quo modo itaque vitæ emendatione expiari possint peccata? Nemo sanus id unquam statuet,

§. 23.

Munera & sacrificia, nec non cruciatus & tormenta, sponte suscepta, non sunt aliquod medium, quo peccator cum Deo reconcilietur. Munera enim & sacrificia, immo cruciatus & tormenta finiti sunt valoris: & ideo desinere nequeunt peccatum cujus gravitas est infinita (§. 12.)

C 4

Præ-

Præterea si muneribus & sacrificiis, nec non cruciatibus, sponte susceptis, placari posset Deus, nunquam inde colligerent mortales Deum, infinito odio averſari omne peccatum, neque à non peccando abſterrerentur, cum tam facili & levi medio deleterentur peccata. Insuper, quæ Deo dabunt homines munera, quæ ipsius antea non sunt? ille enim, ut est absolutus Dominus, vitæ nostræ & totius mundi, sic in Ejus manu continetur, quidquid cum vita possidemus boni. Quare etiam Ebr. 10: 4. impossibile statuitur, ut boum & hircorum sanguine deleantur peccata. Quin immo ipsi gentiles stultum & impium putabant, si quis eam de Deo opinionem hauriat, Eum munerum sacrificiorumque magnitudine ita deleniri & obligari posse, ut avarorum judicium instar, iis maxime fa-veat, quibus, præ aliis, donandi copia, iram gratiamque venalem habens. Vid. *Pfanneri* system. Theol. Gent. cap. 15. §. 8. Et si vel maxime loco animantis bruti hominem, quem animalium præstantissimum jure habent mortales, substituerent, Deoque hostiam devoverent, prout haud pauci gentilium somniarunt, nunquam tamen certi forent, se verum & genuinum expiandi peccata subsidium invenisse; Nam homo maſtandus, aut sceleris noxius est, aut

aut innocens; si illud, ipse pro peccatis suis moritur, sua ergo morte veniam alieni delicti efficere nequit; si hoc, contra legem Divinam est occidere innocentem, & absurdissimum, velle legis transgressione placare Deum. Deinde quum omnis homo multis sceleribus ipse pollutus sit & inquinatus, sua inprimis facinora ut luat, necesse est, quo pacto aliorum piacula sustinere nequit. Neque sustinent cruciatus & tormenta, aut mors ipsa, quam quis sponte sibi suscipit. Nam, præterquam quod singula hæc finiti sint valoris, & ideo non valeant infinite gravitatis crimen expiare; contra legem naturæ, quæ corporis & vitæ conservationem injungit, pugnant hæc a quibusdam hominibus effecta subsidia.

§. 24.

Consideravimus hucusque, poscere summum religionis Naturalis rigorem, ut æternum damnentur omnes peccatores, nec ullum natura notum esse medium evitandi æternas pœnas; succedit ex altera parte perpendamus, quæ Naturalis religio promittat bona eis, qui legi Divinæ ex asse satisfaciant. Quo circa primo loco notari meretur, Deum esse hominis, qui legi exactissimam præstat obedientiam, summum bonum & in perpetua æternæque cum illo unione
C 5 atque

atque vita consistere summam illius hominis felicitatem. Solus enim Deus est non modo absolute summum bonum, sed etiam erga creaturas infinita eminet bonitate (§. 115. p. 1.) ob quam summa gaudet promptitudine, omnia omnibus, quæ dari possunt conferendi bona (§. 114, p. 1.). Immo actu ipso cuilibet rei creatæ tantum confert perfectionis essentialis, quantum illa capere potest, tantum quoque perfectionis accidentalis, quantum gloriæ Divinæ manifestationi convenienter fieri possit (§. 116. p. 1.). Homini itaque, si legi naturæ exactissimam præstat obedientiam, & ideo gloriam Divinam suis actionibus, tam internis, quam externis constanter & perpetuo promovet (§. 24. 21. p. 3.), actu ipso tantum perfectionis confert Deus, ut majorem sperare & optare nequeat homo. Est ergo solus Deus hujus hominis summum bonum.

In magnitudine boni æstimanda partim ad intensiorem, partim ad durationem ejus est respiciendum: Prius, quia quo magis id est intensum, eo plures perfectiones possidet; Posterius quia vel maximum, si exigua ejus est duratio, parum æstimatur. Solus Deus est hominis ad legem Nat. se exacte componentis summum bonum (per dem.). Ergo ex solo Deo summam voluptatem percipit homo, quæ

quæ summam ejus generat felicitatem (vid. §. 326. Psych. Emp.). Unde si hæc felicitas sine fine, h. e. in æviternum durat, tanta est, ut major intelligi & concipi non possit, modo anima hominis per essentiam & naturam suam tantæ felicitatis sit capax. Sed habet anima cujusvis hominis veram immortalitatem (per Psych. Rat.), per quam tantæ felicitatis est capax. Summa ergo hominis felicitas consistit in æterna, ex communione cum Deo, vita.

Fingas, præter Deum, Dari aliud hominum summum bonum, illud ergo esset finitum & terrenum. Quoniam vero omne ejusmodi bonum, eam habet naturam, ut quantocunque id possideatur gradu, major tamen semper possibilis maneat copia; intelligitur nullum finitum & terrenum bonum posse plene satiare animum, qui ex insito desiderio querit veram sui perfectionem. Solus ergo Deus, Qui est unicum, ens infinitum, & absolute perfectum, quo perfectius dari & concipi nequit, ita implere potest hominis desiderium, ut nihil ultra expetere queat.

§. 25.

Si homo perfectum obsequium Legi Naturæ præstat, ex justitia Dei remunerativa summum præmium, cujus recipiendi est capax, accipiet. Nam placuit Benignissimo Numini, per justitiam suam remunerativam, præmiis mere gratuitis eos ornare, qui legem Nat. servant (§. 31. p. 3.). Jam vero, licet præmium

mium, siquidem gratuitum est, superare queat bonitatem in actione, nequit tamen esse minus bono commissio. Nam sic aliquid daretur boni, cui non responderet primum, quod iustitiæ Dei remunerativæ adversatur (§. 31. p. 3.). Deus ergo bonum ita remunerat, ut gradus præmii non sit minor gradu bonitatis actionis. Consequenter quo majus bonum committit homo, eo majus ex gratia Dei expectare potest primum. Si itaque summum bonum præstat, quod unquam præstare valeret, etiam summum ex gratia Dei, cujus recipiendi est capax, accipit primum. Per se autem patet, hominem, dum perfectum obsequium, in omnibus & singulis suis actionibus, Legi Nat. exhibet, summum quod unquam facere potest, præstare bonum. Si ergo hoc obsequium præstat, ex iustitia Dei remunerativa summum primum, cujus recipiendi est capax accipit.

§. 26.

Deus donat hominem, qui legi Nat. exactissimam præstat obedientiam, vita æterna, quæ in felicissima cum Deo communione consistit. Nam si homo exactissimam præstat legi Divinæ obedientiam, perfectissimum, cujus capax est, accipit primum (§. 25.) sed vi-
ra-

ta æterna, quæ in felicissima cum Deo communione se exserit, est summum hominis bonum, & ideo præmium, cujus qua animam suam est capax (§. 24.). Deus ergo vita æterna homines donat, qui legi Nat. exactissimam præstant obsequium. (u)

Aliud argumentum. Mox ostendimus (in §. 13. arg. 2.) Deum infinito amore prosequi, quidquid cum perfectionibus Ejus necessariam habet congruentiam. Sed exactissima cum lege Nat. conformitas cum perfectionibus Divinis necessariam habet congruentiam (§. 21. p. 3.): Illam ergo infinito amore prosequitur Deus. Postulat Dei gloria, cujus manifestatio est ultimus actionum Divinarum finis, & ob quem existit Lex Naturæ, ut talem se creaturæ rationali declaret, qualis ipse est. Deus itaque erga creaturam rationalem, quæ exactissimam legi præstat obedientiam, non potest non ita se gerere ut ei & aliis omnibus declaret, se infinito amore amplecti ejus obedientiam. Sed quem admodum pœnis infinitam suam, adversus creaturam inobedientem, declarat aversionem, ita præmiis infinitum, erga obedientem, manifestat amorem: Oppositorum enim opposita est ratio. Datis itaque præmiis gratuitis Deus non potest non infinitum amorem erga creaturam rationalem

lem declarare. Finitum præmium declarare nequit infinitum amorem: Nam finiti ad infinitum nulla est proportio. Conveniens itaque est Deo animas rationales, quæ exactissimam legi præstarunt obedientiam, infinito præmio, modo illius capaces sint, exornare. Sed capaces sunt vitæ, in felicissima cum Deo unione, semper & sine fine duraturæ, quæ summam earum felicitatem absolvit (§. 24.). Optimo itaque Numini conveniens est, animabus quæ exactissimam legi Nat. præstiterê obedientiam, dare æternam & felicissimam vitam.

Non permittit instituti ratio, ut fravissimam juven-
dissimamque hanc materiam ulterius persequamur, quam nemo mortalium complete describere potest 1. Cor. 2:9. Sufficit nos præsentî propositione demonstrasse, perfecte & ad legem Naturæ in omnibus adcommodatæ vitæ consuetudinem esse felicitatem æternam, quod etiam Legisperito, querenti quid factururus esset, ut vitam æternam obtineret, respondit Salyator Sanctissimus, Luc. 10: 28. promittens ei æternam salutem, si legi exactissimum præstaret obsequium. Neminem vero nostrum hac via ad salutem pervenire posse, in sequenti Capite demonstrabitur.

§. 27.

Ex modo demonstratis liquet, natura notum non esse aliud medium, perveniendi ad æternam beatitudinem, quam exactissimam legis Divinæ adimpletio-

pletionem. Nam id unice ex naturali lumine certo cognoscere possumus, dari Naturalem Legem (§. 18. p. 3.), hominemque obligari ad perfectam ei præstandam obedientiam (§. 24. p. 3.); eum vero, qui ab hac norma vel in aliquo defecerit, æterna plectere pœna (§. 17.). In religione itaque naturali aliud pro beatitudine æterna obtinenda dari nequit medium, quam exactissima legis divinæ adimpletio.

An vero alius pro homine possit legem Dei implere, Deusque ejus satisfactionem agnoscere velit sufficientem, ignorat ratio, quod suo loco clarius demonstrabitur, aliud salutis æternæ acquirendæ medium non relinquens, quam ut quilibet pro se legi ita satisfaciatur, ut in nullo aberret.

CAP. II.

DE

RELIGIONIS NATURALIS INSUFFICIENTIA AD SALUTEM.

§. 28.

Ut de Religionis Naturalis defectu omnes Naturalistæ fortius convincantur, omnium primo clavis & distinctis verbis delineanda est præfens natura humanæ corruptio. Itaque sciendum est, omnes & singulos homines in eo, quo nunc sunt, stare,

statu, & quidem ab ipsa nativitate sua, carere
 1.) Sufficienti intellectus luce, suas actiones, earumque cum lege conformitatem, ipsam etiam legem distincte cognoscendi, & loco ejus, quoad actiones morales, in individuo instituendas densissimis laborare tenebris. 2.) Carere sanctitate voluntatis & loco ejus prava laborare concupiscentia, qua constanter atque perpetua ad mala, lege Nat. prohibita, propendent. Deplorandam hanc veritatem domestica cujusvis confirmat experientia. Nam licet possit ratio humana, in genere & abstracte, videre quid agendum, quid non, totamque Legem Nat. distincte satis evolvere, & suam obligationem, inde pendentem, perspicere; sibi tamen relicta, in concreto & adplicatione ad proprias actiones, tam est cæca, ut vel ad ipsam legem in actione quavis non attendat, vel si attendit, putet præsentem actionem, quæ in se est mala, esse vel bonam vel indifferentem. Deberent homines Deum, ut summum suum bonum, super omnia & toto pectore amare (§. 54. p. 3.), & ejus gloriam inprimis promovere (§. 53. p. 3.); sed fortius ad apparentia bona propendent, & summum suum bonum ex sensuali voluptate metiuntur, indeque ad id inclinantur, quod aut blandam sensuum titillationem excitat, aut honorem & eminentiam inter alios producit,

auf

aut opibus & divitiis comparandis infer-
vit. Nemo, digne ad se ipsum attendens,
de hac re dubitare poterit. Omnes ergo
& singuli homines pravis cupiditatibus
hinc inde agitantur, earum stimulis ve-
xantur & detorquentur, immo obscuran-
tur, ut quis inscius & contra voluntatem,
in gravissima mala incidat.

Quod vero hæc tanta hominum corru-
ptio nativum malum sit, non adscitum,
varia probant documenta: Nam sollicite ad
infantes attendendo, eosque omnes & sin-
gulos, experimur eos à tenera usque æta-
te, atque adeo prius, quam exemplum
ab aliis sumere queant, propendere & fer-
ri in vetita & cupere negata, immo ira
& aliis affectibus suam pravam propensio-
nem ostendere. Experimur quoque præ-
ter nostram intencionem & propositum,
quod de voluntate corrigenda formavimus
nos multifarie & ex improvviso pravis &
inordinatis propensionibus abripi, indeque
haud raro incidere in circumstantias no-
bis valde noxias. Atque adeo experimur
tandem nos nulla institutione, nullo labo-
re, indigere ad contrahendam peccati ha-
bilitatem, sed proprio instinctu ad eam sa-
tis esse pronos. Nemo, nisi sui ipsius pla-
ne ignarus, has negare potest experien-
tias. Omnis acquisitus habitus, ut com-

PARS IV.

D

pa-

paretur, studio & industria opus habet, & quod quis molitur adversante natura id ei difficillimum, facillimum contra, ad quod natura propendet. Esse ergo hanc corruptionem & ad peccandum propensionem homini connatam & naturalem, nemo facile negabit.

Et si itaque quivis, perversa sui adulatione non captus, fateatur, se in morali æstimatione esse valde corruptum & depravatum, lubet tamen eandem rem uberius confirmare. Quem ad modum justitiæ Divinæ est conveniens, præmiis & bonis physicis eos ornare, qui legem Dei sancte custodiunt (§. 31. p. 3.), ita eidem simul congruum est, variis physicis malis pœnæ loco, eos plectere, qui legem Dei transgrediuntur (§. 7.). Quam ob rem si ostendi potest dari mala physica, quibus premuntur omnes & singuli homines, quum nullum malum cæco casu, sed nutu & arbitrio Divino eveniat (§. 23. p. 2.), simul ostensum est omnes & singulos homines exactissimam legi Divinæ non præstare obedientiam. Sed dantur mala physica v. gr. morbi, variæ calamitates, immo ipsa mors naturalis, quas perpeti coguntur omnes & singuli homines. Ergo nemo eorum datur, qui exactissimam legi Dei præstat obedientiam. Nemo autem appetit,

petit, nisi quod bonum judicet, (Psych. Emp.). Ergo nemo est, qui non eligat bonum apparens loco veri, & ideo, in morali affirmatione obscuris & confusis representationibus deceptus, pravis ducatur cupiditatibus.

Non credat quis hanc corruptionem nostris demum incepisse temporibus, nam ab antiquissimis retro seculis eandem fuisse observatam, docent vel ipsa vetustissimorum Gentilium effata, quæ colligit Tobias Pfannerus in System. Theol. pur. Gent. Cap. 9. §. 6. 7. ex quo liceat potiora hoc loco repetere. Communem hanc corruptionem emphatice describit Bias: πάντες ἀνθρώποι κακοί. Omnes homines mali. Quare etiam Thucydides L. 3. dicit, ingenitum naturam esse omnibus & privatim & publice delinquere. Cum hoc consentit Sophocles, affirmans hominibus omnibus commune esse peccare. Eandem hanc humanæ naturæ labem animadvertit apud Platonem in Menon. Socrates, homines non natura esse bonos, sed disciplina effici dicens. Quo forsan & respexere Anicerii Aristippæ scholæ secta, monentes, oportere in optimis quibusque adveseri, propter invidiam & insitam nobis affectionem vitiosam, ut Laërtius habet. At non propius ad ipsum mali fontem accessisse quisquam videtur Plutarcho, qui in Tr. de

D 2

Con-

Consul. ad Apoll. *Mali quædam fatalis portio omnibus nostris rebus jam tum admiscetur, cum nascimur. Ipsa semina mortalia cum sint, partem hujus causæ sustinent, unde pravitas ingenii, morbi aliæque fatalia incommoda mortales insequuntur.*

Deplorandam hanc experientiam plenius & distinctius describit Scriptura Sacra, docens Gen. 8: 21. *Omne figmentum cordis humani esse malum ab ipsa pueritia.* Conf. Gen. 6: 5. Unde liquet omnes nostras cogitationes & appetitiones esse malas, quia & quatenus ex pravo fonte, nobis connotato profluunt. Quare David suo & omnium hominum nomine dolet Ps. 51: 7. *Ece in iniquitatibus conceptus sum, & in peccatis concepit me mater mea.* Habent hinc omnes homines, in naturali suo statu spectati, tenebris obscuratam mentem, propter ignorantiam, quæ est in illis Eph. 4: 18. & ob hanc causam pronunciat Ecclesiastes Cap. 7: 20, *neminem esse justum, sed omnes peccatores.*

§. 29.

Naturalem Hanc corruptionem esse universalem ex modo demonstratis sequitur. Nam universalis omnium hominum & temporum confirmat experientia, neminem ab hoc malo esse excipiendum. Qui de hac

re

re dubitat, unum proferat hominem, qui exactam cognitionem moralitatis cujuscunque actionis individuae habeat, nec ullis pravis unquam ducatur affectibus, & ad Deum toto animo amandum & super omnia glorificandum propendeat, nec suis utilitatibus procurandis magis sit addictus, quam Dei gloriae promovendae, qui verum bonum semper appetat, nec ad apparens unquam flectatur: instituto examine facile inveniet, neminem, naturali lege generatum, heic esse excipiendum, atque adeo verissimum esse Psalmistae effatum, Ps. 14: 2, 3. Omnes homines a Deo defecisse, & ne unum quidem esse qui bona faciat, & sua natura, Deum super omnia amet.

§. 30.

Hac corruptio & vitiositas non est de hominis essentia & substantia, sed ei accidentalis, ita tamen ut perpetuo in hac vita ei inhaereat, atque hoc modo eidem sit naturalis. Nam quum essentiae rerum sint immutabiles nec ullo defectu praedicatorum, quae ad illas requirantur, laborare queant, sed essentialem bonitatem habeant, prout in metaphysicis demonstratur; perspicuum est corruptionem istam non esse essentialem, nec ideo substantialem, nam substantia nihil aliud est, quam essentia existens. Nihil ergo relin-

D 3

qui-

quitur aliud, quam ut statuamus illam esse, accidentalem; quia vero cuivis nostrum ab ipsa nativitate inhæret, ipsamque intelligendi & volendi vim obscurat & deteriorem reddit (§. 28.) non sine ratione defendimus vitiositatem hanc esse nobis naturalem.

§. 31.

Hæc corruptio, longe maxima, homini non est concreata, sed potius à primo quodam peccato, primorum totius generis humani parentum, dependet. Nam Deus creavit hominem rectum, & sufficientibus intellectus voluntatisque viribus, legi Dei satisfaciendi, instructum (§. 25. p. 3.). Et quamvis hæc corruptio ob accidentalem suam naturam (§. 30.), aliquam habeat causam, Deus tamen nullo modo dici potest ejus causa (§. 65. p. 2.). Neque causa hujus corruptionis quaerenda est in principio aliquo malo, æterno, Deoque bono obversante (§. 225. 226. p. 1.) Nec ut concreatam perfectionem homini alia causa externa & finita adimeret illo invito, credere fas est quum Deus excellentissimas vires homini dederit, quibus potuisset, modo voluisset, omni malo & Legi Dei inimico, resistere (§. 25. p. 3.). Hinc ergo virium istarum defectus docet, usum illarum ab hominibus

bus aliquando fuisse neglectum. Sed consistebant illæ vires in *sufficienti intellectu luce*, qua potuit homo suarum actionum moralitatem distincte cognoscere; & *sanctitate voluntatis*, qua constanter & perpetuo ad servanda Dei præcepta propendebat (§. cit.) Ergo neglectus harum virium, earundemque abusus, existere non potuit, nisi homo Deum cognoscere, & præcepta Ejus custodire neglexisset, & ideo actu ipso peccatum commisisset, ob quod justissimum Numen hominem judicavit indignum, cui tam excellens perfectio ulterius concederetur, quia eam, contra intentionem Dei, tam male collocavit. Dubitari ergo nequit maximam illam corruptionem, qua nunc laboramus, à primo aliquo peccato, ab hominibus commisso, suam ducere originem. Corruptio hæc, qua singuli homines præmuntur (§. 29.), per naturalem generationem in omnes propagatur (§. 28.). Nihil ergo magis veritati est consonum, quam ut fateamur, primos generis humani parentes, in excellenti quidem creatos fuisse perfectione, sua tamen culpa, per primum aliquod peccatum, ut modo vidimus, ab illa deficisse, atque inde, quum effectus nequeat esse perfectior sua causa, & ideo liberi non possint majorem possidere perfectionem naturalem, quam sui

parentes; consonum vero videtur rationi, per primum aliquod peccatum primorum parentum in omnes eorum posteros, naturali modo generatos, transisse deplorandam illam, qua premimur, corruptionem.

Cum hoc ratiocinio ita consentit Scriptura Sacra, ut singulas circumstantias clavis verbis delineat, docet enim non modo, per unius hominis inobedientiam intrasse peccatum in mundum Rom. 5: 12. verum etiam ostendit non grave & difficile fuisse præceptum, in quo observando primi homines suum probarent obsequium sed facillimum, nimirum de non commedendo fructu arboris scientiæ boni & mali Gen. 2: 17. & primum Evam in hoc præceptum impegisse Gen. 3. 6. eamque statim ad similem defectionem decepisse suum maritum, Adamum. Hinc imaginem Divinam, quæ excellentissima continebat dona, in creatione primis his parentibus concessam, Gen. 1: 26, 27. Eph. 4: 24. statim amiserunt. Testatur id (1.) agnitio nuditatis turpis Gen. 3: 7. (2.) metus Dei servilis v. 10. (3.) pœna eis denunciata v. 16. seqq. Itaque quum nemo possit dare mundum ex immundo Job. 14: 4. intelligitur per communem & naturalem generationem in omnes posteros propagatam esse hanc corruptionem.

Quid

Quid heic Bailius, abutens rationis principiis, ob-
murmure, discussimus in parte Prenot. 2. §. 84.

§. 32.

Nativa hæc & cuius nostrum insita vitiositas est apud omnes æqualis nec majori vel minori gradu unum nostrum premit, quam alterum. Ejus enim origo pendet ex amissa imagine Divina (§. 30.), qua primi excelluere parentes. Eadem ergo naturalis imperfectio, qua hi post lapsum laborarunt, in posteros ~~et~~ propagata. Consequenter apud unum hominem nequit esse major vel minor, quam apud alterum.

Faciunt huc universales Scripturæ Sacrae expressiones ut Joh. 3:6. *Quidquid ex carne nascitur, Caro est*, nempe qui carnalibus deditus est cupiditatibus, is etiam ex se gignit liberos in carnalia promos, Rom. 3:23. *Omnes peccaverunt & destituuntur gloria Dei, i. e. justitia & innocentia illa, in qua ad imaginem Dei conditi, Creatori suo honori erant, & de qua gloriari potuerant coram Deo.* Quam ob rem, quum Apostolus nullam heic faciat distinctionem inter homines, quasi unus eorum in naturali statu esset præstantior altero, evidens est, nos omnes eandem corruptam habere naturam. Non negamus insitam hanc

Ds

cor.

corruptionem, ob accessorias quasdam conditiones, ex educatione aliisque circumstantiis derivandas, in aliis magis & aliis minus se exferere; negamus vero, ob rationes modo allatas, orriginariam corruptionem diversis hominibus diverso inesse gradu.

§. 33.

Naturalis hæc vitiositas non consistit in nuda privatione concreatæ perfectionis, sed simul includit pravam & carnalem concupiscentiam, qua natura nostra ad vetita & à Deo aliena inclinamur. Est quidem hæc propositio, immediata consequentia ejus, quam §. 28. demonstravimus, majoris tamen claritatis gratia, lubet eam ulterius confirmare. Concreata perfectio consistebat. 1.) In sufficienti intellectus luce, qua homo suas actiones, earumque cum lege conformitatem, in quolibet casu individuo distincte cognoscere poterat. 2.) In sanctitate voluntatis, qua constanter atque perpetuo ad vera bona, lege præcepta, & vere juxta præceptum ordinem propendebat (§. 25. p. 3.). Hanc perfectionem, ob commissum peccatum, amittere primi parentes, atque hinc ejus defectus in omnes posteros est propagatus (§. 31.). Sed amissa illa sufficienti intellectus luce, homo non amplius potest suas actio-

actiones, earumque cum lege Dei conformitatem vel pugnam, in casu quolibet individuo distincto cognoscere. Quam ob rem, quum ea sit animæ natura, ut sine præcedente cognitione nihil appetat, nihilque aversetur (per Psych. Emp.), nec præter facultatem cognoscitivam intellectualem seu superiorem, aliam possideat, quam inferiorem, quæ confusis & sensualibus ideis innititur; evidens est animam, post factam corruptionem in appetendo & averfando sequi potissimum & inprimis facultatis cognoscitivæ inferioris dictamina, ob quæ ad bona apparentia magis, quam ad vera, propendet. Sed juxta naturalem ordinem, veramque animæ perfectionem, deberet inferior cognoscendi facultas contineri sub imperio superioris, unde sequeretur appetitionum & averfationum sensualium sub dominio rationalium subjugatio. Inversus ergo & facultatum animæ, quoad exercitium, ordo, ex quo, quia hæc corruptio ab ipsâ infantia nobis semper adhæret (§. 28.), non potest non nativus oriri habitus, dictis facultatibus contra earum finem, abutendi. Fieri præterea nequit, ut in Animæ agendi vi, quæ una est & simplex, detur defectus requisiti, ad actionem bonam producendam necessari, sine confusione & inverso ordine ipsius actionis.

ctionis. Ergo naturalis ille defectus non potest non contrariam actionem, & contrarium habitum de se generare. Tandem amissa sanctitate voluntatis, qua primus homo ad verum bonum perpetuo propendebat, consequens est, in ejus locum successisse pravam concupiscentiam: Anima enim per instinctum naturalem constanter fertur in suam & status sui perfectionem: Ergo simul propendet ad actus appetendi & adversandi elicitos, sed sine sanctitate, quia illam, per ante demonstrata, amisit. Ergo datur in homine in suam & status sui perfectionem propensio sine sanctitate, i. e. non sancta, prava igitur & impura, ob quam inclinatur in sensualem & apparentem perfectionem, veram autem & summam, quæ in unione cum Deo est quarendam, potius aversatur, quam appetit.

Hoc ipsum, quod modo demonstravimus, expressis verbis probat Apostolus Rom. 8: 5, 7. docens eos, qui secundum carnem vivunt, quæ carnis sunt, sapere, h. e. eos, qui in naturali statu, & juxta naturalem corruptionem, quæ sensualibus & carnalibus ideis indulget, vivunt, ultra sensuale & apparens commodum in appetendo & cognoscendo non adscendere. Deinde addi-

turus

turus rationem ejus, quo statuit, propensionem carnalem de se mortem, dicit carnalem concupiscentiam esse inimicitiam adversus Deum, nec legi Dei esse subjectam, nec subjici posse, sua scil. natura. Immo in Cap. 7: 23. ostendit corruptionem hanc naturalem, non modo defectum perfectionis debitæ involvere, sed etiam esse legem in membris belligerantem adversus spiritum.

§. 34.

Originaria hac corruptio est nobis interna causa & communis mater omnium nostrorum peccatorum actualium, & ab ipsa nativitate, per totam vitam, nos ad peccandum instigat. Nam licet non negaverim, oriri posse peccatum actuale absq; originaria corruptione, cujus rei exemplum præbet lapsus primorum parentum (vid. §. 31.), certum tamen est, posita hac corruptione & vitiositate, poni actualia peccata: Nam qui peccat, contra legem Dei suam determinat actionem, sed ea est mentis natura, ut nihil appetat, nisi sub specie boni, & nihil aversetur, nisi sub specie mali. Ergo nostra voluntas iē determinare nequit ad actum, legi inimicum, nisi mens illum, ut sibi bonum, repræsentet, sed actus, legi inimicus pugnat cum summis Dei perfectionibus (§. 21. p. 3.), & idcirco verum est malum. Consequenter homo peccans,

cans, malum pro bono habet, seu, bonum cum malo confundit, & ideo ex confusa cognitione peccat. Unde qui semper & ex nativitate sensuali & carnali cognitioni subest, & ex illa metitur actionum suarum, heic & nunc agendarum, moralitatem, qui etiam prava concupiscentia propendet, in vetita & à Deo aliena, is non potest non interna habere semina, actu peccandi, & internis stimulis ad peccandum constanter moveri. At omnium hominum, per originariam corruptionem, est tam misera conditio (§. 33.). Dubio igitur caret, hanc corruptionem esse communem matrem peccatorum actualium, omnesque homines, quia corruptio ista est universalis & nativa (§. 28. 29.), illa per totam vitam instigari ad peccandum.

Idem hoc confirmat celebre oraculum Jac. 1: 14. *Unusquisque tentatur, cum a propria concupiscentia trahitur & inescatur, Deinde concupiscentia* (Scilicet originaria, nam illa heic indigitatur, quæ conceptionem, i. e. peccandi propositum antecedit), *posteaquam concepit, parit peccatum, h. e. postquam concupiscentia illa, accedente voluntatis consensu se prodidit, oritur statim peccatum actuale.*

§. 35.

Omnes homines, in naturali suo considerati statu, non modo defectu virium laborant, perveniendi ad æternam salutem, veramque felicitatem, verum etiam contrario potius habitu in suam infelicitatem & imperfectionem tendunt. Nam ob concreatam perfectionem viribus gaudebant primi homines, destituti perspicendi suarum actionum cum gloria Dei conformitatem, & perpetuo conatu omnes & singulas suas actiones ad eundem hunc excellentissimum derigendi finem (§. 25. p. 3.), cum quo exactissima legis custodia (§. 21. p. 3.) & suprema hominis felicitas (§. 26.), indivulso nexu connectebatur. Sed has vires, amissa imagine Divina (§. 33.), & in ejus locum succedente corruptione originaria, amiserunt primi parentes, omnesque eorum posterius (§. 31.). Ergo, quum corruptio sit naturalis omni homini (§. 30.), naturæ nobis nullæ insunt vires ad æternam perveniendi salutem.

Originaria illa corruptio, præter privationem imaginis Divinæ includit quoque pravam & carnalem concupiscentiam, ob quam ad vetita & à Deo aliena propendimus (§. 33.) Sed suprema hominis felicitas in unionem cum Deo consistit (§. 26.) summaque infelicitas eos post fata premet, qui contra Divinam, de sua salute, voluntatem pec-

peccando, se à Deo removent (§. 17.). Per originariam igitur istam corruptionem habitu, salutis nostræ contrario, tendimus in maximam infelicitatem & imperfectionem.

Eandem rem graphice describit Scriptura, docens *ψυχικόν ἀνθρώπου*, i. e. eum, qui gratiæ spiritualis nondum est particeps, sed sub corruptionis originariæ dominio adhuc hæret, *non capere ea, quæ sunt spiritus Dei*, h. e. ordinem, à Spiritu Sancto præscriptum, perveniendi ad salutem, sed potius eum ejusmodi homini videri stultum 1. Cor. 2: 14. Immo ut ostendatur homini, considerato in naturali suo statu, nullas superesse vires se ad Deum convertendi; suamque operandi salutem, totumque hunc defectum ex originaria corruptione profluere, docet Apostolus Eph. 4: 18. *gentes, h. e. omnes homines, naturaliter inspectatos, tenebris obscuratam habere mentem & alienari à vita Dei, propter ignorantiam, quæ est in ipsis, per obdurationem cordis ipsorum; quæ tam magna est ut non modo cum ipsis tenebris comparetur Eph. 5: 8. Verum etiam nos ipsi mortuis similes simus Eph. 2: 5. Atque hinc etiam Ezech. 36: 26. ante spirituales emendationem, homini tribuitur cor lapideum, seu, animus obdurus ad mala. Quo ipso simul indicatur habitus ille, quo laboramus, veræ nostræ salutis contrarius. Nam quemad-*
mo-

modum corpus mortuum & lapis non modo omni carent vi se a terræ superficie elevandi, verum etiam nativa sua gravitate & reluctancia, ei, qui hæc corpora sursum attollere cupit, resistunt; ita homines, ob originariam corruptionem, non impotentia solum laborant tuam operandi salutem verum etiam contrario habitu in propriam feruntur perniciem.

§. 36. Omnes homines ab ipsa sua nativitate sunt peccatores, & extra statum gratiæ Divinæ constituti. Nam ob originariam corruptionem, quæ homini est nativa (§. 28.) & naturalis (§. 30.) defectu virium laborat, perveniendi ad æternam salutem, & contrario tendit habitu in suam infelicitatem (§. 35.), prava etiam & carnali concupiscentia ad vetita & à Deo aliena propendet (§. 33.). Omnis ergo homo sua natura moralem habet conditionem, cum summis Dei pugnantem perfectionibus, qui nunquam vult, nisi quod rectum & sanctum est, (§. 120. 121. p. 1.) summaque eminent promittunt conferendi creaturis suis omnia, quæ dari possunt bona (§. 114. 115. p. 1.). Sed quod cum perfectionibus Dei pugnat, id simul est inimicum gloriæ Divinæ manifestationi & creaturam ideo removet à bonitatis Divinæ exercitii jucundissimo sensu (§. 116. n.).

PARS IV.

E

4. P.

4. p. I.). Omnes ergo homines sunt sua natura extra statum bonitatis & gratiæ Divinæ. Præterea, quia natura notum non est aliud medium obtinendi gratiam Divinam & æternam salutem, quam exactissimi legis Divinæ adimpletio (§. 27.) quæ orationum cogitationum, inclinationum, & propensionum, plenissimam cum lege Dei postulat conformitatem (§. 24. p. 3.), homines autem, ob originariam corruptionem, carent sufficienti luce intellectus, sua cogitata & facta ad legem Dei conformandi (§. 28.); pravisque laborant propensionibus & inclinationibus (§. 33.); evidens est, omnes homines, sua natura, esse extra statum gratiæ Divinæ constitutos.

Corruptione originaria, ab ipsa natiuitate, per totam vitam, incitantur homines ad peccandum (§. 34.) immo habitu peccandi laborant (§. 35.), qui itaque, ut vis quædam peccandi, natura nobis inexistens, recte consideratur. Sed notissima est Metaphysicorum regula: posita vi, ponitur actio, nisi impediatur. Nihil autem homini natura inest, quod peccaminosam impediat actionem, nam ejus & intellectus & voluntas maxima laborant corruptione (§. 28.), quæ potius ad peccatum promouendum, quam impediendum tendit (per ante demonstr.). Dubitari ergo ne-

nequit omnes & singulos homines sua natura esse peccatores. Hinc Apostolus docet Rom. 3. 9. *neminem nostrum, natura, alteri præcellere, sed & Judæos & Græcos omnes*, h. e. omnes & singulos homines qui eo tempore in binas has classes distinguebantur, *esse sub peccato*. In ulterioris suæ sententiæ robur citat Davidis effatum, quod ob suum pondus, bis in psalmis occurrit Ps. 14: 3. seq. 53: 4. seq. *Nemo sapit & exquirat Deum, non est justus, ne unus quidem non est, qui faciat bonum, ne unus quidem*. Liquet igitur omnes homines, in naturali suo statu spectatos, esse peccatores & à gratia Divina longissime remotos.

§. 37.

Ex hæcenus ostensis elucescit, nullas nobis esse vires, Deum juxta religionem naturalem, recte colendi, eum super omnia & toto animo amandi, fiduciam in Eo collocandi &c. Postulat Religio Nat. ut homo legi exactissimum præstet obsequium, Deum complete & sine ullo defectu, colendo, honorando (§. 2.), quod tanquam medium, & quidem unicum, pro obtinenda salute, commendat eadem religio (§. cit. conf. §. 27.) Sed in corrupto, quo nunc vivimus statu nullæ nobis supersunt vires perveniendi ad æternam salutem (§. 35.). Ergo

E 2

nul-

nullas, nostra natura, habemus vires, Deum recte & complete, prout Religio Nat. requirit, colendi. Sed juvat gravem hanc veritatem, per partes cultus divini eundo uberius commonstrare. Si Deum toto animo amare posset homo, in naturali suo collocatus statu legem divinam in deliciis haberet, rebusque Divinis delectaretur atque eas sincero studio appeteret, is enim sincero amore alterum prosequitur, qui appetit id, quod ei placet. Legem autem Divinam ab ipsa nativitate transgreditur homo *ψυχρὸς*, & extra statum gratiæ est constitutus (§. 36.), prava etiam & carnali concupiscentia fertur in vetita & a Deo aliena, ita ut appetitus ejus sit inimicitia adversus Deum (§. 33.). Nullas ergo, sua natura; habet homo vires, Deum toto animo amandi.

Amor erga Deum generat filialem timorem (§. 55. p. 3.), sed Deum uti debet, amare nequit homo corruptus (per demonstr. Neque ergo Eum timore filiali timere potest. Itaque, quum huic timori opponatur vilipendium Dei & timor servilis (§. 57. p. 3.), aut in illud aut in hunc sua natura proclivis est homo, eoque graviter contra ipsam Religionem Naturalem peccat (§. 58. p. 3.).

Ne-

Nemo fiduciam in Deo collocare potest, nisi qui animo plene sit convictus, Deum velle optima sibi conferre (§. 60. p. 3.). Sed juxta religionem naturalem, Deus actu ipso vult eum summa felicitate donare, qui legi Nat. exactissimum præstat obsequium (§. 26.), eum autem, qui vel in aliquo deliquerit, æternis pœnis plectere (§. 17.) Ergo Deus, juxta religionem Nat. actu ipso non vult ulli alii optima quæque conferre, quam ei, qui exactissimam legi præstat obedientiam. Sed hoc ut sua natura faciat homo, nullas habet vires, quia in legem peccando constanter impingit (§. 36.) sua ergo natura fiduciam in Deo collocare nequit.

Ex fiducia in Deo oritur acquiescentia in providentia Divina (§. 62. p. 3.), sed modo ostendimus, nobis deesse vires fiduciam in Deo collocandi. Nostra ergo natura acquiescere nequimus in Divina providentia. Lugubris hinc docet experientia homines, quousque naturalem suum sequuntur instinctum, & extra statum gratiæ in Jesu Christo sunt collocati, sua forte non semper esse contentos accusare tempestatem, sibi non faventem, conquiri de meliori sorte aliorum, offendi si bonis mala, malis bona eveniant, & ideo multiplici modo testari, se non acquiescere in Divina providentia.

E 3

Sine

Sine vero Dei amore, & fiducia in Eo collocanda nemo Deum recte invocat, Ei gratias agere, & nomen ejus celebrare potest. Sed in amore illo & fiducia ita deficient naturales vires, ut plane sint nullæ prout mox ostendimus. Sua ergo natura nequit homo, Deum recte invocare, Ei gratias agere, & nomen ejus celebrare.

Cum cultu Dei interno arctissime junctus est externus (§. 74. 156. p. 3.), sed in illo recte observando desunt nobis vires. Neque ergo ad hunc decenti ordine institutendum, ullam possidemus efficaciam. Habet quidem homo vires templum ad eundi, concionatorem audiendi, genua flectendi &c. Sed quia, sua natura, maxima laborat impotentia, Deum interno cultu legitime colendi, vani & irriti sunt externi illi actus, ex interno & ad Dei obsequium deditissimo animo non profluentes.

§. 38.

Religio Naturalis non salutem nobis promittit, sed potius eternam condemnationem annunciat. Nam Religio Naturalis eternam salutem nobis pollicetur sub ea conditione ut illi exactissimum præstemus obsequium (§. 27.). Sed nemo nostrum vires habet religionem naturalem exacte adimplendi
(§. 37.)

(§. 37.). Salutem ergo nobis promittere nequit religio naturalis.

Ea laboramus corruptione, ut per totam vitam simus peccatores, & extra gratiam Divinam constituti (§. 36.), nec ulla nobis in hoc statu est spes, satisfaciendi religioni naturali (§. 37.). Quam certum ergo est, omne peccatum æviterna pœna esse puniendum (§. 17.), neque naturam nobis suppeditare ullum remedium evitandi pœnas æternas (§. 21. & seqq.), tam est evidens, religionem naturalem, nobis, quamdiu hoc premimur statu, nec in alium, gratia plenum translati sumus, æternam annunciare condemnationem.

Hoc ipsum expressis verbis docet Scriptura. Nam Apostolus testatur Eph. 2: 8, 9. *Non ex nobis ex operibus legis esse salutem h. e. nostras vires & religionem Naturalem nobis nullam promittere & procurare salutem, sed totum hoc negotium gratiæ Divinæ, in Jesu Christo partæ, acceptum esse referendum.* Atque ideo, quum omnes simus peccatores Rom. 3: 9-12. & stipendium peccati sit mors Gen. 2: 17. Rom. 6: 23. omnes homines, sua natura, morti sunt subjecti Rom. 5: 12. & filii iræ Eph. 2: 3. & idcirco obnoxii æternæ condemnationi.

§. 39.

Ex modo ostensis patet, religionem naturalem esse nobis insufficientem ad salutem. Nam religio Nat. nobis, misere corruptis, salutem non promittit, sed æternam condemnationem annunciat (§. 38.). Ergo ad salutem sufficere nequit.

Elucet itaque insufficientiam religionis naturalis consistere non in aliquo defectu ipsius religionis, sed in nostra impotentia illam adimplendi: Nam antea demonstravimus, religionem naturalem nobis promittere æternam salutem, modo ei exactissimum præstemus obsequium: Ergo religio naturalis, in se spectata, sufficit ad salutem, non autem sufficit in relatione ad hominem lapsum, qui concreatas vires adimplendi legem amisit. Quemadmodum enim id, quod absolute & in se consideratum, est ad aliquid obtinendum sufficiens, in relatione ad agentis vires, has vel illas, potest, pro diversitate virium, esse vel sufficiens vel insufficient, ita Religio Naturalis, in se spectata, salutem hominum æternam intendens, ad vires hominum relata, pro eorum diverso statu, ad finem istum aut sufficiens, aut insufficient merito judicatur. Nullum est dubium, quin homo integer, iis instructus viri;

viribus, quibus in excellenti iustitia, sapientia & puritate, Creatorem vere agnoscere, pie colere & vitam sanctam transigere potuit, per solius religionis naturalis custodiam, gloriosam consequi poruerit beatitatem. Sed in statu, quo vivimus, misere corrupto, non iis amplius gaudemus viribus, quibus legem sancte servaremus. Nostra igitur natura sperare non possumus salutem æternam, qui ob peccatum, nobis inhabitans, sumus, proh! dolor, filii iræ Divinæ, & ideo à salute æterna valde remoti, nec ejus unquam participes futuri, nisi ex speciali Dei gratia accedat reconciliationis medium, lumini naturali ignotum.

CAP. III.

DE

REVELATIONIS DIVINÆ NECESSITATE & CRITERIIS.

§. 40.

Ut in ardua & sublimi hac materia contra pessimos adversarios feliciter procedamus, Medii Reconciliationis definitionem, & aliquot ejus proprietates in antecessum tradere & explicare conabimur.

E s

Me-

Medium Reconciliationis est id, quod efficit, ut Deus, salva sua iustitia, peccatori, æternæ pœnæ reo, adeo favens reddatur, ut, si ipse morose non resistat, eum in æviter-
terni felicitatis consortium disponat.

§. 41.

Nisi itaque daretur ejusmodi *Medium Reconciliationis*, omni homini in æviternum esset pereundum. Nam omnes homines sunt ab ipsa sua nativitate peccatores (§. 36.), & ideo æternæ condemnationi abnoxii (§. 17.). Neque potest Deus, salva sua iustitia, quæ per peccata læditur (§. 3.), sine convenienti satisfactione condonare peccata (§. 4.) Nisi ergo daretur, *Medium Reconciliationis* ejusmodi exhibens satisfactionem æviter-
na omnes & singulos homines maneret pœna (§. 40.).

§. 42.

Ex his intelligitur, M. R. (h. e. *Medium Reconciliationis*) inter Deum & hominem peccatorem ejus esse debere indolis. I.) *Ut iustitia Divinæ plene satisficiat*. Nam efficere debet Deum peccatori faventem (§. 40.). Sed iustitia Divina per peccatum est læsa (§. 3.), quæ sine convenienti satisfactione peccatum remittere nequit (§. 4.). Nisi ergo M. R. Divinæ iustitiæ
ple-

plene satisficiat, nunquam efficere posset, ut Deus, salva sua iustitia, peccatori fa-
veat.

II.) *Medii R. actualitas dependet ex liberissima & gratiosissima Dei voluntate.* Nam ut Deus homini peccata remittat, eique denuo favere, incipiat, sine dubio est actus liberissimæ & gratiosissimæ Dei voluntatis. Sed hoc ipsum infert Medii R. posita actualitas (§. 40. 41.). Ergo.

III. *Non igitur ex hominum arbitrio pendet, per quod medium cum Deo reconciliari velint, sed illud eis est acceptandum, quod Deo ordinare placuit.*

IV.) *Medium R. Gloriæ Divinae manifestationi inserviat, & quidem magis, quam si peccator æterna adfligeretur poena.* Nam M. R. liberissima sua voluntate constituit Deus (n. 2. h. §.). Sed omnium liberorum Dei ætuum finis ultimus est gloriæ Divinae manifestatio (§. 94 p. 1.). Quin ergo datum Reconciliationis Medium gloriæ Divinae manifestationi inserviat, dubitari nequit. Ante demonstravimus (§. 13.) Deum non posse non, ob gloriæ suæ manifestationem, peccatorem æviternæ plectere poena. Si itaque M. R. gloriam Dei non magis manifestaret, quam infinita peccatoris poena, nulla adesset ratio sufficiens, cur ens sapien-

pietissimum, vellet illud huic præferre. Ergo si existit M. R. debet magis inservire gloriæ Divinæ manifestationi, quam si peccator æviterna puniretur pœna.

V.) Si homo non peccasset, M. R. ei opus non fuisset. Nam mox ostendimus (§. 41.), necessitatem Medii R. inde pendere, quod homo, quia peccator, sine illo nequeat obtinere æternam salutem.

Homo, peccati labe non infectus, concreatam retineat perfectionem, per quam propriis viribus legem adimplere, indeque æternum salvari potest, nec eam ob causam ullo opus habet Medio R. Errant itaque Zinzendorffiani, qui cum aliis somniant, filium Dei Mediatorem futurum fuisse, licet homo non peccasset. Vid. Schutzenii Hernhastianismus in nuce p. 376.

§. 43.

Medium R. tale esse, nequit, ut concedat homini licentiam impune peccandi. Nam per Medium R. justitiæ Divinæ plene satisfieri debet (§. 42.), quæ per quodvis peccatum læditur (§. 3.). Si ergo per M. R. ita expiarentur peccata, ut homini concederetur venia impune in peccatis perseverandi, illud daret hominibus licentiam se reddendi in Deum injurios, & tamen læsa, per peccata, justitiæ satisfaceret. Sed hoc, si quod aliud, manifestam involvit contradi-
ctio-

ctionem. Ergo M. R. ejusmodi esse nequit indolis.

Rursus. Medium R. ejus sit naturæ oportet, ut gloriæ Divinae manifestationi inserviat (§. 42. n. 4.). Quodvis autem peccatum est actio legi Dei, & consequenter gloriæ divinae manifestationi, inimica. Ergo si M. R. concederet homini licentiam impune peccandi, gloriæ Divinae manifestationi repugnaret, quod maxime absurdum.

Si Medium R. ejusmodi concederet licentiam, illo posito, idem inter homines, in relatione ad legem Dei, maneret status, ac si non datum esset Reconciliationis Medium, & tamen Deus condonaret peccata. Quod si verum esset, sequeretur, recte statuere Socianianos, credentes non necessariam esse satisfactionem vicariam, & posse Deum suo juri renunciare. Esse autem hoc absurdissimum antea ostendimus. Stulti ergo sunt, qui ejusmodi fingunt Medium R. quo posito, ipsis liceret impune peccare. Quam ob rem vehementer Etiam errant Hernhutiani, qui inter alias ineptias, etiam eo progrediuntur dementiæ, ut putent ei, qui sanguinis Christi adspersione semel est mundatus, perinde esse sive Deum laudet, si minus, h. e. sive peccata committat sive non. Quare dicunt furta, cedes, scortationes, in novo Test. non esse peccata. Vid. Acta Hist. Eccles. T. VIII. p. 925. Conf. Schutzenii Hernhutianismus in Nuce p. 344. 345. Adde etiam Ejusd. Hernhut. in Literis p. 296. & seqq.

§. 44.

Medium R. infiniti esse debet valoris. Efficere enim debet, ut Deus, salva sua iustitia, peccatori iterum reddatur favens, ita ut felicitatem amissam recuperare possit (§. 40.), debet igitur pro peccatis plene satisfacere (§. 42.). Sed quodvis peccatum infinitam habet gravitatem, (§. 12.). Quam obrem, quum quivis facile intelligat, non posse vim finiti valoris tollere id, quod in finitam habet gravitatem; doceatque insuper Metaphysica præter infinitum & finitum non dari tertium; perspicue patet Medium R. non posse non infinitum habere valorem.

Scriptura Sacra infinitum hunc valorem expressura, dicit, nos non rebus corruptibilibus, ut argento & auro, esse liberatos 1. Pet. 1: 18. additque tam pretiosam esse redemptionem animarum, ut in æternum illam omittere debeat, frater fratrem redimere studens Ps. 49: 9. Unde sine difficultate colligitur 1.) Medium R. non esse mundanum, quod omne est corruptibile. 2.) Tanti esse valoris, ut à nulla re creata præstari quæat.

§. 45.

Summis Dei perfectionibus est conveniens, ut Medium R. pro omnibus peccatis omnium & sin-
gu-

gulorum hominum, simul & semel, quod satis est; præstet. Nam si datur Redemptor, aut pro omnibus, aut pro quibusdam à Deo est datus, si nonnullis tantum, culpa aut erit in Deo, aut in homine, sed non in homine, nam nativa illa corruptio, quæ est communis mater omnium peccatorum actualium (§. 34.) & ob quam ideo, sine redemptore, nobis omnibus & singulis misere esset pereundum (§. 41.) est apud omnes æqualis, nec majori vel minori gradu, unum nostrum præmit, quam alterum (§. 32.). Si autem in Deo esset causa, aut non potuisset, aut noluisset dare M. R. singulis sufficiens. Prius potentia Dei advertatur, posterius contradicit voluntatis Divinae perfectioni, ob quam, posita eadem objectorum indole, nequit velle in unum magis, quam in alterum, suam conferre gratiam, nam objectis proportionata est Dei voluntas (§. 79. p. 1.). Ergo si ponitur Medium Reconciliationis, pro omnibus certe peccatoribus debet id facere. quod satis est.

Porro. Medium R. est infiniti valoris (§. 44.). Sed efficere aliquid infiniti valoris, infinitæ Dei justitiæ plene satisfaciens & Dei misericordiam erga genus humanum excitans, nec non gloriam Dei maxime illustrans (§. 42.), non cadit nisi in ens infinitum.

finitum. Sed quod ab ente infinito præstatur, non potest non sufficere, ad satisfaciendum pro innumeræ multitudinis hominum innumeris & infinite gravibus peccatis. Si ergo Medium R. pro omnibus & singulis hominibus non sufficeret, nec semel positum, justitiæ Divinæ quod satis est, præstaret, vel non esset infinitum, vel tale non fieret, nisi aliquoties repetiturum: quod utrumque maxima laborat absurditate, quum & illud & hoc veram ejus tollat infinitatem, quod in modo demonstrata directe incurrit. Verissima ergo est, quam proposuimus, Thesis.

§. 46.

Mox ostendimus Medio R. læsæ justitiæ Divinæ plene satisfieri debere (§. 42.). Per satisfactionem autem hoc loco intelligimus reparationem læsionis, alteri factæ, ipsi læsioni proportionem respondens. Fit hæc satisfactio vel præstando actus expiatorios, læso juri æquivalentes, vel patiendō mala, ei proportionata. Illa *Activa*, hæc *Passiva* dicitur.

§. 47.

Satisfactio passiva fit patiendō mala, læso juri proportionata (§. 46.). Illa ergo est poena quædam (§. 34. p. 3.). Igitur satisfactio

factio passiva infinita duplex etiam est, scilicet *intensive* & *extensive* infinita. Illa consistit in sensu dolorum, infinite magno, quæ læsioni commissionis, infinite gravi, æquipollet: Hæc consistit in perpeſsione malorum, respectu durationis, infinitorum, & eam ob causam cum pœnis æviteris coincidit (§. 35.).

§. 48.

Satisfactio activa infinita consistit in actibus expiatoriis infinitis læsioni omissionis, infinite gravi, æquivalentibus, seu, consistit in infiniti ponderis actibus, quibus legi exactissime & plenissime satisfit, quam, ob impotentiam, implere omittit homo, & ob hanc omissionem culpam infinite gravem eodem modo contrahit, ac dum contra legem actiones, dirigit, Conf. §. 12.

§. 49.

Si lapsus genus humanam summam recuperabit felicitatem, debet Medium R. includere satisfactionem, quam læsa iustitia Divina requirit, & activam infinitam, & passivam intensive infinitam. Ex antea demonstratis patet, quemvis hominem non solum committendo mala (§. 36.), sed etiam, ob naturalem impotentiam implendi legem (§. 35.), omitendo bona, in sanctissimam legem, à Deo

PARS IV. F sibi

fibi latam, impingere. Habet omne peccatum infinitam gravitatem (§. 12.), & infinite gravem promeretur poenam (§. 13.), cui nisi per Medium R. satisfiat, in æternum omni homini est pereundem (§. 41.). Ut ergo per Medium R. salus æterna homini lapsō paretur, illud includere debet satisfactionem, delicto & commissionis & omissionis infinite grave, accurate respondentem. Sed læsioni omissionis infinite gravi proportionata est satisfactio activa infinita (§. 48.), & læsioni commissionis infinite gravi respondet satisfactio passiva infinita (§. 47.), quæ est duplex, extensive & intensive infinita (§. cit.) illam subire debet quilibet peccator pro seipso (§. 17.). Idcirco si Mediator satisfactionem præstaret extensive infinitam, nihil amplius pateretur, quam quod uni homini sustinendum foret, si mediatore destitueretur. Ergo ut pro toto genere humano satisfiat (§. 45.), requiritur satisfactio passiva intensive infinita, nec non activa infinita.

§. 50.

Satisfactionem nec activam, nec passivam, qualem pro redimendo genere humano requirit iustitia Divina (§. præc.), præstare potest ullum ens finitum. Satisfactio activa infinita consistit in

in actibus expiatoriis infinitis (§. 48.). Sed actus expiatorii inferunt, ut is, qui illos præstet, legi non sit subjectus: nam si subjectus est, ipse debet satisfacere legi, & ideo, sua obedientia, licet exactissima nihil pro se (§. 30. p. 3.), multo minus pro aliis promereri, & consequenter nullos actus expiatorios edere potest. Debet ergo esse legi non subjectus. Sed ens, nulli subjectum legi, non est nisi Deus, unicum ens vere infinitum. Ergo non nisi infinitum ens potest præstare satisfactionem activam infinitam.

Satisfactio passiva, intensive infinita, consistit in sensu dolorum infinite magno (§. 47.), quem capere & præstare nequit ullum ens finitum (conf. demonstr. in §. 16.). Nullum ergo ens, præter infinitum, potest præstare satisfactionem passivam intensive infinitam.

Placet nobilissimum hoc argumentum uberius evolvere. Quivis mihi facile dabit Medium R. quod iustitiæ Divinae pro peccatis hominum satisfaciet (§. 42.), aut ab ipso homine esse præstandum, aut ab alio, loco hominis. Homo iustitiæ Divinae aliter satisfacere nequit, quam si æternis affligatur pœnis (§. 16. 17.). Sed sic, loco salutis, in omnium miserrimum præ-

ceps rueret statum, nec unquam Salvaretur. Ergo, sub hypothefi salutis obtinendæ, alius pro homine laudatam præstabit fatisfactionem: Itaque aut Creator, aut creatura, & fi hæc, aut rationalis, aut ratione carens. Hæc, quia pænæ proprie dictæ, non est capax, peccata alio modo non deleteret, quam si loco muneris & sacrificii Deo daretur. Sed hunc modum expiandi peccata nullum esse, mox ostendimus (§. 23.). Forte ergo creatura rationalis pro peccatis hominum satisfaciet. Hæc autem aut peccati labe est infecta, aut pura scelerisque vacua. Impura eò minus pro peccatore satisfaciet, quo certius est, illam pro seipsa debere æternas sustinere pœnas. Neque pura & nullis inquinata fordibus desideratam exhibebit satisfactionem, nam illa exactissimum legi præstando obsequium nihil pro seipsa, multo minus pro alio, à Deo meretur (§. 30. p. 3.). Neque quia ipsa finita est, sua satisfactione passiva intensive infinitum, pro aliorum peccatis expiandis, præstare potest valorem, qui tamen pro genuino Reconciliationis Medio requiritur (§. 44.). Taceo nullam esse proportionem inter satisfactionem hujus creaturæ & æternam salutem omnium hominum, quæ ista satisfactione obtineretur. Nihil itaque relin-

qui-

quitur aliud, quam ut ipse Creator sanctissimus pro peccaminosa creatura satisfaciet, frater enim fratrem, h. e. una creatura rationalis alteram redimendo non redimet, nec dabit Deo expiationem ejus Pl. 49: 8. Sed heic in abyssum se precipitat ratio, è qua, sibi relicta, nunquam emergere potest. Quod mox demonstrabitur distinctius.

§. 51.

Pauca hæc dicta sunt de Recon. Medio, in se spectato, plura magisque determinata dabimus suo loco ex Scriptura Sacra. Eadem utamur brevitate in iis evolvendis, quæ ratione subjecti, seu, hominis, per M. R. ad salutem disponendi, requirantur. Quo respectu, omnium primo necessarium, ut Redemptoris præstita satisfactio, activa & passiva nobis imputetur, seu, à Deo habeatur pro nostra. Nam sine redemptoris satisfactione nulla homini speranda est salus (§. 49.). Sed facta aliena nobis nec prodesse nec nocere posse, nisi pro nostris habeantur, res est cuius aperta. Ut ergo per redemptoris satisfactionem salvemur, necesse est illa nobis imputetur.

§. 52.

In Medii Rec. satisfactionem & imputationem consentiat necesse est peccator. Nam quum medium

dium Rec. reddat Deum peccatori adeo faventem, ut hic per illud felicitatem deperditam recuperet (§. 40.); hujus peccata illi, & illius satisfactio huic imputari debent (§. 51.). Sed alterius peccata alteri, & alterius justitia alteri, imputari nequeunt, nisi adsit utriusque consensus. Debet ergo peccator in Medii R. satisfactionem & imputationem consentire; Nam si unquam, in præsentī certe negotio valet regula: *beneficia nemini sunt obtrudenda*, quare etiam in definitione Medii Reconc. diximus illud disponere quemvis hominem ad salutem, modo ei morose non resistat.

§. 53.

Nemo potest consentire in id, quod ignorat, ita, ut illud adprobet, & suum facere cupiat. Ergo Medium Reconciliationis nihil nobis prodesset, nisi illud sciremus, & de eo certi essemus (§. 52.).

Unde vero hanc haureamus cognitionem & remote & positive nunc ostendendum.

§. 54.

In S. S. Trinitate tres dari personas, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum, rationi humane est plane impervium. Cognoscit quidem ratio Deum esse essentia unum, sed quod
in

in hac unica essentia tres sint distinctæ personæ, id nulla nostra cognoscendi vi eruere valemus: Quicquid enim naturali via cognoscere possumus, id nobis vel à posteriori, vel à priori, patere debet. À posteriori, seu, per experientiam, eo minus determinabitur Trinitas personarum, quo certius novimus, *experientie internæ* objecta non esse nisi ea, quæ in anima nostra fiant, ejus scil. actiones & passionēs, ex quibus ad Trinitatem personarum in Divinis nullo colligi potest modo; *externæ autem experientie* objecta esse corpora & phænomena hujus mundi, non ergo Divina natura, quæ a mundo & corporibus est distinctissima. Neque à priori: Nam dicimur asserta nostra à priori demonstrare, cum ex completa rei notione secundum legitimam ratiociniorum connexionem, ad principia connata, sed non ad experientiam, provocando, colligimus rei prædicta. Itaque qui Trinitatem hac via ex rationis principiis eruere conatur, essentiam Dei complete cognoscere & comprehendere debet, alioquin enim nunquam ex illa deduceret, tres, non plures, nec pauciores in eadem illa essentia dari personas. Fieri autem nequit, ut mens finita infinitam Dei essentiam sua cognitione comprehendat (§. 50. p. i. præn.). Ergo in

Divinitate tres dari personas naturali mentis facultati prorsus est impervium.

Sed ut clarius pateat, quam nullæ sint menti nostræ vires, eruendi tremendum hoc myſterium, eorum examinemus argumentatiunculas, qui auſi ſunt illud ex ratione deducere. *Theophrastus Paracellſus* Trinitatem oftendere conatur, ex tribus ſuis corporum principiis, ſale, ſulphure, & mercurio. Sed fac in quolibet corpore contineri hæc tria principia, inde tamen ſolidi nihil aliud colliges, quam Deum, ſi corpus eſſet, ex triplici hoc conſtare elemento. At non eſt corpus, ſed ſpiritus abſolute perfectus (§. 87. p. 1. Præn.) Vana ergo eſt Paracelſi argumentatio. Quidam Scôlaſticorum cum *Keckermanno* L. I. Syſt. Theol. Cap. 3. & 4. ita ratiocinantur: *Quia Deus perfectiſſimo ſuo intellectu ſeipſum ab æterno intelligit, & perfectiſſima voluntate ſeipſum appetit ab æterno, ſequitur in intellectu Dei imaginem eſſe ab æterno genitam, quæ filius eſt, & impetu voluntatis perfectiſſimum amorem procedere ab æterno, qui eſt Spiritus Sanctus.* Sed quam miſera hæc ſit argumentatio, quivis facile intelligit, modo ſciat cognitionem Dei naturalem qua ſeipſum cognoscit, & voluntatem Ejus naturalem, qua ſeipſum appetit, eſſe actus Dei non personales, ſed ad intra eſſentiales, & ideo cum eſſentia Dei ſim-

simplicissima coincidere, nec unquam realiter à se invicem distingui, ut inter se distinguuntur tres Divinitatis personæ. Immo, si hi intelligendi & volendi actus distinctas ponerent personas, aut quælibet sic posita persona seipsam intelligeret & amaret, aut non; si hoc, destitueretur essentiali perfectione, & neutra esset Deus; si illud, eodem ratiocinio non ternarius, sed infinitus personarum numerus prodiret. Hoc igitur argumento demonstrari nequit Trinitas. Scotum L. I. sent. Dist. 2. 9. 10. Gabrielem Biel in I. sent. Dist. 10. Q. I. Raimundum de sabande. Cap. 46. 55. Th. Nat. sequitur Nicolaus Smitterus in Notis ad 7 Meditat. sex Cartesii meditationibus additam hoc argumento Trinitatem evincere studens: *Omni existenti competit aliqua productio activa vel passiva, vel utraque. Talis ergo productio in Deo etiam poni debet, & quia activa est perfectissima, Deo, Qui ab aeterno est, ab aeterno etiam tribui debet. Illa autem in mundum terminari non potuit, quum ille æternus esse non possit, neque sit productio omnium perfectissima, quales demum est, ubi eadem est producentis & producti essentia. Pergit: quum in Deo productio sit perfectissima, datur in eo producere & produci simul. Hæc autem S. S. Trinitas, in qua Pater producens est simpliciter, Filius productus & producens simul. Ad quartum autem non potest extendi, quum productio perfectissima ulterius exten-*

di non possit. Tota hæc argumentatio principii innititur præcariis: nam omni existenti competit quidem actio vel passio. Sed actio est duplex immanens & transiens. Actus autem Dei, & ad intra & ad extra immanentes, sunt Deo essentielles, & ideo cum simplicissima ejus essentia idem sunt, diversas ergo ponere nequeunt personas. Nihil itaque valet principium à Smittero assumptum, nisi prius demonstretur ad existentiam semper requiri actionem transcendentem, quod tamen non probari posse evincunt principia Metaphysices. Deinde si vel maxime concederem, quod tamen non est concedendum, Deum actione transcendente ab omni æternitate produxisse aliquam personam, quam Spiritum Sanctum adpellat Smitterus, sequeretur Deum esse causam efficientem hujus personæ. Hæc ergo non esset Divina, quod vel ipse Smitterus largitur absurdissimum. Finge iterum Deo ab æterno competere productionem activam, an inde sequitur personarum trinitas? Minime: Nam ubi est productio, ibi requiritur quidem produciens & productum, realiter distinctum, nunquam verò necessarium est, ut tertium adsit, quod simul sit produciens & productum. Sic ergo non nisi duæ Divinitatis personæ darentur. Tandem, quia Spiritus Sanctus, quem personam

nam productam adpellitat Smitterus, est verus Deus. Ei quoque, eodem argumento, competeret productio activa, & sic porro, in infinitum. Infinitus igitur personarum Divinarum prodiret numerus. En! pulcrum Philosophandi rationem. Quidam ita pro Trinitate argumentantur: Nullius boni possessio sine socio est jucunda. Sed in Deo summi boni semper est jucundissima possessio; Deum ergo sine socio nunquam fuisse concludunt. Concipiunt hi Deum instar hominis, qui multarum rerum, quas solus sibi præstare non potest, est indigus, & ideo, extra societatem cum aliis constitutus, suæ felicitatis non est compos. Deus vero sibi soli ad omnia sufficit, nulliusque auxilio opus habet, nec ulla ad beatitudinem suam indiget societate. Alii Trinitatem ostendere, vel saltem illustrare conantur, tribus primariis Dei attributis, potentia, sapientia & bonitate, ut Pater sit quasi Deus potens, Filius Deus sapiens, Spiritus Sanctus Deus bonus. Sed singula Dei attributa, quoad Deum spectata, sunt æque primaria. Deinde si hæc valeret argumentatio infinitum haberemus in Divinitate personarum numerum: Nam Filius, quia est Deus, non modo potentia, sed & sapientia atque bonitate gaudet. Idem de Spiritu Sancto est dicendum. Taceo potentiam, sapientiam & bonitatem esse
at-

attributa Dei essentialia, non autem personalia, & ideo ex illis personas, realiter distinctas, inferri non posse. Alii inestimabile hoc arcanum, per similia, de creatis quibusdam rebus adducta, illustrare conantur. Tanta vero per omnia elucet disparitas, ut nihil inde lucis in hoc mysterio acquirat mens humana. Adferunt alii, ut hoc mysterium ex lumine naturæ cognosci ostendant, varia gentilium Philosophorum, Platonis præcipue, de Trinitate effata. Sed fac in scriptis gentilium deprehendi loca, quæ Trinitatem sapiant, non sequitur inde ethnicos ex ratione illam habuisse notitiam, sed potius per traditionem & conversationem cum Judæis. Præterea jure omnino dubitat Pfannerus in system Th. Gent. Purior. Cap. 3. an gentiles unquam de Trinitate cogitarint. Nam quod Platonem attinet, certum est, eum non Trinitatem, sed tria mundi principia, Deum, materiam ei coæternam, & substantias intelligibiles, ex intellectu Divino, juxta ejus hypothesin, ab æterno emanantes, tradere voluisse, etsi recentiores Platonici, ut Christianis se opponerent, illa de S. S. Trinitate pessime sunt interpretati.

S. 55.

Homo, solo rationis lumine, Medium Reconciliationis determinate cognoscere nequit. Videt quidem

dem ratio se amissam felicitatem recuperare non posse sine præstita satisfactione infinita & activa & passiva intensiva (§. 49.) neque aliud ens, nisi ipsum Deum, hanc dare posse (§. 50.): Sed ipse Deus est peccato læsus (§. 11.), & satisfactionem requirit, rationi autem probabile non est, ut idem ille, qui est læsus, & satisfactionem requirit, sibi satisfaciat ipse. Neque sibi perfundebit, sanctissimum Deum, sua natura pœnæ incapacem, velle & posse hominis peccata sibi imputare, & pro iis luere pœnam. Pœna dari nequit nisi à superiore in inferiores. Hæc omnia, & plura huc facientia, plenam postulant Divinitatis cognitionem, unde determinate cognoscat ratio, an divinitate conveniat adsumere humanam naturam, & in illa pro hominibus pati? quo etiam modo hæc peragetur assumptio? Fieri autem nequit, ut ratio totam divinitatem plene cognoscat, nam si id posset, etiam valeret Trinitatem Personarum eruere, & determinate definire, quæ Divinitatis persona opus redemptionis in se susceperet, sed hoc vires mentis humanæ quam longissime superat (§. 54.). Præterea, Medium Reconcil. fundatur in gratiosissimo & liberrimo Dei decreto de redimendo genere humano (§. 42. n. 2.). Sed quem admodum omnia Dei decreta nobis sunt

sunt impervestigabilia, ita hoc maxime rationi est impervium, quum in tota rerum natura illud determinandi sufficiens non reperiatur fundamentum, nam Medium Rec. excedit totum rerum finitarum ambitum (§. 50.)

Hanc veritatem pluribus in locis inculcat Scriptura Sacra praesertim vero in ea ostendenda occupatus est Apostolus Paulus 1. Cor. 2. dicitque 1. Cor. 1:21. sapientiam Dei, quae in redimendo genere humano se manifestavit, esse stultitiam eis, qui mundanum sequuntur sapientiam, ut adeo certum sit, hominem solo rationis lumine Medium Reconc. determinata cognitione non capere.

§. 56.

Quem ad modum homo, sua natura, Medium Rec. cognoscendi, ita illud sibi imputandi, in id consentiendi, & in salutares usus adplicandi, nullas habet vires. Trita est regula, ignoti nulla cupido. Sed naturali lumine cognoscere nequit homo Medium Reconc. (§. 55.) Ergo nec potest id appetere & in idem consentire. Et si vel maxime illud cognosceret & existere sciret natura tamen ejus adeo est corrupta, ut non modo nullas habeat vires perveniendi ad aeternam salutem, verum etiam, contrario potius habitu, in suam infelicitatem & imperfecti-
nem

nem tendat (§. 35.), quia voluntas ejus est inimicitia adversus Deum (§. 33.). Fieri ergo nequit, ut homo vires possideat, Medium Reconc. sibi imputandi, in salutaribus usus adplicandi, & in id consentiendi.

§. 57.

Pro obtinenda ergo per medium Reconcil. æterna salute, requiritur ut natura hominum spirituali ratione mutetur, & novæ eis concedantur vires, totam redemptoris satisfactionem ad se in individuo adplicandi, unionemque cum Deo, quam reluctans & in peccata proclivis natura solvit, renovandi & stabiliendi. Nam quamvis ipsa essentia & substantia hominis sit immutabilis, quia tamen homo ob corruptionem originariam, quæ ei accidentalis est (§. 30.), laborat defectu virium, propriam procurandi salutem (§. 35.), nullasque hinc habet vires Redemptoris satisfactionem ad se in individuo adplicandi (§. 56.), quod tamen, pro salute obtinenda est necessarium (§. 51. 52.); fieri nequit, ut homines æternam consequantur salutem, nisi renitens eorum natura, non quidem quoad substantiam, sed quoad spirituales illum effectum, accidentaliter mutetur novæque sic concedantur vires, satisfactionem Redemptoris adplicandi, & suam in individuo faciendi. Hac igitur ratione, quum data satisfactio justitiæ Divinæ plene satisfaciat (§. 42.),

unio

unio cum Deo, ad quam initio rerum creatus erat homo, non potest non renovari & stabiliri.

§. 58.

Quem ad modum in tota rerum natura nihil datur, quod Medii Reconc. vices sustineat (§. 50.), sic fieri nequit ut hæc rerum universitas largiatur novas illas vires, quæ ad adplicationem satisfactionis vicarie, & unionem cum Deo renovandam, requiruntur (§. 57.). Nostra enim natura ejusmodi non possidemus vires (§. 56.). Totum Reconciliationis medium à gratiosissima & liberrima Dei voluntate dependet (§. 42. n. 2.). Fateamur ergo necesse est, laudatarum virium collationem, non aliunde, quam ex benignissima Dei operatione proficisci, qua redemptio & meritum salvatoris homini adplicatur, & bona inde redundantia in eum conferuntur.

§. 59.

Novæ hæ vires inter alia in eo consistunt ut rerum spiritualium, h. e. earum, quæ ad negotium obtinenda salutis requiruntur, notiones exhibeant vivas & efficaces. Nam quum vires istæ, ut modo observavimus, ipsam hominis substantiam & essentiam non mutant, & nihil ominis renitentiam naturalem vincere de-

debeant (§. 57.); id sine dubio submini-
strabunt, quo hæc renitentia superetur,
quæ includit non modo defectum concrea-
tæ perfectionis, sed etiam pravam concu-
piscenciam, quæ in vetita & à Deo alie-
na inclinamur (§. 33.); atque ideo, ob
defectum cognitionis earum, quæ nostram
efficere valent salutem, [nam homo, so-
lo naturæ lumine, Medium Reconc. deter-
minate cognoscere nequit (§. 55.), sine
quo tamen nullam consequi potest salutem
(§. 41.)] rerum terrestrium & mundana-
rum deliciis irretiti, ad has fortius, quam
ad religionem veramque nostram salu-
tem propendemus. Quamobrem, quum
ea sit, experientiam testor, voluntatis no-
stræ natura, ut ad vivaciora & fortiora mo-
tiva se flectat, datæque vires ipsam ani-
mæ substantiam non mutant (per modo
dicta); ad superandam & vincendam re-
nitentiam naturalem requiritur, ut datæ à
Deo vires, rerum, quæ ad negotium sa-
lutis obtinendæ desiderantur, notiones ex-
hibeant vivas & efficaces.

Observandum est 1:0) non eam hæc concessis viri-
bus tribui efficaciam, quæ absoluta sit, & locum
habeat, si Deus absoluta sua potentia uti velit,
cui nemo hominum resistere valet; sed quæ sit or-
dinata, vincatque resistantiam naturalem, licet mo-
rosam & studio contractam non superet, quia san-
ctissimo Numini non est conveniens ei conferre

PARS IV.

G

gra-

gratiam, qui, data opera, se illa indignum præstat. 2:0) Non agi hoc loco de iis viribus, quas accipit homo in regeneratione, sed de efficacia, quæ conjuncta sit cum verbo Dei, hominem à sua miseria ad gratiam Divinam vocante, quæ nisi daretur, nemo hominum verbo Dei salutariter converteretur. De qua re plura in sequentibus.

§. 60.

Revelatio Divina vel subjective vel objective accipitur, *subjective sumta*, est operatio, qua Deus homini ingenerat conceptus quarundam veritatum. *Objective accepta* est complexus veritatum, quarum cognitio per immediatam Dei operationem ad homines pervenit. Vocatur hæc revelatio *Immediata*, à qua differt *Mediata*, quæ est complexus veritatum, quarum cognitionem habet homo non per immediatam Dei operationem, sed usu facultatis suæ cognoscitivæ, attendendo ad revelationem immediatam, prius factam.

Quem admodum nihil sine Deo existere, ita sine eo nulla dari potest veritas. Omnem ergo veritatem, quam homo cognoscit, Deum tandem agnoscere auctorem evidenter patet. Dicunt hinc nonnulli, omnis veritatis cognitionem esse ex revelatione Divina, quam itaque pro cujusvis veritatis, quomodocunque facta, manifestatione accipiunt. Hanc igitur revelationem in *Naturalem & Supernaturalem* distinguere solent, per *illam* intelligentes earum veritatum cognitionem, quam Deus, mediante ratione & naturali cognoscendi vi, homi-

nā

ni ingenerat. Atque hoc sensu Theologiam Naturalem, à Deo hominibus esse revelatam, dicit Apostolus Rom 1: 9. Supernaturali autem revelatione earum veritatum intelligunt cognitionem, quam Deus immediate homini ingenerat. In presenti non de priori sed posteriori revelatione nobis est sermo, quam alii, distinctionis gratia, *Peculiarrem* adpellant, nos vero, sine addito, revelationem Divinam dicimus, eam intelligentes, quæ, καὶ ἐξ ὧν, hoc titulo denotatur & quæ revelatio immediata alias dici solet.

§. 61.

Omnem eventum, qui per vires rerum naturalium prodit, naturalem dicimus, qui vero non per causas naturales, sed solo voluntatis Divinae actu, seu, quod idem est, immediata Dei operatione fit, supernaturalem & miraculum vocamus (§. 102. p. 1. præm.) Revelatio Divina per immediatam Dei operationem existit (§. 60.). Ergo revelatio, objective sumpta, est miraculum.

§. 62.

Revelatio continere debet veritates, supra rationem postas, & homini scitu necessarias. Revelatio, quoad veritatum complexum, est miraculum (§. 61.), sed miracula non facit Deus, nisi ubi finem, quem intendit, per causas naturales obtinere nequit (§.

104. n. 3. [p. 1.]. Veritates ergo non revelat Deus, quarum notitiam per causas naturales sibi comparare possunt homines. Causæ naturales, quarum ope homo veritatum notitiam acquirere potest, sunt ratio & naturales cognoscendæ facultates. Veritates igitur, quas revelatio continet, ejus esse debent indolis, ut earum notitiam, per rationem & naturales cognoscendi facultates nequeat homo sibi comparare. Sed hæc veritates dicuntur positæ supra rationem. Ergo revelatio continere debet veritates supra rationem positas.

Fingas veritates homini scitu non necessarias, i. e. quas homo tuto & sine periculo ignorare potest, revelationem absolvere. Frustranea itaque esset revelatio, quæ tamen, quoad complexum veritatum est miraculum (§. 61.). Deus autem non facit miraculum nisi sapientissime (§. 104. p. 1. præm.), neque sapientia est agere quid frustra. Ergo revelatio Divina continere debet veritates, homini scitu necessarias.

§. 63.

Veritatum supra rationem positarum, intrinsicam possibilitatem & existentiam perspicere nequit ratio humana. Duplex nobis data est via res naturaliter cognoscendi, altera à priori

priori, altera à posteriori. Illam incedentes, ex completa rei notione, legitima ratiociniorum serie, elicimus ejus prædicata: Per hanc vero ope experientia vel interna vel externa ad rem ipsam attendendo, quid ei competat, quid non, erui-
mus. Omnis veritas, in cujus notitiam his modis pervenimus, cum principiis, natura notis est connexa, eamque ob causam non supra rationem est posita. Quidquid ergo rationem transcendit, id neque à priori neque à posteriori cognoscere potest ratio humana. Illius igitur neque completam notionem, ex qua dati predicati vel pugnam vel convenientiam eruat, habere potest, neque existentiam, quæ experientia objectum est, peripicit. Sed intrinsicam rei possibilitatem sine ejus idea, prædicatorum harmoniam exprimente, eruere non valemus (§. 135. Syst. Metaph.). Ejus ergo indolis sunt veritates, supra rationem positæ, ut earum nec intrinsicam possibilitatem, nec existentiam determinare possit ratio humana.

§. 64.

Veritates, supra rationem positæ, uno nomine, *Mysteria* dicuntur. Mysterii ergo intrinsicam possibilitatem & existentiam cognoscere nequit ratio humana (§. 63.)

Quidam definiunt mysteria per veritates, quarum possibilitatem vel existentiam ratio cognoscere nequit, quasi rationis esset mysterii aut possibilitatem aut existentiam cognoscere. Sed utrumque esse negandum mox ostendimus; Nam licet ratio mysteriorum extrinsecam cognoscat possibilitatem, intrinsecam tamen determinati mysterii, aliter introspicere nequit, quam si ex principiis naturæ completam ejus notionem sibi posset formare. Sed sic veritas illa non posita esset supra rationem, quod per naturam mysterii implicat.

§. 65.

Revelatio continere debet veritates supra rationem positas (§. 62.), sed hæc mysteria dicuntur (§. 64.). Ergo *revelationis est mysteria proponere.*

Non defendimus in revelatione nihil, nisi mysteria, contineri debere, nam si ea, quæ rationi pervia sunt, nexum aliquem cum mysteriis possident, & sic tendunt ad principalem finem, quem sapientissimum Numen, data revelatione sibi proposuit, possunt, salva, quam statuimus, assertionem, in complexu veritatum revelatarum comprehendere. Hoc igitur modo revelatio, totaliter spectata, nihilominus continet veritates, rationis sphaeram transcendentes, licet partialiter & extra illum nexum considerata, quædam ejus momenta rationi pateant. Primarium itaque revelationis objectum sunt mysteria, secundarium vero & minus principale sunt etiam aliæ veritates, cum mysteriis aliquo modo conjunctæ.

§. 66.

Dari mysteria non modo in relatione ad intellectum humanum, verum etiam, ad quemvis finitum, in apri-

aprico est. Nam intellectum nostrum esse limitatum, non modo qua formam cognitionis, sed etiam, quā objecta, ita ut multae sint veritates, quae ejus superent caput, domestica docet experientia. Intellectus quivis finitus non potest non laborare quarundam realitatum defectu, neque quoad numerum cognoscibilium sine limite excurrere potest, nisi quoad reliquos cognoscendi modos etiam sit illimitatus (§. 1200. System. Metaph.), quod ipsam ejus tollit finitudinem. Dantur ergo veritates, quae supra intellectus cujusvis finiti sphaeram sunt positae.

§. 67.

Revelatio Divina est possibilis. Objectum Revelationis sunt mysteria (§. 65.), quae dari modo demonstravimus (§. 66.). Ergo revelatio, respectu objecti, nulla laborat repugnantia. Neque quoad subjectum revelans, qui est Deus, aliquid contradictorii continet: Deus enim est omniscius, & ideo omnium cognitu possibile, consequenter omnium, quae nobis sunt, mysteriorum, distinctissimam possidet scientiam: Qui etiam sua omnipotentia producere potest non modo omnes substantias, sed & quaevis in substantiis accidentia, perfectionibus Divinis congrua. In homine ergo excitare valet mysteriorum notitiam, quam perfectionibus Divinis esse re-

G 4

pu-

pugnantem nemo statuet. lanus. Unde simul patet, revelationem, ratione modi revelandi, immunem esse ab omni contradictione. §. 68.

Quicquid cognoscimus veri, id aut ex ratione & naturali cognoscendi facultate, aut ex revelatione nobis perspectum habemus. Omnem à Deo esse veritatem dubio caret, sed aut mediate aut immediate; si hoc, ex revelatione Divina illam cognoscimus (§. 60.); si illud, per causas positas ejus cognitionem nobis comparamus. Causas autem positas, quarum ope multarum veritatum acquirimus notitiam, esse ipsam nostram rationem & naturales cognoscendi facultates ceteras experimur. Omnis ergo, quam nos possidemus, vel habere possumus, cognitio aut ex revelatione aut ratione & naturali cognoscendi facultate hauritur. §. 69.

Si aliqua nobis post hanc vitam est parata salus, & si eam aliqua ratione sperare licet, existat necessum est revelatio Divina. Sine medio Reconc. quo per peccata læsæ justitiæ Divinæ plene satisfiat (§. 42. n. 1.), homini in æviternum est pereundum (§. 41.). Neque nobis prodest sanctissimum medium, nisi illud sciamus (§. 53.). Quamdiu igitur homo nullam laudatissimi Medii habet cognitionem, nescitque an ejusmodi detur vel minus, tamdiu futuram condemnationem

mnationem jure sibi instare verebitur. Itaque sine notitia hujus medii sperare nequit homo ullam felicitatem. Sed omnis notitia, quam habere potest homo, vel ex ratione & naturali cognoscendi facultate, vel ex revelatione est petenda (§. 68.). Sed lumine naturæ investigare non possumus Medium Reconciliationis (§. 55.). Illa ergo notitia non nisi ex revelatione Divina est haurienda. Consequenter, si homo æternam recuperet salutem, necessaria est revelatio divina.

Arbitrantur nonnulli, ex necessitate Medii Reconciliationis ad necessitatem cognitionis ejus, à parte hominis salvandi, legitime non concludi, quum sufficiat illud existere. Quod illustrare conantur exemplo hominis, ex carcere liberandi. Dicunt necessarium quidem esse, ut alius pro illo desideratam det solutionem, sed non necessarium esse, ut ejus notitiam habeat captivus, nisi eam tantum ob causam, ut quietum inde consequatur animum. Sic etiam putant homini salvando necessariam non esse cognitionem Medii Reconciliationis, nisi in eum finem, ut quietam & pacificam habeat homo conscientiam. Sed licet non diffitear in eum quoque finem necessariam esse revelationem, ut homines inde tranquillam habeant conscientiam, Deum vere ament, & genuinam in Eo ponant fiduciam, quod mox demonstrabo clarius, certum tamen est, ex necessitate Medii Reconciliationis, ad necessitatem cognitionis illius, à parte hominis salvandi, evidentem esse consequentiam (§. 53.), quam ne-

mo negare potest, nisi in apertissimas impingere velit veritates, quum fieri nequeat, ut satisfactio vicaria nobis profit nisi illam agnoscamus nostram, pari ratione, ac carcere inclusus, nisi in solutionem, quam alius pro eo dat, consentiat, eamque imputet, ex carcere non liberabitur.

§. 70.

Nisi actu ipso daretur Medium Reconciliationis, hominesque ejus explicita gauderent notitia, neque Deum supra omnia amare, & fiduciam in Eo ponere possent. Ea enim est mentis humanæ natura, ut Deum super omnia amare nequeat, nisi sciat illum esse sibi summe benignum. Est autem omnis homo peccator (§. 36.), & ideo æternæ condemnationi obnoxius (§. 17.), eamque ob causam non bonitatem, sed summam iram à Deo expectare debet, nisi detur Medium Reconc. (§. 41.), quo Deus in homines reddatur benignus (§. 40.). Deum ergo super omnia amare nequit ullus homo, nisi detur Medium Reconc. & homo illius explicitam habeat notitiam.

Fiduciam in Deo collocare, est sine hesitatione quævis meliora ab eo sperare (§. 60. p. 3. præn.). Sed si nullum daretur Reconciliationis Medium, nec ullam ejus notitiam haberent homines, non meliora, sed pessima quævis æternam scil. condemnationem, à Deo expectare deberent (§. 41.).

41.). Ergo sine Medio Rec. ejusque notitia, nullam in Deo collocare possent homines fiduciam.

Antea demonstravimus (§. 32.), adeo corruptam esse naturam humanam, ut nequeat ulli religionis Naturalis puncto satisfacere, & ideo religionem naturalem non nisi æternam hominibus annuuciare condemnationem (§. 38.). Sed posito Reconciliationis Medio, Deus homini iterum favens redditur (§. 40.), Quam ergo immutabilis necessitatis sunt Religionis Naturalis capita, tantæ quoque, à parte hominis salvandi, necessitatis sunt existentia & cognitio Medii Reconciliationis: Neque enim credendum est Medium hoc laudatissimum, solvere vel tollere religionem naturalem, nam illo dato homini non conceditur licentia pro lubitu vivendi (§. 43.).

§. 71.

Ex modo demonstratis (§. 69. 70.) sequitur revelationem, quæ verum & genuinum Reconciliationis Medium, inter Deum & homines lapsos explicat & proponit, esse homini scitu necessariam ad salutem. Hæc igitur revelatio continet veritates, supra rationem positas (§. 55.), & cognitu maxime necessarias. Hæc ergo essentiali veræ revelationis requisito gaudet (§. 62.), & ea propter vere est Divina.

Hujus itaque revelationis licet præcipuum caput & veluti centrum sit, *erudire & perducere hominem ad salutem per fidem, quæ est in Christo Jesu* 2. Tim. 3: 15, plurimæ tamen cum illo connectæ sunt veritates, ad eundem tendentes scopum scitu

scitu credituque necessaria, quas eadem revelatio, siquidem completa est, tradere debet. Facilis concesserim, Deum alias quoque veritates, rationis sphaeram superantes, & ad salutarem hunc finem non tendentes, homini revelare posse; Revelatio tamen, cujus centrum est erudire hominem ad salutem, quia mysteria vere Divina continet, καὶ ἐξ ὧν, Revelatio Divina nobis dicitur, cujus affectiones evolvere conabimur, praemissa brevi de ejus existentia discursu.

§. 72.

Ejusmodi dari revelationem, quae sufficiens reconciliationis cum Deo medium exponit, maxima probabilitate concludit ratio. Nam aut voluit Deus hominem, per datum Reconc. Medium, ex maxima & futura infelicitate liberare, aut noluit; si prius, habeo, quod intendo, nimirum existere sanctissimum Reconciliationis Medium. Si autem posterius ponatur affirmeturque Deum noluisse dare Medium Reconciliationis, noluit, vel quia non potuit ejusmodi praestare medium, vel quia perfectionibus suis non judicavit conveniens, dari homini sanctissimum illud medium, quo justitia Dei laesa placari & promerita poena evitare potest. Si non potuit, defectu aut sapientiae, aut potentiae; medium illud in actum producendi laboraret, sed utrumque infinitae Dei sapientiae & potentiae repugnat. Ergo potuit dare. Neque judicavit Deus perfectionibus suis infinitis & glo-

gloriæ manifestationi repugnari ejusmodi Medii Reconciliationis productionem: nam etiam si pravis cupiditatibus in transversum acti (§. 33.), Eum sæpe offendamus (§. 36.), & ideo fumus filii iræ & obnoxii æternæ condemnationi (§. 38.); non tamen desinit Deus, quamdiu hanc vivimus vitam, specialem pro nobis gerere providentiam (§. 27.p.2.præn.), & idcirco majorem bonitatis suæ erga nos, quam reliquos creaturas exercere gradum (§. 26.p.2.præn.), bonitatem vero suam non exercet Deus nisi sapientissime (§. 16.n.2.p.1.præn.) & ideo, ut finem intentum plenissime & exquisitissime obtineat. Est autem hic finis gloriæ Divinae manifestatio (§. 94.p.1.præn.), cum qua arctissime conjungitur verus & sincerus Dei amor (§. 54.p.3.præn.), nec non fiducia in illo ponenda (§. 59. ibid.). Erga nos igitur singularem suam bonitatem exercet Deus, ut nos ad se toto animo amandum, & fiduciam in se ponendam, incitet. Sed nisi actu ipso existat sanctissimum Reconciliationis Medium hominesque explicitam illius habeant notitiam, Deum super omnia amare, & fiduciam in eo collocare nequeunt (§. 70.). Vult ergo Deus, ut existat non modo reconciliationis medium, sed etiam ejus explicata cognitio, quam habere nequit homo, nisi ex revelatione Divina (§. 69.).

Exi-

Existit itaque revelatio sufficiens reconciliationis medium explicans & proponens.

Sit aliud pro eadem veritate argumentum: Finis ultimus & principalis, ob quem Deus creavit homines, est infinita ejus gloriæ manifestatio (§. 112. p. 1. præn.) ob quem finem exornavit primos homines sufficienti intellectus luce & sanctitate voluntatis (§. 25. p. 3. præn.). Sed concreta hanc perfectionem penitus amiserunt omnes & singuli homines (§. 29.), & in ea propendent, quæ sanctissimo illi fini sunt contraria (§. 33. 35.). Ergo aut excidit Deus fine suo, quoad totum genus humanum, aut eundem adhuc obtinet invariaturum. Prius infinita Dei sapientiæ repugnat, nam sine maxima contradictione dicere non licet, Deum omniscium, omniumque futurorum eventuum exactissime præscium, initio rerum produxisse aliquod creaturarum genus in sui nominis gloriam, et tamen, quoad totum illud genus, fine suo esse frustratum. Posterius ergo est ponendum affirmandumque, Deum, quoad humanum genus, adhuc retinere eundem finem: Id, quod præterea ipsa hominis conservatio insinuat; Hujus enim, quia est continuata creatio (§. 5. p. 2. præn.), alius esse nequit finis, quam primæ creationis, h. e. gloriæ Divinæ manifestatio formalis, obtinenda
ho-

homine, ut creatura rationali. Sed sapientiae Divinae non est congruum velle finem sine necessariis & sufficientibus mediis. Ergo, amissa perfectione concreata, quæ ad laudatum finem plene sufficebat, sanctissimæ Dei naturæ est conveniens, aliud sufficiens in amissi locum substituere medium. Sed hoc aliud esse nequit quam Medium Reconciliationis (§. 41.), cujus notitiam, ad laudatum finem necessariam (§. 53. 70.), sine revelatione Divina habere nequit homo (§. 69.). Datur ergo revelatio Divina, medium illud sufficienter manifestans.

Contra hæc bina argumenta, quorum summam exhibet *Wernsdorffius* T. I. Disp. Acad. p. 691. & Seqq. obverti solet, nos eodem modo colligere posse datum esse diaboli redemptorem, quum etiam illi ad gloriæ Divinae manifestationem sint creati, & à Deo, licet concreatam perfectionem amiserint, adhuc conserventur. Sed observandum est, existentiam angelorum ex ratione apodictice ostendi non posse. Hanc ergo objectionem non ex natura, sed Scriptura Sacra petitam, ex iis solvere conabor momentis, quæ ipsa Scriptura de angelis manifestat. Longe alia est ratio lapsus angelorum, quam hominum. Nam 1.) Angeli tot initio rerum sunt creati, quot existunt, nec naturali generatione, ut homines, propagantur. Angeli itaque & homines constituunt duo diversa creaturarum rationalium genera. Sed non omnes angeli facti sunt in Deum rebelles, verum multi eorum permanserunt in concreata bonitate, & jam in bono confir-

firmati, gloriam sui creatoris super omnia extol-
lunt. Licet ergo haud pauci angelorum sua de-
feruerint domicilia, & contra Divinam Majestatem
insurrexerint; nihilo tamen minus non excidit Deus
sine sua productione angelorum, quum multi ex
hoc genere gloriam Dei manifestent. Alia au-
tem est hominum ratio, hi enim omnes & singu-
li defecerunt. Horum ergo si Deus non fuisset mi-
sertus, nullus homo Deum super omnia amare
& gloriam Ejus celebrare posset. Per totum ita-
que humanum genus finem suum non obtinuisset
Deus. 2.) Proprio instinctu peccarunt Diaboli,
& propria culpa se aeternae poenae obnoxios red-
diderunt, hacque ratione in statum miseriae se de-
truserunt. Homines non proprio motu sed dia-
boli instigatione peccarunt, & miseri facti sunt.
3.) Posterius Adami, licet lapsus Adamicus coram
Deo rei sint Rom. 5. 12, non tamen in persona
propria per actum physicum in eodem lapsu actu
peccarunt. Rom. 5. 14. Omnes autem diaboli in
propria persona & proprio atque physico volun-
tatis actu peccarunt, ita, ut in nullum alium la-
psus sui culpam devolvere possint. 4.) Diaboli sunt
perpetui Dei & hominum hostes, voluntatique
Divinae semper & morose resistunt; homines au-
tem optant in consortio Dei vivere, nec Divinae
voluntati de sua salute morose resistunt, nisi pa-
tiantur se a diabolo occaecari & indurari. Ex
his quodam modo cognoscere licet, cur hominum
potius, quam diabolorum miseria bonitatem Dei
excitaverit, illos per Christum redimendi non au-
tem hos, quibus nullus datus est redemptor Ebr.
2: 5, seqq. Decreti autem de redimendo genere
humano rationem non introspicit mens finita, suum
esse cogitans humillimo animi affectu summam Dei
in se venerare bonitatem.

Ne-

Neque nostræ argumentationi obvertat quis, Medium Reconciliationis possibilitatem à nobis nondum esse evictam, nam probavimus ejus existentiam, à qua ad possibilitatem firma semper est conclusio. Neque putandum est, id quod cum perfectionibus Divinis maxime congruit, ulla laborare impossibilitate. Sed objicis forte: *Medium reconciliationis cum Deo est maximum mysterium, cujus actualitatem ratio eruere nequit.* Res. Est sine dubio maximum mysterium, ejus itaque actualitatem, sub qualitate, quæ ad illud constituendum requiritur, investigare nequit (§. 55.). Hanc actualitatem non probavimus, neque ex ratione probare possumus. Distinguendum igitur est inter actualitatem, quasi in genere spectatam, & sub congrua determinatione consideratam, illam de Medio Reconciliationis præsentī commate demonstrare studui, hanc rationi impervestigabilem contendō: nam quod verbum factum sit caro, seu, Christus manifestatus in humana natura, ὁμολογῶ: μέγας μέγα ἐστὶ τῆς εὐσεβείας μυστήριον. 1. Tim. 3:16. ad cujus notitiam sine revelatione pervenire nequit homo. Neque sufficit homini, ad salutem aspiranti, nosse generalem illam Medii Rec. existentiam, sed simul sibi cognitum habere debet, quale illud sit, & quo modo per idem salutem obtineat.

Dari revelationem Divinam non modo Judæi & Christiani affirmant, sed etiam omnes omni ætate statuerunt gentes. Testantur hoc varia Ethnicorum oracula, Delphicum, Apollinis, Ammonis, Dodonæum, Didimæum, & alia. Spectat etiam huc plerorumque gentilium persuasio. qua credidēre suam religionem suis sacerdotibus aut majoribus à

PARS IV.

H

Deo

Deo esse revelatam. Nullum ergo est dubium existere revelationem Divinam, cujus characteres evolvere conabimur, ut spuriam & falsam à vera & genuina discernamus.

§. 73.

(a) Ex modo probatis elucescit, finem revelationis, à Deo hominibus data, esse infinite ejus gloriæ manifestationem, & aeternam hominum beatitatem, quarum illa est finis primarius & principalis, hæc vero secundarius & sub primario subordinatus: hunc enim eam ob causam intendit Deus, ut gloria ejus reddatur illustrior.

§. 74.

Revelatio Divina debet sufficientem exhibere noticiam omnium eorum, quæ homini cognitu sunt necessaria ad salutem. Fingamus revelationem ad salutarem hunc finem non sufficere, quoniam tamen eum, data revelatione, intendit Deus (§. 73.), medium adhibuisset, ad finem non sufficiens. Est vero sapientiæ summæ media eligere, quibus fines intenti plenissime & exquisitissime obtineantur; est potentiæ infinitæ, facultate gaudere possibilia faciendi actualia. Sub data igitur fictione, defectu aut potentiæ aut sapientiæ laboraret Deus. Quod dictu & cogitatu est absurdissimum. Ergo revelatio Divina est ad laudatum finem sufficiens.

§. 75.

§. 75.
Deducimus hinc I.) Revelationem Divinam debere defectum religionis naturalis supplere. Hæc enim est ad salutem insufficiens (§. 39.), sed illa sufficientem monstrare debet viam perveniendi ad salutem æternam. (§. 74.)

II.) Esse revelationis exhibere determinatam cognitionem Medii Reconciliationis, eaque omnia tradere, quæ à parte Dei & hominum faciant ad salutem, dato Reconciliationis Medio obtinendam.

III.) Revelationem Divinam distinde & sufficienter omnia ea tradere debere, quæ faciant ad agnoscendam nostram sine Medio Reconciliationis miseriam, summamque felicitatem non nisi per illud obtineri posse. Nam qui se non agnoscit ægrotum, illæ de medicina non est sollicitus. Novimus quidem, natura duce, magnam esse nostram corruptionem, sed quantus hinc ortus sit reatus, & quo modo omnes dici possimus participes peccati Adamitici, quia propagationem animarum apodictice eruere non valeamus, naturæ lumen sufficienter non determinat. Hanc ergo cognitionem subministrabit revelatio Divina.

§. 76.

Quicquid Deus revelavit, id est infallibiliter verum.

Quicquid Deus homini manifestat,

H 2

il-

illud aut est verum aut falsum. Si falsum, tunc, quia false dictorum ratio in intellectu vel voluntate est quarenda, aut Deus veritatem ignoraret, aut cognosceret quidem, studiose tamen in errorem inducendo, hominem fefellisset. Ast per ignorantiam nequit Deus falsum pro vero homini revelare, nam vi omniscientiæ ad æquissime cognoscit omnem veritatem. Nec fieri potest, ut studiose hominem in errorem inducat, error enim veram involvit imperfectionem vel theoreticam, vel simul practicam, sed summæ Dei bonitati adversatur veram inferre homini imperfectiōnem. Ergo quicquid Deus homini revelavit, illud est verum, & quidem infallibiliter, nam de eo tam certi esse debemus, quam certum est Deum esse omniscium & summe bonum. Sed de hoc certissimi sumus. Ergo etiam illud debet esse nobis infallibile.

Hanc propositionem: *Quicquid Deus revelavit, illud est infallibiliter verum*, pro principio complexo absolute primo totius Theologiæ Christianæ habent haud pauci Theologi, contententes propositionem: *Quicquid Scriptura Sacra docet, est infallibiliter verum*, esse conclusionem, ex priori deductam. Quod quamvis facilis largiar, inde tamen non sequitur, nos, priorem propositionem, ex principiis recte rationis derivantes, ideo putare totam Theologiam Christianam ex eodem fonte esse hauriendam. Nam aliud est agere de
reve-

revelatione, generatim spectata, aliud de quolibet dogmate revelato, illam infallibilem esse ita concludit ratio, ut lubens fateatur, se hæc non posse eruere, neque ideo Theologiam Christianam investigare, sed eam esse τοϕαν εν μυστειω 2. Cor. 2: 7. quam vel summus in Philosophando princeps non agnoscit V. 8. & quam solus Deus revelat. *Liquidem non*

§. 77.

Itaque in revelatione Divina nulli continentur errores, nullæ contradictiones. Nam quicquid in revelatione Divina datur illud est infallibiliter verum (§. 76.). Sed error est propositio falsa, quam errans credit veram. Ergo.

Ex logicis constat, contradictoriarum propositionum eam esse indolem, ut una earum semper sit vera, altera vero falsa. Si ergo in revelatione Divina adessent contradictiones, locum quoque in illa haberent propositiones falsæ. Quod per modo demonstrata est absurdum.

Dari posse in revelatione Divina apparentes contradictiones non nego, quas attentus lector facile solvere potest, veras autem in illa locum habere nego & pernego, nam id affirmare idem est, ac tollere ipsam revelationem.

§. 78.

Quicquid ergo errores, contradictiones, & mendacia continet; id nequit esse Divina revelatio.

Leve quidem videtur hoc conscriptarium, amplissimæ tamen est utilitatis, illo enim non modo oracula

cula gentilium, & sibi mutuo & futuro eventui haud raro contradicentia; Judæorum traditiones & Turcarum Alcoran, erroribus & mendaciis referata; verum etiam lusus imaginationis & phantasmata, cum rei veritate haud raro pugnantia, è revelationum Divinarum campo eliminantur, & contra suos defensores ad figmenta humana ablegantur.

§. 79.

In revelatione Divina dari nequit, quod principiis rectæ rationis repugnat. Quicquid enim ex principiis rationis legitime deducitur, illud est verum. Et quicquid in Revelatione Divina continetur, illud quoque est verum (§. 76.). Sed veritas veritati opposita dari nequit (§. 723. 724. Syst. Metaph.). Nihil ergo in revelatione Divina reperitur, quod principiis rectæ rationis contradicat.

Cum Ballio non existimes, mysteria, quia rationis sphaeram superant, esse contra rationem, nam quod naturæ lumen transcendit, id rationi non repugnat sed amicissimo potius consensu supplet rationis defectum.

§. 80.

Revelatio Divina debet esse Deo & perfectionibus ejus conveniens. Ut omnium rerum, sic etiam revelationis Divinæ existentia à liberrima Dei pendet voluntate. Sed Deus nihil libere vult, nisi quod sit conveniens voluntati ejus naturali (§. 77. n. 3. p. 1. pran.) qua seipsum suasque infinitas perfectiones ad-

adprobat (§.76. ibid.). Tota ergo revelatio Debet esse Deo & perfectionibus Divinis conformis.

Rursus. Revelationis principalis finis est gloria Divinae manifestatio (§.73.). Est autem gloria Divina complexus perfectionum Divinarum, quatenus à creatura rationali agnoscitur (per def.). Si ergo quid in revelatione daretur, cum summis Dei pugnans perfectionibus; per illam gloria Divina non promoveretur, Deusque, sua culpa, sine intento excideret, quod dictum implissimum.

§. 81.

Ex modo demonstratis sequitur, in Revelatione Divina nihil contineri, quod perfectionibus Divinis sit indignum, nihil quod eis repugnet.

§. 82.

Revelatio Divina præcipere nequit ea, quæ legi naturæ repugnant. Nam tota lex naturæ ex conformitate actionum cum perfectionibus est determinata (§.20. p.3. præ.). Quod ergo legi naturæ repugnat, id simul contradicit perfectionibus Divinis. Sed revelatio continere nequit id, quod perfectionibus Dei repugnat (§.80.). Nihil ergo in illa reperitur, quod legi naturæ contradicit.

H 4

§. 83.

S. 83.

In Revelatione Divina perpetuus erit consensus & pulcerrima harmonia, ad supra laudatos fines (S. 73.) exactissime tendens. Totius enim revelationis finis est gloria Divinae manifestatio & æterna hominum beatitudo (S. 73.). Hunc ob finem explicat & proponit Medium Reconciliationis (S. 71.), quod à seipso diversum & aliud esse nequit: Nam aliud, quam ens infinitum, præstare nequit Medium Reconciliationis (S. 80.). Tota ergo revelatio ad hunc tendere finem, & ideo sibi ipsi consentire debet. Præterea, Revelatio divina cum perfectionibus Dei consentit (S. 80.). Sed inter has admiranda est harmonia; Ergo in illa datur quoque plenus dictorum consensus.

S. 84.

Cum Revelatione Divina conjuncta erit Divina efficacia perducendi hominem ad salutem. Nam evincunt prius demonstrata, Deum, per datam revelationem voluisse, hominibus subministrare medium perveniendi ad salutem (S. 72. 73.). Summa autem Dei sanctitas & infinita bonitas extra omne dubium ponunt, hanc ejus voluntatem esse maxime seriam & efficacem. Quam ob rem revelatio data non potest non esse sufficiens medium, procurandi & producendi

di hominum salutem. Sed nuda Medii Reconciliationis cognitione obtinere nequit homo æternam salutem, nisi novæ accedant vires, totam Redemptoris satisfactionem ad se in individuo adplicandi, & unionem cum Deo, quam renitens natura solvit, renovandi & stabiliendi (§. 57.). Hæ autem vires aliunde, quam à benignissima Dei operatione proficisci nequeunt (§. 58.), & in eo consistunt, ut earum rerum quæ ad negotium salutis spectant, vivas & efficaces exhibeant ideas (§. 59.), quæ ex revelatione Divina sunt hauriendæ (§. 70. 71.). Ut ergo revelatio Divina conjunctam habeat Divinam efficaciam, perducendi hominem ad salutem, seu, ut sit efficax ad salutem, admodum est perspicuum.

Efficaciam ergo à Divina revelatione separare, idem est, ac ejus negare ad salutem sufficientiam, quæ duo includere debet momenta, duplici animæ nostræ defectui opposita quorum alterum cognitionis rerum Divinarum carentiæ, alterum renitentiæ naturali, notitiam spiritualem adplicandi & in salutes usus convertendi, medicinam parabit, sine qua revelatio Divina intentum non adsequeretur finem.

§. 85.

Sequitur hinc cum revelatione Divina conjunctum esse internum Dei in cordibus nostris testimonium Divinam ejus originem clarissime ostendens. Nam quum Revelatio Divina sit efficax

H 5

ficax

ficax ad salutem (§. 84.), hancque suam efficaciam ostendat, vivas & efficaces subministrando veritatum coelestium ideas, quae pravam concupiscentiam & renitentiam naturalem vincat, (§. 59. conf. dem. in §. 84.); evidens est cum revelatione Divina conjungi internum Dei in cordibus nostris testimonium, ex quo ad Divinae revelationis originem recte colligitur, quia ad vincendam illam renitentiam vires requiruntur à Deo datae (§. 58.).

§. 86.

Stilus in revelatione Divina debet esse castissimus, sanctissimus, eaque ejus auctoritas & Majestas, quae hominum animis reverentiam erga Deum imprimat. Nam quicquid in Revelatione Divina continetur, id debet esse perfectionibus Dei conforme, & ad gloriam Divinam manifestandam tendere (§. 80.). Sed hoc obtineri nequit, nisi revelatio laudatas habuerit affectiones. Ergo.

§. 87.

Conveniens est, ut doctrina salutaris, quam revelatio tradit, veris miraculis & vaticiniis stabilietur. Nam revelatio continet veritates, supra rationem positas (§. 62.), & in his sufficiens cum Deo reconciliationis medium (§. 71.). Sed has capere nequit intellectus humanus (§. 55. 63.). Ne ergo

go arbitrentur mortales veritates quæ cap-
tum eorum superant, nisi fortissima ad-
fuerint motiva, haud credentes, tam
sublime reconciliationis medium, quale
proponit revelatio, ab acuto quodam ipi-
ritu esse effectum, & sic sine suo, quem
data revelatione apud homines inten-
dit Deus, excideret, quod tamen ut fi-
at sapientia Dei permittere nequit; con-
veniens est, ut tota illa salutaris do-
ctrina congruo & Deum decenti modo
confirmetur, omneque dubium animis ho-
minum eximatur. Sed confirmari nequit
ex principiis rationis, quia mysteria con-
tinet, confirmatur vero miraculis & pro-
phetiis. Nam quum solius Dei sit patra-
re miracula, & futura certo prænosse ac
prædicere, Deusque non nisi sapientissime
producat miracula, nec unquam velit homi-
nes fallere; clarius, evidentius, & Deo magis
dignum pro revelationis Divina origine ex-
cogitari nequit argumentum. Conveniens
ergo est, ut in revelatione veri nominis con-
tineantur miracula & vaticinia, illius Divi-
nam originem fortissime confirmantia.

Hinc Patres primitivæ Ecclesiæ, Divinam doctrinæ suæ
originem contra gentiles defensores, ad miracula,
in sacris literis comprehensa, provocarunt, contra
quod fortissimum demonstrandi genus, nihil, præ-
ter effecta sua miracula, regerere potuerunt Eth-
nici quo ipso illius vim in animis suis agnoverunt.

§. 88. Ex hactenus demonstratis patet, vera revelationis characteres esse. I.) Tradere sufficiens cum Deo reconciliationis medium cum mysteriis connexis; illudque non modo generaliter exhibere, juxta ea, quæ antea (§. 41-53.) demonstravimus, sed etiam determinatam illius proponere cognitionem (§. 55. 69. 70. 75. n. 2.).

II.) Sufficientem & perfectam proponere ad salutem doctrinam (§. 74.), & hoc modo defectus Religionis Naturalis supplere (§. 75. n. 1.).

III.) Vivide delineare summam hominum sine Medio Reconciliationis miseriam, summam vero felicitatem non nisi in illo esse querendam. (§. 75. n. 3.).

IV.) Nullos continere errores, nullasque contradictiones (§. 77.).

V.) Esse perfectionibus Divinis conformem (§. 80.).

VI.) Nihil in illa reperiri rationi & Legi Nat. repugnans (§. 79. 82.).

VII.) Perpetua assertorum splendere analogia (§. 83.).

VIII.) Esse efficacem ad salutem, & interno Dei testimonio munitam (§. 84. 85.).

IX.)

IX.) Stilum habere sanctissimum, castissimum
& majestaticum (§. 86.).

X.) Miraculis & vaticiniis esse confirmatam
(§. 87.).

CAP. IV.

DE

SCRIPTURA SACRA UT VERA

ET

GENUINA REVELATIONE DIVINA.

§. 89.

Quam tanta sit Naturalistarum & Antiscripturariorum audacia, tantaque impietas, ut Divinam Scripturæ Sacrae originem negent; cogimur talem ejus præmittere descriptionem, quæ quidem eam destinguat ab alio quovis scripto, sed cælestum ejus non includat auctoritatem, quam ex criteriis mox enumeratis evolvere conabimur.

§. 90.

Scriptura Sacra est librorum à variis auctoribus, diverso tempore, scriptorum, complexus, historiam creationis distincte proponens, docensque homines initio rerum

rum excellentissimis Donis fuisse instructos, & ad Dei imaginem conditos, sed ab hac sua perfectione, transgressione legis, defecisse, & æternæ morti se reos reddidisse, nec ullum dari ab hac labe, & summa, quæ inde pendet, miseria, immunem; Deum vero, ex immensa in genus humanum gratia, Filium suum unigenitum nobis dedisse, Qui in humana natura, ex gente Israëlita, tribu ejus Juda, & prosapia Davidis, assumpta, pro nobis justitiæ Divinæ plene satisfecit, fecit ita, ut omnis, qui firma fiducia illum apprehendit, salvetur, increduli autem omnes condemnentur.

§. 91.

Librorum Scripturæ Sacræ alii promissum Messiam, certis ceremoniis adumbratum, & in temporis plenitudine certo venturum, describunt; alii Messiam ventum, Eumque esse Jesum Nazarenum, docent. Illi ad *Vetus*, hi ad *Novum Testamentum* pertinent.

§. 92.

Libri V. Testamenti sunt 39. quos Ecclesia Judaica, cui sub ea periodo concedita dicuntur λόγια τῆ θεῆς. Rom. 3: 2. in Legem, Prophetas, priores, & posteriores, & Hagiographa distinxit, per Legem intel-

telligens V. libros Moſis, & Prophetas priores ſignificans libros hiſtoricos, Joſuam, Judices, Samuelis, Regum: Ad poſteriores autem referens, tres Prophetas majores Eſaiam, Jeremiam, Ezechelem, una cum duodecim minoribus, denique Hagiographorum titulo comprehendens librum Ruth, Pſalmos, Hiobum, Proverbia, Eccleſiaſtem, Threnos, Danielem, Eſtherem, Eſdram & Paralipomena. Ad hanc diſtinctionem alludere videtur Salvator ipſe, totam Scripturam Veteris Teſt. diſtribuens In Legem Moſis, Prophetas & Pſalmos. Luc. 24, 44.

Præter hos libros V. Teſtamenti dantur quidem alii, ſed Apocryphi, quos Divinam revelationem continere Pontificii quidam dicunt, nos autem, ſufficienti argumento, ſuo negabimus loco.

§. 93.

Libri N. Teſtamenti, qui ad Scripturam Sacram referuntur, ſunt 27, qui dividuntur in *Hiſtoricos*, qui ſunt 4 Evangelia, & Acta Apoſtolorum, *Dogmaticos*, qui ſunt 14 Epistolæ Pauli, Duæ Petri, tres Joannis, una Jacobi, una Judæ; & *Propheticum*, qui eſt Apocalypſis Joannis.

§. 94.

Scriptura Sacra libris nominatis (§. 92. 93.) comprehenſa, tradit ſufficiens reconciliationis cum Deo medium, cum myſteriis connexis, & non modo

do generalem, sed & determinat, amejus exhibet cognitionem. Nam eadem Scriptura, quæ docet Deum non esse nisi unum, essentia Deut. 6: 4. 1. Tim. 2: 5. æque perspicue indigitat in hac unitate existere pluralitatem Gen. 1: 26. 3: 22. 11: 7. conf. Ef. 6: 8. non de Angelis, ut volunt recentiores Judæi, explicandam: nam quis dicat in confortium creationis advocatos fuisse angelos? Neque stilo modernorum Principum interpretandam: Is enim nec Scripturæ, nec Ebreæ linguæ genio, nec moribus orientalibus, nam serius demum ab occidentalibus est receptus, congruit. Neque stilus ille Regum jungit pronomen *nos* cum plurali, sed singulari numero qui loquendi mos dissentit ab effatis Scripturæ mox citatis. Præter hæc, Scriptura Sacra pluralitatem illam numero ternario expresse determinat: nam non modo Filium Deo Patri tribuit, Cui, præter æternam à Patre generationem passivam, adscribit Ecclesiæ regimen, & unicam salutis obtinendæ viam Ps. 2: à v. 6. ad fin. Conf. Act. 13: 33. Ebr. 1: 5. 5: 5. Verum etiam Ef. 63: 7, 8, 9, 10. Personarum trinitatem determinat, nomine, attributis & operibus distinctarum: Nam *Patrem*, primo nominat Propheta, Ejusque erga lapsum genus humanum misericordiam celebrat v. 7, 8. Dein-

Deinde nominatur *Filius*, tanquam *Angelus* facierum *Ejus* & *Salvator populi*, v. 9. & verus *Deus*. v. 5. Denique apellatur *Spiritus Sanctus* v. 10. Itaque *Trinitas* est in *Divinitate*. Illustre *Trinitatis* argumentum petitur ex *Θεοφωεία* *Matth.* 3: 16, 17. Unde illud veterum: *abi ad Jordanum & videbis Trinitatem*: Nam heic *Pater* de cœlis, de cujus *Divinitate* nemo dubitavit, dixit ad *Filiam*: *Filius Tu es meus*, ergo & hic verus *Deus*, & *Spiritus Sanctus* sub forma columbæ apparuit, *Christumque* unxit & inauguravit *Luc.* 4: 18. Immo *1. Joh.* 5: 7. expresse dicitur has tres personas in una essentia subsistere. Neque credere debemus hunc *Apostoli* locum esse ab *Orthodoxis*, tempore *Arii*, interpolatum, nam ante *Arium* in *Cypriano* aliisque legitur. Has tres *Personas* certis nominibus characteristicis, *Patris*, *Filii*, & *Spiritus Sancti*, *Matth.* 28: 19. certis quoque beneficiis in œconomia gratiæ distinguit *2. Cor.* 13: 13. Ut adeo certissimum sit in *S:a S:a* doceri, *Trinitatem* personarum in unitate essentiæ divinæ subsistere, quod magnum est mysterium (§. 54.), nec nisi ex *Divina* revelatione nobis innotescere potest (§. 68. 62.).

Docet eadem *Scriptura*, *Deum* ita dilexisse mundum, h. e. omnes homines,

PARS IV.

I

ut

ut Filium suum unigenitum, pro eorum redemptione daret. Joh. 3: 16. Qui non coactus, nam cogi nequit Deus, sed propria & liberrima sua voluntate opus redemptionis in se suscepit Ps. 40: 9. Joh. 10: 18. 1. Tim. 2: 6. illudque in assumpta humana natura Joh. 1: 14. sufficientissime perfecit. Nam portavit omnia nostra peccata Es. 53: 4. seqq. & pro iis justitiæ Divinæ plene satisfecit, satisfactione & activa infinita Rom. 5: 19. 8: 3. Matth. 5: 17. & passiva infinita Phil. 2: 8. Ebr. 10: 14. 1. Pet. 2: 24. Sed non extensive, verum intensive infinita, nam verus est Deus & propria virtute è mortuis resurrexit Joh. 10: 17. 2: 18. & in cælum adscendit. Deus est omnipotens & misericors in secula benedictus. Docet etiam Scriptura, omnibus hominibus per JESUM Christum paratam esse salutem, omnesque illos actu salvari, qui firma fiducia meritum Christi adprehendunt, incredulos autem omnes condemnari. Joh. 3: 18. Quæcunque ergo ad sufficiens Reconciliationis Medium constituendum requiruntur (§. 41-53.), promittit Scriptura, illudque, quantum ad salutem est necessarium, determinat.

§. 95.

Scriptura sacra est sufficiens & perfecta ad salutem doctrina: Nam sufficiens tradit reconc-

ciliationis cum Deo medium (§. 94.), do-
cetque non tantum, quis sit satisfactor,
& quo modo satisfactio sit præstita, sed
simul perspicue declarat, qua ratione ho-
mini in salutarem usum cedat. Debet e-
nim sua peccata confiteri Act. 3: 19. suam
paupertatem spirituales agnoscere Matth.
5: 3. veraque sic fiducia meritum Christi
apprehendere, Joh. 3: 6. Deinde sancti-
tati & puritati vitæ studere 1. Theff. 4: 7.
ita tamen ut credat, neminem bonis ope-
ribus, sed sola in Christum fide salvari
Rom. 3: 20-22. Nemo ergo non intelli-
git, S:am S:am esse sufficientem & per-
fectam ad salutem viam.

§. 96.

*S:a S:a clare delineat summam nostram sine
Christo miseriam, summamque felicitatem non nisi
in illo esse querendam.* Nam primis nostris
parentibus, quos ad imaginem suam con-
didit Deus, statim significavit tantæ gra-
vitatæ esse peccatum, ut æviternam pro-
mereatur mortem Gen. 2: 17. Sed pecca-
to se contaminarunt primi parentes. Er-
go ad tollendam illius gravitatem & pro-
meritam pœnam, non aliud sufficebat re-
medium, quam sanctissimum semen mu-
lieris, quod contereret caput serpentis,
Gen. 3: 15. Eam enim ob causam ma-

nifestatus est Filius Dei in carne, ut destrueret opera diaboli, sub qua tetra forma delineantur peccata 1. Joh. 3:8. Intimam hanc hominum per peccata corruptionem vivis coloribus depingit, indeque justificationem per sanguinem, s. meritum Christi demonstrat, adeoq; utramq; hanc doctrinam arctissimo nexu esse copulatam, in nucleo sed evidenter, ostendit Apostolus Paulus Rom. 3; 9-26. quæ etiam doctrinæ capita ab initio ad calcem tradit & urget Scriptura Sacra.

§. 97.

Sæ Sæ nullo continet errores, nullas contradictiones. Nam quæ in sacro continentur codice, sive officia cujusvis hominis sive fidei dogmata, indeque pendentia officia Christiana, sive certas ordinationes & statuta, sive vaticinia, sive historias & res factas concernant, verissima fatebitur quivis, digne ad illa attendens: quæ enim officia ex lege morali præscribit Scriptura, illa ab omni errore esse immunia docet ipsa naturæ lex, cujus contenta, Scripturæ Sacræ ex asse consentientia, exhibuimus Sect. Thet. Part. 3: præm. Dogmata fidei, & officia, quæ inde resultant Christiana, veram continere reconciliationis cum Deo medium (§. 94.), veramque vitæ sanctitatem inculcare (§. 95.), breviter

ter ostendimus. De veritate constitutionum & statutorum, quæ in S:a S:a inveniuntur, ac leges ceremoniales & forenses, Israëlitis datas, potissimum concernunt, nullam dubitandi habemus ansam, quum nihil contineant vel rectæ rationi, vel aliis veritatibus revelatis, inimici, nihil quod dissensum inter ipsa statuta inferat. Vaticiniorum & rerum historicarum veritatem mox demonstrabimus fufius, sufficiat in præfenti nos observasse, Scripturæ doctrinalia & historica accuratissime consentire cum re & factis Ef. 34: 16. Ejus practica cum voluntate Dei Pf 19: 8. Ejus vaticinia, promissiones & comminationes cum eventu, non aliter neque minus quam si coram essent Matth. 5: 18. Ef. 34: 16. In toto igitur sacro codice nulli dantur errores, & per consequens nullæ contradictiones.

§. 98.

Tota Scriptura est conformis summis Dei perfectionibus. Nam quot in illa dantur paginae, quot versus, quot lineæ, immo quot syllabæ, tot sunt exstantissima Divinæ Majestatis indicia. Dogmata, quæ tradit, ad gloriam Divinam illustrandam ita tendunt, ut nihil supra. Ejus centrum & veluti principale punctum est erudire omnes homi-

mines ad salutem, per fidem, quæ est in Christo Jesu 2 Tim. 3:15. Sed quam arcto nexu hoc sit conjunctum cum summæ Dei perfectionum, bonitatis, justitiæ scientiæ, potentiæ, ac totius excellentissimæ Dei Majestatis manifestatione, nemo, qui ad prius demonstrata in §. 70. 72. digne attendit, ignorare poterit. Liquet ergo totam Scripturam esse perfectionibus Divinis conformem. Licet quædam prava hominum recenseat facinora, sanctissimæ Dei voluntati inimica, id tamen eum in finem facit, ut cautius discamus vitam instituere, nam tota Scriptura est utilis ad doctrinam ad redargutionem, ad correctionem, ad disciplinam in justitia, ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum perfecte instructus 2 Tim. 3:16, 17. Quin ergo tota Scriptura perfectionibus Divinis exacte congruat, dubitari nequit.

§. 99.

Nihil in S:a S:a repperitur rectæ rationi & legi Nat. repugnans. Nam S:a S:a est perfectionibus Divinis exacte conformis (§. 98). quicquid autem rectæ rationi est congruum, illud est verum & ultimato fundatur in prima omnis veri scaturigine intellectu Divino. Quicquid etiam lex Nat. præcipit, id perfectionibus Divinis est

est consentaneum (§. 21. p. 3. Præn.). Nihil ergo in sacro datur codice rectæ rationi & legi Nat. repugnans. Docet Lex Nat. hominem obligari ad Deum perfecte colendum, idem injungit S:a S:a & præterea declarat modum, quo Deus recte colatur ab homine, qui vires implendi legem amisit. Præcipit Lex Nat. Deum super omnia esse amandum, & proximum sicut nos ipsos, idem docet Scriptura, sed simul addit, hominem propriis viribus hoc præstare non posse.

S. 100.

S:a S:a gaudet perpetua assertorum analogia.
Nam S:a S:a tota quanta cum perfectionibus Divinis exacte consentit (§. 98.). Sed illæ inter se in perfecta sunt harmonia. Ergo in S:a S:a adest perpetua assertorum analogia. Quis quæso, qui S:am S:am digne perlegerit, ignorat, omnia, quæ proponit, amicissimo concentu tendere ad docendam determinandam, præfigurandam & offerendam gratiam, quæ est in Christo Jesu, ut per illam habeamus vitam & salutem. Quam ob rem, ut verbis utar Musæi in Introd. in Theolog. p. 345. tota Scriptura in eo amicissime conspirat, quod doceat non tantum unum Deum, Eumque non alium, quam qui cælum & ter-

ram creavit, cultumque eidem ut Deo summo debitum, sed etiam doctrinam de tribus personis in una Divina essentia, de Messia, Ejusque incarnatione, persona, officio, cultu, de justificatione hominis coram Deo, illius reconciliatione cum Deo per Christum: de renovatione hominis vitæque vera sanctimonia, de resurrectione mortuorum, judicio extremo & vita æterna. Et licet cultus Divinus alius videatur à scriptoribus V. Testamenti, alius & ab illo diversus, à scriptoribus N. Testamenti præscriptus fuisse, tota tamen hæc diversitas in ritibus & ceremoniis, non in re, illis adumbrata, consistit. Vetus Testamentum præscribit cultum, Messia promisso, & suo tempore in carnem exhibendo, convenientem, quo Ejus mors, qua redimendum erat genus humanum, Ejusque resurrectione & omnia in nos redundantia beneficia typice adumbrantur, certis & conspicuis ritibus, non ab humano ingenio inventis, sed ab ipso Deo institutis. In Novo Testam. præscribitur cultus, Messia, in carne exhibito, debitus; sed sine ejusmodi ritibus, quæ veluti umbræ & imagines bonorum spiritualium, per Messiam in carne nobis conferendorum, cessare debuerunt, postquam venit ipsum corpus cum beneficiis promissis. Ergo inter cultum
Dei,

Dei, Veteris & Novi Testamenti, ritualis est differentia, sed realis concordia, maxima.

Cum hac Scripturæ analogia non confundenda est *analogia fidei*, quæ est mutua, sibi que semper constans, veritatum cœlestium, seu, articulorum, fundamentalium. consensus, & classicis & perspicuis Scripturæ locis erutus, & in compendium missus Vid. Wernsdorffi Disp. Theol. Vol. 2. p. 112. Illa ergo est hujus fundamentum: Nam si tota Scriptura sibi est consentiens, sequitur articulos fundamentales fidei nostræ, etiam inter se consentire, nam ex Scriptura Sacra unice probantur. Illa itaque est universalis, & per totam Scripturam se extendit, hæc reperitur in quibusdam Scripturæ locis quippe dogmaticis & principalibus, nihilo tamen minus hæc facit ad genuinam illius explicationem idque sine ullo circulo vitioso, quod erudite demonstravit Tellerus in Notis ad Hollazium p. 161.

§. 101.

S: a S: a est efficax ad salutem, & interno Dei testimonio munita. Id dicimus efficax, quod in se vim operandi habet, effectu potentiam, nisi id obicem ponat circa quod versatur operatio. Talem ergo efficaciam S: a S: a tribuimus, quæ removet renitentiam naturalem, hominemque ad salutem perducit, nisi naturalem resistantiam morose augeat. Jam vero, quum potissima Scripturæ pars & finis sit, ut sæpius ostendimus, per Evangelium erudire hominem ad salutem, & Evangelium sit potentia ad salutem.

salutem omnibus credentibus Rom. 1: 16. recte inferimus, Sacrum codicem esse efficacem ad salutem. Eodem sensu, verbo Dei, quod Scriptura comprehendit, tribuitur potentia salvandi animas Jac. 1: 21. Hinc Scriptura Sacra expressis verbis appellatur viva & efficax Ebr. 4: 12. Quare cum variis rebus, efficacia præcellentibus confertur: Igne Jer. 5: 14. Luc. 24: 32. *malleo montes diffringente* Jer. 23: 29. *gladio ancipite & penetrante* Ebr. 4: 12. *Semine fructificante* Matth. 13: 3. Luc. 8: 5. 1. Pet. 1: 23. Sed ne adversarii opinentur, vacillare hæc Scripturæ de seipsa, testimonia, addamus exempla, eandem confirmantia rem. Ipsi Judæi, licet hostes Salvatoris Sanctissimi, nihilo tamen minus finita ejus concione facti sunt, cum verbis ejus conjunctam esse efficaciam & potentiam Matth. 7: 29. Unica Petri concio id effecit, ut omnes, qui illam audiverunt compungerentur corde Act. 2: 37. Sed si exempla Biblica non placent, placere vero debent; addamus alia. *Justinus* Martyr, satis diu à Philosophis omne genus delusus, ubi monitu viri gravis, Prophetas & Apostolos susciperet legendos, expertus est, *hanc solam philosophiam infallibilem esse & conducentem.* Justinus in Dial. cum Tryphone. Tacio alios plures, v. gr. Ger-

Gerlonem Judarum, Augustinum, Franciscum Junium, ceteros, qui lectione Scripturæ Sacræ sunt ad veram & salutarem conversi religionem. Attendamus porro ad communem de efficacia verbi Divini experientiam: nam licet Scriptura proponat veritates, quæ captum humanum longe superant, nec sensuale & terrenum bonum, quod tamen hominibus in deliciis esse solet, exhibent, sed tale, quod prava & nobis connata concupiscentia averfatur, nihilo tamen minus, etsi non universalis, perpetua tamen loquitur experientia Scripturam non modo convincere animum de earundem veritatum certitudine, verum etiam voluntatem tam fortiter movere, ut incipiat homo totam suam anteaactam vitam, ex propriæ utilitatis & perfectionis principio derivatam, judicare peccati plenam & sanctissimis Dei oculis maxime exosam, se ergo totum sub ira Dei esse positum, & æternæ damnationi obnoxium, atque sic confugiat ad Christum Redemptorem, in cujus obedientia activa & passiva omnem quatit & accipit salutem. Hanc Scripturæ efficaciam non credatis esse syllogisticam convictionem, ex criteriis deductam: Nam non modo docti eam sentiunt & experiuntur, verum etiam indocti & rudes, qui criteria

ria ista partim ignorant partim capere & intelligere nequeunt. Neque sibi persuadeat quis eandem Scripturæ operationem non esse veram & realem sed lusus officiosæ imaginationis: Nam qui tale cogitat, is eo fatetur, se sentire verbi Divini efficaciam, cui suis carnalibus & phantasticis ideis resistit. Impossibile præterea est, effectus salutes & maxime reales, peccatorum scil. agnitionem, contritionem cordis, fiducialem meriti Christi apprehensionem, & studium purioris vitæ, ex somnio & cæca phantasia, cui nihil reale respondet, velle derivare. Immo tota Scriptura sine hac operatione suo careret sine: Nam quum tradat sufficiens reconciliationis medium (§. 94.), & sit perfecta ad salutem doctrina (§. 95.), dubitari nequit finem ejus esse perducere homines ad æternam salutem. Sed hic finis, cognito licet reconciliationis medio ob corruptionem originariam & renitentiam naturalem obtineri nequit (§. 56.), nisi Divina aliqua vis & efficacia accedat (§. 57. 58.). Ut ergo Scriptura S. talem possideat efficaciam est necessarium.

§. 102.

Ex brevi hac deductione intelligitur, quid sit internum Spiritus Sancti testimonium, cum verbo junctum. Scilicet, nihil aliud, quam Spiritus Sancti efficacia, testimonium perhibens,

hibens, quod spiritus, h. e. doctrina, à Spiritu Sancto revelata, sit veritas 1. Job. 5: 6. Seu est efficacia Spiritus Sancti, cum Scriptura Sacra arctissime copulata, vincens renitentiam cordis humani, illudque de Scripturæ *θεοπνευσια* convincens. Antecedit ergo fidem in Christum, immo in homine esse potest, qui manet irrogenitus. Duplex itaque hujus testimonii est officium, ex quorum uno alterum sequitur, seu, quorum unum includit alterum. Nimirum. 1.) Superare renitentiam naturalem, eoque ipso. 2.) convincere hominem de Divina origine Scripturæ Sacræ. Quam ob rem, propter rationes, modo (§. 101.) allegatas, non consistit hoc internum Spiritus sancti testimonium in convictione, de Divina Scripturæ origine, ex criteriis antea propositis, juxta regulas ratiocinandi, deducta: Nam si officium ejus facultati cognoscitivam unice adficeret, nec ad renitentiam naturalem vincendam extenderetur, ob quam cognitio, licet maxime salutaris suum tamen non adsequeretur finem (§. 56.); Neque compunctionem cordis, quæ ex præmissis ratiocinando aliter elici nequit, quam si ponatur, quod tamen est falsum, nobis competere vires datam cognitionem in salutes convertendi usus, ex prædicato Dei verbo unquam

quam sentiret homo; quod apertis Scripturæ testimoniis & experientia repugnat Conf. §. 101.

§. 103.

Stilum habet Scriptura Sacra castissimum, sanctissimum, & majesticum. Non possumus satis & admirari & venerari summam Scripturæ S. auctoris & sapientiam & bonitatem, cui placuit nostræ consulere imbecillitati, & res maxime abstrusas, ac supra rationis sphaeram positas, tanta facilitate proponere, ut quivis, nisi fuerit morosus obtrektor, fateri cogatur, majorem facilitatem & sermonis perspicuitatem se expectare non posse. Sic Sacer codex, S. S. Trinitatis mysterium, rationi impervestigabile, descripturus, cuilibet personæ certam attribuit proprietatem personalem, scil. Patri generationem activam Filii, Filio generationem passivam à Patre, & Spiritui Sancto processionem passivam à Patre & Filio. Sed quia fateri cogitur noster intellectus, se non perspicere quid sit generatio & processio in Divinis, ideo placuit Sapientissimo Numini, cuilibet personæ diversum attribuere actum. Patri creationem mundi & missionem Filii, Filio redemptionem generis humani, & Spiritui Sancto sanctificationem, & adplicationem datam

data gratiæ. Quare, majoris adhuc perspicuitatis gratia, comparat Scriptura has tres Personas cum tribus testibus, sed ne quis putaret dari inter illas essentielle discrimen, simul addit hos tres testes esse unum. Immo eo usque nostræ imbecillitati consuluit Ens sapientissimum, ut sub diverso schemate sensibili, suam trinitatem ad Jordanum manifestaret. Quis ergo clariora & magis perspicua in maximo proponendo mysterio unquam sperabit? Nemo certe, nisi qui suarum virium esse credat, Divinam essentiam plene cognoscere quod tamen æque est impossibile, ad esse ens finitum, & tamen habere intellectum, infinitum. Nec minorem perspicuitatem in ceteris describendis mysteriis observat Scriptura, quæ cum mira hac perspicuitate conjunctam habet castitatem: Nam quæ severe prohibet; ne sermo obscænus ex ore nostro egrediatur Eph. 4: 29. ne ulli impuritati studeamus Eph. 5: 3. jubet sermonem prudentem Prov. 16: 23. 20: 15. & suavem Prov. 16: 24. & quæ docet, nos in extremo judicio rationem esse reddituros nostri sermonis Matth. 12: 35, 36. illa non potest non stilum observare castissimum & sanctissimum. Eadem hæc Scriptura, licet absque artificio humano, mira simplicitate, proponat res maxime abstru-

struas, magnam tamen multis in locis splendescere facit majestatem. Sic quam majestatica sint hæc verba Gen 1. *Dixit Deus, fiat* & *factum est*, agnovit Dionysius Longinus gentilis in suis libris *περὶ ὕψους* Sect. 9 : p. 60. pluribusque demonstravit doctissimus *Knutzenius* in sua *Dem. de veritate religionis Christ.* p. 280. & seq. Eodem majestatico dicendi genere utitur Deus, ostensurus Saræ, eam risisse: *Dixit Jehovah, nequaquam ita est, nam risisti* Gen. 18:15. Taceo alias plures locutiones, quibus Deus in S:a S:a pondus maximum suis promissionibus & comminationibus additurus, utitur V. gr. *Dominus dixit; Ego Jehovah dixi; Consilium meum stabit; Hæc dicit primus & ultimus*, & alia ejus generis plura, quæ summam & illimitatam Ejus designant majestatem, Qui hæc protulit verba.

S. 104.

Scriptura Sacra prophetiis & vaticiniis est stabilita. Non loquimur de prædictionibus rerum Physicarum, quales Astronomis tribuere solemus; non de quibusvis prædictionibus rerum, in sensu morali contingentium, quas ex politicis causis homines deducere solent; sed de certissimis & eventu, qua singula momenta, comprobatis, ante plures annos & plura secula, de rebus, quæ ex libera hominum de-

determinatione dependent, prolatis, regno tenebrarum & satanae oppositis, & ideo veram futurorum praescientiam arguentibus.

Etsi nunc non sit animus adducendi totam V. Testamenti vaticiniorum, de venturo Messia collectionem, in Jesu Nazareno, quem praedicat N. Testamentum, accurate adimpletam, licebit tamen unum & maxime exstans, de nobilissima hac materia adducere exemplum. Praedixit Propheta *Zacharias* Cap. 11: 12, 13. qui tempore Darii, Persarum Monarchae, adeoque diu ante tempora N. Testamenti vixit, Judam, Christi proditorem, pro hac sua prodicione, accepturum esse 30 nummos argenteos, eos vero in templum postea projecturum esse, sed sacerdotes supremos pro illa summa emtuos esse agrum figuli ad sepulcrum hospitum. Singula haec momenta ex asse impleta esse testatur Evangelista *Mathaeus* Cap. 26: 25. 27: 3. & seqq.

Humanae non esse perspicaciae novimus praedicere, quis post duos aut tres annos nasciturus sit homo, & quod ejus futurum nomen, cujus impositio ex arbitrio parentum dependere solet. Multo minus ad hoc extenditur humana qualiscunque praefagiendi facultas, ut qualis post plura secula nasciturus sit homo, & quo nomine

PARS IV.

K

desi-

designandus, prædeterminet. Ejusmodi ergo vaticinia vere sunt Divina. Spectat huc vaticinium 1 Reg. 13: 2, 3, 4. quo Prophetæ prædixit, nasciturum esse ex stirpe Davidis filium, nomine Josia, qui super idololatriæ Jeroboami altari mactaturus esset sacerdotes excelsorum, & combusturum ossa hominum. Hoc post annos fere trecentos & triginta accurate est impletum 2 Reg. 23: 16. *Esaias* nominavit regem Persarum Cyrum, ducentis fere annis ante ejus nativitatem, & prædixit sub ejus imperio Templum Hierosolymitanum & urbem ejus suis cineribus exstructam iri, quando adhuc majestate & magnificentia splendebat. Cap. 44: 28. 45: 1. *Jeremias*, prædixit non modo futuram captivitatem Babylonicam & singulas ejus circumstantias, verum etiam Judæos post 70 annos in patriam suam esse reversuros Cap. 25: 11. 29: 10. quæ singula determinato tempore impleta esse legimus. 2 Chron. 36: 22, 23. Esdr. 1: 1. Neque hoc negare possunt osiores Scripturæ Sacræ. quum Judæi, qui inter nos vagantur, concordēs sint testes eventuum, qui eorum acciderunt majoribus. Pari modo vaticinia *Danielis* Cap. 11. Statum regnorum Asiæ & Ægypti, post tria fere secula futurum, nec non magnæ Judæorum persecutionis, vivis coloribus delineant.

neantia accurate esse impleta ostendunt Libri Maccabæorum nec non alii Historici.

Si oculos ad vaticinia N. Testamenti convertimus talia inveniemus, quorum impletionem ipsa res loquitur & profani histori testantur. Horum præcipua adducemus. Prædixit Christus non modo Romanum exercitum deleturum esse urbem & templum Hierosolymitanum, sed etiam Hierosolymam & templum inter loca deserta semper numerari debere: Nam *Ecce, inquit, Relinquetur vobis domus vestra deserta* Matth. 23: 38. Simul prænuntiavit gentem Judaicam ante interitum mundi non esse perituram Matth. 24: 34. Ex Judæorum contumacia & odio in Romanos, horum, contra, magna potentia, & cupiditate regiones semel occupatas, conservandi, colligere forte potuit rerum politicarum gnarus, Judæorum metropolin & imperium a Romanis aliquando eversum iri; quod vero Hierosolyma in domicilium Judæorum & templum in religionis Judaicæ cultum, nunquam e suis surgerent ruderibus, neque unquam daretur Judæis copia principale suæ religionis punctum, quod in sacrificiis collocant, exercendi, quum in lege Ceremoniali, quam ad hunc usque diem sancte custodiunt Judæi, eis sit

K 2

inter-

interdictum in alio loco, quam templo Hierosolymitano offerre hostias, id nullius hominis perspicacia praevidere potuit. Tentarunt quidem sæpe Judæi, sæpius optarunt novam urbis & templi exstructionem, sed frustraneo successu, nam ne locum quidem, in quo stetit olim eorum splendida exstructa domus, suæ unquam facere potuerunt ditionis. Seculo secundo, permittente Hadriano Cæsare, denuo excitata quidem est urbs Hierosolyma, sed nunc in eodem ac antea, loco, nec Judæis in domicilium, qui sub pœna mortis prohibebantur intra portas hujus urbis intrare, ut testis est *Eusebius* in Hist. Eccles. L. 4. cap. 6. Seculo quarto, Julianus Cæsar, ex Christianismo ad gentilismum relapsus, & magnus Christiani nominis hostis, horrenda audacia ostensurus nullius momenti esse Christi vaticinium, concessit Judæis veniam Cæsareis impensis, templum Hierosolymitanum restaurandi. Sed hi operarii cum suo architecto re ipsa sunt experti, quod dicit Propheta *Esaias* Cap. 8: 10. *Inite consilium, & irritum fiet; loquimini verbum, & non exister: Nam Imanuel stabit verbum.* Imanuel enim ita restitit huic incepto operi, ut non modo noctu decideret, quicquid interdiu fuit ædificatum, verum etiam, cum nihilominus in
ædi-

ædificando continuarunt, gravi terræ motu, demissoque de cælo igne, totum deleverit opus. Cujus rei testes sunt non modo Historici Christiani veteres, ut *Socrates* in Hist. Eccles. L. 3. 20. *Sozomenus* & alii, verum etiam gentilis scriptor, qui illo vixit tempore, *Ammianus Marcellinus* L. 23. statim in initio. Cujus notatu digna sunt verba: *Julianus* imperii sui memoriam magnitudine operum gestiens propagare, ambitiosum quondam apud Hierosolimam templum, quod post multa interneciva certamina, obsidente *Vespasiano* posteaque *Tito*, egre est expugnatum, instaurare sumptibus cogitabat immodicis, negotiumque maturandum *Alypio* dederat *Antiocheni*, qui olim *Britannios* curaverat pro præfectis. Cum itaque rei idem fortiter instaret *Alypius*, juvaretque provincie rector, metuendi globi flammarum, prope fundamenta crebris assultibus erumpentes, fecere locum exustis aliquando operantibus, inaccessum, hocque modo, elemento destinatus repellente, cessavit inceptum, Addimus: cessabit ad finem sæculi, juxta vaticinium Salvatoris sanctissimi. Præter hæc, qui debita animi attentione confert singula vaticinii Salvatoris puncta, de adventu exercitus Romani in Judæam, obsidione urbis, maxima incolarum calamitate, fuga Christianorum ex urbe Hierosolyma in montes. &c. qui hæc, inquam, confert cum historia hu-

jus belli, quam cum Josepho tradunt alii, non sine pio animi motu inveniat, singula, quæ de excidio templi & urbis prædixit Christus, accurate esse adimpleta. Dum porro cogitamus populum Judaicum, suæ religionis tenacissimum, ad hunc usque diem per totum terrarum orbem esse dispersum, ingentis esse multitudinis, nulli tamen propriam possidere regionem, nec proprium habere regem, sed ubique terrarum aliorum imperio esse subjectum, ab omnibus aliis populis contemni, & tamen tolerari, non possumus non & admirari & venerari veritatem vaticinii Christi: *Hæc gens non peribit*. Plures quidem potentes fuere populi, qui tamen cum suis victoribus & aliis populis ita sunt permixti, ut neminem ex eorum posteris certo ostendere liceat. Ubi sunt veteres Hunni? Gothi? Longobardi? qui in Hispania, Italia, Græcia, allisque regionibus aliquamdiu maxima potestate regnarunt. Perire & dissipati sunt. Sed Judæi, licet sint inter antiquissimos populos, variaque & maxima subierint fata, adhuc tamen separatam, sed sine rege & regione, constituunt gentem. Talpa ergo cæcior esse oporteat, qui non videat veritatem allati vaticinii.

Re-

Restat adhuc aliud Christi vaticinium. Mat. 24: 21. *Excitabuntur Pseudo Christi & Pseudo-prophetae, & edent signa magna & mirabilia.* Quod, ut ipse contextus ostendit, magnas illas mutationes, quæ desolationem urbis & templi antecederent, præcipue concernit. Non loquor de Theuda & Juda Galilæo, quorum unus post alterum, ante annum Christi 13. Messiae titulum & honorem sibi arrogavit, de quibus exstat Gamalielis iudicium. Act. 5: 36, 37. Ad ea potius attendamus, tempora, quæ passionem Christi & Ejus adscensionem in cælos proxime exceperet, de quorum in populo judaico mutationibus nos erudiunt Josephus & Egesippus. Ille in Libr. 2. de Bello Judaico. Cap. 13: 4, 5. Libr. 20: Cap. 8: 6. hic Libr. 2. cap. 7. narrant, sub imperio Neronis Cæsaris, quando Felix fuit gubernator Judææ, exstitisse Pseudo-Prophetas, qui evocarunt populum in desertæ loca, promittentes se eis ostensuros signa & miracula. Sed horum motum armata manu compescuit & sedavit Felix, magna eorum facta strage. Iidem porro memorant post hoc ex Ægypto venisse virum, magica arte instructum, qui se Messiam & Prophetam esse credulo perivasis populo, & in monte Olivarum 30000 hominum contraxit, promittens se ostensurum,

rum, mœnia Hierosolymæ ad suum mandatum esse delapsura, eisque sic apertam fore viam, urbem intrandi. Hunc tumultum compefcuit etiam Felix. Paulum Apostolum, quem Judæi persequiebantur acerbitate, fuisse hunc Ægyptium, falso credidit tribunus militum Act. 21: 38, 39. Post hos, sub ipsa obsidione urbis, multos exstitisse Pseudo-prophetas, testatur Josephus Libr. 6. inter quos unus fuit præcipuus, qui, proxime ante incendium templi, illud intravit, magnæque hominum multitudini, ad se congregata, nomen Dei mentiens, promisit, per varia signa templi conservationem. Sed misere periere hi homines cum ipso templo. Brevitatis gratia alios prætereo Pseudo-Christos, falsis prodigiis, in gente Judaica, post destructionem templi & urbis, ad seculum usque decimum sextum, notos, quos pluribus recensent Historici. Ex allatis constat vaticinium Christi esse verissimum & vere Divinum.

Venio ad aliud vaticiniorum N. Testamenti momentum, quo prædicatio Evangelii per totum terrarum orbem prænuntiatur à Christo Matth. 24: 14. Huc etiam pertinet locus Apoc. 12: 9-12. quo prædicitur, draconem Ethnicismi ex toto Romano imperio ejectum iri. Dum digne
per-

perpendimus Evangelium Christi, quod in se quidem est potentia ad salutem omni credenti, fuisse tamen Judæis offendiculum & Græcis stultitiam 1. Cor. 1: 23. nec blandire, sed resistere pravis hominum cupiditatibus, & nihilominus non armis & vi externa, ut Muhamedanorum Alcorani, sed blanda & suavi prædicatione, per totum terrarum orbem esse annuntiatum, ita, ut Paulus suo tempore dicere potuerit, illud esse prædicatum omni creaturæ, quæ sub cœlis est. Coll. 1: 23. Ita quoque, ut gravissimæ sub tyrannide imperatorum gentilium persecutiones, nec non Philosophorum gentilium & aperta & clandestina molimina, religionis Christianæ propagationem impedire & suffocare non potuerint, sed majora potius & tanta indies ceperit hæc religio incrementa, ut per totam Europam, dissitasque Asiæ, Africæ & Americæ regiones sit propagata, dum, inquam, hæc & alia ejusmodi attento & pio volvimus animo, non possumus non mente venerabunda Divinam vaticinii Christi agnoscere auctoritatem.

§. 105.

Prius, quam miraculis confirmatam esse Scripturam ostendamus, paucis evolva-
mus oportet veram eorum indolem. Ita-

K 5

que

que 1:o) *Licet essentialis sit omnium miraculorum proprietas. quod excedant naturæ vires, quia tamen vires naturæ, & quid per eas præstari possit, in multis ignoramus; quia etiam unus nostrum facile fatetur se hujus vel illius eventus naturalem causam non videre, quam alius majori perspicacia gaudens, detegit; quia denique dantur eventus constantes, v. gr. directio acus magneticæ ad polos, quorum tamen adhuc nescimus causas, ideo, ne confundamus miraculum cum naturali effectû, requiritur 2) ut effectus miraculosus fiat in re nota & obvia, in qua quivis facile intelligit, quid per causas naturales præstari queat, & quid eas transcendat. Ita, ut baculus aridus effrondescat, & in vivum serpentem convertatur, ut mortuus resurgat, & alia ejusmodi, sunt verit nominis miracula, in quibus producendis naturalia deficere principia, quivis intelligit. Atque hoc posito miraculorum criterio, ad verum miraculum ab effectû mechanico & raro discernendum, minus necessaria videtur quam quidam urgent disquisitio, an effectus fiat à rudi & rerum physicarum gnaro, an ab harum rerum perito? Nam dum effectus sit in re obvia, in qua nemo non intelligit, quid naturæ valeant vires, quid non, perinde sane erit sive rudis sive peritus effectum istum pro-*

producat. 3) *Miraculum, sit rarus & insolens effectus.* Verorum enim miraculorum finis est, hominum attentionem excitare; sed consuetus & ordinarius effectus hominum animos non ita movere solet, ac rarus & insolens. Præterea, id, quod ordinario fit, licet ejus naturalem nesciamus causam, miraculum tamen adpellare non solemus, certe Scriptura Sacra eo nomine illud non insignit. Adeoque 4) *non continetur intra eorum actuum ambitum, qui ad salutem & fidem in hominibus excitandam, producendam, obsequandam & confirmandam spectare, dicit Scriptura.* Nam hi actus ordinarie fiunt. Sic testimonium Spiritus Sancti internum, cum Scriptura Sacra unitum, licet supernaturalis sit virtutis & efficaciam (§. 101. 102.), miraculum tamen non vocatur, quia semper & ordinarie cum verbo Dei est junctum. 5) *Constantiter tendat ad gloriam Dei illustrandam, & æternam hominum salutem procurandam.* Nam hoc imprimis caractere distinguitur miraculum a præstigiis Diaboli, cujus summum est studium gloriæ Divinæ & hominum salutis resistere. Deus autem tam est sapiens ut suam gloriam semper & ultimo intendat, tam etiam bonus, ut ardentissimo flagret studio, omnes salvandi homines. Ergo effectus, qui criteria habent posita n. 1, 2, 3, 4. & simul ad has nobi-

nobilissimas tendunt fines, non possunt non esse veri nominis miracula, à DEO solo patrata.

Addi potest sexta nota, qua adstruitur, *verum esse miraculum, quo destruitur aliud, quod videtur mirum*. Nam quum Deus sibi ipsi nunquam resistat, nec resistere possit, nisi gloriæ suæ hosti, diabolo, quem nemo, præter Deum prostrernere valeat, quum etiam diabolus sibi ipsi nunquam repugnet, nam tunc esset à se ipso divisus propriumque everteret regnum, ideo sua evidentia radiat hæc nota, quæ tamen sub quinta, ut confectionum, commode continetur.

§. 106.

Scriptura S. veris miraculis est confirmata. Ex magno miraculorum, quæ in sacro codice notata leguntur, numero, pauca adferamus, ne dicendorum copia obruamur. Primum occurrunt miracula Moïsi, in Ægypto coram Pharaone multisque aliis patrata, quibus convertebatur baculus aridus in vivum serpentem, qui deglutivit baculos magorum, percussa baculo superficie aquæ, commutabatur aqua in sanguinem, percussione baculi in pulverem, convertebatur pulvis in pediculos. Hæc & reliqua facta sunt in re obvia nota, in qua, ut quilibet perspicit, non dantur naturales causæ; erant effectus rari, extraordinarii & ad gloriam Dei illustrandam maxime tendebant, prout variis in locis Exodi testata-

statueret Moses & res ipsa loquitur. Erant ergo veri nominis miracula, à Deo patratà (§. 105.). Iisdem criteriis gaudent effectus, tempore Josuæ commissi, quibus 1) aqua fluvii Jordani ab una parte instar muri adscendebat, ab altera vero ita disfluebat, ut transitus præberetur maximæ Israëlitarum multitudini: 2) Sol & Luna per integrum diem sistebant suum cursum. Quid loquar de miraculis Eliæ, Elisæi & reliquorum Prophetarum, quæ licet diversa sint & varia, amice tamen in criteriis, mox recensitis, conspirant, quod abunde ostendunt libri Regum & Chronicorum. Pergo ad miracula N. Testamenti, à Christo eum in finem commissi ut crederent Judæi Eum esse verum Messiam Patribus in V. Testamento promissum Joh. 10: 37, 38. Hæc, ut nobis propiora, ita notiora esse debent; quibus, à nativitate cæco visum dedit salvator, quale à primordio mundi non est auditum Joh. 9: 32. Plures mortuos resuscitavit: plures gravi laborantes morbo, non medicamentis, nec successive & per temporis curriculum, prout naturalis est sanandi mos, sed solo suo verbo: *sis sanus*, surge, &c.; *Fiat tibi ut credis*; statim & sine ulla temporis mora sunt sanati; ex obsessis jussit diabolos exire, qui mandato statim

tim paruerunt. Taceo alia ejusdem dignitatis plura, quæ per naturales causas fieri non potuisse, totus agnoscere debet mundus, nec dissentientur Judæorum doctores, alias Christiani nominis infensissimi hostes, licet ridiculas & in Deum calumniosas adferant rationes, cur Jesus Nazarenus miracula patrare potuerit, prout pluribus docet *Eisenmengerus* in *Judaismo detecto* p. 155. seq. 165. Inter eos ergo per traditionem à majoribus acceptam notissima debet esse res, Jesum Nazarenum vera patrasse miracula, quorum maximum est sui ipsius resurrectio a mortuis, quingentorum testium argumento comprobata 1. Cor. 15:6. de qua mox plura.

§. 107.

Ex iis, quæ in hoc capite de Scriptura Sacra demonstravimus, sine oppositi formidine concludere licet, *Scripturam Sacram esse Divinam revelationem*: Nam revelatio Divina 1.) tradere & determinare debet sufficiens reconciliationis cum Deo medium. 2.) Sufficientem & perfectam proponere ad salutem viam, 3.) summam nostram in hoc medio invenire felicitatem, & sine illo miseriam nostram esse maximam. 4.)

Nul-

Nullos continere errores, nullasque contradictiones. 5.) Esse perfectionibus Divinis conformem, 6.) Nihil in illa reperiri rectæ rationi & Legi Naturæ repugnans. 7.) perpetua assertorum gaudere analogia. 8.) Esse efficacem ad salutem & interno Dei testimonio munitam. 9.) Stilum habere sanctissimum castissimum, & majesticum. 10. Miraculis & vaticiniis esse confirmatam (§. 88.). Sed hæc criteria omnia Scripturæ Sacræ, recte tribui mox demonstravimus (§. 94--106.): Ergo Scriptura Sacra est Divina revelatio.

§. 108.

Etsi sufficiat & convincens sit hoc generale argumentum pro Divina S:æ S:æ origine, liceat tamen illud in partes resolvere juxta indolem, quæ allegavimus, criteriorum. Horum primum & octavum constituunt essentielles revelationis Divinæ proprietates, finem, propter quem existere debet revelatio Divina, accurate adimplentes. Est vero finis datæ à Deo revelationis perducere homines ad æternam salutem (§. 71. 73.) Sed consecutionem hujus finis impediunt à parte hominis duo gravissimi defectus, quorum alter determinatam medii reconciliationis totiusque ideo doctrinæ, ad salutem ducentis, cognito.

gnitionem respicit (§. 55.); sine qua impossibile est homini pervenire ad salutem (§. 41.) alter in impotentia naturali consistit, datum reconciliationis medium sibi applicandi (§. 56.). Uterque igitur hic defectus, si homo salutem obtineat, tolli debet. Tolli vero nequit nisi per datam à Deo revelationem (§. 69. 84. 85.) Quaecunque ergo revelatio his defectibus sufficientem adfert medelam, illa est vere Divina. Sed Scriptura Sacra ejus est indolis (§. 94. 95. 96. 101. 102.). Ergo *Scriptura S. est revelatio vere Divina.*

§. 109.

Sequitur hinc *solam Scripturam Sacram continere sufficientem & perfectam ad salutem doctrinam.* Quod Scriptura talem proponat doctrinam antea evicimus (§. 95.), quod vero sola, nec præter eam alia Scriptura, vel alia notitia, quomodocunque acquisita & propagata, hoc munus adimpleat, id est, quod præsentī commate ostendere conabimur. Quo circa in limine est observandum, nullam hęc quæstionem esse, annon præter Scripturam alia dentur scripta, quæ mediatam comprehendunt revelationem & viam, perveniendi ad salutem, sufficienter exprimunt? quod non negamus; sed de eo quæritur,

ritur, an præter Scripturam Sacram, alia detur immediata revelatio, in canonem illum non relata, vel non referenda?

Si præter Scripturam alia daretur revelatio Divina, tunc, quia à Deo immediate protecta ponitur, Deusque, ob suam sapientiam nihil facit, nisi ob certum finem, qui alius esse nequit, quam qualem habet ipsa Scriptura, gloriæ scil. Divinæ manifestatio & æterna hominum salus; nova illa revelatio, vel aliquid S:æ S:æ adderet, illius defectum supplendo, eandemque corrigendo; vel nihil adderet, nisi quod illa vel expresse continet, vel per bonam consequentiam ex eadem deducitur. Si prius ponatur, Scriptura Sacra non contineret sufficientem & perfectam doctrinam ad salutem, quod per ante demonstrata repugnat (§. 95.): Summis Dei perfectionibus repugnat quoque, corrigere revelationem semel datam alia data, nam inde sequeretur, Deum aut non scivisse, aut noluisse, illis, qui priorem illam acceperunt, eam largiri cognitionem, quæ ad salutem eorum esset sufficiens; *illud* infinitæ Dei scientiæ, qua ab æterno adæquatissime cognoscit omnia, nec ullam cognitionem successu temporis acquirit; *hoc* summæ Ejus bonitati, qua intensissimo studio omnium & singulorum ve-

PARS IV.

L

ram

ram promovere cupit salutem, e diametro adversatur. Neque dici potest, DEum, pro diversitate temporum & circumstantiarum, aliam & aliam homini definire viam, quæ ad salutem ducat, nam aliud salutis fundamentum poni nequit, quam quod positum est: Impossibile enim est ulli homini cujusvis temporis & circumstantiæ, sine sufficienti reconciliationis medio, (§. 41.), infiniti valoris (§. 44.), & vere infinito (§. 49. 50.), quod determinat & declarat Scriptura Sacra (§. 94.), pervenire ad salutem. In hoc igitur puncto corrigi & suppleri nequit Scriptura Sacra per aliam datam revelationem. Si *posterius* statuatur, affirmeturque novam illam revelationem Scripturæ nihil addere, nec proponere, nisi quod in hac contineatur, inde sequeretur novam istam veteri sine ratione esse additam, quod infinitæ Dei sapientiæ, ob quam nihil facit frustra, maxime repugnat. Si vero dicatur, novam illam revelationem, majoris claritatis & illustrationis gratia, veteri esse additam, eodem modo, quo revelationi, quam DEus dedit primis parentibus de semine mulieris caput serpentis contrituro, ulteriorem adjecit explicationem & propiorem determinationem, promulgatis quinque libris Moysi, quos propiore adhuc de-

ter-

terminatione illustravit per Prophetas, maximam deinde lucem & claritatem addidit, per Evangelistas & Apostolos; rege-
ro hoc esse extra statum præsentis contro-
versia, nam de eo non disceptatur,
an sapientia Divina conveniens sit, ante
completum canonem, novam & novam
addere revelationem, quæ priorem non
corrigat, sed illustret, ut canon fiat com-
pletus? de eo autem vertitur controversia
cardo, an præter Scripturam, quæ libros
Veteris & Novi Testamenti comprehendit
(§. 91. 93.), & quæ ideo completum ex-
hibet canonem, in quo nihil deficit, sive
ad constitutionem, sive ad propiorem de-
terminationem & illustrationem sufficien-
tis medii reconciliationis & salutaris do-
ctrinae; sive ad mores, qui sanctum de-
ceat hominem, pertineat, an, inquam,
præter hanc Scripturam detur & necessa-
ria sit alia revelatio? Negamus hoc, ob
rationes, modo allatas. Neque sic deter-
minato statu controversia valet allata ex-
ceptio ad inferendum contrarium. Ex his
ergo concludimus, solam Scripturam Sa-
cram esse homini, ad salutem adspiranti
sufficientem & perfectam doctrinam, &
tam impossibile esse, ut præter eam alia
detur revelatio Divina, quæ nos de mo-
do perveniendi ad salutem erudiat, quam

impossibile est hominem, sine Medio Reconciliationis salvari, & quam impossibile est aliud reconciliationis medium, quam id, quod Scriptura S. ponit.

§. 110.

Venio ad aliud *momentum*, quod Divinam S:æ S:æ originem demonstrabit, *deducitur illud ex analogia totius Scripturæ, omnium errorum & contradictionum experte.* Fateor analogiam libri, in se spectatam, non esse validum, pro Divina ejus origine argumentum, quum etiam scriptor humanus in eo laborare soleat, ut per scriptum, à se editum, sine erroribus & contradictionibus, syavis regnet harmonia, immo, si in disciplinis egregiam possidet cognitionem, & in elaborando scripto systematico ejus versatur opera, id etiam obtinere solet: sic in Geometria Euclidis amicitissimus ubique adest consensus. Sed quoad Scripturam Sacram aliæ sunt considerationes, ob quas, ex ejus analogia ad Divinam originem recte concluditur.

Itaque observandum I.) Quoad ipsos librorum Scripturæ Sacræ auctores sermo non est de auctore primario, sed secundariis, seu, sacris Ammanuensibus), Libros hosce non unum sed diversos habere auctores, ratione ætatis,

ma-

maximo plerumque temporis intervallo, à se distantes, & nihilominus in libris suis amicissimos & concordēs. Solent recentiores corrigere & emendare Veterum scripta, erroresque, ab illis commissos, quantum fieri queat, evitare, nec in ipsis dogmatibus semper convenire: sic Platonis Philosophiam mutavit Aristoteles, qui etiam veterum errores taxavit non paucos, Aristotelem correxere alii in Græcia Philosophi, his deteriora tradidere Scholastici, quos correxit Cartesius. hunc emendavit Leibnitius. Immo, vix inter homines, qui proprio scripsere ductu, diversa ætate degentes, adferri potest exemplum unius cum altero ex asse consentientis. Sed inter libros, qui sacrum constituunt canonem, licet unus eorum post alterum intra spatium mille & quingentorum annorum (tot enim elapsi sunt anni inter tempus, quo Moyses scripsit, & id, quo Johannes confecit Apocalypsin) sit conscriptus, sãvavis tamen & ubique consentiens elucet harmonia: ita ut posterioris ætatis Auctor alteri & se antiquiori non præjudicet, sed ille potius ad hunc, ut sibi consentientem constanter provocet, quod auctores librorum Novi Testamenti potissimum fecisse constat. Observamus quidem, ut modo notavi in §. 109. sequentes sacri

codicis libros, crescente tempore, plus lucis addere præcedentibus; ignorantia tamen & imbecillitatis nihil, desideratum tunc temporis producendi finem, veteribus auctoribus imputavisse juniores, quum lux minus clare splendens illi ætati sufficeret, quam crescente tempore & in aliis circumstantiis magis auctam cernimus, donec, completo canone, tantum ei accesserit lucis, ut instar solis, maxima serenitate orbem illustrantis, clarissimos radios ubique spargat, & ideo stultum sit majorem postulare & sperare claritatem. *Quintilianus L. I. Cap. 6.* rationem pugnae & inscitiae regularum inter Grammaticos redditurus, dicit: *Quia non analogia, demissa caelo, formam loquendi dedit.* Itaque quum diversos homines, diversa & maxime remota degentes ætate, in omnibus harmonicos efficere nequeat, nisi una causa universalis, sibi perfecte harmonica, & optima, hominumque saluti promovendae maxime intenta, nam quilibet sacri codicis liber ad hunc finem tendit (per dem. in §. 94.). Sed hæc causa esse nequit alia, quam Deus O. M. Cui soli competunt, quæ diximus, prædicata; regulam Quintiliani jure invertimus ita, ut ubicunque reperitur inter diversos diversæ ætatis auctores perfecta analogia, i-
bi

bi illa demissa cœlo formam loquendi dedit. Recte ergo concludimus sacri canonis auctorem primarium esse ipsum Deum.

II.) Quoad Ammanuenses sacros notamus, eos fuisse personas, quæ quoad varium vivendi genus, diversum habuere scopum, & tamen in libris Scripturæ Sacræ exarandis egregie consentiverunt. Reges, optimates, nobiles, divites, pauperes & infimæ sortis homines, ut educatione, vivendi statu & actionum scopo, ita cogitationum modo & principiis inter se dissentire solent. Sed Ammanuenses sacri, licet quidam eorum in regia fuerint dignitate, ut Moses, David, Salomon; quidam nobili educatione & splendido munere clari, ut Esaias, Daniel, Esra; quidam infimæ sortis homines, ut Amos, Apostoli; Omnes tamen & singuli in libris suis amice consentiunt, eandemque urgent & illustrent doctrinam. Superior ergo causa eos direxit, tantamque harmoniam excitavit.

III.) Dum ipsam materiam, quam Sacri Scriptores tractarunt, perpendimus, eam non systematice esse propositam, nec proponi posse, quum contineat veritates supra rationem positas, & ideo respuentes omnem cum principiis notis connexionem; & nihilominus totam hanc materiam ju-

cundissima harmonia conspirare invenimus. Concedimus Euclidem vel alium Geometram, qui justas ratiocinandi & proponendi observat leges, in suis operibus sibi semper esse harmonicum, quia materiam tractat, quæ systematicam cum ultimis principiis admittit cognitionem; negamus vero diverfos auctores in rebus dogmaticis, quæ systematicum cum principiis notissimis non patiuntur nexum, proponendis, ex naturali ductu ita consentire posse, ut inter eos nulla unquam committatur pugna. Neque putamus aliquem in hoc puncto jure nobis fore contradictorium. Itaque dum legimus ejus indolis esse materiam, quam tractant Sacri Ammanuenses, non possumus non fateri, eos altiori quam naturali principio esse motos.

IV.) Attendentes ad modum proponendi veritates, in sacro codice comprehensas, invenimus singulos fere ejus auctores alio atque alio uti scribendi genere, sic celsum adhibet Esaias, stilo humili utitur Amosus, homo in agris educatus & pastor, & sic porro. Sed hæc diversitas nullum infert, dissensum ipsarum rerum, sed verborum quibus illas nobis imprimere cupiunt: Nam quum revelatio Divina sit miraculum (§. 61.), nec superflua faciat sapientissimum Numen, sequitur

tur id miraculo non mutare, quod salvo revelationis scopo existere potest. Itaque pro ingeniorum varietate revelationis stilus potest esse diversus, salva stili præstantia, quam antea evicimus (§. 103.), salva etiam reliqua res sacras proponendi ratione inter se consentiente: nam 1.) omnes Sacri Scriptores in eo conspirant, quod veritates cœlestes, tam clare & perspicue proponant, ut eas capere possimus: Non enim claris modo utuntur verbis, sed etiam vulgares adhibent explicationes & similitudines, ut veritatum Divinarum eo clariores consequamur notiones, conf. ostensa in §. 103. 2.) Consentiant quoque in proponendis veritatibus & officiis, tanquam rebus maxime necessariis, & ad summam nostram felicitatem ducentibus, ut his motivis commoveant homines ad veram & salutarem amplectendam religionem. Motivis hinc utuntur, quæ vim habent fortissimam commovendi hominum animos. Nam ab una parte proponunt summam gratiam & beneficia maxima, æternam salutem & Dei intensissimum studium, promovendi hominum felicitatem; ab altera autem parte infortunia, calamitates varias, summam Dei iram & atrocissimas poenas infernales.

L 5

Ex

Ex his omnibus, in unam collectis summam, quam egregie analogia totius Scripturæ, ejus Divinam inferat originem, attentus lector facile intelligit.

§. III.

His addo aliud pro Divina Scripturæ origine argumentum, à Dogmatum ejus, cum recta ratione concordia, petitur. Iis, quæ parte I. Prænot. de Dei unius existentia & attributis, nec non creatione & miraculorum productione, ex lumine naturæ demonstravimus, accurate consentientia in Scriptura Sacra tradi, ad quamlibet fere propositionem, allegatis Scripturæ locis, clare evicimus. Cui ergo doctrinæ in Scriptura Sacra nihil additur, nisi determinatio, rationi impervestigabilis, scil. in essentia Divinæ unitate tres subsistere personas, Patrem, Filium & Spiritum Sanctum. In parte Prænot 2. vidimus, doctrinæ de providentia Divina, ejusque actibus diversis, ex lumine rationis deductæ, effata sacri codicis amicissimum præbere consensum, nec aliud ei addere, quam providentiæ divinæ erga genus humanum specimina & documenta longe illustrissima. Eodem modo, quæ parte 3. Prænot. de jure Dei in creaturas, concreata hominis perfectione, obligatione ejus
ad

ad religionem, voluntati Divinæ conformem, Philosophicis ostensa sunt argumentis, tradit quoque Scriptura, declarans tantum, quæ post lapsum generis humani religio sit voluntati Divinæ conformis, quam determinationem ratio ex suis principiis investigare nequit. Tandem in hac Prænot. Parte vidimus, Doctrinam de summo religionis Naturalis rigore, qui æternam perfecte obsequenti pollicetur felicitatem, æviternam vero pœnam delinquentibus adjudicat; de primæva corruptione, &, quæ inde pendet, peccaminosa nostra natura, ac religionis Naturalis insufficientia ad salutem, vidimus, inquam, hanc doctrinam, ex naturali cognoscendi principio derivatam, totam, quantam in sacro codice doceri. Observavimus etiam ea, quæ ratio pædagogice eruit de criteriis Medii Reconciliationis, nec non revelationis Divinæ in ipsa Scriptura ita proponi & doceri, ut Medii, maxime laudati, determinatio, quæ lumen naturæ est impervestigabilis, in Scriptura claris verbis & sufficienter exhibeatur. Hinc ita argumentor: *Quæcunque Scriptura eas doctrinæ Christianæ partes, quæ lumine Naturæ cognosci possunt, recte rationi per omnia convenienter tradit, ea, ut in ceteris quoque doctrinæ Christianæ partibus, quæ lumen naturæ excedunt, veritatem*

tatem tradat, ab omni errore puram, nullam habemus dubitandi rationem, sine qua stultum est de re aliqua dubitare vel eam negare; Atqui Scriptura Sacra tradit eas doctrinæ Christianæ partes, quæ ex lumine naturæ cognosci possunt, recte rationi per omnia convenientes. Ergo Scriptura Sacra tradit in ceteris etiam doctrinæ Christianæ partibus, quæ lumen naturæ transcendunt, immo in ceteris objectis & rebus omnibus, veritatem ab omni errore puram. Adeoque tota Scriptura est vera & Divinæ originis.

§. II 2.

In argumentando pro Divina Scripturæ Sacra origine adhuc pergo. Notum est religiones, in toto terrarum orbe obvias, esse aut Gentilem, aut Judaicam, aut Mahomedanam, aut Christianam. Quam ob rem aut datur nulla revelatio Divina, aut in aliqua harum religionum reperitur: Datur autem revelatio Divina, nos de medio Reconciliationis sufficienter erudiens (§. 72.). Ergo in aliqua harum religionum est quærenda. Frustra autem quæritur apud Ethnicos, quorum oracula de rebus terrenis, sæpe nullius pretii, immo spuris & vitiosis, egere, & tam cæca superstitione obruta fuerunt, ut ipsis Ethnicis, quibus sagacior nasus, risum ludibriumque dederint. vid. Pfaffneri System. Th. Pur. Gentil. p. 7. Nihil itaque continent hæc oracula, quod verum & genuinum

re-

reconciliationis medium concernat, nisi eo nomine digna judicare velis, sacrificia & ceremonias, quibus tamen nullam expiandi peccata vim inesse antea demonstravimus (§. 23). Caruere itaque gentilium oracula necessariis Divinæ revelationis requisitis (§. 71. 74). indigna ergo sunt, quæ nomine Divinæ revelationis veniant. Neque hanc dignitatem tuentur scripta, quæ apud recentiores gentiles, Indianos, Malabareses, Japonenses &c. pro Divinis habentur: Nam alia non docent media, DEum, ob peccata iratum, placandi, quam illa, quorum insufficientiam antea ostendimus (§. 21. 22. 23.), & quæ præterea idolatriam finis suo foveant rectæ rationi & Divinæ revelationi inimicam. Judæi licet agnoscant Vetus Testamentum, genuinam continere Dei revelationem; quia tamen illud falso explicant, putantque non aliud in eo tradi reconciliationis medium, quam legum Mosaicarum, imprimis ceremonialium, adimpletionem, satisfactionem vero Christi morose & audacter rejiciunt, & præterea cum libris V. Testamenti pari dignitatis gradu habent, legem istam, quam vocant, Mosis oralem, in Talmud & Cabala divisam, in qua multa continentur absurda, falsa, improba, in Deum & homines injuriosa, frivola & fabulosa, & nihilo-

hilominus ex libris V. Testamenti & hac sua lege orali unam completam fingunt revelationem; jure contendimus neque in religione Judaica dari, qualem quærimus, revelationem. Turcarum Alkoran rectam rationem destruit, & ei plane adversatur, nefanda vitia adprobat, multa continet plagia, futilia, fabulosa, Deo indigna, nec ullum genuinum pro placando Deo medium allegat, & ideo in multis momentis à vera revelatione discedit. Atque sic remotis reliquis Syllogismi disjunctivi, quod adhibuimus, membris, nihil restat aliud, quam ut fateamur, revelationem, quam Christiani venerantur Divinam, eo titulo esse dignissimam.

§. 113.

Venio ad argumentum historicum, quo à fide, Scripturæ Sacre historica ad ejus Divinam originem concluditur. Amplissimum fortissimumque hoc argumentum ut rite expediamus, e re est, juxta rigorem Logicum illud in tria dispescamus momenta: Nam in historia examinanda ad tria, ut Logica docet, attendere debemus puncta: Quando enim 1) res narrata nullam in se habet contradictionem; nec 2) ipsa narrationis momenta, vel sibi ipsis, vel objectivæ veritati, si ipsi objecto repugnant; &

& denique 3) ipsi testes vel Historici debita gaudent sinceritate & dexteritate; de narrationis rerumque historicarum veritate aliter dubitari nequit, quam si quis vellet ejurare omnem rationis usum, & negare ultima cognitionis humanæ principia, contradictionis & rationis sufficientis, quæ tamen vel Barbari & rerum omnium ignari fatebuntur verissima.

§. 114.

Primum itaque ostendamus, res, quas recenset scriptura, in se & sua natura non esse contradictorias.

Historia, quæ primo loco in sacro codice legitur, est creationis, cujus a contradictione immunitas vel inde elucet, quia ex rationis principiis patet non existere posse mundum & res in illo comprehensas, nisi per creationem (§. 106. P. 1. Fran.), ipsamque creationem esse opus solius Dei (§. 107. ibid.), & ante res creatas, nullum datum fuisse tempus. Ergo dum Moses narrat, Deum initio temporis creasse cælum & terram, rem tradit ob omni contradictione liberam. Quamvis ratio ex suis principiis investigare nequeat, quo ordine & modo, an singulæ res simul & semel, an successive una post alteram, sint à Deo productæ; quatenus
ta-

tamen perspicit, Deum non modo esse omnipotentem, sed & sapientissimum, & ideo omnia sua opera sapienti & decenti ordine instituere, nihil contradictionis, sed elegantem potius harmoniam in eo videt, quod Moses recenseat Deum res mundanas sex dierum ordine produxisse, ita ut primo die existere jussit lucem, a tenebris distinctam, 2:do Cœlum à terra separaverit. 3) Continens telluris, ab aquis separatum, iisque in maria & lacus coactis, diversi generis instruxerit vegetabilibus 4) duo magna luminaria, quæ dies & noctes distinguerent: His in justum ordinem redactis, quibus animalia & homines ad vitam sustentandam & agendam indigent, produxerit. 5:o) die animalia aquatilia, & 6:to) terrestria, una cum homine, cui dominium in res creatas dedit. Quis in his contractionem & absolutam impossibilitatem ostendat? Nemo sanus.

Intelligit ratio, Deum in prima creatione condidisse hominem, excellentissimum instructum donis (§. 25. P. 3. Præn.). sed eum nunc miserè esse corruptum (§. 28.), & hanc corruptionem dependere ex peccato primo primorum parentum (§. 31.), qui abusu libertatis hanc in se & posteros contraxere miseriam: Videt ergo simul à contradictione immunem esse hi-

sto-

historiam, quam de lapsu primorum parentum tradit Moses, & licet circumstantias, ab eo narratas, non perspiciat, de iis tamen admonita, nullam earundem judicare valet contradictoriam. Quod narrat Moses ceterique scriptores sacri de hominum antediluvianorum & postdiluvianorum generationibus, vita & moribus, nec non de exitu Israëlitarum ex Ægypto, itinere per deserta Arabiæ, introitu in terram Canaan, occupatione terræ Sanctæ, variis deinde bellis, regimine Israëlitarum per Judices, reges, principes, & summos sacerdotes, de exstructione templi primi & secundi, captivitate Babylonica, liberatione ab illa, & aliis ejusmodi; id si in se contradictorium foret, eodem jure absolute impossibilia dicerentur, quæ tradunt profani historici de Alexandro Magno, Casare, aliisque, atque sic nullam haberemus historiam veram, nec existerent Judæi, testes harum relationum, quas continua serie à suis majoribus acceperunt. Quæ singula, quam absconsa sint, quivis facile intelligit. In historia diluvii, quam tradit sacer scriptor, eo minus invenimus contradictorii, quo certius est nos præter rudera universalis cataclysmi, ubique terrarum inventa, particulares habere regionum & urbium

PARS IV.

M

inun-

inundationes, aquæ marinæ & lacustris extraordinarias & ad multarum orgyarum altitudinem elevationes motusque maximos, immo ingentis aquarum copiarum eruptiones per fissuras montium, terræ motu excitatas, cujus rei exempla, nostra hac ætate, anno 1755 in mense Novembris, per Affricam, Mare Mediterraneum, Oceanum, Portugalliam, Hispaniam, Sveciam, Islandiam, accidisse novimus. Præter hæc occurrit in Sacro Codice recensio miraculorum, digito Dei per sanctos viros patrum. Neque in hac relatione, demonstrata interna possibilitate miraculorum (§. 103. P. 1. Præn.) quidpiam deprehendimus, quod absolutam inferat contradictionem.

Convertimus nos ad Novi T. historiam, quæ vitam Jesu Nazaranî, atque Apostolorum Ejus, continet. Hac eodem modo à contradictione immunis agnoscitur, quo id de vita & actionibus Patriarcharum, populique Judaici, mox ostendimus. Neque majorem difficultatem pariunt miracula, à Christo & Ejus Apostolis patrata, quam Prophetarum in V. Testamento, nam omnium miraculorum intrinsicam possibilitatem l. c. evicimus. Sed quum resurrectio Christi sit omnium miraculorum maximum, & fundamentum religionis Christianæ, quod ideo adversa-

rii

rii multo molimine adgredi non verentur, de illius interna possibilitate speciatim dis-feramus. Quod Apostolus Paulus coram rege Agrippa & Romanis iudicibus se de-fensurus dicit: *Quid incredibile iudicatur apud vos, quod Deus mortuos suscitet?* Act. 26:8. id etiam nos summo urgemus iure: nam, ut taceamus exempla, à mortuis per Eliam, & Elisam resurrectorum 1 Reg. 17; 22. 2 Reg. 17: 22. 2 Reg. 4. 32 34. a nemine Judaeo-rum negata, provocamus ad infinitam Dei potentiam, qua omnes res ex nihilo pro-duxit, unde ita argumentamur: si nullam involvit contradictionem, ex nihilo seu, nulla præexistente materia producere mun-dum; multo minus repugnabit, substantias antea conjunctas, sed per naturalem mor-tem separatas, non autem in nihilum re-dactas, animam scil. & corpus, iterum conjungere, hominemque mortuum resu-scitare. Sed prius esse verum in Prima Prænot. parte demonstravimus, ergo de veritate posterioris multo minus est dubitan-dum. Quæstionem ergo ab impiis motam, an possibile fuit Deo resuscitare Christum, tertio post mortem die, sine ulla oppositi formidine affirmamus. Anima Ejus, ut omnium homi-num, est immortalis, neq; ergo per corporis mortem in nihilum abiit, sed paradisum in-travit. Corpus Ejus intra tam breve tem-

M 2

pus

pus ne putredinem quidem contrahere potuit, multo minus regnum non-existentum est ingressum. Validissimo igitur patet argumento resurrectionem Christi a mortuis nullam involvere contradictionem; Neque dici potest eam perfectionibus Divinis repugnare, nam sic tota doctrina de medio Reconciliationis inter Deum & hominem peccatorem, quæ in passione & resurrectione Christi a mortuis fundatur, cum Divinis dissona esset perfectionibus, quod tamen per ante demonstrata (§. 42.) falsum intelligitur. Pateor actionem, qua Christus è mortuis resurrexit, longe transcendere naturales & finitas vires, inde tamen ad absolutam ejus impossibilitatem alio colligi nequit fundamento, quam si fingatur vires Dei & naturales ejusdem esse efficaciam, quod dictu & cogitatu absurdissimum. Neque credat quis, experientiam propriam & *analogiam* esse unicum de possibilitate rerum judicandi fundamentum, & ea propter resurrectionem Christi non esse possibilem, quia toti populo se non præbuit vivum: Nam eodem jure impossibile pronuntiaret Zonæ torridæ incolæ aquæ mutationem in corpus consistens & glaciale, quia id nunquam in sua patria est expertus, quod in borealibus hisce terris est frequentissimum. Quam insulse
&

& ridicule hic colligit, tam inepte ex de-
negata toti populo experientia & *avtoritate*
Christi resurrecti ad resurrectionis impossi-
bilitatem concluditur. Inde, quod dicit
Evangelista Johannes 2: 19, 21. 10: 17,
Christum resuscitasse seipsum, non sequi
credant adversarii impossibilem esse hanc
resurrectionem. Nam Christus non mo-
do est verus homo, verum etiam in una
eademque persona verus Deus, substantia-
le Dei verbum, seu, Filius Dei, qui in
assumpta carne Joh. 1: 14. 3: 16. vera idcir-
co & reali unione cum humana natura
opus redemptionis perfecit. Itaque non
magis contradictorium est statuere, Chri-
stum resuscitasse seipsum, quam affirma-
re Deum hanc producere posse rem. Conclu-
dimus itaq; doctrinam de resurrectione Chri-
sti esse ab omni contradictione liberam.

§. 115.

Venio ad alterum fidei historicæ ful-
crum, quo paucis examinabitur, an nar-
rationis, in sacro codice comprehensa, momenta
sibi ipsis vel obiectis repugnent? Hanc negamus
quaestionem. Nam ut ab historia creatio-
nis iterum incipiamus, in ea dari neque-
unt momenta secum invicem pugnantia,
quum singula, ut proxime docui, sapien-
tissimo ordine sint peracta. Neque in eo
reperitur aliquid contradictionis, quod di-

M 3

fin-

distinctio dierum & noctium fuisse dicatur
 ante creationem solis, qui die quarto de-
 mum est productus: Nam materiam lucis
 fecit Deus die primo, neque ante illam
 fuit dies v. 2. Hac autem creata & vel
 hujus circa terram, vel terræ motu axil-
 lari, oriebatur distinctio trium dierum &
 noctium, ante productionem luminarium
 ex hac eadem materia die quarto. Itaque
 non sine ratione colligimus primo die crea-
 tam esse unam lucis massam, ex qua de-
 inde, quarto die, per separationem & in
 distincta corpora conjunctionem eodem
 fere modo per omnipotentiam Dei exste-
 re luminaria cæli, quo v. 9. expressis ver-
 bis docetur, Deum aquæ massam, primo
 die conditam, separasse & in distincta
 loca congregari jussisse. Non negamus
 juxta computationem Mosis & scriptorum
 V. Testamenti brevius esse tempus à crea-
 tione mundi ad nativitatem Christi effluxum,
 quam quod ponunt Chaldaei, Chineses,
 Egyptii; negamus vero ideo falsam esse
 historiam Biblicam; potius affirmamus à vero
 declinare totam illam vetustissimorum popu-
 lorum computationem: Nam Babylonios, qui
 teste Cicerone L. 2. de Divinat. Adeoque ante
 nativitatem Christi, se habuisse perhibent qua-
 dringentorum & septuaginta mille annorum
 relationes & observationes, aut stultitia, aut
 vani-

vanitatis, aut imprudentiæ condemnat idem Cicero Libr. 1. de Divin. jure, ut arbitror, optimo; nam ut Aristoteles refert, tempore Alexandri Magni vetustiora ostendere non potuerunt Chaldaei monumenta, quam quæ facta fuere ante 1903. annos; ita, ut initium computationis Chaldaicæ in id fere incidat tempus, quo turris Babylonica est exstructa & linguarum facta perturbatio. Neque major fides Chinenfis est adhibenda, nam ex Menzelii tractatu de Chinenfium chronologia, ex propriis eorum scriptis deducta, liquet eos non nisi absurda & fabulosa à creatione mundi ad FOHI, qui primus eorum Cæsar perhibetur, narrare; licet non negemus in eorum historia creationis quædam occurrere, iis congrua, quæ tradit Moses. vid. Reinbeckii Meditat. 1. in Aug. Confess. §. 16. In historia lapsus primorum parentum, diluvii, & generationum hominum ante- & post-diluvianorum, unam circumstantiam cum altera pugnantem nemo detegit. Nec in itinere Israëlitarum ex Ægypto per desertum secum pugnanti invenimus, ex historicis & veteribus & recentioribus edocti iter ex Ægypto per desertum Arabiæ ejusdem esse qualitatis & conditionis, prout id describit Moses. Longum foret, si totam Veteris Test. hi-

storiā perlustraremus, cuius harmoniam plures doctissimi viri magnis Commentariis demonstrarunt; potius convertimus nos ad N:vi Test. historiā, quam Veteris complementum jure dixeris. Ex hac vero illam inprimis considerabimus partem, quæ religionis nostræ est basis; historiā loquimur resurrectionis Christi. In hac concinnanda omnes Evangelistæ ita consentiunt, ut potius unius, quam plurimum, dicas vocem: Ex asse enim conveniunt in persona, quæ resurrexit, in loco, tempore, modo, antecedentibus & consequentibus, & sic porro. Et licet in accessoriis quibusdam circumstantiis externa specie inter se pugnare videantur, eos tamen, re ipsa, amicissime conspirare à plurimis est ostensum. Quia vero opposita, ut habet Metaphysicorum regula, juxta se posita, magis elucescunt, fingamus Christum non esse resurrectum, sed à discipulis ablatum esse Ejus corpus, custodibus dormientibus, quæ est impiissimorum hominum vox Matth. 28: 13. In hoc commento tantæ & tam apertæ sunt contradictiones, ut sanæ mentis nemo id verum credat: Nam domestica docet experientia, profundo correptum somno nescire, an & quid vigilantes interea agant. Rei ergo veritati contradiçere custodes, divulgantes, noctu

noctu venisse discipulos Christi, Eumque furatos esse, se dormientibus: Nam ponamus dormivisse custodes, deinde vero evigilantes non invenisse corpus Christi in sepulcro; Si vera & cohærentia narrare voluissent, nihil aliud dicere debuissent, quam se, ex somno evigilantes, non invenisse corpus Christi in sepulcro. Singulari autem Dei. Qui etiam hoc ipso veritatem resurrectionis Christi confirmari voluit, factum est providentia, ut juxta informationem sacerdotum adderent milites circumstantias, sibi mutuo oppositas. Deinde si verum esset hoc commentum, cur primariis sacerdotes tam negligentes fuere, ut non accusarent milites? cur eos, qui tam grave commisissent delictum, permisere impunitos? Qui factum est, ut talis spargeretur relatio: milites ob acceptam pecuniam, reticuerunt ea, quæ circa sepulcrum Christi accidere Matth. 28: 2, 4, 15. Cur discipulos Christi non statim comprehenderunt & in jus vocarunt, ut ob commissam fraudem punirentur? Sed nihil horum est factum. Ergo in relatione Judæorum contradictoriæ adsunt circumstantiæ, veritatem resurrectionis Christi magis confirmantes quam destruentes.

§. 116.

Succedit tertium, fidem historicam confirmans momentum, ex debita testium sinceritate & dexteritate petitum. Quocirca omnium primo à nobis ostendendum est, *revera existisse hos testes*, & quidem eo tempore, quo Sacer Codex eos vixisse perhibet. Non permittit imperata brevitās, ut hoc de singulis ostendamus, sufficit nobis id demonstrasse de Mose & Jesu Nazaræno, quum inde ad existentias & tempus vitæ reliquorum sine magna difficultate colligatur.

Mosis summam antiquitatem & tempus ætatis ex antiquissimis profanorum historicorum documentis, quæ nunc perire, sed Eusebii ætate exsistere, clarissime demonstravit idem Eusebius in præpar. Evang. & Chronico. Ex hoc præeunte & viam monstrante, Cum Dom. Restell in Tract. Germ. de antiquitate, veritate & Divinitate Scripturæ Part. I. p. 265. seqq. pauca adducere conabimur. Ex narrationibus veterum Egyptiorum, qui Memphis dicebantur, refert Artapanus, ab Eusebio, L. 9. c. 27. Præp. Evang. citatus, Mosen beneficio fluxus maris, duxisse populum Israëliticum per mare rubrum, sed simul addit Heliopolitanos, qui teste Herodoto

rodoto L. 2. Cap. 3. inter Ægyptios habebantur doctissimi, narrare Moſen ex mandato Divino, ſuo baculo, diviſiſſe mare, & Iſraëlitis per medium maris monſtraſſe iter. Ex his testimoniis perſpicuum eſt, eo tempore vixiſſe Moſen, quando Iſraëlitæ ex Ægypto per mare rubrum proficiſcebantur. Ex variis porro hiſtoriæ gentilium monumentis oſtendit Euſebius Moſen & Cecropem, primum in Africa regem, eodem vixiſſe tempore; Hunc autem 400 annis ante expugnatam Trojam floruiſſe. Inde ex Pariano Chronico & vetuſtiſſimis Arundelianis marmoris colligit Cecropem anno fere mundi 2423 exſtiſſe, & ideo Moſen eodem hoc tempore vixiſſe. Quod tempus, quum aliquot tantum annis differat ab eo, quod ex hiſtoria Sacra pro nativitate Moſis determinavit Carpzovius in Introd. ad libros ſacros V. T. p. 44, eamque in annum mundi 2433 incidiſſe docet, maximum computationis gentilium cum Sacro Codice oſtendit conſenſum, Moſenque revera exſtiſſe evincit. Præterea ex antiqui Græcorum Hiſtorici, Caſtoris, testimonio, quod etiam apud Euſebium legitur, ad veram Moſis exiſtentiam & Antiquitatem colligere licet. Caſtor collocat inter Sycionæ reges aliquem, nomine Meſſapum, eu-

cujus regiminis initium facit ab anno mundi 2246 eum 46 annos regnasse dicit. Observat præterea Josephum, ætate hujus Messapi, constitutum esse totius Ægypti principem: hoc cum Biblica chronologia, quæ exaltationem Josephi in annum mundi 2287, adeoque annum 41 Regiminis Messapi ponit, egregie convenit. Dum porro cogitamus gentiles historicos tam antiquum facere Mosen, ut eum Josephi filium credant, prout ex Trojo Pompejo narrat Justinus in Hist. L. 36, Cap. 2. facile patet, hac antiquissima ætate existisse Mosen: Nam quamvis in eo errent gentiles, quod Mosen Josephi filium statuunt, id tamen ex eorum effatis recte colligitur, antiquissimo tempore Mosen revera vixisse, quod etiam ex Diodoro Siculo haud inepte colligitur; Hic enim in Bibl. Hist. L. I. antiquissimos & primos Ægyptiorum Legislatores descripturus, ita de Mose loquitur, ut facile pateat hunc auctorem credidisse, Mosen ceteros omnes antiquitate vincere.

Hæc de Mosis vera existentia & suprema antiquitate nobis sufficiant, plura qui desiderat, adeat Patri Danielis Huëti Demonstr. Evangel. Prop. 4. Cap. 2. qui adeo copiose in hoc argumento est versatus, ut plus quam 60 auctores profanos, Mosis ætati omnes ipsius testes produxerit. Sed quia observat Buddeus in Analect. Hist. Phil. p. 12 & 57. Huëtium nonnunquam vera falsis miscere; juvat

juvat cum Huetio contere Hasai Exercitationem, qua animadversiones ad testimonia omnium gentium & ætatum de Mose ejusque Pentatevecho ad ejus *γνησιότητα* comprobendam ab Huetio collecta exhibentur in Biblioth. Hist. Theol. Philolog. Clas. VI. Fascic. 5. p. 769. seqq.

§. 117.

Ad Historiam Salvatoris Sanctissimi Jesu Christi nos convertimus, Quem revera in his terris exstitisse, discipulos habuisse, passum esse & crucifixum sub Pontio Pilato, & Christianæ religionis esse auctorem, licet nemo facile ignoret, multique doctissimi viri, è scriptoribus, Christianorum doctrina haud imbutis, extra dubium posuerint; ut tamen scepticis ingenii ansa omnis dubitandi eripiatur, paucis hanc saluberrimam confirmabimus rem. Omnium primo occurrunt testimonia, quæ perhibet tempore, quo Christum in his terris fuisse sacra docent pagina, famam percrebuisse Regis, ex oriente venturi, & orbis terrarum imperio potituri. Hæc nobis reliquere tres Historici pene *συγχεῖνοι*, Josephus, Suetonius Tranquillus, & Cornelius Tacitus. Ex his Josephus de Bell. Judaic. L. 6. cap. 15. rationem redditurus, ob quam bellum contra Romanos vel susceperunt, vel tanta obstinatione persecuti sunt Judæi, hæc habet: *Sed quod maxime eos ad bellum excitaverat, vaticinium erat ambiguum, in*
sacris

sacris literis repertum, illis circiter temporibus, quendam ex eorum finibus profectum, orbis terrarum imperio potiturum. Vaticinium hoc veterem constantemque opinionem adpellat Suetonius in Vespasian. IV. 8. Percrebruerat, inquit, oriente toto vetus & constans opinio, esse in fatis, ut eo tempore Judæa profecti, rerum potirentur. Corn. Tacitus, Hist. L. V. cap. 13. Pluribus inquit, persuasio inerat: antiquis sacerdotum literis contineri, eo ipso tempore fore, ut valesceret oriens, profectique Judæa rerum potirentur. Voluere quidem hi triumviri in Vespasiano ejusque filio Tito impleta esse hæc vaticinia, verum illi non toti sed soli Romano orbi imperavere, nec ex oriente & Judæa sunt oriri. Retius ergo de Rege regum, cujus regno tota rerum universitas subest, sunt explicanda. Sed his missis, ad ea pergimus testimonia, quæ de Christo expresse agunt. Talia nobis reliquere viri, mox nominati, & quidem Josephus in antiquit. Judaic. L. 18. cap. 4, Eodem tempore fuit Jesus, vir sapiens, si tamen virum eum fas est dicere. Erat enim mirabilium patratore & doctore eorum, qui libenter vera suscipiunt, plurimosque tam de Judæis, quam de gentibus sectatores habuit. Christus hic erat, quem accusatum a nostræ gentis principibus, Pilatus eum addixisset cruci, nihilominus non destiterunt eum diligere, qui

qui ab initio coeperunt. Locum hunc esse genuinum, nec pia fraude à Christianis interpolatum invictis argumentis multi demonstrarunt. Et cur dicamus hoc Judæi testimonium esse spurium, quum similia apud gentiles auctores legamus: Nam apud Tacitum L. 15. Annal. Cap. 44. p. m. 279. in fol. hæc legimus: *Auctor nominis ejus (scil. Christiani), Christus, qui Tiberio imperitante, per procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat. Eadem fere existant apud Lucianum, qui in Dial. de morte peregrini T. II. opp. p. 762. hæc habet: Itaque etiamnum magnum illum hominem colunt (Christiani), qui in Palestina crucifixus est. Rursus p. 764. Postquam semel transgressi, Deos quidem græcos abnegarunt, crucifixum vero illum præceptorem eorum adorarunt. Et quid multis? memorat Lampridius in Hist. August. Tom. 1. non modo Hadrianum Cæsarem, initio seculi secundi, sed & Alexandrum Severum, qui initio seculi tertii imperavit, voluisse Christo templa facere, Eumque inter Deos recipere. Ipsi etiam Christiani nominis infestissimi hostes Judæi fatentur Christum natum esse Bethlehemi sub Cæsare Augusto, & sub Pontio Pilato crucifixum.*

§. 118.

Hiscæ ergo præmissis, ad dexteritatem sacrarum testimoniorum probandam pergimus. Est vero
Dex-

dexteritas testis illa ejus qualitas, qua ita perspectam habet rei, de qua testatur veritatem, ut certum sit, cum non esse deceptum: Qui 1.) debita attentione, non in somnio, sed vigilans, 2.) sana mente præditus, 3.) legitimo sensuum usu, juxta regulas, quas verior describit Logica, aliquam rem se expertum testatur, de illius dexteritate ad verum & non deceptrix perhibendum testimonium, non magis dubitare possumus, quam de eo, an præsentis tempore, quo diem videmus, re ipsa sit dies. Præterea facile patet crescere nostrum de dexteritate testis judicium. Si 1.) rem narratam pluribus observare potest sensibus, 2.) Si rem eandem diverso tempore & loco est expertus. 3.) Si non solus, sed plures simul, eodem modo, rem eandem observarunt. Hæc si ostendere possumus de scriptoribus sacris valere, tam certi evadimus de eorum dexteritate, ut de nulla re certiores fieri possimus. Singula autem hæc in hos quadrare scriptores, ita ut nihil eorum deficiat, quivis, justa utens attentione, intelliget.

Nam primo, quod Mosen concernit, fuit ille 1.) Vir sapiens, ut antea ex auctoribus profanis probavimus, omnesque ejus libri loquuntur, 2.) Sciens eorum fuit, quæ scripsit, certusque existit, De-

um

um ad se, non per somnium, sed clara voce locutum esse: immo, nimia anxietate & sollicita cura certo sciendi Dei nomen externaque & miraculosa expetendi signa, se immunem praestitit ab omni deceptionis periculo Exod. 3: 2. seqq. 3.) Si creationis excipimus historiam, cujus potiore partem non nisi ex revelatione Divina habere potuit, in historia lapsus primorum parentum, vita Patriarcharum antediluvianorum, ipsius diluvii, & Patriarcharum, qui statim post diluvium ejus antecessere aetatem, eo minus narrare potuit falsa, quo certius est, alios, eadem cum illo aetate viventes, eum tunc falsitatis arguere potuisse, populumque, ad seditionem satis primum, eum fuisse dilapidaturum, nec curam ejus, ut deceptoris contra hostes, gessisse Sanctissimum Numen. Sed his contraria tota testatur historia, ipseque rerum eventus aperte loquitur. Hujus ratiocinii fundamentum desideras L. B. accurate demonstratum, fiat igitur desiderio tuo satis. Ex computatione historiae sacrae invenimus, Adamum, primum generis humani parentem, tam fuisse, longævum, ut post natiuitatem Mathusalæ vixerit 247 annis, & nativitatem Lamechi 60 annis. Mathusalem vero proxime ante diluvium obiit,

PARS IV.

N

&c

& ideo fuit Semo, 98 annis ante diluvium nato satis cognitus. Consequenter à Mathusalem discere potuit Semus, quæ ei ex diuturna cum Adamo conversatione erant narrata. Semus vero, qui 600 vixit annis, adhuc in vivis fuit, dum Ifacus uxorem ducebat Rebeccam. Obiit Ifacus proxime ante venditionem Josephi in Ægyptum. Josephi frater, major natu, Levi, quem Ifacus ergo diutius quam Josephum cognovit, 58 annis ante nativitatem Mosis est mortuus. Itaque dum perpendimus magnam Patriarcharum & Israëlitarum follertiam, suis liberis facta priorum temporum inculcandi, facile invenimus, Mosen & reliquos ea ætate Israëlitas, historiam lapsus, diluvii & vitæ Patriarcharum, qua maximam partem, ex orali traditione non nisi quinque hominum, Mathusalem, Semi, Ifaci, Levi & Patris Mosis, quorum unus cum altero, aliquamdiu vixit, habere potuisse, multoque magis memoria tenuisse, quæ tempore diluvii, & statim post illud acciderunt. Verissimo igitur fundamento innititur totum nostrum ratiocinium. Taceo eorum, quæ in Ægypto & itinere per mare rubrum & desertum facta sunt, non solum Mosen fuisse testem, sed totam Israëlitarum multitudinem eadem suis observasse sensibus.

Tran-

Transitum facimus ad Scriptores Novi Testamenti, quorum dexteritatem evidentissimis comprobata habemus argumentis. Nam 1.) Apostolos Christi non fuisse delirio occupatos, sed sana mente præditos, omnium clarissime loquuntur eorum scripta, totam œconomiam gratiæ, sapientissime à Deo stabilitam, manifestantia (§. 94. 95.), ut adeo non insaniverint, sed vera & sanæ mentis verba locuti sint. Act. 26: 25. Quam ob rem ad confirmandam suorum assertorum veritatem provocare potuerunt ad testimonium gentilium & Judæorum, ut Paulus fecit citato loco, nam non proposuerunt in angulo gesta Act. 26: 26. Hinc etiam clavis verbis significavit Petrus Act. 2: 14. seqq. verba, quæ loquebatur, non esse ebriosi & insanientis, sed à Prophetis in V. Testamento prænuntiata & maxime coherentia. 2.) Videbant Jesum ante Ejus passionem per integros tres annos, videbant opera Ejus, audiebant mellifluas Ejus conciones & disputationes cum Phariseis & Saducæis, aderant, Ei in horto Gethsemane, quando gravissimas sustinebat afflictiones, quando à Juda proditore tradebatur emissis custodibus &c. Videbant Eum post resurrectionem & quidem, tam prope, ut unquam optare poterant. Jesus ambulabat cum illis, edebat cum

N 2

iis,

iis, ostendebat eis sua vulnera, patrabat miracula in conspectu eorum, docebat eos de regno cœlorum, dabat instructionem & mandatum de prædicando Evangelio omni creaturæ, ita, ut sine oppositi formidine dicere potuerint, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod spectavimus, & manus nostræ contractarunt, id annunciamus vobis 1 Joh. 1: 1, 3. Itaque 3.) Non solo visu, sed tactu quoque & auditu rem testatam percipiebant. 4.) Immo tantum abest, ut credulos se ulli præbuerint, ut potius arguenda fuerit eorum *curiositas* Joh. 20: 25. Luc. 24: 25. Marc. 16: 14. 5.) Non semel & una tantum vice perceptione Christi fruebantur, sed, ut modo dixi, ante mortem Ejus per integros tres annos cum eo conversabantur. Pari modo Christum, e mortuis resurrectum non uno tantum temporis articulo & una occasione, sed, infra 40 dies, diverso tempore & modo suis percipiebant sensibus: Nam nunc cum videbat Simon Petrus tantum 1 Cor. 15: 5. Nunc vaticinia V. Testamenti, in se impleta, Emaunticis Discipulis explicabat, eisq; fracto & benedicto pane, se præbebat vivum Luc. 24: 15-31. Nunc duplici & distincto Apostolico conventui se præsentem & vivum exhibebat Joh. 20: 20, 26, nunc ad mare Tiberiadis,

dis, discipulis piscaturam exercentibus, te
vivum manifestabat Joh. 21. nunc in mon-
te Galilæo quingenti discipuli 1 Cor. 15:
6. deinde Jacobus, postea die adscensionis,
omnes Apostoli, ac tandem Apostolus Pau-
lus Eum videbant 1 Cor. 15:7, 8. 6.) Non
unus est testis vitæ & resurrectionis Chri-
sti, de cujus fide facile dubitari posset,
sed numero sunt plures. Largiuntur, ut
antea audivimus, Christiani nominis ho-
stes, gentiles & Judæi, quod de vita Sal-
vatoris sanctissimi narrant Evangelistæ; id,
quod gentiles attinet, eleganter & copiose
demonstravit Kœcherus in speciali disser-
tatione, in qua historiam Jesu Christi a
scriptoribus gentilibus erutam & delineatam
dedit. Et quis quæso sibi perivadeat
hostem concessurum esse historiam, sibi op-
positæ veritatem, nisi de ea ita esset con-
victus, ut illam negare nequeat, sine vi-
tio aperti mendacii? Quis ergo non intel-
ligit magnam esse Evangelistarum in nar-
rando dexteritatem. Præter hostes, rem
eandem testantur omnes Apostoli & Disci-
puli, qui non exiguo numero, sed ad
quingenta aucto, 1 Cor. 15:6. Eum vide-
bant. Qui si decepti fuissent, eodem, immo
potiore jure contenderem omnes meos au-
ditores decipi in eo, quod putent me esse
præsentem & hæc proferre verba: sed quem-

admodum vos me merito pronuntiaretis mente captum, si id urgerem, ita stultum est credere, deceptos esse tam multos resurrectionis Christi testes, qui Christum sensibus externis propius nunc videntes, certissima memoria agnoverunt esse eundem, qui non ante diuturnum tempus, sed ante aliquot dies, per tres annos cum illis commoratus erat, & proxime accusatus ac cruci affixus.

§. 119.

Demonstrata Scriptorum Sacri codicis dexteritate, ad eorum sinceritatem ostendendam progredimur. Sinceritate gaudet testis, si voluntatem habet vera dicendi. Ergo qui alterum decipere vult, sinceritate destituitur. Notum ex Psychologicis est, nos nihil velle, nisi sub repræsentatione boni, nihil nolle, nisi sub repræsentatione mali. Si itaque ostendere possumus, testem 1.) esse moribus probum 2.) nullo præjudicio, quod rei testatæ faveat, sed contrariopotius occupatum, 3.) nihil commodi vel boni, quod tamen sibi cognitum habuit, ex falso testimonio consequi potuisse. Sed 4.) potius contra propriam utilitatem, à se cognitam, testimonium dare, & ob id in gravissimas incidere vexationes & extrema vitæ pericula, 5.) neque tamen ea propter ab eo desistere, sed id constanter tueri, & qui-

quidem 6.) cum dira imprecatione si falsa dixerit; hujus testis dexteritas in dubium vocari nequit nisi ab eo, qui in ultima cognitionis nostræ principia facere vellet impetum. Sed stultum & vanum. Fiat adplicatio ad testes vitæ & resurrectionis Christi, quorum ostensa sinceritate non dubitandum erit de sinceritate scriptorum V. Testamenti, quum illi ad hos constanter provocent. Itaque 1) *Contendimus Apostolos & discipulos Christi non fuisse homines profligatos, sed integros vitæ scelerisque puros, nulliusque fraudis unquam suspectos.* Hoc licet adeo certum & evidens sit, ut Apostolus Paulus se contra criminationes Judæorum, coram Procuratore Judææ Felice, defensurus, magna bonæ conscientiæ fiducia ausus sit provocare ad testimonium suorum adversariorum, an quid compere-rint ab eo injuste factum Act. 24: 19, 20. ne tamen quis objiciat esse hoc Pauli testimonium de se ipso, pro hac veritate alia addamus argumenta. Taceo Eusebii Testimonium, quo in Hist. Eccl. L. 3. cap. 24. contendit, Apostolos vere sanctam egisse vitam, eorumque animas omni virtute fuisse ornatas, in gratiam adversariorum ~~adeos~~ potius attendamus, qui Christianorum sunt hostes. In his est Josephus l. c. affirmans, Christum fuisse doctorem

eorum, qui libenter vera suscipiunt. Sed fuit doctor suorum Discipulorum, Ergo hi libenter, h. e. bono & sincero animo, vera suscipiebant. *Lucianus*, qui seculo secundo vixit; religionis Christianæ magnus irrisor, nec gentili per omnia parcens, non modo JESUM adpellat σοφιστήν, in Dial. de morte Peregrin. F. 2. Opp. qui, titulus eo tempore erat honoris, illisque præcipue concedebatur, qui alios sapientiæ literarumque disciplinis instruebant; verum etiam alio honoris titulo Eum insignit, vocatque *primum legislatorem*; dicit etiam Christianos secundum leges Christi vivere, alios aliorum omnium esse fratres, & proinde ex æquo omnia contemnere & communia putare. Hæc quum de Christianis dicantur ab hoste, etiam valere debent de Apostolis, qui suos discipulos talem docebant vivendi normam. Certum quidem est hostes nominis Christiani varia ignominia adfecisse Apostolos, eosque variis lacerasse probris, nemo tamen hostium quidpiam habuit, quo eorum reprehenderet vitam. Si enim ullum improbæ & sceleratæ vitæ signum in illis, qui firmo animo Judaicæ & gentili religioni se opposuerunt, invenissent harum religionum acerrimi defensores, tam gratam nunquam omisissent occasionem, Christia-

stianam oppugnandi doctrinam; sed nihil horum contra Apostolos attulere. Ergo ex hoc hostium silentio non leve sed validum satis pro probitate Apostolorum exsurgit argumentum. Deinde, dum perpendimus eos in scriptis suis non tumido & inflato uti stilo, nec se ipsos suosque discipulos oratoriis quibusdam flosculis laudare, sed suas & commilitonum aberrationes ingenue narrare, quarum aliquin nullam habuissemus notitiam; pessimos Christianorum hostes nullo scommate & maledicto adgredi, sed potius, sub gravissimis cruciatibus, pro illis orare; dum, inquam, hæc & similia attente volvimus animo, non possumus non fateri magnam esse eorum probitatem & pietatem.

2.) *Neque præjudicio, quod Historiæ Jesu Christi a se concinnatæ, ejusque resurrectioni fa-
veret, sed contrario potius occupabantur hi testes.*
Nam licet ex plurimis V. Testamenti vaticiniis de Messia colligere potuerint Judæi, regnum Ejus non fore seculare, nec eum daturum esse beneficia terrena sed spiritualia & æterna; tanto tamen regebantur præjudicio de Messia terreno suaque seculari felicitate, qua omnibus imperarent populis, ut maxima eorum pars, ne ad hunc usque diem se ab eo dimoveri patiatur, ut etiam, teste Josepho, id fuerit principis

N 5

palis belli, cum Romanis suscepti, causa. Dubitari nequit Apostolorum & discipulorum Christi animos hoc idem occupasse præjudici-um: Nam quem ad modum sibi persuade-re non potuerunt Christum esse moriturum, ita non sine difficultate credere potuerunt eum resurrexisse. Neque prius eorum, ex suo sodalicio, testimonio, qui narrarunt se vidisse Christum redivivum, fidem addere voluerunt, quam ipsi Eum vidissent & con-trectassent. Immo tam altas in animis eo-rum egit hoc præjudici-um radices, ut con-gregati ad videndam ejus in cælo adscen-sionem, Eum interrogarent, an eo tem-pore restitueret regnum Israël. Act. 1: 6. Si itaque ex præjudicio narrassent & scri-psissent Apostoli, non Christianam, sed Judaicam nobis tradidissent religionem, ceremoniis & ritibus Mosaicis superbien-tem. Quam ob causam, dum ostendunt regnum Christi non esse seculare, nec, præsentem ipso corpore, opus esse ejusmodi ceremoniis, simul significant se non ex præjudicio historiam sacram nobis reliquis-se. Neque dici potest, eos novæ sectæ condendæ præjudicio laborasse, nam illius imperio non subsunt, nisi excellen-tiora, callida & in rebus politicis egregie exercitata ingenia, quorum è numero non fuere discipuli Christi, quod vel ipsi eo-rum

rum hostes fateri cogebantur, qui, conspecta eorum in dicendo libertate, compertoque eos esse homines illiteratos & idiotas, admiratione concitabantur. Act. 4: 16. Quare etiam Celsus apud Originem, L. 2. p. 86. exprobrat discipulis Christi, quod erant nautæ & publicani. Itaque Eusebius in Hist. Eccles. L. 3. cap. 24. Dicit, Apostolos Christi locutos esse, ut loqui solent homines illiterati, nec potuisse, nec voluisse sui magistri doctrinam oratoria proponere arte. Ergo etiam ab hoc præjudiciorum genere, quod nomen habet à nova secta condenda, immunes fuerunt discipuli Christi.

3.) Tantum abest, ut aliquid commodi & boni ex suo testimonio in his terris expectare potuerint Apostoli, ut potius 4) varias calamitates & acerbissimas vexationes, 5.) ad extremum usque vitæ halitum subire cogerentur, nec tamen ideo à testimonio dato se dimoveri paterentur, sed hilari & leto animo ipsam addiderint mortem. Nihil ex testimonio de Christo redivivo se consecuturos esse in hac terra commodi & utilitatis, sed quævis potius mala & acerbissimos cruciatus, optime noverunt Apostoli, nam id eis prænuñciavit ipse Christus. Joh, 15: 19, 20. 16: 2. ipsoque opere experti sunt non modo graves comminationes à synedrio Hierosolymitano Act. 4: 18, verum etiam contumelias

lias, plagas, famem, sitim, carceres, persecutiones, & acerbissima mortis genera: Prout testatur Paulus 1. Cor. 4: 10-13. & abunde loquitur tota Historia Ecclesiastica. Neque ob ullam aliam causam tot tantisque adiciebantur malis, quam quod in Christum, à mortuis excitatum credebant, Eumque Judæis & gentilibus prædicabant 1. Cor. 4: 10, 11. 1. Tim. 4: 10. Nemo ergo credat Apostolos commodi & utilitatis propriæ causâ de Christo redivivo dedisse testimonium.

6.) *Testimonium suum secundum fidem & religionem ita dixere, ut modus, quo illud dederunt, sit solenni juramento par.* Nam Apostoli, ut in religione Judaica educati, & in schola Christi informati, optime noverunt, falsum & fraudulentum testem non impunem futurum esse, & conflatorem mendaciorum non posse se proripere Prov. 19: 5. Nam & ipsi præceperunt deponendum esse mendacium & dicendam veritatem Eph. 4: 25. Itaque quando forti & constanti animo contendunt, se non hominum sed Dei mandato prædicare Evangelium Act. 4: 19, 20; nomen Dei altissimi invocant, Ejusque auxilium in annunciando Evangelio ardentissimis precibus implorant Act. 2: 36. & huic proposito tam constanter insistent, ut eo ipso

pſo quo condemnant alios, aliud prædicantes Evangelium, & æternis atrocissimisque pœnis dignum judicant, qui non amat dominum JESUM Christum 1. Cor. 16: 22. sibi vindictam Dei & æternas pœnas adprecentur, si falsum de Christo perhiberent testimonium. Quando, inquam, tam sincero & fraudis experto agunt animo, idem plane est, ac si juramento maxime solenni rem testatam confirmassent.

Ex his omnibus, in unam collectis summam, adeo evidens & perspicuum pro sinceritate testium historiæ JESU Christi exsurgit argumentum, ut tam celebre, & tot tantisque momentis conspicuum pro sinceritate alterius cujusvis testis adferri nequeat. Si ergo de testium sacrorum sinceritate esset dubitandum, de nullius testis sinceritate certi essemus, atque sic omnis fides historica plane exterminaretur, quod quam absurdum sit nemo non intelligit.

§. 120.

Historia in sacro codice comprehensa & spectatim historia JESU Christi, ejusque resurrectionis est verissima & fide Divina credenda. Quæcunque enim historia 1.) res narrat, quæ nullam in se involvunt contradictionem,

nem, 2.) momentis & circumstantiis constat, quæ nec sibi ipsis, nec rei veritati repugnant, & denique 3.) cujus testes debita gaudent sinceritate & dexteritate, illa est omnium verissima & certissima (§. 113.) Sed historia sacra, & speciatim historia Jesu Christi his fulget affectionibus (§. 114. 115. 118. 119.). Ergo tota hæc historia est verissima. Unde simul elucet ejus Divina origo: illa enim inter alia docet, rerum, quas profert, veritatem, præsertim vero earum, quas de Jesu Christo ejusque resurrectione tradit, veris vaticiniis, nunc impletis, verisque miraculis esse confirmatam, (conf. §. 104. 106.). Narrant enim Apostoli vaticinia V. Testamenti in Christo esse impleta, & se non in alterius nomine & virtute quam Jesu Nazaranæ patrasse innumera miracula. Ergo, quum vaticinia & miracula, ut antea demonstravimus, Divinam efficaciam & originem arguant, clarissime constat, laudatissimam sacri codicis historiam esse Divinam, & fide Divina credendam.

§. 121.

Hæc licet pro Divina origine Scripturæ Sacræ & veritate resurrectionis Christi à mortuis omnino sufficiant, ex abundantiori tamen aliud addam argumentum, cujus

ius summam exhibet Apostolus Paulus 1. Cor. 15: 17. Si Christus non resurrexit, inanes est fides vestra, & adhuc estis in peccatis vestris. Fingamus ergo Christum non resurrexisse, sed adhuc sub imperio mortis jacere. Proponit Scriptura S. fidem in Christum, ut unicū reconciliationis nostræ cum Deo medium, quod requirit ut redemptor iustitiæ Divinæ plene satisfaceret (§. 42.), & exstanti exemplo declararet, iustitiæ Dei esse satisfactum, nihilque ex satisfactione præstanda restare, quod nisi factum fuisset, nemo esset certus de sua salute per illum obtinenda. Neque unquam fieri potuit, ut satisfactionem, omnibus numeris completam, exhibuisset, si è mortuis non resurrexisset. Nam debuit, vi iustitiæ Divinæ, mortis pœna, seu, satisfactione passiva delere nostra peccata, si ergo à mortuis non resurrexisset, adhuc non præstita fuisset illa satisfactio, sine qua nos ita essemus sub nostris peccatis, ut nobis plane esset pereundum (§. 49.). Itaque si Christus à mortuis non est resuscitatus, medium reconciliationis, quod Scriptura Sacra proponit, esset insufficiens, sed præter S:am S:am nulla alia datur revelatio, sufficiens reconciliationis medium docens (§. 112.). Ergo aut nulla datur revelatio Divina, hoc

hoc fulgens caractere, aut fatendum Scripturam Sacram esse sufficientem, Christumque vere esse resuscitatum. Illud repugnat demonstratis (§. 72.), Ergo hoc est verum.

§. 122.

Demonstrata variis argumentis librorum, quos antea recensuimus (§. 92. 93.), Divina origine, paucis nunc videamus, quæ historica pro eadem re valeant testimonia, primum visuri, quæ horum pro divinitate librorum V. Testamenti militent. Mox demonstravimus fidem Scripturæ Novi Testamenti historicam (§. 120.), vidimus pariter revera existisse Jesum Nazaranum Eumque sub imperio Tiberii cruci fuisse adfixum (§. 117.), sed hic libros V. Testamenti, à nobis recensitos. ut vere Divinos & ab ecclesia Judaica agnitos commendat. Id enim innuunt expressiones Luc. 16: 29. *Habent Moſen & Prophetas, audiant illos.* item Luc. 24: 44. *Neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in libro Moſis & Prophetis & Pſalmis de me.* Quâ recenſione libros V. Testamenti canonicos contineri antea obſervavimus (§. 92.). Idem poſt Magiſtrum ſuum inculcarunt Apoſtoli, ut patet ex Act. 26: 22. Cap. 28: 23. Hinc ergo colligitur memoratos libros non modo

do à Jesu & Apostolis, sed etiam à tota Ecclesia Judaica, pro vere Divinis agnitos, & ante tempora Jesu & Apostolorum in canonem fuisse relatos.

Auctoritatem Jesu & Apostolorum secuti sunt Patres primitivæ Ecclesiæ, libros V. Testamenti, quos canonicos veneramus, suo calculo uniformiter confirmantes, recensentes & ab Apocryphis distinguentes. In his, præter Melitonem Sardum, mox citandum, sunt Athanasius, in synopsi Scripturæ, quæ accuratam librorum Biblicorum recensionem tradit; Georgius Nazianzenus carmine 33. περὶ τῶν γνησίων βιβλίων τῆς θεοπνεύστης γραφῆς, Cyrillus Hierosolymitanus Cateches. Illum. IV. Epiphanius libro de mensura & ponderibus; Damascenus L. IV. de orthodoxa fide Cap. 18. Hieronymus in prologo Galeato; Concilium Laodicense Can. 60. ut alios prætereamus plures.

Porro, quum Paulus magnam in hoc puncto auctoritatem tribuat Ecclesiæ Judaicæ antiquiori, dicens, Rom. 3: 2. Judæis concredita esse τὰ λόγια τῆς θεῆς, paucis attendamus ad Judæorum de libris V. Testamenti statuta. In his primo loco occurrit celeberrimus Antiquitatum Judaicarum scriptor Flavius Josephus, antea à nobis laudatus, qui vixit eo tempore, quo

PARS IV.

©

Mie-

Hierosolyma est à Romanis deleta. Hic Libr. I. Contra Appionem, testatur Judæis tantum duos & viginti libros esse, quos tanquam Divinitus inspiratos, tanta reverentia prosequiebantur, ut nemo illis quidquam adjicere, vel demere, vel commutare ausus fuerit. Hos vero dicit esse, 1.) Quinque libros Moſis. 2.) Post Moſen ad tempora Artaxerxis Perſarum regis, Prophetas in 13 libris ſcripſiſſe ſuorum temporum historias & eventus. 3.) Reliquos autem quatuor continere Pſalterium, Proverbia, Eccleſiaſtem & Canticum Salomonis. Addit deinde, poſt tempora Artaxerxis, Judæos habere quidem varios libros, ſed non tantæ fidei & dignitatis ac modo enumeratos, *quia poſt illud tempus nullus ſcriptor dono prophetico erat ornatus.* Loquitur heic de libris V. Teſtamenti tantum, nam, ut Judæus, Divinam originem Librorum Novi Teſtamenti non agnovit. Sub recenſione Joſephi contineri omnes libros canonicos V. Teſtamenti dudum demonſtrarunt plurimi, & agnoſcunt ipſi Judæi, qui præeuntibus Eſdra & collegis ad Canonem Veteris Teſtamenti numerarunt 24 libros, ſcilicet: *Quinque Moſaicos & legales; Oſto Propheticos, nimirum Joſuæ, Judicum, Samuelis, Regum Jeremiæ, Eſaiæ, Ezechielis, & Dadaſanæo-*

Ph-

Φητο; & Undecim Hagiographa, nimirum Ruth, Psalmos, Hiobum, Proverbia, Coheleth, Canticum, Threnos, Danielelem, Esther, Esdram & Paralipomena. Licet Josephus non numeret nisi 22. libros, inter hunc tamen & ceteros Judæos est nulla realis differentia, nam, observante Eusebio L. 3. Hist. Eccles. Cap. 10. Josephus Librum Ruth ad librum Judicum, & Threnos ad vaticinia Jeremia refert. hunc librorum Veteris Testamenti Canonicorum catalogum habet quoque Melito, Episcopus Sardenfis, qui anno P. C. N. 170 floruit, & ideo juvenis eos potuit audire senes, qui adolescentes Johannem senem audiverunt. Hunc ob magnam diligentiam, sanctitatem & probitatem laudant haud pauci veterum. Hic, teste Eusebio in Hist. Eccles. L. IV. Cap. 26. ab Onesimo interrogatus, quot numero, & quo ordine conscripti essent libri veteris Testamenti? respondit: Ego igitur cum in orientem profectus essem, & ad locum ipsum pervenissem, in quo hæc & prædicata & gesta olim fuerunt, Veteris Testamenti libros diligenter didici, eorumque indicem, infra subjunctam, ad Te misi. Est autem ejusmodi: Moysi libri quinque, Genesis, Exodus, Leviticus, Numeri, Deuteronomion, Jesus Nave, Judices, Ruth, Regnorum libri quatuor, Paralipomenon duo, Psalmi

Ο 2 44

Davidis, Salomonis Proverbia, quæ & sapientia, Ecclesiastes, Canticum Canticoorum, Hiob, Prophetarum Isaie, Jeremie & Duodecim Prophetarum liber unus, Daniel, Ezechiel, Esdras. Quod Melito, data opera non omiserit librum *Esthære*, nec librum *Sapientia*, contra *Ecclesiæ Judaicæ* auctoritatem, suo canonis catalogo non inseruerit, observat Reuschius in *Th. Polem. T. 1. p. 245. sq.*

Sed ut intelligamus *Judaicam Ecclesiam* longe ante tempora *Josephi & Melitonis* hos libros veneratam esse ut *Divinos*, ad *Antiochi Epiphanis* regrediamur ætatem, qui ab anno 168 ante Christum natum tam crudelis in *Judæos* fuit, ut libros hos sacros conscindendos & comburendos, omnesque eos, apud quos reperiuntur, interficiendos jussit. *1. Maccab. 1: 57. seqq.* Multi autem *Judæorum* tam constantes fuerunt, ut atrocissimos potius subirent cruciatus, immo ipsam mortem adirent, quam consentirent in profanationem legis *Divinæ*. Neque id efficere potuit *Antiochus*, ut omnia *Sacrorum Librorum* exemplaria deleteret, nam cura *Mattathiaæ & Filiorum ejus* multa conservabantur *1. Mac. 3: 48.* Discimus hinc *Libros Sacros* tempore *Maccabeorum* existisse & pro vere *Divinis à Judaica Ecclesia* agnitos esse. Sed repetamus adhuc altiora antiquitatis monumenta. *Syracides junior*, qui vixit tempore *Ptolomæi Evergetis*, tertii *Egyptio-*

rum post Alexandrum Magnum regis, in
 præfatione ad Ecclesiasticum avi sui Je-
 su Syracidis, cum laude & veneratione ci-
 tat, *Legem, Prophetas, & reliquos libros a Pa-
 tribus sibi traditos* (sub quibus titulis omnes
 libros canonicos Veteris Testamenti con-
 tineri est notissimum) ut certissima vera
 sapientiæ fundamenta. Immo Syracides
 senior, Syracidis junioris avus, qui sub
 imperio Ptolomæi Lagi, primi post Ale-
 xandrum Ægyptiorum regis, adeoque ul-
 tra 300 ann. ante Nat. Christum vixit,
 & Ecclesiasticum in hebraica lingua con-
 scripsit, à nepote in Græcam translatus,
 cap. 45. ad 49. inclusive nominatim enu-
 merat, & ut magnos Dei viros laudat au-
 ctores omnium librorum Canoniconum Ve-
 teris Testamenti. Taceo translationem ho-
 rum librorum in linguam Græcam, anno
 a Ch. Nat. 277. regnante in Ægypto Pto-
 lomæo Philadelpho, opera 70 interpretum
 factam, ut Syracidis testimonio juniorem.
 Uno alterove addam verbo opus Masore-
 thicum, tantopere decantatum & lauda-
 tum, non postremum illud & Talmudo re-
 centius, sed antiquissimum, ab Esdra &
 collegis inceptum &, post tempora ultimi
 Prophetæ Malachiæ, à celebratissimis Ju-
 daeorum viris continuatum, qui hos libros
 sacros in unum codicem collegerunt, &

quicquid heterogeneorum scriptorum obtrudebatur, rejecerunt, nec non in majores & minores partes, *Sedarim*, *Paraschas*, & *Haphtaras*, diviserunt, immo, quod magis est, & maximum postulabat laborem, omnia vocabula numerarunt, & in unam summam collegerunt, ut melius pateret, an alicui exemplari quidpiam esset vel additum vel demtum. Conf. *Buxtorfii* Comment. Masoreth, cap. 20. *Hottingeri* Thes. Phil. L. I. Cap. 3. sect. 6. *Carpzovii* Dissert. de Massora. Plura antiquitatis Judaicae monumenta non proferam, quum ex adductis abunde pateat, Judaicam Ecclesiam ab antiquissimo tempore libros Sacri codicis V. Testamenti, à nobis antea recensitos agnovisse genuinos & vere Divinos.

§. 123.

Progredimur ad libros Novi Testamenti, antea (§. 93.) enumeratos, quos omnes esse genuinos & pro vere Divinis agnitos, omnium seculorum docet historia. Nam post Constantini Magni tempora omnes hos libros, ut Apostolicos, canonicos, & fidei Christianae fundamenta, unanimi omnium Christianorum suffragio esse receptos & adprobatos, tam est cognitum & apertum, ut peregrinum esse oporteat in omni historia, qui hoc negaverit vel in dubium vocaverit: Ab illo enim

enim tempore vix ullum effluxit seculum quo non vel universalia, vel certi regni certarumque provinciarum particularia à doctissimis è sacro ordine viris celebrata sunt concilia, in quibus vel pro stabiliendo fidei dogmate, vel determinando certo in Ecclesia ordine, ad hos libros, ut vere Apostolicos, semper est provocatum. Nec ab eodem tempore ullum præterit seculum, quo non plures celebratissimi viri eosdem libros, ut vere Apostolicos, suis commentariis illustrarint & vindicarint, aliaque sua scripta Theologica ex iisdem stabiliverint. Habemus multa horum librorum exemplaria manuscripta, seculis dicto tempori proximis, in usum Ecclesiæ occidentalis & orientalis exarata; habemus quoque versiones varias, & alia plura documenta, quæ evincunt hos libros ob Divinam auctoritatem semper esse æstimates.

Ad tempus Constantini Magni, sed præsertim id, quo celebratum est concilium Nicænum, a morte & passione Christi, effluxere 293 anni, in quibus tam multa habemus pro Divina horum librorum auctoritate testimonia, ut è tanta antiquitate nulla alia res adeo claris & perspicuis suam veritatem ostendere possit documentis. Laudati Concilii Oecumenici

Præses, ipse Constantinus Magnus, id hac nobilissima aperuit sententia: Evangelici libri sunt & Apostolici, antiquorumque Prophetarum oracula, quæ nos manifeste instruunt, quid sentiendum sit de rebus Divinis. Suscipiamus igitur ex sermonibus, Divinus inspiratis questionum solutionem. Itaque Patres Ecclesiæ & primarii Antistites, seu, Episcopi, qui plures erant, quam trecenti, ab omnibus provinciis Christiani orbis huc congregati, de eo imprimis solliciti erant, ut Canonem Novi Testamenti accurate determinatum habuerent. Unanimi igitur consensu, ut refert *Theodoretus* in Hist. Eccles. L. I. cap. 5, 7, 8. præcipue vero *Eusebius*, qui ipse huic concilio interfuit in Hist. Eccl. L. 3. cap. 25. determinarunt, Canonicam & Divinam auctoritatem habere IV. Evangelia, Acta Apostolorum, XIV Pauli Epistolas, primam Epistolam Johannis, primam Petri. Huc etiam referendam esse Apocalypsin Johannis, docet idem Eusebius, simul addit, epistolam Jacobi, Judæ, posteriorem Petri, & alteram cum tertia Johannis, esse ejusmodi scripta, quæ à quibusdam non habebantur pro Divinis, licet multis fuerint cognita. Auctor Synopses S. S. (qui Athanasius esse à quibusdam ideo putatur, quia hæc synopsis, ad Athanasii opera semper est numerata, & hanc

ob causam juxta medium seculi 4, eo igitur tempore, quod 20 tantum annis à morte Eusebii distabat vixisse creditur) T. 2. Opp. Athan. p. 55. 1.) IV. Evangelistas, Mattheum, Marcum, Lucam & Johannem, una cum actis Apostolorum. 2.) XIV. Epistolas Pauli. 3.) Reliquas Apostolorum Epistolas, nimirum Jacobi, duas Petri, tres Johannis, unam Judæ, & denique Apocalypsin Johannis, uti fidei nostræ veluti primitias; vel certe ancoras & sustentacula, utpote ab ipsis Apostolis Christi nobis tradita, commendat. Apud eundem *Eusebium* in Hist. Eccl. de cujus sinceritate & dexteritate nullam habemus dubitandi ansam, reperimus eum ex certis habuisse documentis, ad initium seculi tertii, adeoque centum annis ante concilium Nicænum, Ecclesiam Christianam eundem agnovisse canonem, eademque scripta Apostolica, quæ fundamentum fidei Christianæ in concilio Nicæno judicabantur. Unde evidens est Patres concilii Nicæni ex certis priorum seculorum documentis, quæ tunc ad manus adfuere, sed nunc maximam partem periire, plene fuisse convictos, de numero & origine librorum Novi Testamenti canonicorum. Quod ut clarius pateat, paucis perlustremus, quæ, tanquam spo-

O 5

lia,

lia, ex duobus primis seculis reliqua habemus monumenta. In seculo secundo floruit, ut iudicio ita pietate & doctrina præcellens Pater, *Tertullianus*, religionis Christianæ vindex accerrimus. Hic ex gentilismo conversus, ad provectam venit ætatem, vixitque ad annum Christi 220. Incidit ergo ætas ejus in 60 vel 70 annum post ætatem Apostolorum. Hic in omnibus suis libris, qui genuini ad nos pervenere, id inprimis agit, ut ex scriptis Novi Testamenti canonicis non modo contra infideles religionem Christianam tueatur, sed etiam martyres & Christianos ad patientiam & pietatem excitet. Quam ob rem non veretur in Apologia pro Christianis Cap. 31. gentiles hoc alloqui modo: *Attendite quæso ad verbum Dei nostramque Sacram Scripturam, quam non in occulto habemus, sed que per multos alios casus in peregrinorum venit manus.* Quam vero heic intelligat Scripturam & quod Dei verbum, clarius eloquitur, quando alio loco contra corruptores Christianæ religionis cap. 47. urget solam Scripturam, à Christo per ejus discipulos nobis traditam, esse unicam veritatis normam. Hinc adversus Hermogenem ita differit: *Adoro Scripturæ plenitudinem. Scriptum esse doceat Hermogenis officina. Si non est Scriptum, timeat vae illud,*
adji-

adjicientibus aut detrabentibus destinatum. Ex his clarissime patet, Tertullianum, cum tota Ecclesia Christi, quæ illo viguit tempore, canonem Novi Testamenti, ab initio ad finem, ut vere Apostolicum & Divinitus inspiratum, ita adorasse, ut ad ostendendam ejus plenitudinem ultima Apocalypseos Cap. 22:19. citet verba. Præterea quod magis est, animo vere heroico, qui nihil reformidat mali, ablegat suos adversarios ad authentica Apostolorum manuscripta, quæ eo tempore in Ecclesiis conservabantur integra. Lectu digna sunt ejus verba, quæ in Lib. de Præscript. cap. 36. ita sonant: Age jam, qui voles curiositatem melius exercere, in negotio salutis tuæ; Percurre Ecclesias Apostolicas, apud quas ipse adhuc cathedræ Apostolorum suis locis præsidet, apud quas ipse authenticæ literæ eorum recitantur, sonantes vocem, & representantes faciem uniuscujusque. Proxima est tibi Achaia, habes Corinthum: si non longe abes à Macedonia habes Philippos; habes Thessalonenses: si non potes in Asiam tendere, habes Ephesum: Si autem Italiae adjaces, Romam. conf. Frickii Tract. de cura Eccl. Vet. circa Canonem sacrum Cap. 4. §. 4.

Hæc à nobis allata licet perspicue ostendant, libros Novi Testamenti, quos ut Divinitus inspiratos defendimus, à tota Ecclesia Christiana ad tempora Apostolorum

rum

rum eodem dignitatis gradu fuisse æstimatos; Quia tamen adhuc antiquiora pro eadem veritate habemus documenta, illa etiam, sed breviter, perlustremus. Seculi post Chr. Nat. secundi parte priorē, vixit *Justinus*, pietatis, doctrinæ, zeliq̃ue pro Christi Domini causā, nomine magnam famæ celebritatem nactus, qui antea fuit gentilis Philosophus, sed singulari Dei providentia, à Polycarpo, Johannis Apostoli discipulo, vel alio viro Apostolico (Nam ipse Justinus adpellat se Apostolorum discipulum Epist. ad Deogenet. p. 501.) ad Christianam religionem conversus, modum refert Brücherus in Hist. Phil. Crit. T. III. p. 368. & seqq.), eam suo martyrio confirmavit, indeque *Martyr* dictus. Hic in Dialogo cum Judæo Tryphone, é Novo Testamento adfert dicta, quæ hodie in illo exstant, immo, aliquoties in eodem Dialogo repetit, quod in Apologia II. fol. 98. habet, *Apostolos in Commentariis, à se scriptis, quæ Evangelia vocantur, tradere ita sibi præcepisse Jesum.* Et clarius in cit. Dial. fol. 331. ita loquitur: Nam in Commentariis, qui sunt ab Ejus discipulis, ipsorumque sectatoribus compositi, memorie mandatum est, sudorem ipsius tanquam guttas sanguinis defluxisse in terram. Non sine causā distinguit Justinus inter

inter discipulos Christi & eorum sectatores, nam id facit, ut doceat, duo Evangelia à Jesu Discipulis, Matthæo & Johanne, cetera duo à Marco & Luca cujus verba etiam citat, qui Apostolorum erant sectatores, edita fuisse. Vid. Koecheri not. in Gratium p. 333. & seq. Certum quidem est Justinum non distincte enumerasse libros N. T. canonicos, quoniam tamen notari meretur, eum observasse morem, hac antiquissima ætate usitatum, quo quatuor Evangelia, Matthæi, Marci, Lucæ & Johannis, uno nomine *Evangelium*, vel *canon Evangeliorum*, & Acta Apostolorum cum Epistolis & Apocalypsi, uno titulo: *Scripta Apostolica* vocabantur, ideo evidens est, eosdem libros ætate Justinianæ existisse, quod clarius intelligitur ex Irenæi, Episcopi Smyrnenfis testimonio, qui ad initium sæculi secundi, atque ideo aliquamdiu cum Justino floruit. Hic enim L. 3. adversus hæreses Cap. 1. vid. Eusebius Libr. 5. Hist. Eccles. Cap. 8. expressis verbis & nominat & recenset, quo ordine scripta sint quatuor Evangelia, Matthæi, Marci, Lucæ, & Johannis ostenditque Cap. XI. adversus hæreses, ex ipsis hæreticorum doctrinis & testimoniis, neque plura, neque pauciora, quam quatuor esse Evangelia, docetque Eusebius L. 3. cap. 8. Hist. Eccl. Irenæum tribuisse

tribuisse Apocalypsin Johanni Apostolo. Ex his sine controversia colligimus, ante initium seculi secundi exaratos esse Novi Testamenti libros.

Sed ut clarius elucescat eosdem hos libros Apostolicam agnoscere originem, ad tempora, Apostolis propiora, accedamus in quibus occurrunt duumviri celebratissimi Polycarpus & Ignatius, quorum Epistolæ etsi ob injuriam temporum pauciores ad nos pervenerint, ex iis tamen, quæ supersunt, ad rei, quam loquimur, colligere licet veritatem. Ignatius, qui circa annum 84 post resurrectionem Christi martyrio est coronatus, ipsumque Christum in carne vidisse creditur, cum Apostolo Johanne in primo seculo est conversatus & ejus genuinus fuit Discipulus, ut habet Chronicon Alexandrinum ad Olymp. 202. an. 4. & idcirco majori fide est dignus. Hic in Epistola s; ad Philadelphios monet, ut *adhæreamus Evangelio, tanquam corpori Christi, & Scriptis Apostolicis, tanquam Presbyterio Ecclesiæ.* Nomine Evangeliorum hoc loco significari quatuor Evangelia, & nomine Scriptorum Apostolicorum, intelligi reliqua Apostolorum scripta ostendit Millius in Prologo, & nos statim observavimus. Ergo ex hoc Ignatii loco certum est, canonem Evangeliorum Ignatii tempore fuisse completum,

&c

& minimam quædam ex reliquis Apostolorum scriptis in unum volumen fuisse collecta. Taceo Ignatium in Epistola 7 ad Romanos expressam mentionem facere Epistolarum Pauli & Petri, neque commemorabo eum ubique in suis scriptis eas adferre locutiones, easque sententias fundamenti loco adprobare, quæ in Evangelio Matthæi, Epistolis Pauli, Petri, Jacobi, & Actis Apostolorum, totidem adhuc verbis leguntur. Unde certum est eadem scripta Apostolica, quæ nos habemus, Ignatii ætate adfuisse. Polycarpum, alterum Johannis discipulum, ac Ignatius, modo citatæ nostræ Scripturæ loca ostendit Dominus *Restell* in Demonstr. antiquit. veritat. & Divinitat. Scripturæ Sacræ P. 2. p. 67. seqq. Itaque Polycarpi ætate adfuit noster canon. Ex eodem hoc Polycarpo, qui teste Irenæo adversus hæret. L. 3. cap. 3. ab Apostolis est constitutus Episcopus Smyrnenſis, diuque cum Apostolis est conversatus, locum adfert *Victor Capuanus*, Seculi V. vel VI. Scriptor (vid. Not. Græbii in Irenæum. p. 305.), in quo nomina 4 Evangeliorum, nec non initium cujuslibet occurrunt. Ex his ergo omnibus jure inferimus, libros Novi Testamenti, quos hodie habemus, sub iisdem nominibus & titulis semper fuisse laudatos.

Qui

Qui plura in hoc nobili argumento evolvere velit, videat, præter *Petrum Danielem Huetium* in *Demonstr. Evangel.* *Gerhardum de Mastricht* in *Canone Sæ Sæ Ecclesiastico*, ubi hanc rem elegantissime pertractatam videre licet. Addi etiam potest *Christiani Koriholzi* *Commentat. de canone Sæ Sæ*, cum aliis pluribus.

§. 124.

Modo (§. præc.) vidimus, nonnullos veterum de Divina auctoritate quorundam librorum, quos nos ad Novi Testamenti canonem referimus, dubitasse. Pertinent huc septem sequentes; Scil. Epistola ad Hebræos, Epistola Jacobi, secunda Petri secunda & tertia Johannis, Epistola Judæ, & tandem Apocalypsis Johannis. Hoc autem ne aliquem teneat suspensum, indeque ansam de toto canone dubitandi arripiat, observari meretur (1.) hæc veterum dubitationem de quibusdam libris non officere certitudini totius canonis, nam invictis argumentis & dogmaticis (§. 107. & seqq.; & historico, (§. 117. seqq.) ostensum est, Scripturam Sacram esse Divinam revelationem. Neque unquam dubitatum fuit de toto canone, sed tantum de quibusdam ejus libris. Nam ex modo probatis (§. 123.) elucescit, totam antiquitatem, usque ad tempora Apostolorum, universali consensu, authentian 4 Evangeliorum, Acto-
rum

rum Apostolorum, omnium Pauli Epistolarum, excepta illa ad Hebræos, prioris Petri & primæ Johannis, adprobasse. 2) Notetur veteres non negasse quorundam librorum auctoritatem, sed de illis dubitasse. Quam ob rem quum dubitatio non sit negatio, ab hac veterum dubitatione ad negationem colligi nequit. 3.) Observamus hanc dubitationem non fuisse universalem, sed à quibusdam tantum de illis libris esse dubitatum, alios autem de iisdem non dubitasse: Nam aperte docet Eusebius l. c. à quibusdam dubitari de illis libris, licet multis sint cogniti. Et quod Apocalypsin Johannis speciatim concernit, docet idem c. l. eam à quibusdam reprobari, ab aliis vero, certis & indubitatis scripturis adjudicari. Eodem modo monet, L. 3. Cap. 3. quosdam in Romana ecclesia dubitasse de Epistola ad Hebræos. Ergo de illa non dubitavit tota Romana ecclesia multo minus ecclesia orientalis. Adprobata igitur est hæc Epistola & Paulo adjudicata in conciliis, Laodiceno, Nicæno, Carthaginensi. 4.) Non tam de horum librorum auctoritate & conformitate cum ceteris, in canone sacro, indubitata fidei libris, quam potius de eorum auctoribus est disputatum: Nam qui certa & perspicua veteris ecclesiæ testimonia

PARS IV. P non

non invenerunt, an ab illis, sub quorum editi sunt hi libri nominibus, essent conscripti, de eorum fide dubitarunt. Hoc expresse significat Eusebius L. 3: cap. 25. docens ideo dubitatum esse de epistolis secunda & tertia Johannis, quia certis indicibus non constabat; utrum essent Johannis Evangelistæ, an vero alterius cujuspiam ejusdem cum illo nominis. 5.) Dum ad primariam attendimus rationem, ob quam quidam veterum dubitarunt, an genuini & legitimi essent illi libri, pro certitudine canonis nostri, immo, eorundem librorum, de quibus fuit dubitatum, magnum exsurgit argumentum: Tanta enim cura tantaque sollicitudine ducebantur primi post Apostolos ecclesiæ Doctores, animum de authenticâ librorum sacrorum, rerumque in illis occurrentium, plene convincendi, fidemque suam inde firmandi, ut nullum librum agnoscerent genuinum, nullam in illis rem Divinitus inspiratam crederent, nisi ipsa Apostolorum autographa vidissent, & apographa cum illis contulissent. Expresse, hoc docet Ignatius in Ep. 8. ad Philadelphios: Ὅτι τὰν μὴ ἐν τοῖς Ἀρχαίοις ἔχον, ἐν τῷ Ἐυαγγελίῳ & πιστεύω. Nisi in archivis. scil. ecclesiarum, inveniatur, & sic propria Apostolorum manu convincar, Evangelium
h. e. il

h. e. illud scriptum esse vere evangelicum & Apostolicum, non credo. Cum ergo ipsa authographa quorundam librorum non invenerunt, & propriis usurparunt oculis, vel quia ad certam ecclesiam in certo loco sitam, non erant scripti, ut Epistola Pauli ad Hebræos, Petri, Judæ, Jacobi, & Apocalypsis, sed ad cœtum Christianum, per plura loca dispersum, ablegati, & ideo quum in definito ecclesiæ archivo non conservarentur, cuilibet doctore, certum occupanti locum, non tam facile noti esse potuerunt, ac reliqui, vel quia citius injuria temporum periëre, hæc autographa, quam reliqua, vel ob alias rationes; factum est, ut tamdiu a quibusdam dubitatum fuerit, an genuini essent illi libri, donec successu temporis particulares Ecclesiæ, per orientem & occidentem dispersæ, sua apographa in unam adportarent collectionem, & quælibet earum juxta propriam convictionem declararet, quorum librorum ipsa vel vidit autographa vel à majoribus certo audivit visa & lecta: Nam non diu post in canonem sunt relati hi libri, qui antea ambiguae habebantur auctoritatis. Ergo ex hac de authentia quorundam librorum dubitatione, quæ non omnium sed nonnullorum Patrum occupa-

P 2

vit

vit animos, certitudini canonis nostri ingens accedit incrementum: Discimus enim hinc nullum librum, ne quidem aliquem eorum, de quibus initio inter se disputabant, defultorie & fide quasi carbonaria sed post factam certissimis indiciis plenam animi convictionem, in canonem sacrum esse relatum.

§. 125.

Postquam ergo sic demonstravimus libros canonis Novi Test. esse eosdem, quos primitiva ecclesia judicavit canonicos, reliquum est paucis ostendamus, hos eosdem libros non esse corruptos & adulteratos. Si talem mutationem subiissent libri nostri canonici, ut nunc haberemus diversos ab iis, quos fidei sua fundamentum agnovere primi doctores, nec daretur exemplar, quod primam referret originem, fraudis & corruptionis illius universalis auctores essent vel Christiani, vel à sacris Christianorum alieni. Alterutrum horum subdita hypothese esset statuendum. Hostes Ecclesie non potuerunt esse corruptionis illius Auctores. Nam i.) in primo statim seculo ingens fuit Christianorum multitudo, non modo per Judæam & reliquas provincias Asiaticas, sed & Græciam, Italiam & reliquas Romano imperio subjectas regiones dis-

disperfa, quod ex Actis Apostolorum & Epistolis Paulinis clarissime colligitur, & per-
spicuis verbis docet Tertullianus in Apolog.
cap. 37. ad Senatum Romanum, tempore
Cæsaris Severi; *Vestra*, inquit, *omnia imple-*
vimus, urbes, insulas, castella, municipia, concili-
abula, castra ipsa, tribus, decurias, palatium,
senatum, forum, sola templa reliquimus vobis.
Neque dissentiunt ipsi gentiles. Tacitus
enim Annalib. L. 15. cap. 44. fatetur, in-
gentem tempore Neronis fuisse Christiano-
rum multitudinem. Pari ratione Pli-
nius secundus, qui ad finem seculi primi
& initium secundi vixit, munusque pro-
consulare in Bythynia & Ponto obiit, L.
10. Ep. 97. testatur, multos dari Christia-
nos, omnis ætatis, omnis ordinis, utrius-
que sexus, & pervagatam esse Christia-
nam doctrinam non civitates tantum, sed
& vicos & agrös. 2.) Horum omnium
Christianorum maxima erat cura, in ar-
chivis ecclesiarum tamdiu conservandi i-
psa Apostolorum autographa, ut tempo-
re Tertulliani adhuc superessent; vide ver-
ba ejus citata in (§. 123.) tanta etiam sol-
licitudo diebus Dominicis & alias Scriptu-
ram Novi Testamenti legendi, ut per plu-
rima non modo in ecclesiis, sed etiam
in privatis domibus darentur apographa,
variaque sacrarum literarum versiones, Sy-

(2)
(e)
riaca, Arabica, Latina. Tanta quoque fe-
rebantur primi hi Christiani in DEum &
verbum ejus, literis exaratum, pietate,
ut potius corpus suum atrocissimis offer-
runt cruciatibus, quam concederent ma-
levolis veniam, Divinas sibi eripiendi li-
teras. Ob has ergo rationes elucet, tam
impossibile fuisse dictam instituere corru-
ptionem, quam impossibile eis erat, per
maximas & crudelissimas persecutiones ex-
stirpare Christianum nomen: Omnem o-
nim hanc corruptionem impedivit maxi-
me Christianorum multitudinis summa cu-
ra, sacras conservandi literas, quare e-
tiamnum non unum, sed plura antiquis-
sima apographa in nostras pervenere ma-
nus. Et quis quæso sibi persvadeat, gra-
vissimos impudentissimosque Christiani no-
minis hostes, si unquam facta fuerit sa-
crarum literarum corruptio, tam notabi-
lem circumstantiam reticuisse, eamque
Christianis non objecisse, quum inde fa-
cile fuisset & Judæis & Gentilibus falsita-
tem religionis Christianæ ostendere. Sed
nihil horum in tota veteri historia legi-
mus, verum potius contrarium: Nam ut
taceam nec Celsum, nec Porphyrium ta-
lia Christianis objecisse, nec Eusebium
inter ceteras objectiones, Christianis op-
positas, hujus quæ, maximi esset ponderis,
ullam

illam iniecisse mentionem vid. L. I. Præp. Evang. Cap. 2. Hierocles, qui ex Philostrati historia Apollonium Tyaneum Salvatori Nostro JESU Christo ausus est comparare, totidem verbis scripta Pauli & Petri, nec non historiam JESU CHRISTI concedit. Vid. Eusebius contra Hieroclem. Statim in initio p. 512. Opp. Immo fatetur Julianus Apostata, Christiani nominis abjuratus hostis, id, quod Christiani sub nomine Petri, Pauli, Matthæi, Marci, Lucæ scriptum servant, ab his auctoribus revera esse ortum. vid. Cyrillus L. 10. contra Julianum. Ergo hostes ecclesiæ non fuerunt nec esse potuerunt prætensæ corruptionis auctores. *Multo minus tribui potest Christianis.* Nam si hoc poneretur, tunc vel hæretici vel orthodoxi illam susceperunt corruptionem. Non hæretici, qui licet optaverint corruptos esse nostros libros canonicos, nemo tamen eorum id præstare ausus est, quum vitium ab orthodoxis statim detegeretur. Ergo si fingeremus in quibusdam Christianorum cætibz institutam esse hanc corruptionem, inde sequeretur alicubi terrarum inveniri exemplaria, in ipsis fidei nostræ articulis dissimila ab iis, quæ nos possidemus. Sed reclamat omnium temporum historia, ostendens omnia exemplaria, omnes versiones,

quæ ubivis terrarum reperiuntur, in Christiana doctrina capitibus amicissime conspirare. Multo ergo minus dici potest orthodoxos fuisse tantæ fraudis auctores: illi enim optime noverunt, Scripturam Sacram sub gravissima pœna prohibere omnem additionem & subtractionem, neque aliud dari posse Evangelium, quam quod ab Apostolis est prædicatum. Et quis quæso, qui vel parum in scriptis Patrum est versatus, nescit Scripturæ dicta, quæ ab illis citantur, totidem verbis in sacro codice adhuc legi? Unde si falsum & supposititium nunc haberemus Scripturæ canonem, falsa quoque & suppositiva essent omnia Patrum scripta, quod quam ridiculum sit & omni historica fidei adversum, vel pueri intelligunt.

§. 126.

Restat in hoc capite, paucis ostendamus, annon præter laudatos sacri codicis libros alii dentur etiam canonici & ejusdem dignitatis cum prioribus? Hanc quæstionem negandam contendimus, omnium primo ostensuri, præter libros Veteris Testamenti, antea enumeratos, (S. 123.), alios scil. librum Tobie, Judith, Sapientie, Syracidis, Baruchi, cum Epistola Jeremie, appendices ad Esther, ad Danielelem, Orationem Asarie, Historiam Susannæ, Belis, Dragonis

nis, Orationem Manassis, libros duos Maccabaeorum in canonem V. Testamenti nunquam esse relatos, nec referendos. Hos libros in canonem non esse receptos ab ecclesia Judaica veteri, cui concredita erant *λογια τῶ θεῶ*, neque eosdem in canonem à Patribus primitivæ ecclesiæ esse relatos, ex antea offensis facile intelligitur (§. 123.), & prolixius demonstrarunt alii. Neque ante seculum V. allegari potest ullum testimonium, quod his libris canonicam tribuat auctoritatem, id, quod erudite & eleganter ostendit Celeb. Reuscius in sua Theol. Polem. Controv. I. de S:a S:a.

Non autem in canonem referendos esse hos libros duplici potissimum demonstramus argumento. 1.) Ita ratiocinamur. Quicumque libri à Christo & Apostolis non sunt adprobati, nec ecclesiæ ceu norma dogmatum religionis, commendati, illi à Christianis non sunt recipiendi ut canonici. Sed de memoratis libris id est dicendum. Ergo. Major est evidentissima, quis enim ignorat fundamentum totius religionis Christianæ dogmaticum contineri in effatis Christi & Apostolorum? Minor propositio ex iis claret locis, quæ ad initium §. 123. allegavimus. Hi ergo libri in canonem non sunt referendi. 2.)

In nullum horum librorum quadrant cri-

teria revelationis Divinæ. Nam horum criteriorum primum facile est, tradere verum & genuinum inter Deum & homines lapsos reconciliationis medium (§. 71.). Sed in his libris de res, tam necessaria, adeo altum est silentium, ut opinioni Judæorum, de falsis quibusdam signis Messia, & regno Ejus terreno in Hierosolyma splendidissime exstruenda (vid. Syracid. 48:10, 11, 12. Tob. 13:20 23.), vehementer errantium, aliquid præsidi ferant. Immo, eo minus canonici, & divinitus inspirati esse possunt hi libri, quo certius constat, & pluribus demonstravit *Job. Rainoldus* de libris Apocryphis, multa in illis contineri spiritui veritatis, qui in omnem veritatem ducit, adversa, falsa, *αποφα*, fabulosa, magica, historiarum repugnantia. Ex. gr. in libro Tobia Cap. 6:8. 8:2. legimus, eum qui cor & hepato alicujus piscis adolet, eo expellere dæmonium & spiritus malos, qui tamen omnia naturalia media nihili æstimant, nec nisi digito Dei expelli possunt. In libro sapientiæ Cap. 8:20. præexistentiarum animarum, earumque præexistenti bonitati, favet hæc sententia: *cum bonus fuerim, in corpus impollutum intravi*, quæ tamen & recte rationi & libris canonicis adversatur. Historia Judith cum reliqua Sacri Codicis
histo.

historia non concordat: Quem ad modum etiam quædam momenta historica libri secundi Maccabæorum pugnant cum iis; quæ tradit liber primus. Taceo alia plura, quæ apud Rainoldum & alios reperiuntur, ostenduntque è catalogo librorum canonicorum exterminandos esse memoratos libros, qui ideo recentioribus vocantur Apocryphi.

§. 127.

Hinc præunte concilio Laëdiceno can. 59. distinguimus omnes libros, quos vel omnes vel quidam judicaverunt sacros, in *Canonicos* & *non-Canonicos*. Illi sunt, quos antea §. 92. 93. enumeravimus, & quorum Divinam auctoritatem satis superque probavimus. Hos autem in duas classes, *Ecclesiasticos*, quos nos adpellamus Apocryphos, & *Rejectos*. s. *Spurias*, distinguendos judicarunt antiquissimi doctores Rufinus & Athanasius. Ecclesiastici dicebantur libri quos ob utilitatem suam in ecclesia legi voluerunt, non tamen proferri ad fidei dogmata confirmanda. Huc referebant Veteres, modo nominatos (§. 126.), & quos recentior ætas apocryphos adpellavit. Illi autem, quos tota ecclesia ut extraneos aut etiam hæreticos rejecit & prohibuit, sunt, quoad Vetus Testamentum,

1.) *Pro*

multo) *Prophetia Enochi*, cujus memoriam nobis conservasse videtur Apostolus Judas v. 14. in sua epistola. Putant nonnulli tempore Judae existisse hanc Prophetiam, literis exarata, sed demonstrarunt dudum doctissimi critici, librum hunc, qui Enochim nentur Prophetiam, aetate Judae non existisse, sed seculo demum secundo P. Ch. N. à quodam Judaeo, principiorum religionis Christianae haud ignaro, esse effectum. Vid. Rambachii Hist. Eccl. V. Tab. I. pag. 100. ubi etiam ab hac Enochii prophetia distinguitur liber Enochii ante tempora Apostolorum à quodam Judaeo Graculo ex antiquis traditionibus compilatus. Ergo Apostolus Judas non citat prophetiam Enochii, sed sua refert ex immediata spiritus sancti inspiratione.

2.) *Liber Testamenti XII Patriarcharum*, quem citat Origenes. Quod de Prophetia Enochii diximus, id etiam de hoc libro, cui inserta est illa prophetia, valet.

3.) *Psalms CXXII*, in codice LXX interpretum Græco ad calcem Psalterii adjectus & ab Athanasio nonnullisque aliis laudatus, non à Davide sed à Graculo quodam est compositus ad illustrandam memorabilem istam Davidis cum Goliatho pugnam, victoriamque ab eo divinitus repor-

reportatam. Itaque hunc Psalmum ignorat codex Hebraicus & universa synagoga. Neque ergo illum ad canonica auctoritatis fastigium evexit primitiva ecclesia Christiana, quæ omnem Psalmorum ambitum, 150. numero & in Patrum monumentis passim, & communi suffragio in concilii Laodicensi canone 59 circumscribit. Vid. Carpzovii Introd. ad L. L. Canonicos V. T. p. 124.

4.) *Psalterium Salomonis*, quod in Antiquissimis Bibliothecæ Augustinæ membranis, Græcis literis exaratum, sub initium superioris seculi reperit *Andreas Schottus*, qui descriptum codicem ad *Johannem Ludov. de la Cerda*, celebrem Galliæ Philologum, transmisit, qui latino donatum idiomate, doctisque animadversionibus, primus publici juris fecit A:o 1626. Constat 18 Psalmis, qui omnes Salomonis nomen in fronte præ se ferunt, farraginemque sententiarum complectuntur, ex Davidis Psalmis & Prophetarum oraculis confarcinatum, quin & præclara de Christo jactant vaticinia. Unde Psalmi 18 inscriptio: *עֲרֵב יְהוָה מִן הַיָּם* de Christo Domino Prophetiam pollicetur. Præter Gardani editionem leguntur hi Psalmi integri Græce & Latine in *Fabricii Codice Pseudepigr. V. T. n. 177. p. 917. seqq.* Sed in hujus Psalte-

rii auctorem & ætatem nemo inquisivit copiosius D. *Neumanno* in *Differt. de Psalterio Salomonis Wittebergæ* edita A:o 1687. ubi ostendit hoc Psalterium circa synodi Laodicensæ tempora, adeoque circiter circa medium seculi P. Ch. N. quarti, à quodam Judæo ad Christianam religionem converso esse confarcinatum, & hos ipsos Psalmos esse ἰδιωτικὸς ψαλμὸς, quos laudata synodus, canone 59. proscripsit. Ex his & aliis ejusmodi colligit *Carpzovius* c. l. p. 126. apocryphum esse hunc libellum, ab auctoritate & origine Divina atque canonica longissime remotum, neque ecclesiastica approbatione instructum, exiguoque censu esse habendum.

5.) *Additamenta libri Hiobi.* Leguntur hæc in *Fabricii Cod. Pseudepigr. V. T. Vol. I. p. 793.* qui observat ea in codicem Hebræum nunquam fuisse relata. Nihil præter quædam historica continent, quæ fictitia esse plures demonstrarunt.

6.) *Præfatiuncula Threnis præmissa*, quæ in codice Græco, Vulgato Latino, & Arabico, Threnis præfixa legitur, paucissimisque absolvitur verbis. Huic canonicam auctoritatem magis pro imperio, quam argumentis, tribuit *Del-Rio* sub initium *Commentarii* sui p. 17. Sed hanc inscriptionem esse apocrypham nec dignam, quæ recipia-

piatur, quia nec in Hebraico exemplari, nec in Chaldaica Jonathanis paraphrasi, nec in Syriaca interpretatione legitur, dudum a doctis viris est demonstratum. vid. Carpzovius c. l. p. 190. 191.

7.) *Liber III. & IV. Esdræ.* Hi libri magna quidem se commendant antiquitate, nam ab antiquissimis Patribus, Tertulliano, Origine, Athanasio, Clemente Alexandrino, Augustino & aliis, nonnunquam etiam sub Esdræ nomine citantur; quia tamen lingua Prophetica & Esdræ familiari, Hebræa vel Chaldaica non sunt exarati, & vana continent somnia, quale L. IV. Cap. 6. v. 49. seqq. illud de creatione duorum maximæ molis animalium, Henochi & Leviathanis, ceteris quoque libris, v. gr. circa historiam ædificationis templi & urbis sanctæ, contradicunt, neque testimonio primitivæ ecclesiæ tam Israeliticæ quam Christianæ adprobantur, merito eos supposititios censent ecclesiæ nostræ Doctores. Contra Anabaptistas ergo, Weigelianos, Schwenckfeldianos, aliosque hujus furfuris fanaticos, qui libro, imprimis quarto, ad confirmanda sua dogmata utuntur, erudite disputat *Joh. Mullerus*, Anabaptismi cap. 3. fabulas & errores horum librorum de industria ostendens. Conf. Carpzovius l. c. p. 321. seqq.

8.) Li-

8.) *Liber III & IV. Maccabæorum.* Horum librorum auctoritas adeo est exigua, ut nemo sanæ mentis eis canonicam tribuat dignitatem.

S. 128.

In Novo Testamento perplurimi dantur libri, multaue scripta, quæ sub Apostolorum, immo, ipsius Christi nomine sunt divulgata. Pertinent huc, quæ recenset *Eusebius* Hist. Eccl. L. 3. cap. 25. *Petri, Thomæ, Matthiæ &* quorundam aliorum Evangelia, *Andræ* quoque *Johannis* aliorumque Apostolorum acta. Docet idem *Eusebius* hos libros sub Apostolorum nomine ab hæreticis esse divulgatos, & continuata ab Apostolis successione, ab ecclesia rejectos quum in his ipsum dicendi genus ab Apostolica simplicitate discrepet, doctrinamque contineant à veritate, & catholica fide nimium quantum aberrantem. Epistolam Christi ad *Abgarum* regem e Syriaco sermone in Græcum transtulit *Eusebius* nobisque servavit l. c. L. 1. cap. 13. Non autem esse genuinam sed supposititiam multi demonstrarunt. Ejusdem farinae sunt Evangelium *Judæ Proditoris*, *Barnabæ*, *Bartholomæi*, *Nicodemi*, *Dodecim Apostolorum* conjunctim, liber de infantia Christi, & alius de nativitate Ejusdem. Canones Apostolorum, Pauli epistola ad *Senecam*, *Lithurgia Jacobi*, *Petri*

Jo.

Johannis, Matthæi, Marci, Evangelium de nativitate Mariæ. Ipsius Mariæ epistola ad Ignatium, & alia ad Florentinos, Hermæ Pastor, & alia ejusdem generis plura scripta, quæ magna cura collegit, testimoniis & eruditissimis censuris ac animæ ad versionibus illustravit *Joh. Albert Fabricius* in Codice Apocrypho N. T. Pleraque hæc scripta in concilio Romano circa annum Christi 393 damnavit *Gelasius*, peculiari decreto, quod exstat in jure Canonico Dist. XV. c. 3. Observat *Weismannus* in Hist. Eccles. T. 1. ad seculum primum p. 67. 68. fuisse hoc tempore magnum numerum & prope incredibilem scriptorum apocryphorum, multaque eorum ex malitia & impostura fuisse conficta, quædam vero piis fraudibus inventa, ad amplificandas & exornandas circumstantias variis affectibus, & ideo ingens esse inter hæc apocrypha discrimen, neque omnia eodem loco habenda, nonnulla ergo esse oppido absurda, alia vero non mala, sed probatione solum destituta. Acquiescamus in hoc generali de his scriptis judicio, quum non permittat imperata brevitatis, ut in specie ad singula descendamus. Adeat, qui de his specialia videre cupit, Fabricii laudatum codicem, duobus volum. comprehensum in 8:vo.

CAP. V.

DE

INDOLE ET AFFECTIONIBUS SCRIPTURÆ SACRÆ.

§. 129.

Tota Scriptura V. & N. Testamenti est verbum Dei per Prophetas & Apostolos ex inspiratione Divina literis consignatum, ut per illud gloria Dei manifestetur, & homo peccator ad aternam salutem informetur: Nam tota hæc Scriptura est revelatio Divina (§. 107. & seqq.), Sed revelatio Divina est complexus veritatum, quarum cognitio per immediatam Dei operationem ad homines pervenit (§. 60.), Ergo tota Scriptura S. est ejusmodi veritatum complexus. Veritates autem, quarum cognitio per immediatam Dei operationem nobis innotescit, dicuntur *Verbum Dei*. Ergo tota Scriptura est verbum Dei. Ex præcedenti capite patet Scripturam Sacram esse per Prophetas & Apostolos literis consignatam. Hi autem aut proprio instinctu per naturales cognoscendi vires, aut instinctu Dei, quo Deus ipse in mente eorum laudatas veritates immediate produxit. Si prius, Scriptura Sacra non contineret veritates supra rationem positas, nec ideo esset revelatio Divina (§. 62.), quod per demonstrata in cap.

cap. præced. absurdum. Ergo solum posterius est veritati consonum, & ideo statuendum Deum immediato instinctu suggestisse Prophetis & Apostolis veritates, quæ in Sacro Codice continentur. Itaque quum hic instinctus *Inspiratio* s. *Θεοπνευσία* dicatur, recte colligimus, totam Scripturam esse verbum Dei per Prophetas & Apostolos, ex inspiratione Divina literis consignatum. Quod eo majori jure defendimus, quo certius ipsam Scripturam hunc modum de se testari; contendit enim 2 Tim. 3: 16. *πᾶσαν γραφὴν θεοπνευστον*, nec voluntate & arbitrio hominum ortam esse Prophetiam, sed locutos fuisse sanctos Dei viros, Spiritu Sanctu actos 2 Petr. 1: 21. Cui testimonio, quia, per modo demonstrata, tota Scriptura est verbum Dei, fallere nescium, tuti adquiescere debemus.

Finis datæ à Deo revelationis est infinitæ Ejus gloriæ manifestatio & æterna hominum salus (§. 73.). Sed Scriptura S. est Divina revelatio (§. 107.), homines peccatores sufficienter & perfecte ad salutem instruens (§. 95.). Ergo tota Scriptura est verbum Dei, in eum finem literis consignatum, ut per illud gloria Divina illustretur, & homo peccator ad æternam salutem informetur.

Q 2

Dixi

Dixi Scripturam per Prophetas & Apostolos literis esse consignatam, per Prophetas intelligens omnes A-
manuenses sacros Veteris, & Apostolos, omnes sa-
cros scriptores Novi Testamenti: Nam licet Pro-
pheta titulus strictius denotet sedecim Prophetas,
duodecim minores & quatuor majores, in latiori
tamen sensu, Judaica Ecclesia usitato, opponitur
legi Moysi & hagiographis (§. 123.), & latissime
designat omnes scriptores sacros V. Testamenti,
quum in omnibus & singulis aliqua reperitur de fu-
turis, praesertim de Christo venturo Eiusque regno,
prophetia. In Novo Test. praeter ipsos Apostolos
fuisse quidem Apostolici viri, Marcus & Lucas, qui
suos libros nobis reliquerunt, quatenus tamen A-
postolorum erant legati, coadjutores & cooperarii
in coelesti doctrina, & ideo missi quoque ad praedi-
candum Evangelium, eatenus eos in latiori signifi-
catu sub Apostolorum titulo comprehendere volui-
mus. Et hoc quidem juxta illud Paulinum. *Super-
structi estis super fundamentum Apostolorum
& Prophetarum.* Eph. 2: 20.

Scripturam S. per inspirationem Divinam in literas esse
relatam, mox ostendimus. Sed praeter hunc modum,
quo Deus usus est in revelanda Scriptura, dantur alii,
quos Judaeorum & Christianorum Doctores in
certas classes distingvere solent. in his 1:0) poni-
mus *Alloquium Divinum*, quo Deus per vocem
sonoram hominibus arcana quaedam manifestavit,
aut *immediate* ex, gr. Gen. 3: 8, 9. 17: 1-22. Num.
12: 6. 1 Sam. 3: 4-15. aut *mediante angelo*, vel
creato ut angelo Gabriele Luc. 1: 19 26. aliis non
exclusis Ebr. 1: 7. Dan. 9: 21, 24. 10: 11. seqq. &
passim in Apocalypsi, vel increato seu Filio, aut
in forma humana visibili ad tempus in Veteri Test.
assumpta, ut Gen. 18: 1. seqq. aut in forma humana
perpetuo assumpta in Novo Test. Ebr. 1: 2. Joh.
1: 18.

2)

- 2) *Scriptio Divina*, qua Deus ipse veritatem certam literis consignavit, qualia exempla in tabulis Decalogi Exod. 32: 15, 16. & iudicio, Regi Belfazari prædicato Dan. 5: 15-25. invenimus.
- 3) *Revelatio per somnium*, quæ est actus, quo Deus in phantasia dormientis vividas de re quadam produxit representationes.
- 4) *Revelatio per Ecstasin*, qua Deus in phantasia hominis vigilantis, ita interea cessantibus externorum sensuum functionibus, ut inens eorum, quæ in corpore geruntur, prorsus sit ignara, certas & vividas representationes producit. Hujus exempla habemus Act. 10: 10. seqq. 2 Cor, 12: 2-4.
- 5) *Per sortem* Deus quandoque revelavit suam voluntatem ut, Es. 7: 14-18. 1 Sam. 14: 40-42. Act. 1: 26.
- 6) *Per Urim & Thumim*, quod quamvis pectorali Pontificis Maximi V. T. contentum fuisse ex Exod. 28: 30. certo constat, quale tamen fuerit revelationis genus nemo hætenus determinare potuit certo. Varias variorum de hoc peculiari revelationis modo sententias refert *Wernsdorffius* T. 1. Disp. Academ. p. 725. seqq. Judæi, cessantibus sub templo secundo Urim & Thumim. *Filiam vocis*. vel vocem Divinitus cælo lapsam, sibi datam esse narrant. Sed in Scriptura 3. nihil de hoc revelationis modo legimus. *Witsius* ergo in Miscellaneis sacris, hocce revelandi genus inter infictas Judæorum fabulas referre non dubitat, etsi prorsus negare nolit, vocem aliquando ex cælo auditam esse post Prophetarum ætatem. Cum hac filia vocis, quam Judæi fabulantur, non confundenda est vox de cælo audita in Baptismatis Christi descriptione Matth. 3: 17. & in glorificatione Christi in monte Thabor facta, Matth. 17: 5. quia hæc loca com-

mode referuntur ad alloquinm Divinum, de quo
n. i. egimus.

§. 130.

Diximus Scripturam S. esse verbum
Dei, quod ut clarius intelligamus obser-
vetur, triplici significatu sumi Dei verbum:
Nam est vel *substantiale* vel *mentale*, illud,
quod etiam ὑποστατικόν vocatur, est æter-
nus æterni Dei filius Joh. 1: 1. per quem
omnia facta sunt Joh. 1: 7. Qui etiam cum
Patre & Spiritu Sancto testificatur in coelis
1 Joh. 5. & in assumpta humana natura o-
pus redemptionis perfecit Joh. 1: 14. *Verbum*
Dei mentale s. λόγος ἐνδιάθετος, qui est in-
ternus conceptus in Deo. *Hic vel semper ma-*
net in intellectu Divino, vocaturque λόγος
ἐνδιάθετος simpliciter & in rigore talis, qui
nunquam vel communicandus vel actu
ipso communicatus est cum hominibus:
Negari enim nequit Deum infinito suo in-
tellectu, multa de se rebusque Divinis
scire, quæ hominibus nec sunt communi-
cata, nec communicari possunt: *vel in intel-*
lectu Divino non manet, sed veritates continet,
œconomiam salutis nostræ respicientes, & à
Deo nobis revelatas, quæ quatenus in in-
tellectu Dei repræsentatæ spectantur, di-
cuntur *Verbum Dei internum* s. λόγος ἐνδιάθετος
secundum quid & relative. Quatenus ve-

ro

ro hæc eadem veritates per certa signa & symbola hominibus notæ redduntur, appellari solent *Verbum Dei externum*, *πρὸς ὁμοῖον*. Ex his intelligitur verbum Dei externum interno non contradistingvi, sed illud hoc includere, quum per externa signa & symbola, quæ ad verbum Dei externum pertinent, Dei sententia, de nostra salute, nobis pateat, & mentibus nostris insinuetur.

§. 131.

Scriptura S. est verbum Dei non substantiale, nec mentale internum, sed externum. Nam quum verbum Dei substantiale sit ipse Dei Filius (§. 130.), admodum est evidens, *Scripturam S. non esse verbum substantiale.* Verbum Dei mentale internum non est nisi conceptus intellectus Divini de veritatibus revelatis (§. cit.), sed infert summa Dei simplicitas, omne illud, quod in Deo est, quæ rem ipsam, esse ipsum Deum. Ergo verbum Dei mentale internum, quæ rem, cum ipsa Dei essentia coincidit; & ideo nequit S:æ S:æ esse tale Dei verbum, quia, ut quilibet intelligit, non est Dei essentia. Nihil ergo relinquitur aliud, quam ut statuamus, *Scripturam Sacram esse verbum Dei mentale externum, Quod etiam inde patet, quia est verbum Dei,*

Q 4

lite-

literis, tanquam externis signis, consignatum (§. 129.).

Ex iis, quæ de indole verbi Dei externi monuimus, (§. 130.), patet Scripturam S. non eo sensu esse verbum Dei externum, quasi ab omni vi & efficacia Divina esset separatum: id enim falsissimum esse demonstrabunt inferius dicenda.

§. 132.

Pergo ad Θεωπνευσία Scripturæ Sacræ distinctius explicandam. Tria potissimum momenta involvit Θεωπνευσία.

1) *Includit mandatum scribendi.* Seu, excitationem ad scribendum: Nam ea operatio, quæ efficit, ut Deus ipse omnium eorum sit auctor, quæ Amanuenses sacri scripserunt, *Inspiratio* dicitur, quæ si excitationem ad scribendum non includeret, proprio arbitrio & instinctu se ad scribendum excitassent scriptores sacri. Ergo ex humano arbitrio penderet Scripturæ Sacræ existentia, quod totidem verbis negat Apostolus Petrus 2 Ep. 1: 21. Præterea, si existentia Scripturæ non aliam, quam humanam haberet causam, Deus non esset auctor totius Scripturæ, neque nos certi essemus, an Dei voluntas esset, ut nostram fidem ad hunc canonem conforma-

re.

remus. Quæ oppido absurda sunt, repugnantque prius demonstratis, & apertis Scripturæ testimoniis, quæ ostendunt, Deum omnium hominum velle salutem, unde sua veluti sponte fluit, Deum velle existentiam Scripturæ Sacræ, quia est unica & sufficientissima fidei nostræ norma (§. 109.). Evidens ergo est, non modo consentiente, sed & impellente Deo scripsisse Amanuenses sacros, qui ex ipsa inspiratione Divina, ardentissimum sentiverunt scribendi desiderium, cui resistere haud poterant. Legimus hoc non modo de Jeremia Cap. 20: 9. verum etiam de Paulo Rom. 1: 11, 13, qui huic desiderio satisfactorius ad Romanos scripsit. Neque huic nostræ assertioni officit, quod quidam non scripserint, nisi data occasione v. gr. Johannes; occasione à Cerinto Christi Divinitatem negante, sibi data scripsit suum Evangelium: Nam ipsa occasio erat illis indicio, Deum mandare scriptionem. Præterea, mandatum habebant sacri scriptores vel *Generale* de docendis omnibus gentibus Matth. 28: 29. cui sine scriptione non plene satisfacere potuerunt Apostoli, vel *speciale* & claris verbis conceptum, quo iussi sunt sancti Dei homines scribere, quæ viderant, audierant, cognoverant, cujus exempla legimus Exod. 17: 14. 34: 27. Jer.

Q 5

30:

30:2. & duodecies in Apocalypsi Johannis.

§. 133.

II:do) Involvit *θεοπνευσία* *sententiarum & rerum suggestionem*. Nam nisi hoc concedatur affirmeturque representationes rerum scribendarum in mentibus Amanuensium sacrorum à Deo immediate esse productas, statuendum erit Scripturam S. ex ingenio humano esse excogitatam, cujus tamen Divina origo evidentissimis patet argumentis (§.107. seqq.). Fatendum ergo est, ipsas res & sententias, in S. codice comprehensas, ex suggestionem Divina esse perfectas. Quod totidem verbis docet Apostolus Petrus. 2. Ep. 1:21. negans ex arbitrio humano perfectam esse ullam Prophetiam. Promisit quoque Salvator sanctissimus Matth. 10:19, 20. Apostolis à Spiritu Sancto datum iri quid loquerentur, adeoque jubet eos de eo non esse sollicitos, quas sententias & quæ verba proferrent, sed Spiritum Sanctum hoc eis impressurum esse, & quem ad modum omnem præmeditationem ex judicio perfectam, heic excludendam esse docet Salvator, ita eos non ex memoria humana verbum Dei prædicaturos & scripturos esse affirmat, sed Spiritum Sanctum docturum

rum esse eos omnia, & commonefacturum de omnibus, quæ dixit illis Joh. 14: 26. Quare Paulus dicit Christum in se loqui 2 Cor. 13: 3. & ideo sancte asseverat Rom. 15: 18. *Se non audere quidquam loqui, multo minus scribere, quod Christus non effecerit.* Neque ergo statuere licet tantum mysteria fidei, quæ in sacris literis habentur, à Divina esse inspiratione, reliqua autem, ductu luminis naturæ cognoscibilia, ex inspiratione Dei non pendere: Nam si hoc verum esset, aliqua exceptio facta fuisset in allatis Scripturæ locis, neque esset *παρα γραφή* *παρὰ τὸν θεόν* contra apertum Pauli effatum 2 Tim. 3: 16. Deinde fingamus scriptores sacros non indiguissse inspiratione Divina in iis scribendis, quæ naturali mentis facultate cognoscere potuerunt; itaque quum hæ res sint in sacro codice cum iis connexæ, quæ sine immediata revelatione cognosci non possunt, & ex illarum cum his nexu, horum illustrior evadat cognitio, inde sequeretur, non modo amanuenses sacros partialem mysteriorum ex proprio ingenio habuisse cognitionem, quum sic introspicerent, quæ res cum illis aptissime connecterentur; verum etiam nos justam habere dubitandi ansam, num revelationes, sibi traditas, recte perceperint, & cum iis, quæ

quæ naturaliter noverant, recte conjunxerint. Itaque ex hac hypothefi porro flueret, Scripturam S. animas hominum de veritate fuorum dogmatum nunquam effe convicturam, nec ullam certam spem falutis nobis relicturam. Quæ omnia, quum fini, datæ à Deo revelationis, plane fint inimica, evidens est, non modo myfteria, fed & ceteras res omnes, in facro codice contentas, per suggestionem Divinam à facris amanuensis in literas effe relatas. Sed ut clariorem de hac re consequaris ideam, distingvas inter *inpirationem ad sciendum*, qua extra actum prædicationis & fcriptionis non indiguerunt fcriptores facri, ad comparandam sibi notitiam eorum, quæ naturaliter noverunt vel cognoscere potuerunt; & *inpirationem ad prædicandum & scribendum*, qua per omnia indiguerunt facri fcriptores, nam sine ea facili negotio nobis tradere potuiffent Scripturam, voluntati Divinæ difformem, orienturque absurda, mox profligata. Nullam itaque contradictionem involvit, Lucam Cap. 1: 3. fateri se, ante fcriptionem, ab hominibus, tanquam testibus ἀποστόλων, suam accepisse historiam, & tamen in actu scribendi, Divina actum fuisse inpiratione: Nam scientia rerum, quam ante

te
sup

te scriptionem à testibus sibi comparavit, ad id non sufficiebat, ut in actu scribendi, singula decenti ordine, congruis verbis, & adjectis cognitu necessariis circumstantiis, sine lapsu memoriæ & errore, literis mandaret.

§. 134.

III.) *Ad Θεοπνευσίας pertinet suggestio verborum*, ita, ut verba quoque, quibus res sacræ describendæ erant, in mente amanuensium immediate producerentur: Nam verba sunt signa & vehicula conceptuum, arbitraria quidem, ita tamen ex usu recepto comparata, ut, etsi plura adsint ad denotandum eundem conceptum, singula tamen non æque sint apta ad exprimendum & exhaustiendum eundem conceptum. Ne itaque à mente Divina, accurate exprimenda, deflecterent sacri scriptores, necessarium erat, ut Deus, una cum sententiis proferendis, etiam eis inspiraret verba, ad exprimendas sententias adcommodata: quod nisi factum fuerit, nemo posset esse certus, an vere & menti Divinæ convenienter conceptus rerum expresserint scriptores sacri. Sed est finis revelationis Divinæ (§. 73.), homines instruere de modo perveniendi ad æternam salu-

salutem, certo & infallibiliter (§. 76.). Postulat ergo hic finis, ut ipsa quoque verba S:æ S:æ sint sacris scriptoribus divinitus inspirata. Præterea, eam esse naturam mentis nostræ experimur, ut sine verborum vehiculo res ipsas, eas præsertim, quæ à sensibus sunt remotæ, non concipiamus. Neque credendum est, Deum per Θεοπνευσίαν mutasse naturam sacrorum amanuensium: Sic enim, quoad essentiam & naturam suam, distincti fuissent ab aliis hominibus, quod absolum. Itaque, quum præcipuæ res, in sacro codice comprehensæ, ad quas reliquæ omnes, tanquam centrum suum collineant, non modo a sensibus humanis longe sint remoti, verum etiam omnem iudicii & cognitionis vim longissime superent, evidens est, sine inspiratione vocum ipsos conceptus suggeri non potuisse. Quam ergo necessarium est, concedamus omnes conceptus Scripturæ esse Divinitus inspiratos (§. 133.), tantæ quoque est necessitatis affirmare, omnia ejus vocabula ex suggestione Divina esse profecta. Affirmat hinc Apostolus 2 Tim. 3: 16. non partem Scripturæ, h. e. sensum ejus tantum, non autem conceptuum vehicula, sed totam Scripturam esse Θεοπνευστον. Hinc etiam libri Prophe-

ta

tarum vocantur λόγια τῆ Θεῆ Rom. 3: 2.
 ἱερὰ γράμματα. 2 Tim. 3: 15. testaturque
 Apostolus 1 Cor. 2: 13. se ea, quæ doceret,
 proponere verbis, non sapientia humana
 inventis, sed quæ ipse Spiritus Dei doce-
 bat.

§. 135.

Dum ea, quæ de Θεοπνευσία Scriptu-
 ræ S. hæctenus sunt ostensa, in brevem
 colligimus summam, recte definimus
 Θεοπνευσίαν per specialissimum & plane ex-
 traordinarium Spiritus Sancti concursum,
 quo amanuensibus sacris, in scribenda
 Scriptura occupatis, & verba & sensus im-
 mediate suggessit, cum mandato scribendi
 conjunctum,

Dicimus Θεοπνευσίαν esse specialissimum &
 plane extraordinarium Spiritus Sancti concursum,
 quo hunc actum distingvere volumus non
 modo a concursu generali, quo Deus ad
 omnium creaturarum actiones concurrat,
 verum etiam a speciali, quo omnium ho-
 minum actionibus adest, & specialissimo,
 quo pii fruuntur, nam in his singulis
 Deus plerumque ordinarie se gerit juxta
 ordinem vel naturæ vel gratiæ. Θεοπνευσία
 autem quum in hoc ordine non contineat-
 ur, nam non omnes pii, multo minus
 omnes homines hoc adficiuntur dono, non
 modo.

modo specialissimum includit concursum, sed & plane extraordinarium.

Neque, quoad Amanuenses sacros, extra actum scribendi & prædicandi verbum Dei extendi debet hoc excellens donum. Nemo enim nescit, Moysen, Davidem, Salomonem, Petrum, alios, extra scribendi actum versatos, & sibi veluti relictos, commisisse errores. Scribebat David Psalmos, scribebat & literas ad Joabum de Uria hostibus prodendo. Idem scriptor, eadem scriptoris manus, sed diversissimi generis scriptura, illa a Spiritu veritatis, hæc a spiritu mendacii proficisciebatur. Quamdiu autem lingua ejus erat calamus boni scriptoris, h. e. Spiritus Sancti Pl. 45: 2, tamdiu Θεοπνευσία ferebatur.

S. 136.

In hac Θεοπνευσία veritatum revelatarum consistit ipsa Scripturæ S. forma. Forma rei absolvitur determinationibus ejus specificis, quibus ab alia quavis re distinguitur. Scriptura Sacra spectatur vel in genere, ut scriptura, vel speciatim ut sacra. In priori consideratione, sub modo exprimendi cogitata, tanquam proximo genere, continetur, cujus generis duæ sunt species, scilicet, vel articulata voce animi sensa exprimere, vel mediantibus certis signis

gnis, in chartam conjectis, voces & cogitationes significare: illa species loquelam hæc scripturam constituit. Si itaque Scriptura Sacra spectatur in genere, ut scriptura, ejus forma consistit in significatione conceptuum, quæ voces per certa signa exprimit. Si vero Scriptura consideratur, ut sacra sub genere scripturæ de veritatibus Divinis continetur, & ab aliis ejusdem generis scriptis in eo distinguitur, quod sit verbum Dei, a Divina per sanctos viros inspiratione profectum (§. 129.). Ergo forma Scripturæ Sacræ consistit in *θεωπνευστικῶν* veritatum revelatarum (§. 135.)

§. 237.

Scripturæ Sacræ causa efficiens principalis est solus Deus Triunus & adpropriative Spiritus Sanctus. Nam ipsa forma Scripturæ Sacræ consistit in *θεωπνευστικῶν* veritatum revelatarum (§. 136.), hæc autem est actus, quo Deus non modo impulit sacros scriptores ad scribendum, verum etiam eis suggestit & veritates ipsas & verba, illis describendis apta, (§. 135.). Ergo, quum causa efficiens illa dicatur, cujus actio est ratio sufficiens rei alterius (§. 1282. Syst. Met.) perspicuum est, non alium quam DEum, esse causam efficientem Scripturæ Sacræ. Deus,

PARS IV.

R

ob

ob infinitam suam activitatem & absolutam independentiam, vi interna gaudet, & in producendo effectu, aliunde non pendet. Sed his notis constituitur causa principalis (§. 1301. Syst. Met.). Ergo Deus est causa Scripturæ Sacræ principalis.

Scripturæ existentia, per summam Dei bonitatem producta, licet sit opus ejus ad extra, & ideo omnibus tribus in eadem Divinitate personis communis, adscribitur tamen Spiritui Sancto, tanquam causæ efficienti, per adpropriationem, five, modo loquendi, quo id, quod toti, S. S. trinitati competit, Spiritui Sancto velut opus ejus proprium adscribitur. Patet hoc ex variis Scripturæ locis: Nam non modo David de se ipso dicit, 2. Sam. 23: 2. *Spiritus Domini locutus est per me, & sermo Eius factus est per meam linguam.* Verum etiam in genere ostendit Apostolus Petrus 2. Ep. 1: 21. *Omnes Prophetas*, h. e. omnes Veteris Testam. scriptores, *per Spiritus Sancti impulsu locutos fuisse.* Idem de Novi Testamenti Scriptura habere locum ostendit Ipse Salvator Matth. 10: 20, ubi significat, Apostolos & Discipulos suos non prolaturus esse propria verba, sed ipsius Patris Spiritum per ora eorum, esse locuturum. Quare etiam Paulus: *Deus*, inquit, *nobis revelavit per Spiritum suum*, & rursus: Lo-

Loquimur, scil. nos Apostoli, non sermonibus quos docet humana sapientia, sed quos docet Spiritus Sanctus 1. Cor. 2: 10, 12.

§. 138.

Sequitur hinc Scripturam Sacram esse infallibiliter veram: Nam Scriptura Sacra est revelatio Divina (§. 107. seqq.); solumque Deum agnoscit auctorem (§. 138.) veracissimum & fallere nescium. Ergo Scriptura Sacra est infallibiliter vera (§. 76.).

Quivis intelligit, hoc enunciatum non valere solum de Scriptura Sacra, complexive sumta, sed etiam distributive accepta, ita ut recte dicatur, omne illud, quod S:a S:a docet, esse infallibiliter verum.

§. 139.

Finis, ob quem Scriptura Sacra, inspirante Deo, est ordinata, Vel Deum ipsum, Vel Homines respicit.

Quoad homines, i. e. Finis Scripturae proximus in eo consistit, quod perducatur homines ad salutarem de medio reconciliationis, veritatumque cum illo connexarum cognitionem. Nam sine notitia Medii Reconc. nulla nobis relicta est spes perveniendi ad salutem (§. 53. 41.). neque aliunde, quam ex revelatione Divina, comparari potest hanc cognitionem (§. 69.); ipsaque Scriptura Sacra & quidem sola, est illa Divina revelatio (§. 107. 109.).

R 2

hac

hac salutari doctrina sufficienter nos instruens. Itaque, quum Deus sit causa Scripturæ Sacræ efficiens principalis (§. 137.), infinita Ejus sapientia ob quam omnes rerum usus veros & legitimos intendit, ut fines, nullum nobis relinquit dubitandi locum, quin affirmemus, Deum ideo voluisse Scripturæ Sacræ existentiam, ut de salutari doctrina nos instrueret. Sed finis est id, propter quod causa efficiens agit. Ergo perducere homines ad salutarem illam cognitionem est finis Scripturæ Sacræ, & quidem proximus, quia ut homo salvetur, Deumque sic glorificet, est laudatæ notitiæ immediatus effectus. Idem ex immediato Scripturæ Sacræ usu demonstrat S. Paulus 2. Tim. 3: 15. docens Scripturæ centrum esse, erudire homines ad salutem.

2.) *Finis Scripturæ intermedius est vera in Christum fides, ultimus autem est vita æterna.* Nam quum ope salutæ doctrinæ, tanquam finis proximi, perducendus sit homo ad fiducialem meriti Christi adprehensionem, vitæque sanctimoniam, ita ut actu ipso vitam æternam consequatur: Nam hæc scripta sunt, ut credatis, quod JESUS sit Christus Filius Dei, & ut credentes vitam habeatis in nomine ipsius Joh. 20: 31. evidens est finem Scripturæ intermedium esse veram in Christum

sum fidem, vitæque sanctimoniam, salutem vero æternam, ultra quam Deus respectu homines nihil intendit aliud, esse, quoad homines, finem Scripturæ ultimum.

3.) *Finis Scripturæ specialis est, ministros Ecclesiæ respiciens, eosque informans de modo, quo alios sint docturi & ad fidem salutemque ducturi.* vid. 2. Tim. 3: 15, 16. 1. Tim. 4: 16.

Quoad Deum ipsum finis Scripturæ Sacrae supremus & ultimus est infinitæ Dei gloriæ manifestatio, per salutiferam Ejus agnitionem & venerationem Majestatis ipsius promovenda: nam quem ad modum omnium Dei operum, & speciatim, datae ab illo revelationis, finis ultimus est gloriæ Ejus manifestatio (§. 73.), ita nec Scripturæ Sacrae alius esse potest finis ultimus (§. 107.) ob quem singula illa producit, quæ fines, modo descriptos, & ad hominem relatos constituit. Et quid multis? Sola Scriptura continet perfectam & sufficientem ad salutem doctrinam (§. 109.), sine qua nemo Deum super omnia amare & fiduciam in eo ponere posset (§. 70.). Itaque sine prælucente Scripturæ Sacrae splendidissimo lumine, non pro eo, ac salutis nostræ interest, Deum agnoscere & celebrare possemus.

§. 140.

Summa hominum sine notitia Medii Reconciliationis, miseria, æque ac immensa Dei in genus humanum misericordia, commoverant Deum, ut propter laudatos fines (§. 139.), Scripturam sacram hominibus daret. Maxima enim per peccatum contracta est miseria (§. 13.), à qua si immunes fuissent homines, Medio Reconciliationis non habuissent opus (§. 42. n. 5.). Sed notitia hujus medii non innotescit, nisi per Scripturam Sacram (§. 109.). Ergo si peccatum non intrasset in mundum, Scriptura Sacra non fuisset necessaria, neque idcirco à sapientissimo Numine, Quod nihil facit frustra, nobis data fuisset.

Bonitas erga miserum misericordia appellatur. Si ergo Deus ex summa sua iustitia nobiscum agere voluisset, nec ullum misericordiæ dedisset locum, nullum medium Reconciliationis, nullam ejus notitiam, & consequenter nec Scripturam Sacram nobis concessisset. Quin ergo infinita Dei misericordia fuerit motivum, dandi nobis Scripturam, dubitari nequit.

Apostolus Paulus perspicue hoc confirmat, docens Eph. 1:9. Evangelium, h. e. patefactionem voluntatis Divinæ de nostra salute, ex beneplacito Divino, h. e.

ex

ex benignissima Dei erga nos voluntate, nobis esse datum. Sed Evangelium est centrum totius Scripturæ Sacræ. Recte ergo hinc colligimus infinitam Dei erga genus humanum misericordiam esse motivum, & quidem principale, ob quod Scripturam Sacram nobis concessit.

§. 141.

Motiva, vel rationes, causam efficientem determinantes, ut propter certum finem agere velit, vocantur *Causa impulsiva*, & quidem *interna*, si motiva ex ipso agente petuntur, si vero ex objectis, seu, rebus desumuntur, *externa* dici solet. Deus est causa efficiens Scripturæ (§. 137.), quam propter fines excellentissimos & saluberrimos (§. 139.) nobis concessit, sua infinita misericordia & nostra miseria commotus (§. 140.). Ergo misericordia Dei nostraque miseria sunt causa impulsiva existentiae Scripturæ. Est misericordia Deo, ut causæ efficienti, interna: Nostra autem miseria nobis ipsis inest. Illa ergo constituit causam impulsivam Scripturæ Sacræ Internam, hæc Externam.

§. 142.

Prophetae in Veteri, & Apostoli in Novo Testamento, seu, omnes Scriptores Sacri, sunt
 R 4 *Seri-*

Scripturæ causæ ministeriales. Nam causæ administrata est suppositum, quod vi sua agendi uti nequit, nisi ad nutum causæ principalis. Prophetæ & Apostoli, locis & temporibus diversis, adornarunt Scripturam Sacram, sed ex inspiratione Divina (§. 129.), quæ includit mandatum scribendi, suggestionemque sensuum & verborum (§. 132. seqq.). Horum autem momentorum causæ efficiens principalis est Deus (§. 137.). Licet ergo sacris scriptoribus non deesse potuerit naturalis ad loquendum & scribendum instinctus, notitiæque verborum, rerum scil. natura notarum, hac tamen vi, salva manente Θεοπνευσία, uti non potuerunt, nisi ad nutum Dei, ut causæ principalis. Ergo sunt Scripturæ Sacræ causæ administratæ. Idem ostendunt loca Scripturæ, prius citata, præsertim 2 Pet. 1: 24. 1. Cor. 2: 12, 13.

Quia causæ administrata aliquid ad effectum contribuit, paucis videndum est, quid & quale illud sit in hoc puncto. Ut Scriptura existat quinque requiruntur. 1.) Scripturæ sit peritus scriptor. 2.) ad scribendum aliquo motivo excitetur. 3.) Notitiam habeat verborum. 4.) rerum scribendarum. 5.) actu ipso scribat. Horum secundum, tertium & quartum, quibus specificè Scripturæ forma constituitur, non Amanuensibus sacris, sed inspirationi Divinæ esse tribuenda, evincunt prius demonstrata. Primum vero & quintum literarum & Syl-

syllabarum per characteres efformationem & ductum respiciens, quia ipsam Scripturæ Sacræ formam non ingrediuntur (§. 136.), id unice sunt, quod activitati Amanuensium recte tribuitur. Dirigebantur quidem in his etiam punctis concursu Dei, sed generali & physico, sine quo nullus homo agere quid potest, non autem specialissimo & extraordinario, qualis ad Θεωρευσις requiritur (§. 135.). Par itaque ratio fuit Scriptorum Sacrorum, ac scribæ, qui Scripturam conficit, altero, quæ scribenda sunt. in calamus dicente, ante scribendi antea instructus, atque sic in ordine ad literarum figuras pictas ut principalis est, ad verborum vero contextus & res significatas, certoque ordine dispositas, ut ministerialis causâ se habet: Horum enim intuitu dependet ab alterius intellectu & voce, illarum vero, respectu propria virtute agit.

§. 143.

Libri Scripturæ Sacræ Veteris Test. Hebraice sunt scripti. Nam nulli alii genti, ut Israëlitis & Judæis, Hebraica lingua utentibus in V. Test. Se manifestavit Deus Ps. 147: 19, 20. Quam ob rem illis quoque concedidit suam Scripturam sancte servandam Rom. 3: 2. injunxitque, ut a prima infantia sacros hos libros legerent. Deut. 6: 7-9. 17: 18, 19. Quod fieri non potuisset, si lingua ei peregrina scripti fuissent. Taceo omnes horum scriptorum Amanuenses ex gente Hebræa fuisse, ipsosque Judæos non modo per omnem re-

tro ætatem hoc perhibere testimonium, sed etiam textum Hebraum & originalem ad nostra usque tempora fideliter servasse.

Continentur quidem in quibusdam libris, Daniele, scil. Esdra, & Jeremia pericopæ & capita idiomate Chaldaico consignata, sed quia hoc idioma Hebræo admodum est affine, ob eam sine dubio rationem, quod non modo Abraham ex Chaldæa erat oriundus, verum etiam Jacobus per plures annos apud Chaldæos est commoratus. Ilacus præterea & Jacobus uxores ex Chaldæa duxere; quia etiam Chaldaica illa, in sacris libris comprehensa, exiguum absolvunt partem, ideo à potiori fit denominatio & contenditur libros V. Testamenti canonicos Hebraice esse scriptos.

§. 144.

Libri Scripturæ N. T. omnes Græco idiomate sunt consignati. Nam juxta expressum salvatoris nostri mandatum Matth. 28:19. Marc. 16:15, Non modo Judæis, verum etiam omni creaturæ, per totum terrarum orbem, annunciandum erat Evangelium. Tempore autem Apostolorum adeo invaluit Græca lingua, ut post Græcorum imperium, longe lateque diffusum, inde ab aliquot seculis, inter Judæos pariter ac gentes fere omnes, vulgatissima fuerit, usuque receptissima. Hinc Cicero pro Archia cap. 9. *Græca leguntur in omnibus fere gentibus, Latina suis finibus, exigui sane, continen-*

tinentur. Taceo versionem librorum V.T. LXX interpretum præsertim extra Judæam, in qua emortua jam erat lingua Hebraica, frequentiori longe usu lectam esse, quam textum Hebræum. Ergo, ut lingua Græca divulgarentur libri Scripturæ N.T. erat convenientissimum.

Post multos Patrum excipiunt quidam Pontificii Matthæi Evangelium & epistolam Pauli ad Hebræos, putantes, utrumque hunc librum Hebraico idioma te primitus fuisse conscriptum, sed idonea destituntur argumento: Tempore enim Matthæi & Pauli non Hebraica lingua, sed potius Chaldaico-Syriaca Judæis fuit in usu. Inde ergo, quod laudati Apostoli voluerint suis scriptis inservire Judæis, colligi nequit memoratos libros Hebraice esse scriptos. Præterea, quamvis parum referat, de hac re multum disputare, quum ipsi Patres credant, quæ hodie exstant exemplaria Græca, esse Divinitus inspirata, & à viris Θεοπνεύστοις ex Hebræa in Græcam linguam translata, adeoque ceteris N.T. libris, in suo primigenio textu spectatis, auctoritate paria; tamen extra dubitationis aleam ponunt, rationes à *Jacobo Brückero* in notis ad D. Whitby's Præf. ad 4. Evang. allatæ Hebraicum illud Matthæi exemplar esse duplex, sed utrumque supposititium, alterum ab Ebionitis, alterum à Nazaræis formatum: Et ex Eusebio L. 3. cap. 39. Hist. Eccl. patere, Papiæ & Ironæi testimonia in hac re non esse valida, quia ille fuit vir exigui judicii, falsæque traditioni indulsit, hic vero ab illo fuit deceptus.

Quorundam Pontificiorum præterea est mens, Evangelium Marci latine primitus fuisse exaratum, ejusq;

etc-

αὐτόγραφον adhuc Venetiis asservari: Sed sine omni fundamento hoc affirmatur: Nam fac vetustissimum esse exemplar illud Latinum, inde tamen non sequitur esse ipsius Marci αὐτόγραφον.

§. 145.

Lingua, quæ libri Scripturæ Sacræ primitus à suis auctoribus secundariis Prophetis scil. & Apostolis fuerunt exarata, *Authentica* dicitur & *Textus Originalis*. Ergo textum Originalem librorum V. T. esse Hebræum, Novi autem Græcum, recte concludimus (§. 143. 144.).

§. 146.

Ex intentione Dei Scriptura Sacra ab omnibus est legenda. Nam Scripturam Sacram ideo nobis dedit Deus, ut per illam adquiremus salutarem de Medio Reconciliationis cum Deo notitiam, indeque concipiamus veram fidem, & hac mediante, vitam æternam consequamur (§. 139.). Docet eadem Scriptura datum esse à Deo Medium Reconcil. (§. 94.), omnibus & singulis hominibus sufficientissimum (§. 45.). Deus ergo omnium & singulorum per hoc medium intendit salutem, cujus sufficientem notitiam, sine qua Medium Reconcil. benignissime concessum, nihil nobis prodesset, tradit, Scriptura Sacra & quidem fo-

la (§. 109.). Evidenter ergo patet, Deum velle, ut omnes & singuli homines Scripturam Sacram legant, & in laudatissimos convertant usus.

Quam certum est, ut convertatur impius à viis suis & vivat Ezech. 18:23. 33:11. omnesque & singuli salventur, atque ad agnitionem veritatis perveniant 2 Tim. 2:4. Quam firmum porro & apertum est, in eum finem ex infinita Dei misericordia, concessam nobis esse Scripturam Sacram, ut credamus, & ut per fidem, vitam habeamus in nomine Jesu Joh. 20:31. tam evidens quoque & manifestum est, ex intentione Dei esse, ut omnes & singuli Scripturam Sacram legant & in salutares convertant usus. Hinc non modo Paulus studium sacrarum literarum in Timotheo laudat, quia, inquit, a puero sacras nosti literas, quæ possunt te instituere ad salutem &c. 2 Tim. 3:15-17. conf. 1 Tim. 4: v. ult. Verum etiam Ipse Deus gravi mandato injungit idem studium, Deut. 6:6, 7, 8. jubetque scrutari scripturas Es. 34:16. Joh. 5:39. A quolibet igitur legendæ sunt sacræ literæ Coll. 4:16. 1 Thess. 5:27. Neque alio heic sensu fieri potest, inter clericos & laicos distinctio (quasi illis, non autem his, ob metum lapsus in varias hæreses, concedenda esset lectio Scri-

Scriptura); nisi ponatur illis, (non autem his paratam esse salutis viam, quod per modo ostensa est absurdissimum. Deinde metus ille de ortu multarum haeresium, ex lectione Scripturae Sacrae oriundus, si illa laicis concederetur, est vanus, nam qui haeretici evadunt, non Scripturae, sed proprio vitio, eam pervertunt. conf. 2 Pet. 3:16. Cogitandum praeterea est, plerisque haeticos, non laicos fuisse, sed Clericos, nec infimi census, immo vero Episcopos, nec paucos inter summos Pontifices. Nisi ergo & laicos & clericos simul, h. e. omnes homines a lectione Scripturae arcendos & prohibendos esse velis, quod per allata argumenta est maxime contradictorium, fatearis necesse est & laicis & Clericis concedendam & injungendam esse modestam & piam Scripturae lectionem.

Huic veritati adversantur Romanentes, quibus se adiungunt Zinzendorffiani.

S. 147.

Magnam hinc intelligimus esse versionum Scripturae Sacrae necessitatem & utilitatem. Nam vult Deus, ut omnes homines legant Scripturam Sacram, eis ad salutem scitu necessariam (S. 146.) Fieri autem, nequit ut omnes homines lingvarum originalium Hebraeae & Graecae sint gnari, nam docet ex-
peri-

perientia, maximam hominum partem notitia harum lingvarum carere. Ergo versiones Scripturæ in lingvas, cuilibet genti vernaculas, maxima & necessitate & utilitate se commendare, Deumque, eas vel. le & adprobare, dubitari nequit. Non aliam ob causam dedit Deus Apostolis habitum lingvarum, Act. 2: 4. 1 Cor. 12: 10. quam ut in lingua, cuilibet genti propria, Evangelium prædicarent. Idem per versiones nunc obtinetur.

Hinc, ut taceam versionem V. T. Græcam LXX interpretum, nullus fere in toto terrarum orbe datur Christianorum cætus qui non habeat sacrum edicem in suam translatum linguam.

§. 148.

Versiones Scripturæ Sacræ quamvis eo sint meliores & præstantiores, quo exactius exprimunt textum originale, quia tamen auctores habent non Divinitus inspiratos, sed errandi periculo, ob varias causas expositos; vel enim non sunt satis gnari linguarum originalium, vel intimiora vernaculæ lingvæ non perspiciunt, & sic vocabula, ad exprimendum Scripturæ sensum maxime adcommodata & apta invenire nequeunt: Ideo in nulla versione simpliciter acquiescere licet, quando de dogmatibus fidei & officiis morum controversatur.

Ni-

Nimium ergo sibi tribuerunt concilii Tridentini assessores, statuentes sessionis IV. decret. 2. *Versionem scripturæ vulgatam, in publicis lectionibus, disputationibus, prædicationibus, aut expositionibus pro authentica esse habendam, & à nemine, quovis prætextu, esse rejiciendam.* Sed infinitis vero erroribus laborare hanc versionem notavit *Calovius* in *Crit. Sacr. Diatr.* 9. P. 334. seqq.

§. 149.

Paucis explicata Scripturæ Sacræ natura & indole, ad affectiones ejus considerandas progredimur. Itaque omnium primo observamus, *Scripturam S. esse fidei & morum infallibilem normam*: Nam Scriptura S. est infallibiliter vera (§. 138.), nosque erudit de unico medio perveniendi ad salutem per fidem in Jesum Christum (§. 139.), docetque qua ratione vitæ sanctitati studeamus. Neque præter Deum, Qui solus est causa efficiens principalis Scripturæ Sacræ (§. 137.), datur alius, qui cultum, Deo debitum, exactius determinet, quippe qui conqueritur de obtruso sibi arbitrario cultu Matth. 15: 9. Ergo Scriptura S. est fidei & morum infallibilis norma.

§. 150.

Hanc ob causam Scriptura S. recte adpellatur *Canonica*, & libri, ad illam pertinentes, *Canonici*, qui quot & quinam sint, in præcedenti capite determinavimus.

§. 151.

§. 151.

Scriptura s. ita est affecta, ut quisque ei perfectum assensum atque obsequium debeat. Nam Scriptura S. est infallibilis fidei & morum norma (§. 149.), Solum Deum agnoscens principalem auctorem (§. 137.), Cujus voluntati perfectum assensum & obsequium debet quilibet homo (§. 12. P. 3. Præn.). Quam ob rem ita credere & ita vivere debet, ut docet Scriptura Sacra.

§. 152.

Auctoritas Scripturæ est illa ejus perfectio, ob quam assertis ejusdem sine dubitatione & mora est assentiendum, & mandatis obsequium præstandum. Ergo Scripturæ Sacræ summa competit auctoritas (§. 151.).

Auctoritas, proprie loquendo, est affectio personæ, sed tribuitur quoque affectui, quatenus hic illius arguit perfectionem. Deo itaque proprie ea competit excellentia, ob quam dignus est, ut quivis debitum obsequium & assensum ei præstet. Quam ob rem, quum Scriptura Sacra Deum solum agnoscat auctorem, & ideo non contineat nisi asserta & mandata Divina, facile intelligitur, Scripturæ S. summam competere auctoritatem.

§. 153.

Quamvis hæc Scripturæ S. auctoritas sit in se una eademque, in summa Dei

PARS IV.

S

vera.

veracitate & dependentia ab illo, per *θεορρευσίαν* fundata, simul fidem eliciens, & canonem discernendi verum à falso præbens, ut tamen clariorem de illa consequamur ideam, distinguere illam licet in *Causſativam* ſ. *Motivam fidei*, & *Canonicam*. ſ. *Normativam*. Illa eſt, qua Scriptura aſſenſum credendorum in intellectu hominis non moroſe reſiſtentis, generat & confirmat: *Hæc* eſt, per & ob quam Scriptura exiſtit ultima norma dignoſcendi eam ab aliis ſcripturis & verſionibus, dirimendique controverſias fidei & morum. Hæc igitur Scripturæ Sacræ non competit, niſi ſpectatæ in textu originali, illa ei tribuitur, etiam in alias linguas translata, modo verſio ſit perſpicua & textui primigenio congrua, nam in eccleſiis noſtris certum & indubitatum eſt, virtutem Divinam illuminandi intellectum, aſſenſumque fidei Divinæ in nobis operandi, ſenſui Scripturæ communicatam eſſe & conjunctam. Quia igitur ſenſus Scripturæ manet idem, ſive primigenia, ſive alia lingua enunciatur verſionibus Scripturæ perſpicuis textuique originali congruis, eadem tribuitur viſ & efficacia fidem & aſſenſum operandi. Ad normam vero doctrinæ fidei & morum, præter ſenſum Scripturæ, requiritur etiam verborum certitudo & infallibilita

bilitas absoluta, quæ omne erroris periculum excludit, qualis non versionibus, sed textui originali competit (§. 148.). Quamvis ergo textui Scripturæ primigenio infit utraque hæc auctoritas, quia tamen causativa sola, non autem normativa, cum versionibus Scripturæ conjungitur, patet ratio distinguendi inter hanc utramque.

§. 154.

Summa, quæ Scripturæ Sacræ competit, auctoritas vel *absolute* & intuitu ipsius Scripturæ, vel *relative*, & intuitu hominum, quorum in usum scripta est, consideratur. Priori respectu est illa Scripturæ perfectio, ob quam indubitate vera sunt omnia, & assensu dignissima, quæ in illa continentur. Posteriori autem consideratione est hæc eadem perfectio sed quatenus ab hominibus cognoscitur, h. e. quatenus nos convincimur de Divina Scripturæ dignitate. Prior ergo consideratio includit auctoritatem Scripturæ & causativam & canonicam, (§. 153.), nam coincidit cum auctoritate Scripturæ in se & generatim spectata §. 152, quam in causativam fidei & normativam distinguendam esse judicavimus; posterior autem relationem habet ad modum, quo nos de hac utraque veritate convincamur.

S 2

§. 155.

§. 155.

Absoluta Scripturæ auctoritas ipsi Deo suam debet originem. Nam ex summa Dei veracitate sequitur, Scripturam Sacram, quia à Deo immediate est inspirata, esse infallibiliter veram (§. 138.), eique ideo assensum & obsequium esse præbendum (§. 151.), & consequenter absolutam ei assignandam esse auctoritatem (§. 154.), ob quam Scriptura S. vocatur *fundamentum* Eph. 2: 20. utpote universam fidei & vitæ Christianæ molem sustinens: estque illa primum, quod credere debemus 2, Petr. 1: 20. quia à Spiritu Sancto est, ibid. Qui judicat omnia & judicatur à nemine 1. Cor. 2: 11.

§. 156.

Fundamentum auctoritatis relativæ ex iis pendet criteriis, quibus Scripturæ sacræ Divinam originem antea probavimus. Nam auctoritas Scripturæ, relative spectata, est auctoritas ejus absoluta, quatenus nos de ea convincimur (§. 154.). Sed criteriis antea explicatis (§. 94 -- 106.), argumentisque inde deductis (§. 107 -- 121.) convincimur de Divina Scripturæ sacræ origine. Ergo hæc quoque sunt fundamenta auctoritatis relativæ.

§. 157.

Sed ut hanc rem distinctius evolva-
mus, attendamus oportet ad duplicem auctori-

Auctoritatis Scripturæ S. considerationem, qua in causativam fidei & canonicam distinguitur. De auctoritate Causativa fidei convincimur criteriis & argumentis, quorum mox fecimus mentionem, & speciatim interno spiritus sancti testimonio. Nam consistit hæc auctoritas in illa Scripturæ perfectione, quæ assensum credendorum in intellectu hominis generat & confirmat (§. 153.) hunc vero assensum efficit convictio animi de θεοπνευσία S:æ S:æ. illa enim posita, non potest non poni assensus Scripturæ ut verbo Dei (§. 135.). Sed Scripturam Sacram esse vere Divinam, seu, à Deo inspiratam, evincunt criteria & argumenta, quibus Divinam Scripturæ Sacræ originem antea probavimus. Ergo his quoque convincimur de auctoritate Scripturæ causativa fidei.

Quamvis testimonium ipsius Dei, seu, Spiritus Sancti, cum revelatione conjunctum, sit inter criteria veræ & genuinæ Dei revelationis (§. 84. 85.), eoque modo illa ingrediatur argumenta (§. 101. 107.), quibus Divinam Scripturæ originem probavimus, & de auctoritate Scripturæ causativa fidei convincimur, speciatim tamen & singulari quadam ratione facit internum Spiritus Sancti testimonium, cum verbo suo conjunctum, ad inferendam hanc auctoritatem, nam quum illud sit efficacia

Spiritus Sancti, cum Scriptura Sacra arctissime copulata, vincens renitentiam cordis humani, mentemque de S. Scripturæ θεοπνευσία convincens (§. 102.); patet idem hoc testimonium omnium fortissime & singulari quadam ratione nos convincere de auctoritate Scripturæ causati-
va fidei (§. 153.).

Quo autem modo per internum hoc Spiritus Sancti testimonium de laudata auctoritate convincamur, clarius per sensum internum experimur, quam verbis explicamus. Interea certum ex iis est, quæ antea adduximus (§. 102.), hoc Spiritus Sancti testimonium non consistere in demonstratione quadam Logica, seu, conclusione, ex criteriis veræ revelationis ratiocinando deducta. Quod etiam *Basilius* in Psalm. 115 sic exprimit: *Est fides non Geometricis demonstrationibus, quæ cogunt ad sensum, sed operationibus spiritus nobis ingenerata.* Sed huic assertioni se opponit *Schubertus* in introd. in Theol. p. 360. & seqq. his pugnantibus argumentis. 1.) *Spiritus Sanctus Divinitatem Scripturæ testatur aut sola assertionem aut exhibitionem ejusmodi affectionum, ex quibus Scripturam esse Dei verbum certo colligitur.* Priori casu credere nos oportet, Scripturam à Deo esse inspiratam, ex hac sola ratione, quod illa ipsa asserit, se Divinæ originis esse; sed si hoc sufficeret ad Divinam auctoritatem scripto conciliandam, omnes illi libri quos unquam sub splendido revelationis nomine circumtulērunt, ut Divinæ revelationes amplectendi essent. Quod absonum. Consequitur ergo Spiritus Sancti internum testimonium non
con-

consistere nisi in exhibitione ejusmodi affectionum, ex quibus Scripturam verbum Dei certo colligitur. Ref. Facilis concesserim Doctissimo Viro inter testimonium verbale & reale non dari medium, sed reale est duplex, consistit enim vel in legitima collectione ex certis criteriis, vel ex immediata testis operatione in mente ejus, cui testimonium est exhibendum. Itaque argumentum Schuberti disjunctivum incompleta laborat membrorum disjunctorum enumeratione: Nam præter solam assertionem, in qua Spiritus Sancti testimonium consistere ponitur in membro primo, & collectionem ex datis affectionibus, in membro secundo, datur tertium, in immediata Spiritus Sancti operatione, cum verbo conjuncta, consistens. Invalidum ergo est allatum argumentum ad infringendam nostram assertionem. Præterea neque improbanda sunt Scripturæ Sacræ de sua Divina origine testimonia, ad quæ etiam nos suo loco provocavimus: nam 1.) demonstrata ex certis criteriis Divino Scripturæ S. ortu, recte deinde allegatur proprium Scripturæ testimonium, 2.) Ostensa & cognita Amanuensium sacrorum dexteritate & sinceritate, rei que narratæ possibilitate, nullam habemus causam dubitandi de testimoniis scriptorum sacrorum, quibus ipsi testantur, se docuisse & scripsisse Divinitus sibi tradita & revelata. Atque sic fides nostra hoc nititur argumento: *Quodcumque scriptum à dextris & maxime sinceris scriptoribus exaratum, nec rerum propositarum continens impossibilitatem, asserit se à Deo esse profectum, illud vere Deum habet auctorem.* Atqui Scriptura Sacra &c. Ergo. Hinc, re-tenta eadem majori propositione, subsumi & inferri nequit, Alcoranum Mahomedi, aliaque ejusmodi impostorum scripta, quæ asserunt se Deum

agnoscere auctorem, vere esse Divina: Nam evidentissima evincunt argumenta, à pluribus dudum allata, Mahomedi aliisque ejusdem turfuris hominibus non modo convenientem defuisse dexteritatem & sinceritatem, verum etiam scripta eorum multa continere impossibilia, sibi ipsis & rei veritati repugnantia. Justo igitur fundamento & sine oppositi formidine, pro demonstranda Scripturæ Sacræ vera à Deo dependentia, provocamus ad testimonia ipsius Scripturæ. Non tamen hinc fluere credas internum Spiritus Sancti testimonium non in alia re, quam nuda hac assertione consistere, nam sic cum nulla efficacia vincendi renitentiam naturalem, esset conjunctum, quam tamen esse ejus naturam probant prius demonstrata ostenduntque hoc testimonium non esse nudum verbale, sed maxime reale.

2.) Sux assertioni favere putat Vir Celeb. dictum, 1. Joh. 5:6. *Hic est, qui venit per aquam & sanguinem, JEsus Christus, non aqua sola, sed aqua & sanguine simul.* καὶ τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ πνεῦμα ἐστὶ ἡ ἀλήθεια. Priorem versiculi partem, per aquam intelligendo Christi sanctitatem, per sanguinem vero Ejus satisfactionem, ita interpretandam arbitratur: *Hic JEsus in mundum venit & justitiam acquirendo & satisfaciendo.* Posteriora vero verba, Græce citata, ita distinguit: καὶ τὸ πνεῦμα ἐστὶ τὸ μαρτυροῦν. ὅτι τὸ πνεῦμα ἐστὶ ἡ ἀλήθεια, putatque prius hemistichium respicere præcedentia & hunc habere sensum: *Spiritus, qui Scripturam inspiravit, in & per Scripturam testatur JEsum venisse cum aqua & sanguine:* Nam alias, inquit, hæc verba nullo nexu cohererent. Hinc

Hinc verba postrema: ὅτι τὸ πνεῦμα ἐστὶ ἀλήθεια esse consuetudinem antecedentis existimat, & ita intelligenda: *Propterea Spiritus Sanctus qui in Scriptura & per eam loquitur, est omnimoda veritas.* Ut adeo Apostolus, juxta mentem Schuberti, ex criteriis veræ revelationis, in Scriptura Sacra comprehensis, satisfactione scil. Christi vicaria, justitiæque inde nobis comparata, colligat ad Scripturæ Sacræ Divinam originem, & ideo Spiritus Sancti testimonium, non in alia re consistere. Idem ex dicto Paulino 2. Tim. 3: 15, 16. inferendum esse credit, quum Apostolus inde docere videatur, Scripturam Sacram ideo esse θεόπνευστον, quia nos potest erudire ad salutem, quam & per fidem in Christum consequimur, & quia utilis est ad doctrinam, refutationem &c. Hinc ita concludit: Nonne hoc est asserere, Divinitatem Scripturæ intelligi ex illius contentis, quæ sunt veræ revelationis criteria. Respondemus vero ad hæc, 1.) generatim, nullam de eo esse controversiam, annon ex criteriis veræ revelationis ad Divinam S:æ S:æ originem vere & solide colligatur? Id enim affirmamus, & re ipsa in præcedenti capite probavimus; sed de eo vertitur controversiæ cardo, an internum Spiritus Sancti testimonium, cum Scriptura Sacra conjunctum, in tali collectione & ratiocinatione consistat? id negamus. Itaque cum ex allatis Scripturæ locis inferre vult Schubertus nos convinci de Divinitate Scripturæ ratiocinando ex criteriis, rem ipsam, de qua disputatur, non probat. 2.) Speciatim α) Ad dictum Johannis observeretur Apostolum in citato Cap. à v. 3. ad 21. in eo esse occupatum; ut ostendat facilitatem observandi voluntatem Dei de nostra salute, argumentum petens ex nostra fide, qua vineimus mun-

dum v. 4. Ostensus vero nullam esse difficultatem, credendi Jesum esse Dei Filium, qui venit cum aqua & sanguine, h. e. sacramento baptismi & altaris suam sanctitatem & iustitiam nobis offert & confert, atque sic regenerat & sanctificat, v. 5, 6. prout Spiritus verbum suum nos docet, h. e. nullam esse difficultatem assentiendi spirituali huic doctrinæ, in verbo scripto propositæ, dicit, *Spiritum testari, quod Spiritus est veritas* v. 6. id est, particula *ô* non casualiter sed determinative explicata, *Spiritum Sanctum testari, quod doctrina Spiritus sit veritas*, h. e. verissima, quando interius per doctrinam, à se patefactam, in hominum cordibus operatur, ea pulsat, trahit & movet, ut illam vere Divinam esse credant; Hoc etiam ulterius confirmat Apostolus in sequentibus. Sensum ergo & scopum Apostoli immutat Schubertus sua explicatione, nam ex illa, quia cuius non adeo facilis est, à criteriis revelationis, à sanctitate & iustitia Christi, quam tradit Scriptura Sacra, petitis, ad Divinam S:æ S:æ originem argumentatio, sequeretur aliquam esse difficultatem observandi Dei voluntatem. Posita autem nostra explicatione, nulla exsurgit difficultas, quum sic tota hæc res dependeat ex immediata Spiritus Sancti operatione, ut adeo argumentum Apostoli huc redeat: *Ad quodcumque credendum nulla requiritur vestra cooperatio, nullum vestrum adiutorium, id creditu vobis est facillimum: sed ad hoc ut credatis spiritualem doctrinam, verbo patefactam, esse vere Divinam, nulla opus est vestra cooperatione, vestraque ratiocinatione: Nam ipse Spiritus hoc testimonium immediate perhibet & operatur. Ergo.* Non itaque Schubertiana, sed nostra assertio, ex loco Johannis probatur. *β) Progredimur ad locum*

cum Paulinum 2. Tim. 3: 15, 16. quem suae favere opinioni arbitratur idem Vir Celeberrimus, sed immerito; Nam Sacras Literas non ideo esse à Deo inspiratas dicit Apostolus, quia possunt erudire ad salutem, & quia utiles sunt ad doctrinam &c. Sed potius versa vice ostendit, S:am S:am ideo nos posse erudire ad salutem, quia tota est θεοπνευστος & utilis ad doctrinam prout ex collatione versuum 15 & 16 constat. Deinde notetur adesse in v. 16. propositionem ex pluribus prædicatis compositam, in qua πᾶσα γραφή est subjectum, prædicata vero sunt θεοπνευστος & καὶ ωφέλιμος &c. Nam hæc duo copulative connectuntur, & ideo unum prædicatum complexum constituunt. Itaque licet non ea sit semper propositionum compositarum indoles, ut unius prædicati ratio contineatur in altero; si tamen is, hoc loco, obtineret modus, ad mentem Apostoli propius accederet, utilitatis Scripturæ rationem reddere ex ejus θεοπνευστία, quia hanc priori loco ponit, & est verum & reale fundamentum omnis, quæ inde provenit, utilitatis, quam Divinæ inspirationis fulcrum quærere in Scripturæ utilitate.

- 3.) Antea docuimus (§. 101.), Scripturæ efficaciam & internum Spiritus Sancti testimonium eo minus consistere posse in convictione ex criteriis revelationis ratiocinando deducta, quo certius est, non modo doctos, sed & indoctos, qui criteria ista partim ignorant, partim capere & intelligere nequeunt, hanc sentire & experiri Spiritus Sancti efficaciam. Sed excipit Schubertus, putatque distinguendum esse inter cognitionem criteriorum Divinæ revelationis distinctam & obscuram, sive,

*sive, confusam, non illam, sed hanc indoctis, & simplicioribus competere, hancque sufficere ad cognitionem, quam Spiritus Sanctus suo testimonio operari debet, ita, ut quilibet simplicior, Scripturam Sacram attente legens, & in ea inveniens non solum dogmata de Mediatore & illius merito, verum etiam miracula, quae in dubium vocari nequeunt, sic tacite argu-
mentetur: Quodcumque scriptum haec talia continet, illud est Divina revelatio. Atqui Scriptura S. ita. Ergo. R. Concedimus Schuberto notitiam laudatorum criteriorum non ex sensu-
libus & externis pendere ideis, sed in computum idearum innatarum omnino esse referendam; quia tamen magna est ejusmodi idearum differentia (vid. Psych. ration.), & haec criteriorum notitia continetur in ideis derivativis, non proximis, sed remotioribus, nam longo demum praemisso in prioribus Praenotionum partibus ratiocinio, eam in hac parte evolvere potuimus; eandem ut certam & ab omni formidine oppositi remotam, habere nequeunt simplices, solidiorum Philosophiae principiorum prorsus ignari. Quum itaque hoc modo confusa & obscura cognitio, quam urget Schubertus, nullam convictionem & certitudinem inferat, patet simpliciores hac ratione non posse certos esse de Divina Scripturae S. origine. Deinde sit, quod quidem simpliciores allato ratiocinio flectantur ad agnoscendam Scripturae Divinitatem, an inde sequitur internum Spiritus Sancti testimonium aliud non esse? Non arbitror, nisi ex alio fundamento ostendat Schubertus, praeter hanc ex criteriis convictionem, non dari aliud, in quo consistat Spiritus Sancti testimonium.*

§. 158.

Pergimus ad determinandum modum, quo convincamur de auctoritate Scripturæ S. canonica & normativa. In hac vero exponendo ut feliciter consequamur successum, paucis notemus, quæ requisita canonicam ingrediantur auctoritatem. Diximus canonicam auctoritatem esse illam Scripturæ perfectionem, ob quam existit ultima norma, dignoscendi eam ab aliis scriptis & versionibus firmandiq; dogmata fidei & morum, nec non omnes controversias Theologicas dirimendi. Seu est norma, ad quam exigi debent dogmata religionis Christianæ omnia (§. 151.).

Itaque ad hanc auctoritatem requiritur
1.) *θεοπνευσία*. Scripturæ, a nobis certo cognita. Nam ex inspiratione fluere vidimus (§. 149.) eam esse infallibilem fidei & morum regulam.

2) *Ut certissimus de idiomate originali*. Nam alias nequiret esse ultima & infallibilis fidei & morum norma (vid. §. 153.).

Quod ad horum requisitorum prius attinet, de illo convincimur eodem modo, quo certi reddimur de auctoritate causativa fidei (§. 107.), quam fundari in *θεοπνευσία* ostendimus.

Quod

Quod autem posterius concernit, de eo convincimur rationibus ante allegatis (S. 143. 144.), & testimonio Ecclesiæ primitivæ, h. e. ejus, quæ eo floruit, tempore, quo scriptores librorum utriusque testamenti vixerunt. Nam non provocando ad testimonium Ecclesiæ, à priori quasi, conveniens esse intelleximus, ut textus originalis V. esset Hebræus, Novi autem Testamenti Græcus, cui argumento ad ulteriorem convictionem accedit testimonium primitivæ Ecclesiæ, per fidam traditionem de manu ad manum ad posteritatem propagatum. Pertinent huc non modo varia documenta, ex ipso sacro codice deprompta, ex quibus ad textum originalem colligere licet (vid. S. 143. 144.), verum etiam alia plura, quæ nobis subministrat Historia Ecclesiastica utriusque Testamenti, quæ à Musæo in *Introd. in Theolog.* P. 2. cap. 6. p. 542 & seq. aliisque collecta, brevitatis gratia, hoc loco præterimus. Ex his præmissis propostiori canonicæ auctoritatis requisito ita argumentamur: *Quodcumque idioma linguae est illud, quo primum Ecclesiæ traditus est liber S. Scripturae, illud est à Deo inspiratum.* Per ea, quæ demonstrata sunt in S. 134. Atqui idioma Hebræum & partim Chaldaicum in V. Test. & in N. Test. Græcum est illud, quo primum traditi sunt Ecclesiæ libri Sacrae Scripturae.

Ve-

Veritas hujus minoris propositionis, ex laudatæ primitivæ Ecclesiæ testimonio, sed non solo, verum etiam rationibus antea allatis (§. 143. 144.), nobis innotescit. Concludimus ergo, idioma Linguae Hebræum & partim Chaldaicum in V. Test. & in Novo Græcum, quod sine ulla corruptione & mutatione nobis tradidit primitiva Ecclesia (§. 125.), esse Divinitus inspiratum. Ille itaque sensus, quem hæc fundunt idiomata, non autem alius, est norma dogmatum religionis Christianæ, & Canonicam habet auctoritatem. §. 159.

Etsi ergo testimonium Ecclesiæ de lingua originali librorum S. Scripturæ non contemnimus, sed potius adprobemus, inde tamen non sequitur, rationem ultimam, qua de auctoritate Scripturæ convincamur, ex testimonio Ecclesiæ esse repetendam. Per Ecclesiam h. l. non intelligimus coetum vere fidelium, sed visibilem coetum eorum, qui Christianam religionem profitentur. Pontificii autem imprimis Jesuitæ per Ecclesiam intelligunt Pontificem Romanum, in quo solo resideat Ecclesia repræsentativa, & cui soli tantum infallibilitatis tribuunt donum, ut ne concilio quidem vel universali vel particulari, seclusa pontificis auctoritate, ea comperat prærogativa. Itaque quum Ecclesia hoc modo constet hominibus non

Θεοπέποιθις, sed sibi relictis & in naturali statu spectatis, totum testimonium, quod Ecclesia de auctoritate Scripturæ perhiberet, ultra humanam adscendere nequit dignitatem, sed Scripturæ auctoritas est vere Divina (per ante demonstr.), & absurdissimum est statuere auctoritatem humanam esse ultimum & principale argumentum, quo convincamur de auctoritate Divina: Hoc enim modo, quia convictio ad Logicam pertinet, omnisque Logica veritas consistit in conformitate cogitationum cum rebus ipsis, atque sic tandem resolvitur in veritatem Metaphysicam & nexum rerum ipsarum; auctoritas humana esset, principium reale auctoritatis Divinæ. Ex quo dogmate quam multæ profluant ineptiæ vel me tacente, quivis intelligit, & facile perspicit, totum sic religionis Christianæ principium effici lubricum, immo everti plane, nec ullam amplius retinere posse auctoritatem Divinam. Præterea ex antea demonstratis (§. 152.) intelligitur, ultimum & principale auctoritatis S:æ S:æ fundamentum ab ipso Deo esse repetendum (§. 155.), ipsamque Θεοπνευσίαν, quæ constituit principale requisitum auctoritatis tam causativæ fidei, quam canonicæ (§. 153. 158), non ex alio principio, quam Deo ipso pendere

dere (§. 135.), nosque de ea ex criteriis veræ revelationis, argumentisque inde deductis, præcipue autem interno Spiritus Sancti testimonio convinci (§. 157. 158.).

Vehementer ergo errant Pontificii, qui ut auctoritatem Papæ à suo interitu liberent, suisque traditionibus auxilium ferant, fingunt canonicam Scripturæ S. auctoritatem, relative ad nos spectatam, totam quantam ab auctoritate & testimonio Ecclesiæ pendere. Horum quidam adeo ineptiunt, ut auctoritatem Ecclesiæ quodammodo superiorem esse credant auctoritate Scripturæ Sacræ, siquidem Ecclesiæ competat jus quosdam libros in canonem referendi, quosdam autem rejiciendi. Sunt etiam, qui non verentur, blasphemare S. Sacram, si auctoritate Ecclesiæ deferatur, non plus per se valere, quam fabulas Æsopi. Vid. B. Chemnitzii Exam. Conc. Trid. fol. 47. Verum quum hoc nimis crudum apparet, recentiores Pontificii, amolendæ invidiæ gratia, distinguunt inter auctoritatem Scripturæ, in se & quoad nos spectatam, illam à Deo, omnis veritatis auctore, dependere largiuntur, hæc vero ab Ecclesiâ, ita, ut aliunde, quam ex Ecclesiæ testimonio non convincamur de Divinâ Scripturæ auctoritate. Sed licet hoc aliquanto mitius videatur; re tamen ipsa resolvi in prius mox demonstravimus, ostendimusque; neque hoc posterius sine læsione auctoritatis Scripturæ absolutæ admitti posse. Potiora eorum argumenta recenset & confutat Celeb. Reuschius in sua Theol. Polem. p. 433. & seqq.

§. 160.

Perfectionem defini vi per consensum realitatum in uno (§. 737. Syst. Met.) con-

PARS IV.

T

fen-

sensum vero dixi consistere in tendentia plurium ad idem aliquod commune, scopum v. gr. vel finem, obtinendum (§. 735. Syst. Met.). Ergo *scriptum aliquod perfectum* dicitur, si omnes, quibus constituitur, partes ita inter se conspirant, ut ad scopum, cuius gratia est exaratum, exacte tendant. Consequenter *Scriptura est perfecta*, si omnia, quibus constituitur, ita inter se consentiunt, ut ad scopum, ob quem est exarata, scil. gloriæ Divinæ manifestationem & hominum æternam salutem, exacte tendant & plene sufficiant. Hæc Scripturæ perfectio vocari solet *essentialis*, à qua differt *integralis*, mox explicanda.

Brevem antea dedimus pro perfectione Scripturæ Sacre demonstrationem (§. 95.), sed quia inter affectiones Scripturæ merito numeratur ejus perfectio, plenius ostendi debet hanc affectionem Scripturæ Sacre esse tribuendam.

§. 161.

Scriptura Sacra est essentialiter perfecta. Antea ostendimus (§. 100.) singula Scripturæ asserta, mira analogia & harmonia, inter se consentire. Simul evicimus finem Scripturæ S. ultimum, quoad Deum ipsum, esse infinitæ Ejus gloriæ manifestationem, quoad homines vero, finem Scripturæ ul-

ti-

timum esse vitam æternam, intermedium, veram in Christum fidem, proximum, erudire homines ad salutem (§. 139.). Itaque Scriptura Sacra aut plene ad hos præclaros sufficit fines, aut non, prius ostendit Scripturam S. esse essentialiter perfectam (§. 160.). Si posterius ponatur, affirmeturque quasdam tantum veritates, quæ adductos faciant fines, prætermittis aliis æque necessariis, in Scriptura Sacra esse propositas, tunc, quia solus Deus est causa Scripturæ efficiens principalis (§. 137.), Qui amanuensium sacrorum ministerio in edenda Scriptura Sacra est usus (§. 142.), aut Deus omnia scitu necessaria scriptoribus sacris plene & perfecte non revelavit, aut Prophetæ & Apostoli voluntatem Divinam de hominum salute, sibi quidem plene revelatam, perfecte tamen non annunciarunt & literis mandarunt; Si prius, sequeretur, Deum aut non potuisse, aut noluisse omnia revelare; illud directe incurrit in Dei omniscientiam & omnipotentiam, & ideo est absurdissimum; hoc repugnat finibus, ob quos benignissimo Numini placuit nobis dare Scripturam Sacram. Si noluisset Deus per Scripturam plene nos erudire de modo perveniendi ad hos fines, idem sane esset, ac si noluisset ipsos fines, quod per ante de-

T 2

mon-

monstrata est absolum. Immo aperta sunt Scripturae loca, quibus testatur Deus, Se non modo per Scripturam voluisse detegere, sed & actu ipso detexisse omnia & singula, quae ad salutem & vitam æternam obtinendam creditu sunt necessaria: Ita enim loquitur Salvator noster sanctissimus: *Omnia, quae audivi à Patre, nota feci vobis Joh. 15: 15. Verba quae tradidisti mihi, tradidi eis, & ipsi receperunt. Joh. 17: 8. Spiritus Sanctus docebit vos omnia. Joh. 14: 26. Cum venerit Spiritus ille veritatis, ducet vos in omnem veritatem Joh. 16: 13.* Itaque infirmitatem Dei bonitatem & veracitatem maxima committeretur injuria, si poneretur, Deum noluisse Amanuensibus sacris omnia scitu necessaria plane revelare. Exploso priori membro argumenti dilemmatici, ad posterius nos convertimus, quo fingebatur scriptores sacros voluntatem Divinam de nostra salute, plene quidem sibi revelatam, imperfecte tamen annunciasse & literis mandasse; si hoc esset verum, sequeretur, Prophetarum & Apostolorum arbitrio ipsam Scripturam Sacram exarationem fuisse relictam, quod negat Petrus 2 Ep. 1: 21. neque Deus, sub hac hypothese, esset auctor omnium eorum, quae ad Scripturam S. pertinere debent, & quod caput rei est, non certi redderemur de

de Scripturæ ad nostram salutem sufficien-
tia, sed hoc finibus Divinis, ob quos nobis
Scripturam S. benignissime concedere vo-
luit (§. 139.), è diametro repugnat, eam-
que ob causam ab Optimo Numine nun-
quam permitti potuit. Taceo Apostolum
Paulum clara & rotunda sententia testari
Act. 20: 27. *Se nihil subterfugisse, quo minus
annunciaret nobis omne Dei consilium*, & simul
affirmare 2 Tim. 3: 15, 16, 17. Scripturam
Sacram instruere ministrum ecclesiæ ad o-
mne bonum opus, hominemque ad salu-
tem erudire, quod non posset, si quæ-
dam scitu necessaria fuissent ommissa. Ne-
que commemorabo Apostolos, si qua è sa-
lutari doctrina omisissent, nunquam ana-
thema ei dicere potuisse, qui aliud præ-
dicaret Evangelium, quam ipsi prædica-
verant, etiamsi angelus de cælo esset Gal.
1: 8, 9. ubi Evangelium non tantum ore
prolatum, sed etiam literis traditum, in-
telligitur. Immo contra sinceritatem su-
am, in prioribus demonstratam (§. 119.),
vehementer peccassent scriptores sacri, si,
ex proprio arbitrio, verbo Dei scripto ali-
quid demisissent vel addidissent; nam sub
gravi pœna talis audacia à sanctissimo Nu-
mine est interdicta Deut. 4: 2. 12: 32. A-
poc. 22: 18, 19. Nec si illa staret hypothe-
sis, possent literæ sacræ impedire, ne quis

in locum damnatorum unquam præcipi-
tetur, quod tamen impedit Luc. 16:25.
conf. v. 31. nec in certam fruitionem vitæ
æternæ nos adducere possent, adducunt
vero Joh. 5:39. 20:31. Itaque ex his o-
mnibus concludimus, Prophetas & Apo-
stolos voluntatem Divinam plene & per-
fecte nobis significasse, ipsique idcirco
Scripturæ Sacræ, jure optimo, essentialem
tribui perfectionem.

Scripturam Sacram ita perfectam esse, ut omnia do-
gmata, ad fidem & mores necessaria, complectatur,
præter Naturalistas, Judæos & Turcas, ne-
gant, qui Christiani videri volunt, Pontificii, ut
infinitis suis superstitionibus succurrant, & Monar-
chiam Papæ facilius tueantur. Inter alia ita argu-
mentantur: *Aut quilibet liber Scripturæ, aut in-
teger canon, continet doctrinam, quæ ad salu-
tem sufficit: Non prius, quia sic Deus multos
libros sine causa inspirasset. non posterius, quia
integer canon non existit.* R. Verum est utrum-
que. Nam & quilibet liber, pro tempore, quo
solus exstabat, sufficientem continet doctrinam, sic
libri Moïsis, qui primi & antiquissimi sunt doctri-
nam & legis & Evangelii complectuntur, quæ ho-
minibus illius ætatis sufficiebat. Sed ut Messias
promissus, quando advenerat, melius cognosci pos-
set, alia adhuc per Prophetas revelanda esse judica-
vit sapientia Dei v. gr. Eum nasciturum esse ex fa-
milia Davidis, & incorrupta virgine, non diruto
templo secundo, & completis 70 hebdomadibus, à
Daniële determinatis, quæ etiam ut omnia com-
pleta esse significaret, ostenderetque venisse, Messi-
am,

nam, Eumque non alium esse, quam JESUM Naza-
renum, addidit Novi Testamenti libros. Itaque
quum hæc additamenta sint nobis scitu necessaria ad
salutem, contendimus Scripturam S. non partialiter,
sed complexive, h. e. pro libris Novi & Ve-
teris Test. simul, sumtam, esse essentialiter perfe-
ctam: Faciles enim concedimus in uno alterove li-
bro non contineri omnia, fini nostro sufficientia,
nam quid tunc opus fuisset pluribus. Posterius
quod concernit in objectione membrum, max de-
monstrabitur canonem nostrum esse integrum, nec
ex eo aliquem periisse librum.

Pontificis, ut in aliis multis, sic etiam in enervan-
da Scripturæ Sacræ perfectione, consensum præ-
bent Zinzendorffiani, qui largiuntur quidem sine
revelatione Divina nos salutarem doctrinam non fa-
tis recte intelligere posse; fingunt tamen eam ex par-
te tantum in Scriptura S. esse descriptam vid. Heru-
hutianismus in Nuce. Th. 208. 209. Immo, ro-
tundo clamant ore, doctrinam cœlestem ex Scri-
ptura Sacra sufficienter demonstrari non posse,
demonstrari vero ex genio & spiritu universali
Ecclesiæ, & ex doctrinâ, quæ in illa est in
usu. Th. 241. Hoc autem non modo in per-
fectionem Scripturæ Sacræ manifeste impingit,
sed etiam ex ipsa ratione absurdissimum intelligitur:
Concedere enim Scripturam S. eum in finem nobis
esse datam, ut salutarem inde hauriamus doctrinam,
& tamen negare, eam esse ad hunc finem sufficien-
tem, id est maximam in sapientissimum Numen e-
vomere injuriam. Neque hanc absurditatem effugere
valent Zinzendorffiani, si vel maxime fingerent, Deum
data revelatione non nisi partialiter intendisse salutarem
illum finem, particulari & nova data revelatione ple-

nus successu temporis, promovendum: Nam sic Deus aut non potuisset, aut nolisset sufficientem revelationem statim dare; prius in omnisapientiam & omnipotentiam directe incurrit, posterius in summam Dei bonitatem, qua omnium & singulorum cupit salutem, est injurium.

§. 162.

Argumento historico antea demonstravimus (125.), Scripturam S. non esse corruptam, & ita mutatam, ut in omnibus exemplaribus & codicibus lectio genuina alicujus loci amplius non supersit; Quia vero fingunt Pontificii hanc Scripturæ integritatem non probari posse ex ipsa Scripturæ ejusque indole, & ideo aliquid deesse ejus perfectioni; contra hos adversarios, eorumque socios ex ipsa Scriptura, pro ejus puritate argumentabimur. Deus ex immensa sua gratia concessit nobis Scripturam, ut de iis nos instrueret, quæ ad salutem scitu sunt necessaria (§. 139. 140.). Sed, per infinitam sapientiam, media finibus suis sufficientia, semper subordinat Deus. Fieri ergo non potuit, ut ejusmodi corruptionem, ob quam genuinus Scripturæ sensus cognosci non posset, permitteret summa Dei in genus humanum bonitas, summaque ejus sapientia. Quamobrem graviter urget Salvator sanctissimus, Matth.

§. 18.

5:18. ne jota quidem vel apicem ex lege interituram esse, usque dum praterierit cælum & terra. conf. Luc. 16: 17. Immo contendit Luc. 21: 33. totum mundum esse interiturum, sua autem verba non peritura esse. Ergo sine hæsitatione colligimus, Scripturam S. à corruptione esse liberam.

Aliud pro eadem veritate addimus argumentum. Ante tempus manifestati in carne Christi non adulteratas esse sacras literas ex apertissimis Scripturæ testimoniis concludimus: Nam si tunc corruptus fuisset textus, id sine dubio significasset, & censoria virgula notasset, Salvator sanctissimus, quod, etsi alia Phariseorum & Judæorum vitia ac falsas doctrinas graviter reprehenderit, non tamen fecit, sed potius testatur insidere Phariseos cathedræ Moïsis, & hoc nomine esse audiendos Matth. 23: 2, 3. Immo, Synagogas Judæorum sabbatho ingressus, textum Biblicum, à Judæis legi solitum, evolvit, & ut Dei verbum de æterna hominum salute explicuit Luc. 4: 17. seqq. aliisque studiose legendum commendavit Joh. 5: 39. Quod nunquam fecisset, si textus sacer eo tempore fuisset corruptus. Elegantissima Veteris & Novi Testamenti harmonia, adhuc conspicua, simul ostendit codicem, quem nos agnoscimus sacrum, non esse

(T 5

ad 2

adulteratum: Nam quod Apostoli veritatem religionis Christianæ invicto argumento contra Judæos adstructuri, sua dixere ætate, se scilicet, habere testimonium, suo firmitus, in Prophetis comprehensum scriptis 2 Petr. 1: 19. nec quiequam extra Mo- sen & Prophetas docere Act. 26: 22. quod sollicita collatione prædicationis Apostolorum cum scriptis Biblicis Veteris Test. re ipsa, experti sunt Berrhoenses Act. 17: 11. id & nos eodem modo, libros Veteris & Novi Test. canonicos debita comparantes cura, non sine maxima animi voluptate sentimus. Itaque non adhuc adulteratum & depravatum esse nostrum canonem sine hæsitatione colligimus.

Hanc Scripturæ S. puritatem non ad ea tantum ejus pertinere dogmata, quæ ad credenda & agenda directe tendunt, sed ea quoque, quæ indirecte ad eundem hunc illustrem faciunt finem, jure defendimus: Quia enim hæc doctrinarum capita cum illis in scripto, quod Deum habet auctorem, amicissima conspirare debent harmonia, horum corruptio gigneret incertitudinem puritatis illorum, adeoque finis, quem data Scriptura intendit Deus, amplius obtineri non posset, quod infinite Dei sapientiæ, Bonitati & potentie repugnare antea vidimus. Recte hinc Pfeiferus in Cr. Sacr. Cap. 4. Qv. 5. Si admittatur in plurimis locis corruptum esse originale textum V. T. (immo & N. T.), utut dicatur, ea non pertinere ad fidem morumque doctrinam dubium tamen semper erit, anne etiam ea loca cor-

corrupta per injuriam aliamque fortuitam causam, quæ fidem & vitæ præcepta concernunt. Unde enim reddi quis poterit certior, quod ea omnia immunia permanserint à corruptione, alia autem corruptionis aleam subierint? sane si semel admittatur, errores in Scriptura S. commissos esse, facile in suspicionem vocari poterunt Scripturæ in ceteris, difficillime à corruptionis suspitione vindicari vel in unico loco.

§. 163.

Scriptum aliquod integraliter perfectum dicimus, quod omnes continet partes, sibi proprias. Hanc perfectionem, quæ affirmamus ex libris Prophetis & Apostolicis, in canonem relictis, nullum hodie desiderari, nec aliquam textus sacri perisse partem, Scripturæ S. tribuendam esse contendimus. Nam si qui libri, à Deo inspirati, unquam perierint, illi aut veritates, scitu necessarias, comprehenderunt, aut ejusmodi veritates non continuerunt. Illud sine negatione essentialis Scripturæ perfectionis (§. 160.), antea demonstrata (§. 161.), admitti nequit. Hoc vero si poneretur, statuendum foret, Deum in designando canone superfluum fuisse, eosque libros, quibus carere possumus, & per hypothesin adversariorum, caremus, sine ratione in canonem retulisse; sequeretur etiam, sub eadem hypothesi, Deum dedisse hominibus aliquam scripturam si,
ne

ne intentione eas erudiendi ad salutem, prius repugnat infinitæ Dei sapientiæ, quæ nihil facit frustra; posterius adversatur fini, ob quem Deus concedit hominibus Scripturam (§. 139.). Præterea, docet ipse Salvator Matth. 5: 8. ne literam quidem aut apicem sè sacro codice interituram esse, multo minus permittere potuit eadem Dei providentia, ut integer è sacro codice periret liber. Ex his ergo rationibus aliisque, quas, brevitatis gratia, prætereo, sine omni dubio concluditur; nullum librum, nullamque textus sacri partem, periisse!

Huic veritati contradicunt Pontificii, quibus se adiungunt Sociniani, aliique plures. Viginti allegantur libri, quos periisse statuunt. Nimirum 1.) *Vaticinium Henochi* Ep. Judæ. v. 14. 2.) *Liber fœderis* Exod. 24: 7. 3.) *Liber bellorum Domini* Num. 24: 14. 4.) *Liber Iustorum* Jos. 10: 13. 2. Sam. 1: 18. 5.) *Liber juris Regii* 1. Sam. 10: 25. 6.) *Liber 3000 Sententiarum* & 1005 *Canticorum Salomonis* 1. Reg. 4: 32. 7.) *Chronica Salomonis* 1. Reg. 11: 41. 8.) *Chronica Regum Israël* & *Judæ* 1. Reg. 14: 19. 15: 7. 9.) *Liber Nathanis* & *Gadi* 1. Par. 30: 29. 10.) *Liber Abiæ* & *Idonis* 2. Par. 9: 29. 11.) *Liber Semaia* 2. Par. 12: 15. 12.) *Liber Zebui* 2. Par. 20: 34. 13.) *Liber Choazi* 2. Par. 33: 19. 14.) *Liber Esaia de Usia* & *Hiskia* 2. Par. 26: 22. 32: 32. 15.) *Threni Ieremiæ de morte Iosia* 2. Par. 35: 25. 16.) *Chronica Regum Medorum* & *Persarum* Est. 10: 2. 6; 1. 17.) *Liber Domini*

mini Ef. 34:16. 18.) *Liber Jeremiae de excidio Hierosolymæ* Jer. 36:6,23. 19.) *Epistola Pauli tertia ad Corinthios* 1. Cor. 5:9. 20.) *Epistola Pauli ad Laodicenses* Coll. 4:16. Sed si ex eo fundamento, quo liber aliquis in Scriptura Sacra citatur, fuisset canonicus, inde etiam sequeretur poëtas gentiles, quos allegavit Apostolus Paulus, fuisse canonicos. Quam ob rem vel ex hoc exemplo patet scriptores sacros Veteris Test. ut majorem fidem apud auditores sibi conciliarent, potuisse provocare ad testimonium alienjus historiæ, literis exarata, quæ tunc temporis existit nunc autem periit. 2.) Si vel maxime concederemus, existisse omnes allegatos libros, quos nunc periisse ponitur: quo modo probabunt adversarii eos fuisse canonicos & à Deo inspiratos. Nam ex sola inscriptione & citatione, in S. codice obvia id non colligi posse statim ostendimus. 3.) Probandum est adversariis libros istos revera existisse & fuisse diversos ab iis, qui in nostro conspiciuntur canone. Ad quod ostendendum certum adferant necesse est fundamentum, quia conjecturis in re tanti momenti, ex qua integritas Scripturæ penderet, nullum concedimus locum. Neque admittimus Whitakeri in hac controversia judicium, quo putat nonnulla desiderari, quæ olim in canone Scripturæ fuerunt, & nihilominus canonem qui remanet, esse sufficientem, & omnia necessaria continere. Vid. Ejus Liber contra Stupleton. & Bellarmin. Controv. Q. 6. cap. 9. & Camerar. in Operibus p. 478. Nam si vel maxime quidam citati libri existissent, inde tamen non sequitur eos fuisse canonicos, deinde nostra, in demonstratione præsentis thesæos, argumentatio huic Whitakeri opinioni directe opponitur. Quam ob rem neque concedimus Joh. Pinedæ judicium, de quo

Hot.

Hottingerus in Th. Philolog. p. 533. seq. *Afferit Pineda amissos quidem esse libros nonnullos vere aliquando Canonicos, nullum tamen videri inconueniens, quod liber, qui aliquando fuit de Canone, id est. Divinae fidei & auctoritatis, proptereaque utilis & ad ecclesiae edificationem opportunus, postea intercederet, & amplius non exstet, quia, videlicet, sequenti tempore vel non tam utilis, vel non tam necessarius vel propter alium providentiae finem, ita tamen, ut ille usus, quem habebat in ecclesia, possit aliis suppleri.* Sed haec Pinedae opinio aperte contradicit demonstrationi quam pro integritate canonis nostri modo attulimus, aliosque praeterea involvit absurditates: nam omni tempore à primis parentibus ad finem usque seculi eadem est salutis via per fidem in Jesum Christum, eademque sunt sanctissima morum praecepta, semper & ubique observanda. Dicere ergo cum Pineda, librum à Deo inspiratum, & ideo talem, qui non potest non continere ad fidem & mores utilia ac necessaria, post aliquod tempus desuisse esse utilem & ecclesiae opportunum, maxime, sine dubio, involvit repugnantiam. Apertis verbis docet Scriptura, Deum voluisse eam dare, ut immorigeros semper convinceret & omni tempore Es. 30: 8. 59: 21. Fieri ergo nequit, ut aliquis liber Scripturae Sacrae uno tempore opportunus, alio non. Neque sapientissimae Dei providentiae convenit, ut sinat unum librum canonicum perire, ita tamen, ut usum, quem ille in ecclesia habebat, aliis datis suppleat: Nam si Deus potest conservare libros canonicos, ecclesiae suae gratiosissime concessos, sapientiae Divinae repugnaret, dicto modo multiplicare entia praeter necessitatem. Sed est omnipotens & summe sapiens

piens. Ergo ut permitteret unius libri canonici interitum, & usum, quem hic habebat liber, aliis datis suppleret, sine læsione summæ Dei potentix & sapientix statui nequit. Claudamus itaque hanc de integritate Scripturæ Sacræ disputationem verbis Salomonis Prol. 9. can. 4. Si canonici ejusmodi libri existissent, ecclesia non fuisset depositi, sibi à Deo traditi, fidelis custos, juxta illud 1. Tim. 6: 20. O! Timothee, depositum custodi. Cumque liber canonicus nihil aliud sit quam certa regula credendi, & vitam legi conformem instituendi, facere jacturam unius libri canonici, nihil aliud esset, quam regulam vivendi, juxta Dei præceptum, amittere.

§. 164.

Perspicuum dicitur scriptum, cujus verum sensum quivis intelligere potest, animus habens docilem, attentum, & à præjudiciis vacuum, linguæ etiam, qua exaratum est scriptum, non ignarum. Si Scriptura Sacra dogmata fidei & morum, tam clavis proponit verbis, ut quivis dictas possidens affectiones, verum ejus intelligat sensum, jure optimo *perspicua* dici debet.

Affectiones legentis bonæ vel malæ licet perspicui-rati Scripturæ, in se spectatæ, non officiant vel profint, nec ideo Scripturam, sed ipsum lectorem adficient; quum tamen perspicuitas scripti aliquam ad legentem involvat relationem, qua ita comparatum ponitur, ut alii id intelligere queant, in definitione perspicuitatis Scripturæ Sacræ non sine causa ad qualitates legentis simul respicimus, ut statim videat lector, quid pro eruendo vero scripturæ

pturæ sensu, à sua requiratur parte, ne credat
suum vitium ex defectu ipsius scripturæ oriri.

§. 165.

Scriptura Sacra est perspicua. Nam Scriptura Sacra est canon fidei & morum, eum in finem à benignissimo Numine nobis concessus, ut omnes erudiat homines de iis, quæ scitu necessaria sunt ad salutem, (§. 139.), & ad hunc producendum finem perfectus est & sufficiens (§. 161.). Ergo Scriptura Sacra, ab homine, debitis instructo requisitis, lecta, non potest non sufficienter intelligi, & ideo esse perspicua (§. 164.): Salva enim Scripturæ essentiali perfectione fingi nequit obscura, nam idem hoc foret, ac negare ipsam perfectionem, quæ si perspicuitate careret, non attingeret finem, & ideo penitus cessaret (§. 160.): Scriptum enim, ob necessariam & salutarem aliorum informationem directum ac compositum, si obscuritate laboraret, ineptum esset ad instruendos alios, careretque potissima perfectione, quæ adesse debebat, immo absolute inutile ac frustraneum esset. Quod si Scripturæ Sacræ adfingere-tur, supremo ejus Auctori, qui non alius est, quam solus Deus Trinus (§. 137.) ingens adscriberetur imperfectio, quasi, ob necessariæ facultatis defectum, Scripturam aptam.

aptam, perfectam & utilem efficere, finemque sibi propositum assequi, nequiverit. Quin ergo Scriptura Sacra sit perspicua dubitari nequit.

Argumentum quod pro perspicuitate Scripturæ attulimus, est immediata dicti Paulini. 2. Tim. 3: 15, 16. consequentia: Inde enim, quod Scriptura Sacra nos sapientes reddat ad salutem in Christo Jesu, sit divinitus inspirata, & utilis ad redargutionem, correctionem & disciplinam, hocque modo efficiat hominem perfectum, & ad omne bonum opus consummatum, prout Apostolus citato loco affirmat; sequi vidimus Scripturam Sacram non posse non dictam possidere perspicuitatem, quam etiam expressis verbis Scriptura de se ipsa profert. Verbum enim Dei, h. e. Scriptura S. vocatur lucerna, & lumen in tenebris lucens, viamque rectam ostendens. 2. Pet. 1: 19. Ps. 19: 9. Ps. 119: 105. Quæ prædicata Scripturæ non possent competere, nisi perspicuitate gauderet.

§. 166.

Itaque si cui obscura videatur Scriptura in iis, quæ nobis scitu necessaria sunt ad salutem, id non Scripturæ, sed ejus lectori est tribuendum, qui patitur deum

PARS IV. U hu-

hujus seculi, h. e. cacodæmonem, occæcare suos oculos, ne videat clarissimum Evangelii lumen 2. Cor. 4:4. & ideo pervertit Scripturam in propriam perniciem 2. Pet. 3: 16. qui enim requisitis, antea enumeratis (§. 164.), destituitur, nec quotidiana animi in divinis monitis exercitatione occupatur, sed quævis potius obvia contra divinam Scripturæ originem captat argumenta, ei sua, non Scripturæ culpa videtur sacer noster codex obscuritate laborare.

Facillimo igitur negotio confutantur Pontificii, qui contra Scripturæ perspicuitatem inde argumentum petunt, quod Hieropsaltes Ps. 119: 18, 34. 135. Deum oret, ut oculos sibi illuminet, & intellectum det, ut legem Dei scrutari possit; Nam qui præjudicio ambitionis occupatur, quasi ipse proprio ingenio & judicio posset res, in sacro codice occurrentes, investigare & rimari, nec ideo debita in sacras literas, earumque auctorem, reverentia, precibus, aliisque cultus divini partibus declaranda, & ad sacri codicis lectionem accedit, is propria culpa obscuritatem in illo invenit: Deus enim juxta effatum Salvatoris sanctissimi Matth. 11: 25. occultat suam voluntatem *sapientibus & intelligentibus* h. e. iis, qui ob humanam suam sapientiam, intumescunt, divinamque venditant stultitiam. 1. Cor. 1: 19--27. *eam vero detegit infantibus*, h. e. iis, qui filiali timore & obsequio se sub sapientia Divina subjiciunt, verbumque Divinum, ut verum judicii lac acceptant. Hoc sibi probe perspectum habuit David, cognovitque Deum

Deum, inter alia requisita, ad verbum suum recte intelligendum necessaria, preces etiam, ut adhibeantur, velle, itaque citato loco expetit sibi oculorum illuminationem investigandi verum legis Divinae sensum. Præterea observes, Davidi non tam sermonem esse de externa literæ intelligentia, quam interna cordis *πληροφορία*, quæ sine peculiari Spiritus Sancti illuminatione nemini obtingit.

§. 167.

Ex demonstratione, quam pro perspicuitate Scripturæ adduximus, sequitur ei ideo competere hanc affectionem, quia à benignissimo & sapientissimo Numine nobis in eum finem est concessa, ut sit infallibilis canon fidei & morum, nosque erudiat de iis, quæ scitu necessaria sunt ad salutem (§. 165.). Itaque 1.) Quam Genealogica, Chronologica, Onomastica, & Historica, etsi sua non careant utilitate, ad laudatum tamen finem directe non pertineant; possunt in his quædam occurrere obscura, salva, quam probavimus, perspicuitate. 2.) Perspicuitatem adsignavimus toti Scripturæ, nam ex fine qui totam adificat, hanc deduximus veritatem, cui itaque non obstat, quod in quibusdam Scripturæ partibus seu locis dentur quædam intellectu difficiliora, quæ tamen ex contextu, præcipue autem collatione aliorum

U 2

clara

clara evadunt & perspicua: Nam quoad dogmata fidei & morum, quod in uno loco obscurius dictum videtur, id in aliis pluribus, clarissimis exprimitur verbis.

Hinc sine difficultate solvuntur objectiones: 1.) *Petrus differte docet* 2. Ep. 3: 16. *in Epistolis Paulinis contineri quaedam duorumque intellectu difficilia.* Res. Hoc concedimus salva Scripturae perspicuitate. Præterea non dicit Petrus omnibus & singulis hominibus, ergo non absolute, sed quibusdam tantum, qui indocti & instabiles sunt, esse quædam in Epistolis Paulinis intellectu difficilia. 2.) *Eunuchus ille Act. 8: 30. sine interprete catiniam Esaie de Christo intelligere non potuit.* Ergo Scriptura, nisi explicetur, est obscura. Res. non exstat citato Actorum loco totam Scripturam esse obscuram, sed Thesaurarium non intellexisse, de qua persona ageret Propheta, quod, postquam adfulsit Novi Test. lux, omnibus & singulis, qui enumeratis gaudent requisitis, est clarissimum.

S. 168.

Perspicuitas, quæ scripto tribuitur, est vel Verborum vel Rerum: illa adest, quando ex verbis, quibus utitur scriptor, intelligi potest, quamnam notiones, secundum mentem ejus, sint conjungendæ vel separandæ. Hæc vero, quæ etiam *evidentia* dici solet, scripto non competit, nisi quatenus nexum veritatum, quæ in illo proponun-

ponuntur, plene perspicere & comprehendere valeamus.

In scripto humano, seu eo, quod agit de rebus, quas capere potest intellectus humanus, debet utraque hæc perspicuitatis species simul adesse, licet in relatione ad hunc vel illum hominem fieri possit, ut perspicuitate verborum gaudeat sine rerum evidentia. Quid ex. gr. in hac propositione: *anima est immortalis*, designent verba perspicue quis intelligere potest, etsi principiorum Metaphysicæ & Psychologiæ ignarus, nexum subiecti & prædicati introspicere nequeat.

S. 169.

Scriptura Sacra, quoad mysteria, quæ tradit, non gaudet perspicuitate rerum, sed verborum. Mysteriorum enim, quæ in sacro codice proponuntur, internam possibilitatem & actualitatem capere nequit mens humana (§. 64.). Veritatum ergo, quæ in mysteriis continentur, & inter se & cum ultimis cognitionis humanæ principiis, nexum introspicere & comprehendere nequit mens humana. Itaque, quoad nos scil. non habent hæc veritates perspicuitatem rerum (§. 168.), licet maxima fulgeant perspicuitate verborum, cuius rei veritatem in S. S. Trinitatis mysterio describendo antea ostendimus (§. 163.). Ostendunt quoque verba, quibus Johannes Evangelista Cap. 3:16. seq. describit totum redemptionis

nis negotium, maximam illis inesse perspicuitatem, licet rerum, quæ per eadem denotantur, careamus evidentiâ.

§. 170.

Sensus Scripturæ est id, quod Deus per eam nobis cognoscendum proponit. Hic duplex statui solet, *Literalis* & *Mysticus*, ille est, quem, ex intentione Dei loquentis, verba, pro lingvæ genio, immediate fundunt. *Hic* vero, quem per res, verbis denotatas nobis cognoscendum proponit Deus. Vel, ut alii loqui amant, *Sensus Mysticus* est, quando res vel persona, ipsis Scripturæ verbis immediate & proxime significata, ex intentione Spiritus Sancti in eodem Scripturæ loco est typus vel signum alterius cujusdam rei aut personæ.

Ex. gr. *sensus* dicti Exod. 12: 46. *literalis* est, de ossibus agni Pascalis non confringendis. *Sensus* autem *mysticus* est, quia hæc res præfiguravit Christum, ex cruce pendulum, cujus ossa non erant diffringenda. Quem sensum esse ex intentione Spiritus Sancti in eodem Exodi loco, patet ex Joh. 19: 36. Pari ratione, quando Jonæ 2: 1. narratur Prophetam fuisse per tres dies & noctes in ventre ceti, *sensus*, quem verba immediate & proxime gignunt, est *literalis*. Quando vero hæc historia transfertur Matth. 12: 30. ad significandum Christum per tot dies & noctes in sepulcro futurum esse, *sensus* est *mysticus*.

§. 171.

S. 171.

Distingvunt nonnulli inter *sensum literæ* s. *Grammaticum*, & *Literalem*. *Illum* esse dicunt, quem verba, proprie accepta, gi-
gnunt, licet juxta intentionem Spiritus
Sancti improprie sint accipienda. Hic au-
tem est, quem modo explicuimus. Sic
dum Salvator Herodem adpellat vulpem
Luc. 13: 32. & Matth. 5: 29. dicit, manus
& pedes, qui nos scandalizant, esse ab-
scindendos, & oculos eruendos, *sensus li-
teræ* est, Herodem esse ejusmodi animal,
& membra corporis nostri, re vera, esse
abscindenda.

Sed, quoad ipsam Scripturam, ejus-
que sensum *Θεοπνευστον*, non admittendam
esse hanc distinctionem contendimus; Nam
quum id sit Scripturæ sensus, quod De-
us per illam nobis significare intendit; &
per verba Scripturæ, improprie accipien-
da, non id nobis intelligendum offerat,
quod propria eorum exhibet significatio,
prout ex allatis locis patet, quæ secun-
dum literam accepta, contradictionem in-
volvunt, magnamque cum præceptis Di-
vinis inferunt repugnantiam; intelligitur
sensem literæ non nisi abusive dici pos-
se sensum Scripturæ. Quam ob rem sen-
sus literalis, qui intentioni Spiritus San-

U 4

eti

Et convenit (§. 170.), verborum & propriam, quando proprie sunt accipienda, & improprium, dum ea intentioni DEI respondet, comprehendit significationem. Sic citati Lucae loci, quia vulpes improprie significat astutum & callidum, illeque sensus contextui est conformis, sensus literalis est, Herodem esse astutum & callidum hominem. Eodem modo, quum membrorum corporis amputatio & oculorum evulsio præcepto decalogi quinto repugnent, sequitur improprium esse verborum Matth. 5. acceptionem, eamque sensum ejus exhibere literalem, quo in genere significare intendit sanctissimus Salvator inordinatorum motuum & affectuum coercitionem. Hinc pro diversitate acceptionis verborum propriae, & impropriae, sensum literalem dividimus in proprium, quem verbis proprie, ex intentione Spiritus Sancti, accipiendis, nobis cognoscendum proponit Deus v. gr. Ebr. 11: 6. *Sine fide est impossibile placere Deo: & improprium*, quem intendit Spiritus Sanctus, verbis non in nativa significatione, sed improprie accipiendis, v. gr. *Deus est elypeus nostræ & merces nostra multa valde* Gen. 15: 1. Quod Logica docet, sine urgente necessitate, a proprio verborum significato non esse recedendum, id, in sensu Scripturæ Sacrae literali proprio vel improprio

proprio statuendo, sollicite observari debet. Urgens vero necessitas tunc adest, quando verba, proprie intellecta, gignunt sensum 1.) absurdum & rectæ rationi inimicum. 2.) Analogiæ fidei & evidentioribus Scripturæ locis adversum. 3.), Cum fine, ob quem Deo placuit nobis dare Scripturam, totaque orationis connexionione non consentaneum.

§. 172.

Sensus Scripturæ S.æ literalis non est nisi unus, seu, cujuslibet dicti Biblici, in sua cohesione spectati, sensus est tantum unus, non autem multiplex. Scriptura Sacra solum Deum agnoscit auctorem primarium (§. 137.), Qui non frustra, sed ob sapientissimos & saluberrimos fines eam totam inspiravit (§. 139.). Nullus ergo ejus locus dari potest sine suo sensu. Sensus Scripturæ est vel literalis vel mysticus (§. 170.). Quilibet igitur Scripturæ locus, sensum habet, aut literalem tantum, aut solum mysticum, aut literalem & mysticum simul. Solus autem mysticus in nullo Scripturæ loco dari potest, nam supponit rem vel personam ipsis Scripturæ verbis proxime & immediate significatam, & ideo sine sensu literali dari nequit (§. 170.). Ergo quilibet Scripturæ locus habet sensum literalem.

Figuramus unius loci in plena licet connexionione spectati, plures tamen coordinatos dari sensus literales. Est autem literalis sensus ille, quem, ex intentione Dei loquentis,

U 5

ver-

verba, pro linguae genio, immediate gignunt (§. 170.). Ergo si plures ejusmodi darentur sensus, plura & à se invicem diversa nobis, per unum eundemque locum & eadem ejus verba, cognoscenda proponeret Deus. Ambiguus itaque esset quilibet Scripturae locus, & ideo non perspicuus & clarus, quod demonstratis repugnat (§. 166. 170.). Ergo unius dicti Biblici, in sua cohaesione spectati, dari nequit, nisi unus sensus literalis.

Idem alio ostenditur argumento: Scriptura Sacra est infallibilis fidei & morum regula (§. 149.), à Deo ipso principaliter profecta (§. 137.), Qui est veracissimus & fallere nescius. Non ergo ludit amphibolus, ut malus spiritus in oraculis Ethnicorum v. gr.

Ajo te, Ajacida, Romanos vincere posse.

Aut itaque dicendum, Deum non esse auctorem Scripturae, aut fatendum cujuslibet ejus loci non esse nisi unum sensum literalem. Sed falsum est prius, ergo posterius est verum.

Præterea. Quod Scriptum plures admittit sensus literales, illud nequit esse purum, certum & firmum. Nam quod non significat unum quid, id nihil certo significat, unde etiam propositio conversa in-

intelligitur verissima. Et idcirco quodcunque scriptum est purum, certum & firmum, illud nequit plures uno admittere sensus literales. At tota Scriptura Sacra est norma fidei & morum certissima (S. 149.), firmissima 2 Petr. 1: 19. quin & pura & purgatissima, h. e. procul ab omni mixtura Pf. 12: 7. 119: 140. Prov. 30: 5. Ergo cujuslibet dicti, in Scriptura Sacra comprehensi, plures uno sensus esse nequeunt coordinati.

Dico, non dari plures *coordinatos* seu formales, h. e. tales, qui verbis Θεοῦ νεὺς οὐς immediate & citra consequentiam intenderentur; dantur tamen plures *subordinati* seu *virtuales*, qui ex formali per legitimam consequentiam possunt demonstrari. Ex gr. dicti Matth. 4: 10 *Dominum Deum tuum adorabis, & ei soli servies.* Sensus formalis jubet, solum verum Deum a quolibet homine esse religiose colendum. Ex hoc plures sequuntur sensus subordinati. 1.) Is, quem ipse Salvator citato loco intendit: Ergo diabolus non est adorandus. 2.) Ergo sculptilia, imagines, beate defuncti, Maria, Angeli &c. non sunt religiose colendi. Statuimus unius dicti Biblici non esse nisi unum sensum formalem, ex quo, per legitimam consequentiam, varii deduci possunt virtuales seu, subordinati; quas æque ac formales, a Deo ipso esse intentos, & ideo pro infallibili Dei verbo habendos, facile intelligitur: Nam posito principio, ponitur principiatum. Deus autem omniscius potuit τὸ πρῶτον i. e. sensum formalem, tanquam principium, quin
ergo

Ergo Eum simul intendisse omnia principiata, quæ vere & legitime inde fluunt, dubitari nequit. Cuius rei infallibile argumentum nobis præbet ipse Christus, ex asserto Moysi. Exod. 3: 6. quo *Deus* dicitur *Deus Abrahami, Isaci, & Jacobi*, Sacerdotes de animarum immortalitate & mortuorum resurrectione convincens Matth. 22: 31, 22. contra Phariseos quoque suam Divinitatem ex asserto Davidis Pl. 110, 1. quo Messiam vocat Dominum suum, inferens Matth. 22: 43. Immo eo ipso, quo arguit Sacerdotes in seipsum scripturarum Matth. 22: 29. clare iudicat, completam Scripturæ scientiam simul involvere cognitionem conclusionum; quæ ex illa legitime fluunt. Thesi, qua demonstravimus, Scripturæ sensum literalem duplicem aut multiplicem non errari, vehementer contradicunt Pontificiis, ut Scripturam obscuritatis arquant, & monopolium interpretationis Papæ suo vindicent. Potiora eorum argumenta in prælectionibus confutare studebimus.

S. 173.

Is tantum locis sensus mysticus inest, quibus illum tribuendum esse Deus in verbo suo testatur. Nam sensus mysticus est, quando res vel persona, verbis proxime & immediate significata, ex intentione Dei in eodem Scripturæ loco est typus alterius rei vel personæ (§. 170.). Intentionem vero Dei, quam ipsa verba non significant, sed res, verbis denotata, designare debet, à priori determinare non possumus: Nostrum enim non est, liberrimi Dei arbitrii eruere determinaciones, & id omni-
um

um minime in mysteriis & oeconomia gratiae, ad quæ significanda typis in Veteri Test. ulus est Deus. Ergo sensum mysticum loco Scripturae tribuere non debemus, nisi ipse Deus in verbo suo significet, talem ei inesse.

Sic loco Exodi 12: 46. *os non confringetis in eo*, sensum inesse mysticum, de ossibus Salvatoris sanctissimi non frangendis, nemo intelligeret, nisi placuisset Spiritui Sancto ostendere 1 Cor. 5: 7. Christum esse nostrum agnum Paschalem, & in illo impletum esse, quod praefigurabat agnus Paschalis, Joh. 19: 36.

Ex his aliisque exemplis pluribus clare constat, Socii adfclas & Remonstrantes, à vero multum discedere, dum nulli in Scriptura Sacra, sensum mysticum admittunt, aut, quem ita vocant, tantum pro accommodatione quadam, à scriptoribus Novi Test. præter intentionem Spiritus sancti, facta & excogitata habent. Ex hac hypothese sequitur, Amanuenses sacros Novi Test. ad typos & praefigurationes Veteris Test. NB, ut in Christo impletas, provocantes, contra intentionem Spiritus Sancti id fecisse; eoque omnem his argumentis perdidisse efficaciam convincendi contradicentes. Sed quam hoc est falsum, tam verum ab altera est parte dari sensum mysticum, per sensum literalem à Spiritu Sancto vere intentum.

S. 174.

Duplicem facere solent sensum mysticum, *innatum* scil. & *illatum*. Ille est, quem ipsa Scriptura innuit; hic vero est rei, literaliter in Scriptura S. contentæ, ad aliam

am rem significandam, ob intercedentem similitudinem, ad commodatio, non à Spiritu Sancto, sed interprete humano instituta & formata. Quoniam vero sensus Scripturæ mysticus non est, nisi quem Spiritus Sanctus verbo suo se intendere testetur (§. 170. 173.), patet, sensum mysticum illatum, stricto sensu, non esse sensum Scripturæ, & ideo heic in computum non venire nisi sensum mysticum innatum.

Ita ex. gr. Sacrificiorum Veteris Test. cruentorum sensus mysticus, quo Christi passionem atque mortem pro nostris peccatis præfigurabant, est innatus, nam claris verbis docet Scriptura multis in locis, præcipue autem in Epistola ad Ebræos, Deum per sacrificia ista hunc intendisse sensum. Si vero quis historiam, qua I Sam. 14:27. seq. narratur, *illuminatos esse Jonathans oculos, quam primum gustabat aliquid mellis, per sylvam fluentis, ad commodet ad prædicationem Evangelii in Novo Test. factam, & per omnes gentes publicatam, qua omnium hominum, gravi peccatorum pondere pressorum, & gratiosæ Spiritus Sancti operationi non resistentium, mentis oculi illuminantur & ad Deum convertuntur: sensus est mysticus illatus.*

Quamvis itaque sensus hi illati, stricte loquendo, non sint sensus Scripturæ Sacræ; Si tamen non pro cuiusvis somniatione effutiantur, nec dignitatem Scripturæ extenuant, sed potius in ea fundantur, & eum analogia fidei consistunt, hæcque ratione utiles sunt & ad ecclesiæ ædificationem compositi, non sunt rejiciendi, sed laudandi potius & adprobandi.

§. 175.

Ratione modi, sensum mysticum innatum cognoscendi, eum dispescere solent in *Explicitum & Implicitum*. Ille est, quem Scriptura Sacra clavis verbis innuit. Hic vero, qui ex certis indiciis, in Scriptura occurrentibus, colligi debet.

Ita prioris speciei sensus mysticus est Jon. 2: 1. nam expressis verbis significatur Matth. 12: 39, 40. Jona commorationem in ventre ceti per tres dies, præfigurasse corporis Christi per totidem dies in sepulchro commorationem. Pari ratione serpens æneus, à Mose suspensus, sanitatem dans adspiciendus Num. 21: 8, 9. est typus explicitus Christi, in crucem tollendi, & fide ad salutem adspiciendi: Nam expressis verbis hoc docetur Joh. 3: 14, 15. Sed per propitiatorium in arca fœderis Exod. 25: 17. Christus sensu mystico innato, sed implicite designatur, quia inde quod Christus Rom. 3: 25. adpeletur *ἱλαστήριον*, illum elicimus sensum: Tunc enim sensum mysticum implicitum adesse colligimus. 1.) Si nomen unius hominis vel rei, de qua in Veteri Test. agitur, alteri tribuitur. Pertinet hoc exemplum, modo allatum. Sic etiam Christus dicitur agnus Paschalis 1 Cor. 5: 7, Davides Ezech. 34: 23. Hos. 3: 5. ergo agnus paschalis & Davides, sed diversa ratione, præfigurabant Christum. 2.) Quando manifesta verborum & phrasum allusione alterum ad alterum refertur. Ita dum Es. 9: 4. respicitur ad victoriam Gideonis Jud. 7: 28. discimus illam repræsentasse victoriam Christi, de hostibus per verbum Evangelii reportandam. 3.) Quando Scriptura de aliquo vel rerum genere vel toto
decla-

declarat, illud respectum mysticum habuisse, inde in priori casu ad comprehensarum specierum, & in posteriori ad contentarum partium sensum mysticum, ei, quem genus & totum habent, analogum recte, sed non sine cautione, colligitur. Sic de ceremoniis Moisaicis, in genere spectatis, constat, illas fuisse umbras bonorum futurorum Ebr. 10: 1. Ergo sacrificia, purificationes, & lotiones Leviticae, nec non aliae res, huc pertinentes, mystici quid continent, quod in Christo est impletum. Pari ratione totum tabernaculum fuit emblemata ecclesiae Zach. 6: 15. Ebr. 2: 7. idem igitur de partibus templi dicendum erit. vid. Rambachi Herm. Sacra p. 75 & seqq.

§. 176.

Mysticus Scripturae sensus discesci praeterea solet: 1) in *Allegoricum*, quo historia Scripturae vere gesta, ad mysterium quoddam, sive, spirituales doctrinam, ex intentione Spiritus Sancti refertur. Hoc modo historia duarum Abraham uxorum Gen. 16 & 21. transfertur ad duo testamenta eorumque proprietates Gall. 4: 22. Sic etiam historia uxoris Lothi, ex Sodoma egredientis & retrospicientis, allegorico explicatur sensu Luc. 17: 32. ne ex spirituali Sodoma semel egressi, retrospiciamus & recidivam peccati & impenitentiae patiamur. 2) *Typicum*, quando sub externis factis seu Prophetice visionibus res occultae, sive praesentes sive futurae, figurantur, &

& præsertim, quando res gestæ Veteris Test. adumbrant res gestas Novi Test. Pertinent huc varia exempla, quorum quædam adferre placet. Esaias Cap. 20: 2. *nudus*, i. e. veste sua prophetica exutus, *incedit*, ad adumbrandam cladem Ægyptiorum & Æthiopum. Jeremias Cap. 16: 2, 5. à matrimonio, liberorum procreatione, & conviviis abstinere jubetur, ut hoc typo calamitates gravissimas populo Dei denunciaret. Huc etiam pertinet Agabæ Prophetæ actio, qua accepto Pauli cingulo suos ipsius pedes & manus ligavit, ad significandam Pauli captivitatem Hierosolymitanam Act. 21: 10. seqq. Visionem Jacobo factam, qua, Gen. 28: 12. seqq. videbat scalam, in terra constitutam, cujus summitas pertingebat ad cælum, & ecce angeli Dei adscendebant descendebantque per eam v. 13. Ecce autem Jehova stans super eam dicebat: Ego sum Jehovah &c. ad seipsum, tanquam antitypum, refert ipse Christus Joh. 1: 51. Sic etiam serpens æneus Mosis Num. 21: 8, 9. typum gessit Christi, in cruce sublatis, & à morsibus serpentis infernalis credentes sanantis Joh. 3: 14, 15. Isaac, à parente Abrahamo oblatus, & per extraordinariam Dei actionem in vivis conservatus Gen. 22: 2-12. typum gessit Christi in mortem à cœlesti Patre pro nobis traditi. Rom. 8: 32.

PARS IV.

X

&

& ex mortuis reducti, quod insinuat Ebr. 11: 19. 3:0) *Parabolicum*, quo res aliqua, ut gesta, narratur, & ad aliud spirituale designandum refertur. Pertinet huc ex Vet. Test. narratio Iosami de arboribus regem sibi quarentibus & eligentibus Jud. 9: 8. cujus explicatio subiungitur v. 16. & seqq. Sic etiam à Propheta Nathane Davidi proponitur parabola 2 Sam. 12: 1. seqq. quum, ut veram historiam, cum acceptasset David, ostendit Propheta v. 7. seqq. parabolam esse, quam ad Davidem applicat. In Novo Test. & Evangeliiis frequentiores sunt parabola: Christus enim in suis concionibus parabolico dicendi genere crebro est usus.

Plura, quae has sensus Mystici species illustrent, exempla, nec non variae regulae huc spectantes, leguntur in Glassii Philolog. sacra L. 2. P. I. Tract. 2. Sect. 2. & seqq. p. 289. - 350. qui hanc optime est persecutus. Pontificii, qui sensum mysticum plus justo urgent, eum distinguere solent in *Allegoricum*, cum verba Scripturae, praeter literalem sensum, significant aliquid in Novo Test. quod ad Christum vel ecclesiam Christi pertineat. Exempli loco provocant ad Gal. 4: 22. seq. *Tropologicum* s. *Moralem*, quo verba aut facta referuntur ad aliquid significandum, quod ad mores pertineat 1 Cor. 9: 9. ubi dictum Deut. 25: 4. de ore bovis triturantis non claudendo, applicat Apostolus ad homines, praecipue vero ministrorum ecclesiae sustentationem: *Anagogicum*, cum verba aut facta refe-

referuntur ad significandam vitam æternam. Sic requies Israëlitarum, transfertur ad denotandam vitam æternam Ebr. 3 & 4. Sed hanc divisionem non satis esse accuratam Orthodoxi dudum demonstrarunt, quare aliam, cujus mox delineavimus indolem, in ejus substituerunt locum, qui simul contra Romanenses ostenderunt. 1.) nonnisi præeunte Scriptura in aliquo ejus loco querendum esse sensum mysticum (vid §. 173.) & ideo 2.) non cuilibet dicto inesse sensum mysticum. 3.) Nec sensum mysticum, cum literali conjunctum, duplicem efficere Scripturæ sensum, sed unum tantum scil. literalem, sub quo subordinatur mysticus. Præterea non est confundendus Scripturæ sensus cum ejus applicatione varia. Concedimus applicationem loci Scripturæ multiplicem esse posse 2 Tim. 3: 16. dum interim sensus manet unus.

§. 177.

Inter affectiones Scripturæ Sacræ numeratur ejus *efficacia*, quam ei competere antea demonstravimus (§. 101.). Hoc autem loco in ejus indolem distinctius nobis est inquirendum. Itaque primum notamus, hanc *efficaciam* non esse nudam *potentiam*, sed includere *vim operandi*: Posita enim potentia, siue impedita, siue non impedita, non poni actum, posita autem vi activa, non impedita, poni effectus, docet Metaphysica. Sed posita verbi Divini audientia ponitur fides Rom. 10: 17. vel ad fidem major minorve, pro cordis contumacia, sollicitatio Act. 26: 28. immo, re-

nitentia naturalis, nisi accedat morosa, convictio (§. 101.). Ergo Scripturae efficacia non est nuda potentia, sed vis operandi fidem & salutem. Quod etiam inde evincitur, quia tota Scriptura sacra est verbum Christi (§. 137.), verba autem Christi sunt spiritus & vita, Joh. 6: 63. Ergo gaudet vi interna operandi & efficiendi.

Recte hinc Hollazius in. Exam. Theol. p.m. 992. ex Ed. Telleri. *Efficacia verbi Divini non est tantum obiectiva, aut significativa, qualis est statua Mercurialis, qui viam ostendit, sed non efficit, ut viator ambulet; sed effectiva, quoniam verbum Dei non ostendit duntaxat viam salutis, sed & salvat facit animas Jac. 1: 21.* Dicit quidem Apostolus, verbum Dei posse salvare animas, inde tamen non sequitur, cum verbo Dei nudam assignare potentiam, & ideo male ab Hollazio citari: Nisi enim verbo inesset nativa vis salvandi animas, sed nuda tantum potentia sine alio accedente principio operativo non posse salvare animas: Quia vero Apostolus citato loco sine ulla restrictione & relatione ad aliud quid, dicit verbo inesse potentiam salvandi animas, facile intelligitur, Apostolum h. l. assignare Dei verbo potentiam non nudam, sed eum vi operandi conjunctam. Idem praeterea ex loco parallelo elicitur Rom. 1: 16. Ubi Evangelium & consequenter tota Scriptura Sacra adpellatur, *divinus Oes in salutem omni credenti, Deus frast, ut re- &c* verit Suecus interpret: Nam *divinus Oes* NB.

NB. in salutem tanquam in suum effectum tendens, non potest non esse operativa.

§. 178.

Vis hæc verbi Divini non consistit in morali persuasione, sed supernaturali operatione, qua Spiritus Sanctus cum verbo suo unitus, vias rerum divinarum exhibet notiones, quibus convincuntur & ad obsequium flectuntur animi hominum non morose resistentium. Nam etsi non negemus orationi & sermoni humano, apte & legitime ordinato, competere quandam efficaciam rationibus intellectum ad assensum, voluntatem vero persvasoribus argumentis ad affectum movendi: si tamen verbum Dei & Scriptura Sacra non præstantiori & majori gauderet efficacia, renitentiam naturalem, qua laborat homo & voluntati Divinæ reluctatur, vincere & superare non magis posset, quam orationes Ciceronianæ, quod antea demonstratis (§. 101.) e diametro repugnat: quam ob rem Apostolus Paulus Evangelium non modo vocat virtutem Dei, Rom. 1: 16. verum etiam suum præconium, & ideo totam Scripturam Sacram, expresse contradistinguit, persvasoribus humanæ sapientiæ verbis, & idcirco omni morali persuasioni, eamque ex adverso vocat demonstrationem Spiritus & virtutis 1. Cor. 2: 4. Quin ergo efficacia Scripturæ Sacræ

consistat non in morali persvasione, sed supernaturali operatione dubitari nequit, quam ex conjunctione Spiritus Sancti cum suo verbo oriri evincunt Scripturæ loca, mox allegata, aliaque plura.

Cum Scriptura Sacra conjuncta est efficacia Divina perducendi homines ad salutem (§. 101.). Hæc autem efficacia consistere debet in vi, exhibendi vivas & efficaces rerum divinarum notiones, quibus penitentia naturalis vincatur (§. 84. 59.), quæ non modo in defectu debitæ perfectionis, in intellectu & voluntate consistit, verum etiam prava concupiscentia & inimicitia adversus Deum se exserit (§. 33.). Ergo vis verbi Divini, consistens in supernaturali Spiritus Sancti operatione (per dem.), occupatur in exhibendis notionibus rerum Divinarum vivis & efficacibus, quibus convincuntur & ad obsequium flectuntur animi hominum, non morose resistentium.

Disputatum est inter Theologos, qualis sit vis & operatio Spiritus Sancti, cum verbo suo conjuncta, *an moralis vel physica?* Concedunt quidem, quod & nos modo demonstravimus, hanc operationem esse supernaturalem & hyperphysicam, sed de eo disceptatur, an physice vel moraliter agat? Si physica actio stricto accipiatursensu, quo corpus in corpus agere solet, illud suo contactu & impulsu movendo, absit dicamus vim verbi Divini esse physicam. In præ-

senti

senti enim casu non est actio corporis in corpus, sed spiritus cum verbo conjuncti, in animam spirituales. Si autem physica actio, ea dicatur, qua una res in alteram vere & realiter agit, h. e. qua una res est causa efficiens mutationum in altera, largimur & defendimus efficaciam verbi Divini hoc sensu esse physicam, quæ cum modo agendi hyperphysico optime consistit, infertque Spiritum Sanctum, cum verbo suo intime junctum, vera & reali actione vividissimas reddere rerum Divinarum notiones, verbo suo propositas, ita, ut spiritus sint & vita, iisque convincantur & ad obsequium flectantur animi hominum, non morose resistentium. Qui vero inter orthodoxos credunt efficaciam Scripturæ Sacræ esse vim *moralem*, eam non opponunt actioni hyperphysicæ & reali, sed physicæ naturali, nec putant eam agere per nudas representationes & persuasiones, quo sensu sermo humanus intellectum illuminat & ad assensum movet. Vid. *Halssemanni* Prælect. in Form. Concord. Art. 8. sect. I. Part. 2. §. 2. Existimant ergo vim *moralem* hoc loco denotare eam, qua Spiritus Sanctus, per verbum suum, producit in anima nostra effectus spirituales & salutes, spirituali & morali ejus naturæ non contrarios: Postulat vero spiritualis & moralis animæ natura, quam gratia Dei si mutaret, ex homine faceret non-hominem, quod finibus Divinis de salvando genere humano è diametro adversatur, postulat, inquam, representationes & notiones, ad quas flectatur, non autem nude pervasorias, sed vividissimas, quibus vincatur renitentia naturalis, cum vera & reali Spiritus Sancti operatione conjunctas. Hoc igitur modo patet, inter eos, qui operationem, Spiritus Sancti cum verbo conjunctam, dicunt hyperphysicam quidem sed naturalem, & eos, qui *moralem* tuer-

tur, veri nominis non dari controversiam, nam ex modo explicatis elucescit, illam agendi rationem includere hanc, & hanc illam.

§. 179.

Est hæc Scriptura Sacra efficacia vere Divina ab ipso Deo, & adpropriative, Spiritu Sancto originaliter pendens, verbo autem, per unionem Spiritus Sancti cum illo, mysticam & individuan, communicata. Nam tota Scriptura est à Deo & appropriative, à Spiritu Sancto inspirata, (§. 137.), ita ut hinc pendeat auctoritas S.æ S.æ causativa fidei (§. 157.) Hæc autem assensum credendorum in intellectu hominis, non morose resistentis, generat & confirmat (§. 153.), & ideo consecrarium est efficaciæ verbi Divini (§. 178.). Ipsa ergo hæc efficacia originaliter à Deo & adpropriative à Spiritu Sancto dependet. Hinc etiam Scriptura vocatur potentia Dei Rom. 1: 16. collocaturque in demonstratione spiritus & potentia 1. Cor. 1: 12. Unde simul conficitur Spiritum Sanctum esse cum suo verbo conjunctum ratione quadam mystica & supernaturali (§. 178.) Quod etiam ex operationibus & effectibus verbi Divini clarissime colligitur. Verbo enim Dei ad ecclesiam vocamur 2. Tim. 2: 14. illuminamur 2. Pet. 1: 19. convertimur Jer. 23: 29. regeneramur 1. Pet. 1: 23. justificamur 1. Cor. 3: 9. renovamur Joh. 17: 7, conservamur Ps. 119: 11. sal-

salvamus Jac. 1:21. Hæ autem operationes sunt supernaturales, & Spiritui Sancto in Scriptura Sacra tribuuntur. Eas ergo à Spiritus Sancti conjunctione cum verbo oriri, ipsumque Spiritum Sanctum cum hoc verbo esse conjunctum, omnium clarissime elucescit.

Quia itaque efficacia S:æ S:æ non ei sed Spiritui Sancto competit originaliter & independenter, patet ratio cur Augustana Confessio Art. 5. Scripturam Sacram vocet instrumentum. Duplicis autem generis sunt instrumenta, *operativa vel non operativa*. Scriptura ergo, quia non indiget vi quadam externa, sibi admovenda, sed Spiritus Sancti efficaciam sibi habet conjunctissimam, est instrumentum s. organon operativum.

§. 180.

Efficacia, quam Scripturæ Sacre attribui-
mus, ei *intrinsece & semper* competit. Nam
efficacia Scripturæ ideo competit quia
spiritum, cum illa mystice junctum,
habet auctorem (§. 179.). Quam ergo in-
terna & perpetua est Scripturæ affectio, eam
esse Dei & Spiritus Sancti verbum (§. 129.
137.): tam etiam interna & constans est
Scripturæ efficacia. Non aliter igitur à
Scriptura separari potest ejus efficacia, quam
si verbi Divini naturam & essentiam a-
mitteret, quod idem foret ac absurdissime

X 5

affir-

affirmare, verbum Dei non esse Dei verbum.

Veritatem hanc testatur ipsa Scriptura, quando verbum Divinum Matth. 13: 3. Luc. 8: 5. comparat cum semine: *Nam quemadmodum semini semper & perpetuo inest fructificandi virtus, sive terræ commissum sit, sive secus; ita verbum Dei, in se & actu primo, ea pollet virtute, ut sine nova accedente elevatione effectus supernaturales actu secundo non tantum producere potius sit, sed & reapse, saltem compunctionem cordis inopinatam, efficiat, quomodo-
cunque subjectum recipiens sit comparatum.* Vid. B. M. Rev. Archiepiscopi Jac. Benzeli Repet. Theol. Art. I. Q. 7.

Contradicunt huic veritati Schvenckfeldiani, Weigeliani, aliique, nec non Rathmannus, Pastor quondam Gedanensis. Qui contra ea, quæ antea observavimus (§. 130.), verbum Dei externum interno contradistinguunt, per hoc intelligentes ipsius Dei Filium, vel Spiritum Dei è cælo venientem, vel etiam singulares de rebus fidei revelationes immediatas; illo autem denotantes vocem humanam, sonum evanescentem, & literam mortuam, quo scommate ipsam Scripturam onerare non verentur, fingentes ei extra usum nullam competere efficaciam, sed eam omnem esse Scripturæ accessoriam, ac ex supervenienti verbo interno, h. e. immediata Spiritus Sancti operatione, cum verbo externo, quando legitur, vel auditur, non autem extra usum, conjuncta, unice derivandam. Sed quam inepte literis & syllabis, quibus ipsa Scripturæ materies & externa facies consistit, aliqua effica-

efficacia Divina assignatur, tam incongrue & ridicule sensui verbi Divini, consilium Dei de nostra salute exprimenti, denegatur laudata efficacia, quasi verbum Dei extra sum usum mutaret essentiam.

Dicta hæc sunt de affectionibus Scripturæ Sacræ, quæ præterea ad hanc materiam referant Theologi, occurrent D. V. in sequentibus
Prænotionum Theologicarum
partibus.

CONSPECTUS
SECTIONIS THETICÆ.

	Pag.
Cap. I. De religionis naturalis indole & rigore	I
Cap. II. De religionis naturalis in- sufficiëntia ad salutem.	47
Cap. III. De Revelationis Divinæ necessitate & criteriis	73
Cap. IV. De Revelatione Divina in literas relata, seu Scriptu- ra Sacra	125
Cap. V. De indole & affectionibus Scripturæ Sacræ	242

Inhouse = 3

D

J. N. J.

PRÆNOTIONUM THEOLOGICORUM

QUARTA,

QUA

SCRIPTURÆ
CRÆ

ET AFFECTIONES
TRA

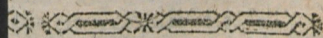
TAS PHILOSO-
SCRIPTURARIOS,

FANATICOS,
T VINDICANTUR,

TORE

WALLERIO

re, ad Regiam Academ. Upsa-
Ord. & Kallensiano.

Æ A. O. R. 1759.

Directoris LAUR. SALVII.

